

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KALIP
SÖZLERİN KULLANIMINA YÖNELİK ETKİNLİK
ÖRNEKLERİNİN BAŞARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin ERTÜRK ŞENDEN

TOKAT
Nisan, 2017

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KALIP
SÖZLERİN KULLANIMINA YÖNELİK ETKİNLİK
ÖRNEKLERİNİN BAŞARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin ERTÜRK ŞENDEN

Danışman: Doç. Dr. Fatih YILMAZ

TOKAT
Nisan, 2017

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 07/04/2017

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı Soyadı

Yasemin ERTÜRK ŞENDEN

imza

Jüri Üyelerinin İmza Sayfası

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yasemin ERTÜRK ŞENDEN'in *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kalıp Sözlerin Kullanımına Yönelik Etkinlik Örneklerinin Başarı Üzerindeki Etkileri* adlı çalışması 07/04/2017 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

Başkan: Doç. Dr. Oğuzhan SEVİM

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Fatih YILMAZ

Üye: Doç. Dr. Adem İŞCAN

İmza
.....
.....
.....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

07/04/2017

Doç. Dr. Nail YILDIZIM
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Günden güne değişerek gelişen bir yapıya sahip olan teknolojinin etkisiyle farklı kültürler birbirlerine daha çok ihtiyaç duymakta ve bu durum bireylerde yabancı dilleri öğrenme isteğini ortaya çıkarmaktadır. Günümüz küreselleşen dünyasında yabancı dil öğrenme isteği iletişimsel ihtiyaçlardan doğmaktadır. Bu sebeple özellikle son yıllarda yabancı dil öğretimi sürecinde bireylere hedef dilde yazılı ve sözlü iletişim kurabilme becerileri kazandırma önem arz eden konuların başında gelmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde de iletişimsel amaçlar yabancı bir dili öğrenmenin ön koşulu olarak kabul edilmektedir. Buna göre yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin günlük iletişim dilinde kendilerini karşı tarafa doğru bir biçimde ifade edebilmeleri Türkçenin söz varlığına hâkim olmaları ile mümkündür.

Bu çalışmada Türkçenin söz varlığını oluşturan en önemli öğelerden biri olan kalıp sözler üzerinde durulmuştur. Kalıp sözler, gündelik yaşam ortamlarında çeşitli iletişim durumlarında (yemek yerken, selam verirken, vedalaşırken, sevincimizi ve üzüntümüzü ifade ederken...) kullanmayı âdet haline getirdiğimiz Türk kültürüne ışık tutan gelenekselleşmiş sözlerdir. Yapılan çalışmalara bakıldığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kalıp sözlere yönelik yeterli çalışma olmadığı görülmektedir. Çalışmamız kalıp sözlere yönelik bu alandaki eksikliğin giderilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın amacı, önemi, sayıtlıları, sınırlılıkları ve tanımlarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi doğrultusunda alan yazın taraması yapılarak konuya ilişkin kavramsal açıklamalara ve yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmanın problem cümlesi, modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve nasıl analiz edildiği açıklanmıştır. Dördüncü bölümde çalışmanın alt problemlerine alınan yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise bulgular aracılığıyla ulaşılan sonuçlara ve bu alanda yapılabilecek çalışmalara yönelik önerilere yer almaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmalar son zamanlarda artmış olsa da kalıp sözlere yönelik çalışmalar ne yazık ki birkaç çalışmanın ötesine

geçememiştir. Bununla birlikte yapılan incelemeler sonucunda kalıp sözlere yönelik herhangi bir materyal ya da etkinliğe rastlanılmaması mevcut çalışmaların talepleri karşılayacak düzeyde olmadığını göstermektedir. Bu nedenle çalışmamızın yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanına küçük de olsa katkı sağlayacağını düşünmek bizi mutlu eder.

ÖZET

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kalıp Sözlerin Kullanımına Yönelik

Etkinlik Örneklerinin Başarı Üzerindeki Etkileri

Ertürk Şenden, Yasemin

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez danışmanı: Doç. Dr. Fatih YILMAZ

Nisan 2017, 201 sayfa

Yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı önemli bir yere sahiptir. Dünyada tercih edilen yabancı diller arasında son yıllarda daha çok öne çıkan yabancılara Türkçe öğretimi alanında da kültür aktarımının katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda dil ve kültür arasındaki ilişkiyi belirginleştiren en temel bağlardan birini kalıp sözler oluşturmaktadır. Türk toplumunun kültürüne ışık tutan ve kültürü nesiller arasında konuşuran, günlük yaşam alanlarında yazılı ve sözlü iletişim dilini düzenleyen, dilimizde sıklıkla karşılaşılan, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini kolaylaştırarak bireylere iletişimsel ve kültürel yeterlik kazandıran kalıp sözlerin temel alındığı bu çalışma ortaya konmuştur.

Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılabilen kalıp sözlerin tespit edilmesinde bir ölçüt oluşturması açısından örneklem olarak seçilen Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından 2014 yılında yayımlanan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarını kalıp söz varlığı bakımından değerlendirmek ve bu kalıp sözlerden hareketle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere etkinlik önerileri geliştirmek amaçlanmıştır. Ayrıca *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin öğrencilerin kalıp sözleri öğrenmesindeki etkililiğini ölçmek de çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır.

Çalışmanın nitel araştırma yöntemine göre yürütülen kısmında örneklem olarak seçilen ders kitaplarındaki kalıp söz varlığı doküman incelemesi yöntemi ile

incelenmiştir. Elde edilen veriler abecesel sıralama ile tablolaştırılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda örnekleme oluşturan ders kitapları arasında kalıp söz varlığı bakımından farklılıklar bulunduğu görülmüştür. Buna göre *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* kalıp söz varlığı ve kalıp söz etkinlikleri yönünden en zengin ders kitabıdır. Örnekleme oluşturan ders kitaplarında tespit edilen bu kalıp sözlerden hareketle araştırmacı tarafından Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde tanımlanan öğrenme düzeyleri ve dil yeterlik ölçütleri temel alınarak A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 dil düzeylerine uygun şekilde betimsel araştırmalarda kullanılan tarama yöntemi kullanılarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere 30 özgün etkinlik önerisi tasarlanmıştır.

Çalışmanın deneysel yönüme göre yürütülen kısmında ise örnekleme oluşturan ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin etkililiğini tespit etmek amacıyla 2014-2015 eğitim-öğretim yılının bahar dönemi Nisan ayında 19 Mayıs Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde (TÖMER) çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya TÖMER'de öğrenim gören 148 öğrenciden gönüllülük esasına göre A2 düzeyinde 5 öğrenci deney ve 5 öğrenci kontrol grubu, B1 düzeyinde 5 öğrenci deney ve 5 öğrenci kontrol grubu ve C1 düzeyinde 13 öğrenci deney ve 15 öğrenci kontrol grubu olmak üzere toplam 48 öğrencinin katılımıyla uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Kontrol gruplarına örnekleme oluşturan ders kitaplarından araştırmacının belirlediği kalıp söz öğretimi etkinlikleri, deney gruplarına ise araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri uygulanmıştır. Çalışma 12 ders saati etkinlik uygulamaları ve 1 ders saati sönest uygulaması olmak üzere toplam 13 ders saatinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada gerçek deneme modellerinden sönest kontrol gruplu model kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına uygulanan kalıp söz öğretimi etkinliklerine yönelik hazırlanan "Akademik Başarı Testi" etkinlik uygulamalarından sonra tüm gruplara sönest olarak uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 18.0 programından yararlanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının akademik başarı testlerinin puanları arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı ise bağımsız örneklem t-testi kullanılarak belirlenmiştir.

Elde edilen analiz sonuçlarına göre, araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinliklerinin uygulandığı temel ve ileri düzey deney grubu öğrencileri ile

ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi puanları arasında anlamlı derecede bir farklılık tespit edilmiştir ($p < .05$). Orta düzey deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin Akademik Başarı Testi puanları arasında ise anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı anlaşılmıştır ($p > .05$).

Bu çalışma sonuçlarından hareketle temel ve ileri düzey deney gruplarına uygulanan öğretimi etkinliklerinin örnekleme oluşturan ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerine göre kalıp söz öğretimi bakımından daha anlamlı öğrenmeler sağladığı ifade edilebilir. Ayrıca çalışma kapsamında tasarlanan kalıp söz öğretimi etkinliklerinin, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı ve kalıp sözlerin öğretimi sürecini kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, Kalıp Sözler, Kültür Aktarımı, Etkinlik.

ABSTRACT

The Effects of Formulaic Expression Activities on the Success of Turkish as a Foreign Language Learners

Ertürk Şenden, Yasemin

Master Thesis

Department of Turkish and Social Studies Education

Thesis Supervisor: Associate Prof. Dr. Fatih YILMAZ

April 2017, 201 pages

In teaching of foreign languages, cultural transmission has a significant place. It is also undoubtedly true that in teaching of Turkish that has become prominent among preferred foreign languages of the World in recent years, cultural transmission has a significant contribution. In cultural transmission, formulaic expressions constitute one of the most basic components that underline the relationship between language and culture. With the said bias, this study that handles as its subject formulaic expressions that refer to the culture of the Turkish society and transfer the culture among generations, regulate written and oral communication in daily life and provide assistance in individuals' achievement of communication and cultural competency in teaching of Turkish as a foreign language is presented.

In this study, the goal has been to assess the *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* (Turkish Teaching Set for Foreigners) textbooks published by the Gazi University Turkish Language Learning Research and Application Centre (TÖMER), selected as the sample for setting criteria for identification of formulaic expressions that may be used in teaching of Turkish as a foreign language, in terms of their content of formulaic expressions and based on these formulaic expressions, to develop suggestions of activities to be used at teaching of Turkish as a foreign language. Furthermore, another goal of this study is to measure activity of formulaic expression activities found in *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* textbooks in terms of their impact on students' learning of formulaic expressions. In consideration of these goals, qualitative and quantitative methods of research were jointly used.

In the part of the study that was conducted according to the qualitative method of research, vocabulary of formulaic expressions found in the textbooks selected as the sample was assessed according to document research methodology. Data achieved were tabulated with an alphabetical sequence. Consequent to the application, it was identified that the textbooks constituting the sample of the study showed variances among their vocabularies of formulaic expressions. In these terms, the textbook *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* is the most affluent textbook in vocabulary and activities of formulaic expressions. Based on these formulaic expressions identified in the textbooks constituting the sample, the researcher applied the scanning method used in descriptive studies in accord with language levels A1, A2, B1, B2, C1 and C2 based on learning levels and language competency criteria designated in the Common European Framework of Reference for Languages and designed suggestion of 30 unique activities to be used at teaching of Turkish as a foreign language.

On the other hand, in the part of the study where the quantitative method of research was applied, in order to identify efficiency of activities used for teaching of formulaic expressions in the textbooks constituting the sample, a study was conducted at the 19 Mayıs University Turkish Language Learning Research and Application Centre (TÖMER) during the Spring term of 2014-2015 academic year. Of 148 students trained at TÖMER, on level A2, 5 student experiment and 5 student control groups, on B1 level, 5 student experiment and 5 student control groups and on C1 level, 13 student experiment and 15 student control groups were created with participation of 48 students on a voluntary basis. Control groups were subjected to activities used for teaching of formulaic expressions in the textbooks constituting the sample, whereas experiment groups were subjected to formulaic expression teaching activities developed by the researcher. Including 12 periods of activity applications and 1 period of final test application, the study was completed in 13 periods.

At the study, final test control group model of true experimental models was applied. ‘Academic Achievement Test’ designed in view of the formulaic expression activities applied to experiment and control groups was applied to all groups after completion of activities as a final test. SPSS 18.0 application was utilised at analysis of data. On the other hand, independent sample t-test was used to assess whether any

significant variance exists between academic achievement test scores of experiment and control groups.

Based on the analysis results, a variance of significant degree was found between Academic Achievement Test scores achieved by basic and advanced level experiment group students that were subjected to formulaic expression teaching activities developed by the researcher and the control group students subjected to activities used for teaching of formulaic expressions in the textbooks constituting the sample ($p < .05$). It was established that no significant variance did exist between Academic Achievement Test scores achieved by mid-level experiment group students and the control group students ($p > .05$).

Based on results of this study, it can be argued that formulaic expression teaching activities applied to basic and advanced level experiment group students provide more activity modes of learning of formulaic expressions than activities used for teaching of formulaic expressions in the textbooks constituting the sample. Furthermore, the researcher holds the view that formulaic expression teaching activities designed under the study may contribute in future studies in the field of teaching Turkish as a foreign language and facilitate the process of learning of formulaic expressions.

Keywords: Teaching of Turkish as a Foreign Language, Formulaic Expressions, Cultural Transmission, and Activity.

TEŞEKKÜR

Çalışma konusunun belirlenme sürecinde görüşleriyle beni yönlendirerek böylesine önemli ve keyifli bir konuyu çalışmayı bana teklif eden, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki değerli bilgi ve tecrübeleri ile bana rehber olan, bu alana karşı daha çok ilgi duymamı sağlayan, yoğun programına rağmen çalışmanın her aşamasında hoşgörülü ve sabırlı yaklaşımıyla benden desteğini esirgemeyen, kişiliğini ve eğitimciliğini kendime her zaman örnek alacağım saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Fatih YILMAZ'a saygılarımı ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Veri toplama sürecindeki yardımlarından dolayı 19 Mayıs Üniversitesi TÖMER yönetici ve çalışanlarına, çalışma süresince bana destek olan meslektaşlarıma, okul idarecilerime ve sevgili arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan, bana sağladıkları maddi ve manevi türlü fedakârlıklarla beni bugünlere kavuşturan sevgili aileme ve bu süreçte desteğini benden esirgemeyen sevgili eşimin değerli babasına minnettarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince benimle birlikte uykusuz kalan, varlığı ile bana güç veren, tüm nazıma ve stresime katlanarak çalışmamın zorluklarına ortak olan, birlikte geçireceğimiz zamandan fedakârlık yaparak sevgi ve sabırla bana sürekli destek olan biricik eşim Mustafa ŞENDEN'e ve çalışmamın son aşamasında hayat hikâyemize ortak olan biricik kızım Meryem ŞENDEN'e sonsuz sevgilerimle teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR.....	xvi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Çalışmanın Amacı.....	4
Çalışmanın Önemi.....	4
Sayıtlılar.....	7
Sınırlıklıklar.....	7
Tanımlar.....	8
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	10
Dil.....	10
Kültür.....	14
Yabancı Dil Öğretiminde Dil ve Kültür İlişkisi.....	17
Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitapları Aracılığıyla Kültür Aktarımı.....	22
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Tarihsel Gelişimi.....	25
Günümüzde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi.....	29
Avrupa Dil Politikaları.....	32
Kalıp Sözlere.....	41
BÖLÜM III.....	58
YÖNTEM.....	58
Çalışmanın Problem Cümlesi.....	58
Çalışmanın Modeli.....	59
Evren ve Örneklem.....	61
Veri Toplama Araçları.....	62
Verilerin Toplanması.....	64
Verilerin Analizi.....	66
BÖLÜM IV.....	67
BULGULAR.....	67
Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Ders Kitaplarında Geçen Kalıp Sözlere İlişkin Bulgular.....	67
Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Ders Kitaplarındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliklerinin Nitelik Ve Nicelik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	76
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılmak Üzere Geliştirilen Kalıp Söz Öğretim Etkinliklerine İlişkin Bulgular.....	92
Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Akademik Başarı Testine İlişkin Bulguları.....	165

BÖLÜM V	169
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	169
Sonuç.....	169
Öneriler	182
KAYNAKÇA.....	185
EKLER.....	192
Ek 1. A2 (Temel Düzey) Akademik Başarı Testi (Uygulama Sonrası).....	192
Ek 2. B1 (Orta Düzey) Akademik Başarı Testi (Uygulama Sonrası)	195
Ek 3. C1 (İleri Düzey) Akademik Başarı Testi (Uygulama Sonrası).....	198
Ek 4. Yazarın Özgeçmişi.....	201

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı Dil Düzeyleri.....	40
Tablo 2. Ortak Yetenek Düzeyleri – Bütüncül Basamak.....	40
Tablo 3. Çalışmanın Deneysel Modeli	60
Tablo 4. Öğrencilerin Dil Düzeylerine Göre Ülkelere Dağılımı	62
Tablo 5. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözler	68
Tablo 6. Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözler	70
Tablo 7. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözler.....	72
Tablo 8. Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözler.....	74
Tablo 9. Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözler	75
Tablo 10. <i>Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti</i> 'nde Kalıp Söz Öğretimi Etkinliklerinin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	92
Tablo 11. Ne Zaman Kullanıyorum?	99
Tablo 12. Ne Zaman Kullanıyorum?	100
Tablo 13. Yapılandırılmış Grid.....	112
Tablo 14. Kelime Avı	114
Tablo 15. Ne Zaman Kullanıyorum?	116
Tablo 16. Ne Zaman Kullanıyorum?	116
Tablo 17. Tombala.....	131
Tablo 18. Ne Zaman Kullanıyorum?	145
Tablo 19. Ne Zaman Kullanıyorum?	145
Tablo 20. Yapılandırılmış Grid.....	148
Tablo 21. Eşimi Bul.....	160
Tablo 22. Çalışmaya Katılan Grupların Akademik Başarı Testi Puan Ortalamalarına Göre Dağılımı	165
Tablo 23. Temel Düzey Deney ve Kontrol Grubu Başarı Testlerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları	166
Tablo 24. Orta Düzey Deney ve Kontrol Grubu Başarı Testlerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları	167
Tablo 25. İleri Düzey Deney ve Kontrol Grubu Başarı Testlerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları	168

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	77
Şekil 2. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	77
Şekil 3. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	78
Şekil 4. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	79
Şekil 5. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	79
Şekil 6. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	80
Şekil 7. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	81
Şekil 8. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	81
Şekil 9. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	81
Şekil 10. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	82
Şekil 11. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	82
Şekil 12. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	83
Şekil 13. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	83
Şekil 14. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	84
Şekil 15. Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	85
Şekil 16. Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	86
Şekil 17. Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	87
Şekil 18. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	88
Şekil 19. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	89
Şekil 20. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	90
Şekil 21. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	91
Şekil 22. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği	91
Şekil 23. Tanıştığımıza Memnun Oldum.....	96
Şekil 24. Tanıştığımıza Memnun Oldum 2.....	98

Şekil 25. Adam Asmaca.....	101
Şekil 26. Tebrik Ederim.....	103
Şekil 27. Resmimi Bul.....	105
Şekil 28. E-Posta Yazıyorum.....	107
Şekil 29. Çağrışimleri Yazma.....	109
Şekil 30. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç.....	111
Şekil 31. Kavramsal Karikatür.....	119
Şekil 32. Doğru-Yanlış.....	120
Şekil 33. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç.....	122
Şekil 34. Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı.....	124
Şekil 35. Duyduk Duymadık Demeyin.....	126
Şekil 36. Kısa Bir Reklam Arası 1.....	129
Şekil 37. Kısa Bir Reklam Arası 3.....	132
Şekil 38. Kalıp Sözler Afişi.....	135
Şekil 39. İstasyon.....	136
Şekil 40. Öykü İstasyonu.....	138
Şekil 41. Afiş İstasyonu.....	140
Şekil 42. Yapboz İstasyonu.....	142
Şekil 43. Kalıp Sözlere Yönelik Durumlar.....	143
Şekil 44. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç.....	147
Şekil 45. Babam ve Oğlum 1.....	152
Şekil 46. Babam ve Oğlum 2.....	154
Şekil 47. Babam ve Oğlum 3.....	156
Şekil 48. Gözlem Yapıyorum.....	158
Şekil 49. Kavram Haritası Örneği.....	162

KISALTMALAR

ADOÇ	: Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TÖMER	: Türkçe Öğrenim Uygulama ve Araştırma Merkezi.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dünyada yaşayan birçok canlı türü arasında insan, türünün nesilleri arasında iletişim kuran yegâne varlıktır. Bu durum sadece insana özgü konuşma ve düşünme yetileriyle ortaya çıkmış olan iletişim başarısı “dil” ile sağlanmaktadır. İletişim tarihin her döneminde insanlar arasında önemli bir ihtiyaç olarak hissedilmiştir. İnsanlık tarihine bakıldığında ateş, duman, resim, beden dili vb. farklı yollarla bireylerin bir şekilde iletişim sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Bu tarihi iletişim yelpazesi içinde kullanıcılarına sunduğu geniş olanaklarıyla dil, toplumların haberleşme ihtiyacını karşılayan doğal bir etkinlik olarak insanların iletişim hayatında yerini almıştır.

Hızla küreselleşen “iletişim çağı” olarak adlandırılan 21. yüzyılda, ülkeler arasındaki mesafelerin de ortadan kalkmasıyla insanlar arasında artan etkileşim ihtiyacı ana dille kurulan iletişimi yetersiz bırakarak onları ortak noktada buluşturan yabancı bir dil öğrenmeyi zorunlu hale getirmiştir. Anadilinden başka ikinci bir dil öğrenme ihtiyacı kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Demircan (2013, s. 6), bu farklılıklardan dolayı uluslararası ortak dil öğrenmenin insanlar, toplumlar, uluslar arasında bireysel, kurumsal, ulusal düzeyde ticaret, ekonomi, siyaset, askerlik, bilim, çalışma, turizm, eğitim, kültür, sanat, haberleşme alanlarında türlü yoğunlukta ikili ve çoklu olmak üzere her türlü ilişkinin yürütülmesi için gerekli olduğunu ifade etmektedir.

Dünyada son dönemlerde yaşanan ve Türkiye’yi ön plana çıkaran birtakım gelişmelerin doğal bir sonucu olarak Türkçe de öğrenilmesi hedeflenen popüler yabancı diller arasında kendine bir yer edinmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi bir araştırma alanı olarak eskiye oranla gelişmeye ve bu alana mensup araştırmacıların da sayısı artmaya başlamıştır. Türkiye’nin stratejik konumu, dünyada ticaret, turizm gibi alanlarda adından söz ettirmesi, Avrupa Konseyi’ne üye ve Avrupa Birliğine aday ülke olması ve Türkçenin Avrupa Diller Yılı etkinlikleri arasında yer alması geçmiş yıllara oranla Türkçeye olan ilgiyi artırmıştır. Yurt içinde ve yurt dışında vakıflar, dernekler, Yunus Emre Enstitüsü ve TÖMER’ler aracılığıyla yürütülmekte olan Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi Türkçenin bir Avrupa dili olmasına katkıda bulunacaktır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecindeki bireylerin hedef toplumla sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri için Türkçeye yönelik teorik bilgilerin öğretimi yeterli görülmemektedir. Bireylerin hedef toplum gibi düşünerek iletilmek istenen mesajları amacına uygun anlamaları için Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürel unsurlara da yer verilmesi gerekmektedir. Kızılaslan (2010, s. 81), toplumlar arası iletişimin doğru ve etkin bir biçimde sağlanabilmesi için, dil bilgisel doğruluktan çok kültürel yöne odaklanan ve kültürler arası farklılıklara hoşgörü ile bakabilen yabancı dil konuşucularına ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir.

Yabancı dil öğretiminde hedef toplumla sorunsuz bir iletişim kurmak için kültür aktarımı son derece önemlidir. Kültür, yabancı dil öğrenen kişinin hedef kültüre karşı olumsuz tutum geliştirmesini önleyerek dil öğrenme sürecini zevkli ve anlamlı kılacaktır. Bu sebeple dil öğretimi kültür öğelerinin ışığında yapılmalıdır.

Yabancı bir dil edinme, ana dilimizdeki kavramların, anlatımların karşılığını o dilde bulup kullanma değildir. Çeşitli toplumların dünyaya bakış açılarına, düşünme ve değer sistemlerine açılan bir kapıdır yabancı dil. Bir toplumun, ya da bir toplumun bireylerinin çeşitli etkinliklerini, davranış biçimlerini kavrayabilme yolu, o toplumun dilini öğrenmekten, bilmekten geçer (Ozil, 1991, s. 96).

Kaşgarlı Mahmut Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürün önemini 11. yüzyılda fark etmesine rağmen, bugün Türkçenin çoğunlukla dil bilgisel boyutuyla ilgilenilmektedir. Dil öğrenmede temel amaç, dil bilgisi kuralları ve kelime bilmenin ötesinde hedef toplumla etkili iletişim kurabilmektir. Bu sebeple Türkçeye özgü bilgiler ve kurallar, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde yer alan bireylere kültür ile anlamlandırılarak öğretilmelidir. Demircan, bu durumla ilgili düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

Yanıtlanması gereken soru, bir dili konuşan bireyin o dil toplumu ile iletişim kurabilmesi için neler bilmesi gerektiği ve bunları nasıl öğrendiğidir. İletişim için gerekli olan kurallar yalnızca dilbilimsel ve toplumbilimsel iletişim ve etkileşim kurallarını değil, aynı zamanda iletişim olayları ve etkileşim işlemlerinin bağlam ve içeriğinin temelini oluşturan kültürel kuralları ve bilgileri de içermektedir. Yalnızca dil örgüsünü bilmek yetmez; belli bir durumda kime ne söyleneceğini ve onun uygun olarak nasıl söyleneceğini de bilmek gerekir (2013, s. 90).

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere yabancı dil öğretimi, hedef dilin dil bilgisi kurallarının ve sözcük dağarcığının öğretiminin amaçlandığı bir süreç olmanın çok ötesinde bunların bir araç olarak değerlendirilerek hedef kültürle desteklendiği bir süreçtir. Bu doğrultuda kültürel değerlerin aktarımı dile doğrudan yansıyan deyim, atasözü, beddua, dua, mani, ninni, tekerleme, kalıp söz gibi kalıplaşmış söz veya söz

öbekleri gibi söz varlığı ögelerine öncelik verilerek gerçekleştirilebilir. Bunlardan kalıp sözler doğum, ölüm, düğün, askerlik, hastalık, bayramlaşma, alışveriş, tanışma, misafirlik, seyahat, yemek vb. sosyal durum ve olaylarda neyin nerede ve ne zaman söylenileceğini belirleyen özel iletişim düzenleyicileri olarak kendini göstermektedir. Kalıp sözler hedef toplumun kültürüne, gelenek ve göreneklerine ışık tutarak bireylerin hedef toplum hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Erol (2007, s. 1), kalıp sözlerin toplumlarda belli durumlarda söylenilmesi gelenek olmuş sözler olmalarıyla beraber bir kişiyle karşılaşıldığında, onu selamlarken, bir iyilik görüldüğünde teşekkür etmek için, evlenen, çocuk sahibi olan, yeni bir işe giren kişileri tebrik etmek için, yemeğe başlanırken, yemekten sonra kullanılan iyi dilek sözlerinin yanı sıra bir kişi hakkında olumsuz düşünceleri dile getirmek için beddua ederken kullanılan sözler olduğunu belirtmiştir.

Türk kültüründe kalıp sözlerin önemli bir yere sahip olması onu Türkçenin yabancılara öğretiminde de önemli kılmaktadır. Türk kültürü hakkında bilgi sahibi olmayan yabancı öğrenciler Türkçenin gramer ve dil yapısına ne kadar iyi hâkim olsalar da toplumla sağlıklı bir iletişim kuramazlar. Türkçede *El öpenlerin çok olsun, Güle güle kullanın* gibi birçok kalıp söz başka dillere çevrildiğinde ifade etmek istediği anlamı birebir karşılamamakta ve bu da sözcükler arası bir çeviriden öteye gidememektedir. Bu durum da Türk kültürüne özgü olan birtakım kalıp sözlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde çeşitli materyallerle aktarılması hususunu önemle üzerinde durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan ders kitapları bir kültür aktarım aracı olarak önemli bir rol oynamaktadır.

Son yıllarda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili birçok çalışmanın mevcut olmasına rağmen bu alanda bilindiği kadarıyla ders kitaplarındaki kalıp söz varlığına yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bu bağlamda kalıp sözlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde kullanılan ders kitaplarında bir söz varlığı ögesi olarak araştırılmasının alanına ve bu alandaki araştırmacılara faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu bölümde çalışmamızın amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ile çalışmada kullanılan kavramların tanımları ve kısaltmaları yer almaktadır.

Çalışmanın Amacı

Türkçenin söz varlığının önemli bir ögesi olan kalıp sözler, diğer kalıplaşmış dil birimleri gibi çalışmalarda hak ettiği ilgiyi görememiştir. Türkçe öğrenen öğrencilerin kültürel yeterliğe sahip olmalarının yanı sıra sözlü iletişimlerinde akıcı bir biçimde konuşabilmeleri hususu kalıp sözlerin bu alanda üzerinde durulması gerektiğinin açık bir göstergesidir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki en önemli eksikliklerden biri öğretim programlarında, akademik çalışmalarda ve kitaplarda günümüz modern eğitim anlayışı çerçevesinde öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmış kalıp sözlerin öğretimine yönelik özgün materyallerin bulunmamasıdır.

Bu nedenle çalışmamızda, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kalıp sözlerin öğretimi üzerine günümüz modern eğitim anlayışı doğrultusunda çeşitli yöntem ve tekniklerden faydalanılarak özgün ve güncel çeşitli etkinlikler geliştirmek hedeflenmiştir.

Bu çalışma ile *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp sözleri tespit etmek, bu kalıp sözlerden hareketle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere kalıp söz öğretimi etkinlikleri geliştirmek ve geliştirilen bu etkinliklerle ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasında öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda aradaki farkı ölçmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada örnekleme oluşturan ders kitaplarındaki kalıp söz varlığı, kalıp söz öğretimi etkinlikleri ve etkinliklerin nitelik ve nicelik özellikleri tespit edilerek araştırmacı tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere ADOÇ'ta tanımlanan dil düzeyleri ve dil yeterlik ölçütleri doğrultusunda temel, orta ve ileri düzeylere yönelik özgün kalıp söz etkinlikleri geliştirilerek tasarlanmış bununla beraber ders kitaplarındaki etkinliklerle araştırmacı tarafından geliştirilen etkinliklerin öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda ortaya bir farklılık çıkarıp çıkarmadığı araştırılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, Türkçenin ana dil olarak öğretiminden farklı olarak “kültür öğretimi” de bu sürece dâhil edilmelidir. Kültür olmadan

gerçekleştirilen yabancı dil öğretimi, yabancı dil öğrenen bireylerle toplum arasında engellerle dolu başarısız bir iletişime sebep olmaktadır. Bölükbaş ve Keskin (2010, s. 228), yabancılara Türkçe öğretiminde kültür aktarımının gerçekleşmediği durumlarda iletişimde sorunlar doğduğunu, bu sorunların gülünç durumlara yol açabileceği gibi daha büyük problemlere de neden olabileceğini ifade etmiştir.

İkinci ya da yabancı bir dil öğrenmek aynı zamanda o dilin konuşulduğu toplum hakkında bilgi sahibi olma ve hedef dilde meydana gelmiş kültürü tanıma fırsatı sunmaktadır. Çünkü her dil, dünyaya kendi penceresinden bakar ve onu kendince yorumlar. Dolayısıyla hedef dili öğrenen birey, dünyayı farklı açılardan değerlendirme fırsatı bulur; hoşgörülü bir bakış açısına sahip olur (Melanlıoğlu, 2013, s. 129).

Buna göre Türk kültürü bağlamında Türkçe öğrenen yabancılara hedef toplumu anlayabilme ve kendilerini de karşı tarafa anlatabilme becerilerini kazandırabilmek için Türkçenin söz varlığının önemli bir birimi olan kalıp sözlerin öğretilmesi gerekmektedir. Birbirinden farklı çeşitli yaşam ortamlarında kurulan günlük iletişim dilinde bilerek ya da farkında olmadan birçok olay ve durum karşısında farklı farklı kalıp sözler kullanılmaktadır. Bu doğrultuda hedef toplumla yeterli ve etkili bir iletişim sağlanabilmesi için Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde kalıp sözler çeşitli öğretim materyalleri aracılığıyla öğrencilere aktarılmalıdır.

Öğrencilerin hedef kültüre ait dile yansıyan kültürel unsurlarla karşılaşması söz konusu öğretim materyalleri arasından daha çok ders kitapları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu açıdan ders kitapları Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinin her aşamasında vazgeçilmez temel bir yazılı kaynaktır.

Öğrencilerin istenilen dil becerilerini edinmelerinde ders kitapları kolay ulaşılabilir olması, tüm öğrenciler tarafından yaygın bir şekilde kullanılması, tema ve konulara uygun metinlerden oluşması, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel özelliği, öğrenci çalışma kitabıyla uyumu ve ölçme-değerlendirme bölümleriyle önemi daha da artmaktadır. İçerdikleri bilgi ve görsellerle öğrenenlerin ilgisini çekmede ve öğretilecek konulara yöneltmede, bilgiye bizzat öğrencilerin ulaşmalarına ortam hazırlama ve yönlendir-meleriyle öğretimi bireyselleştirme gibi önemli işlevleri vardır (Göçer, 2007, s. 32).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde bugüne kadar birbirinden farklı kaynak kitaplar hazırlanmıştır. Bunlar arasında kurumsal olarak hazırlanan ilk çalışma Ankara Üniversitesi TÖMER'e aittir. Bununla beraber Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik olarak Ankara ve Gazi gibi üniversiteler başta olmak üzere üniversitelerin bünyesinde kurulan Türkçe Öğrenim Merkezleri (TÖMER) gibi kurumlara ait olan ya da bireysel olarak hazırlanan Türkçe öğretim setleri ve kaynak kitaplar önemli öğretim materyalleridir.

Son yıllarda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen ders kitaplarındaki kalıp söz varlığını başlı başına ele alan bir çalışmanın mevcut olmaması bu alanda kalıp sözlere hak ettiği önemin verilmediğini açıkça göstermektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kullanılan ders kitaplarından biri olan Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi TÖMER) tarafından hazırlanan ve A1, A2; B1, B2 ve C1 düzeylerine yönelik beş farklı ders kitabından oluşan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* örneklem olarak seçilmiştir.

Çalışmamız,

- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarında geçen kalıp söz varlığını ortaya koyması yönüyle,
- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin nicelik ve nitelik özelliklerini ortaya koyması yönüyle,
- Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin hedef toplumla iletişimlerini geliştirmelerine katkı sağlamak amacıyla ADOÇ'ta tanımlanan ölçütler doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanan kalıp söz öğretimi etkinliklerinin bilindiği kadarıyla alanındaki ilk örnekler olması yönüyle,
- Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasında öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda ortaya bir farklılık çıkarıp çıkarmadığını tespit etmesi yönüyle,
- Kalıp sözlerin ele alındığı çalışmaların genellikle anadil olarak Türkçe öğretimine yönelik olması ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kullanılan Türkçe öğretim setleri, ders kitapları vb. kaynaklar üzerine literatürde bilindiği kadarıyla *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nde yer alan kalıp sözleri başlı başına ele alan tek çalışma olması yönüyle,
- Yabancı dil ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hedef toplumla sağlıklı iletişim kurabilme ve kültür aktarımının da sağlanabilmesi bağlamında kalıp sözlerden yararlanmanın gerekliliğini ortaya koyması yönüyle,
- Literatürde bilindiği kadarıyla Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kalıp sözlere yönelik ilk çalışmalardan olması yönüyle önemlidir.

Çalışmamızın Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında kalıp sözler üzerine çalışmak isteyen araştırmacılara ve bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

- Çalışmanın örneklemini oluşturan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* kalıp söz varlığı açısından zengindir.
- Kalıp sözler, *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nin dil düzeylerine (A1, A2; B1; B2, C1) göre farklılık göstermektedir.
- Çalışma grubuna katılan öğrenciler, buldukları kur seviyelerine çalışmanın örneklemini oluşturan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* kitaplarını kullanarak ulaşmışlardır.
- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarında yer alan kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile araştırmacı tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere hazırlanan kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasında öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda fark olup olmadığını ölçmek amacıyla uzman görüşü alınarak hazırlanan Akademik Başarı Testi çalışmanın amacına hizmet etmektedir.
- Araştırmacı tarafından tasarlanan kalıp söz öğretimi etkinlikleri, *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarında yer alan kalıp söz öğretimi etkinliklerine kıyasla öğrencilerin kalıp sözleri öğrenmelerinde daha etkilidir.
- Araştırmacı tarafından çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri, farklı zekâ alanlarına sahip bireylerin kalıp söz varlığını geliştirmede önemli yardımcılarıdır.

Sınırlılıklar

- Çalışma, Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi TÖMER) tarafından 2014 yılında dördüncü baskısı çıkan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ile sınırlıdır.
- Araştırmacı tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasından deney grubu öğrencilerine uygulanan etkinlikler “*Tanılayıcı dallanmış ağaç, Ne zaman kullanıyorum, Kavramsal karikatür, Yapılandırılmış grid, Yalova Safâsı, Resmimi bul, Kısa bir*

reklam arası 1, 2, 3”, kontrol grubu öğrencilerine uygulanan kalıp söz öğretimi etkinlikleri ise *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki “*Resim kalıp-söz eşleştirme, Boşluk doldurma, Çoktan seçmeli test, Diyalog yazma, Cümle tamamlama, E-posta yazma, Durum-kalıp söz eşleştirme, Kutlama mesajı yazma, Kalıp sözlerin kullanıldığı durumları ifade etme*” ile sınırlıdır.

- Çalışmanın uygulama aşaması 2014-2015 eğitim-öğretim yılında 20.04.2015-21.04.2015 tarihleri arasında 19 Mayıs Üniversitesi TÖMER’de çalışmanın yürütüldüğü A2 düzeyinde 5 deney ve 5 kontrol grubu öğrencisi, B1 düzeyinde 5 deney ve 5 kontrol grubu öğrencisi ile C1 düzeyinde 13 deney ve 15 kontrol grubu öğrencisi olmak üzere toplam 48 öğrenci ile sınırlıdır.
- Çalışma süresi toplamda 13 ders saati ile sınırlı kalmıştır.
- Araştırmacı tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kalıp sözlerin öğretiminde kullanılmak üzere geliştirilen etkinlikler “*Adam asmaca, Babam ve Oğlum 1, 2 ve 3, Çağrışımları yazma, Doğru mu yanlış mı, Duyduk duymadık demeyin, E-posta yazıyorum, Eşimi bul, Gözlem yapıyorum, Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı, İstasyon, Kalıp sözler afişi, Kavram haritası, Kavramsal karikatür, Kelime avı, Kısa bir reklam arası 1, 2 ve 3, Ne zaman kullanıyorum, Pantomim, Resmimi bul, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Tanıştığımız memnun oldum 1 ve 2, Tebrik ederim, Yalova safâsı, Yapılandırılmış grid*” ile sınırlıdır.

Tanımlar

Avrupa Dil Gelişim Dosyası: Avrupa Konseyi Yaşayan Diller Bölümü tarafından hazırlanan ve yabancı dil öğrenen kişilerin öğrenmekte oldukları dile ilişkin bilgilerin, kültürel deneyimlerin, beceri düzeyleri ile yeterliliklerin yer aldığı dosyadır (Karababa, 2002, s. 87).

Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni (ADOÇ): Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü tarafından Avrupa ülkelerindeki dil öğretimi merkezlerine program, ders kitabı ve sınav gibi konularda yön göstermek amacıyla geliştirilmiş çerçeve (MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 1).

Kalıp Söz: Önceden belirli bir biçime girip öylece hafızada saklanan söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve eğer gerekiyorsa bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcüklerden

oluşabilen, belirli durumlarda toplumun benimsendiği sözleri sunarak iletişimin kurulmasına veya devamına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir (Gökdayı, 2008, s. 106).

Kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin (TDK, 2011, s. 1558).

Söz Varlığı: Filoloji ve dilbilim çalışmalarında, bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme öğeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişler, bir bütün olarak sözvarlığı adı altında ele alınır (Aksan, 2006a, s. 13).

Yabancı Dil: Bir ülkede yaşayan halk tarafından geleneksel olarak konuşulmayan ve farklı amaçlarla sonradan öğrenilen dile yabancı dil denir (Yağmur, 2013, s. 183).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi bağlamında konuyla ilgili alanyazında bulunan çalışmalara yer verilmiştir.

Dil

İnsanlar maddi ve manevi ihtiyaçlarını gidermek için duygu ve düşünceleri aracılığıyla ürettikleri bilgileri aktarma gibi iletişim durumlarında sesleri belli kurallara göre kullanma becerileri ile diğer canlılardan ayrılır. İnsan sosyal bir canlı olarak duygu ve düşüncelerinin yazılı ya da sözlü olarak diğer insanlar tarafından anlaşılmasını istemektedir. Bu amaçla insan var olduğu andan itibaren resim, şekil ve beden dili gibi türlü yollarla iletişim kurmayı denemiş olmasına rağmen bunların hiçbiri iletişimde anlamayı ve anlaşılmayı sağlamada ses ve seslerin işaretlerle şifrelenmesi ile oluşan sözcükler kadar başarılı olmamıştır. Bu nedenle dil, insanlar arasındaki en önemli iletişim aracıdır.

Dilin insan hayatında sözlü savaşımlardan yazılı anlaşmalara, geçmişe tanıklık eden bireyleri geleceğe miras bırakacak bireylere kavuşturma gibi birbirinden farklı birçok önemli işlevi vardır. Dilin bu çok yönlülüğü onun tüm yönleriyle ifade edilerek tanımının yapılmasını sınırlandırmıştır. Dil çeşitli kaynaklarda farklı tanımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Dilin psikolojik, tarihsel, mantıksal vb. olguları içine alan çeşitli işlevlerinin olmasının yanı sıra onun çok yönlü ve karmaşık sistemi dil üzerine yapılan tanımları da etkilemiştir. Her araştırmacı, kendi uzmanlık alanına göre dilin işlevlerini ve kapsamını çeşitli şekillerde inceleyerek dili tanımlamıştır. Dil üzerine yapılan tanımlar arasında en kapsamlısı Muharrem Ergin'e aittir. Ergin'e göre dil:

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir” (2013, s. 3).

Dil üzerine yapılan tanımların birçoğunda dil, yapısal özellikleriyle ve çok yönlü olması ile öne çıkarılmıştır:

“Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, gelişmiş bir dizgedir” (Aksan, 2009, s. 55).

“Dil; toplumsal yaşamın bir parçası olarak, sonsuz anlam boyutları taşıyan ve bunları ileten; fiziksel, ruh bilimsel, fizyolojik, zihinsel, toplumsal vb. pek çok olgularla kesişimler bulunan bir işaretler dizgesidir” (Eker, 2011, s. 3).

“Dil; düşünce, duygu ve dileklerimizi karşımızdakilere anlatmaya yarayan bir işaretler dizgesidir” (Özdemir, 2000, s. 14).

“İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü, çok yönlü ve gelişmiş sistem” (Korkmaz, 2010, s. 67).

“Dil bir kavram ya da içerikle (gösterilen), bir sessel imgeden oluşan (gösteren) gösterge dediğimiz saymaca ve uzlaşım sal nesnelere kullanılan bir dizgedir” (Günay, 2013, s. 17).

“Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır” (Aksan, 2009, s. 11).

“Dil, çok değişik görünüşler sunan ancak bir soyutlama işlemiyle birbirinden ayrı olarak ele alınabilecek yönler içeren karmaşık bir bütündür” (Vardar, 2001, s. 11).

Huber ise bir topluluk içinde doğal olarak gelişerek zamanla değişen dili, çiftklemlili göstergeler dizgesi olarak tanımlamaktadır (2008, s. 45).

Bu tanımların yanı sıra birçok tanımda, dilin duygu ve düşünceleri aktarma ile iletişim kurma ve anlaşma vasıtası olma işlevleri üzerinde durulduğu görülmektedir:

“Dil bir cemiyetin bütün sosyal sınıflarının gerek kendi içlerinde gerek aralarında anlaşmak, geçmişin mirası üzerinde hak sahibi olmak ve geleceğe kültür mirası bırakmak üzere ortaklaşa kullandıkları sözlü ve yazılı işaretlerden ve işaretlerin düzenini tayin eden kaidelerden teşekkül etmiş bir takımdır” (Gemalmaz, 2010, s. 35).

“Dil bir bildirişim aracıdır (Bozkurt, 2010, s. 246).

Altınörs, dilin en geniş anlamıyla her türden iletişim dizgesinin ortak adı olduğunu, dilden “kültürün” ya da “uygarlığın taşıyıcısı” olarak söz edilebileceğini ve dilin “düşüncenin taşıyıcısı” olarak da tasvir edilebileceğini belirtmektedir. Dilin toplumsallığının onun karakteristik yanı olarak belirtirken dilin gelişimi ve toplumsal kurumların evrimi arasında bir etkileşim olduğunu da ifade etmektedir (2003, s. 17-19).

Güvenç (2002, s. 47- 48), “dil” dediğimiz iletişim aracının, toplumu bir arada tutan harç; kültürü taşıyan ortak bir hazine, toplumu yansıtan bir ayna; bireyler, gruplar ve kümeler arasındaki ilişkileri düzenleyen *hakem*, *hakim* veya *hekim* olduğunu ifade etmektedir.

“Duygu, düşünce ve dileklerimizi anlatmaya yarayan imlerin -daha çok, ses imlerinin-hepsine birden dil denir” (Gencan, 2001, s. 21).

“Dil insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir. Elle başla, gözle kaşla işaretler yaparak da bazı duygularımızı, düşünce ve dileklerimizi anlatırız. Fakat en mükemmel anlatma vasıtamız dilimizdir” (Banguoğlu, 2011, s. 9).

Günay, dilin iletişim araçlarından bir tanesi, belki de en önemlisi olduğunu ifade etmiştir. Aynı duygu veya düşünceyi, beden dilinin yanı sıra her türlü şekilde ya da renkle anlatmanın olası olduğunu ama hiçbirinin dil kadar geniş olanak sunmayacağını belirtmiştir. Bununla beraber dil ile ilgili yapılan tanımlarda dilin belli başlı şu özelliklerini tespit etmiştir:

- Dil, belli bir grup içinde konuşulur, yani tek bir kişiye ait dil yoktur. Bu da dil denen olgunun kurallarını, birden çok kişinin bilmesi demektir.
- Dil, iletişim amacıyla vardır. İletişim kavramının tanımını düşündüğümüzde, iletişimin en az iki kişi arasında gerçekleştiği açıktır. Günümüzün moda terimi kitle iletişimini düşündüğümüzde iletişim içindeki insanların sayısı milyonlarla tanımlanabilmektedir.
- Dil, toplumsal bir olgudur. Bu toplumsallık da belli bir dilsel grup için geçerlidir. Yani farklı toplumlardan yapay olarak oluşmuş bir topluluğun ortak dili olamaz.

- Dil, bir kavram ya da anlamsal içerikle (gösterilen), bir sessel imgeden oluşan (gösteren) gösterge dediğimiz saymaca ve uzlaşımsal nesnelerin kullanıldığı bir dizgedir.
- Kendisi olmadığı halde kendisi yerine kullanılan göstergeler dizgesi dili oluşturur. İşte bu özellik de dilin kolay bir iletişim aracı olmasını sağlar (2013, s. 13-17).

Günay'ın bu tespitinden yola çıkılarak dilin bir göstergeler dizgesi olarak toplumların düşünce biçimini yansıttığı ifade edilebilir. Demirel'in dili çeşitli yönleriyle ele alan tanımlara verdiği örnekler arasından dili bir iletişim aracı olma yönü öne çıkaran şu tanımlar dikkat çekmektedir:

- “Dil, insanlar arasındaki iletişim aracıdır (Roucek).
- Dil, bireyleri arasında anlaşmayı sağlayan toplumsal bir sistemdir (Dilaçar)” (2012, s. 1).

Uygur, dilin bildirişme işlevine dikkat çekerek dilin en önemli yanının insan dünyasına aracılık etmek, insanı insanla birleştirmek olduğunu ifade etmiştir (2013, s. 17).

Yapılan tanımlarda dilin daha çok işleyiş yapısı ve sosyal etkileşim açısından iletişim işlevi incelenerek değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber literatürde dilin toplumların gereksinimleri, duygu ve düşünce dünyası ile kültür bağlamında ele alınan tanımlarının da yer aldığını görmekteyiz:

“Dil, insanın gereksinmelerine göre kurduğu ve geliştirdiği toplumsal bir kurumdur. Dil toplumdan ayrılamaz. Bildiğimiz, birlikte ve birbirlerini etkileyerek doğduklarıdır; çünkü biri olmadan öbürü düşünülemez” (Vendryes, 2001, s. 14-15).

“Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı, korunağıdır” (Kaplan, 2005, s. 143).

“ (...) dil, insanların anlaşmasını sağlayan, onları birbirine bağlayan, toplumsal bir varlıktır” (Özdemir, 2000, s. 15).

“Dil, o dili konuşan toplumun kültürünü yansıtan bir ayna, o kültürün düşünüş biçimini, dünyayı algılayışını belirleyen belki de en önemli etken, toplum içi ve toplumlar arası ilişkilerin önkoşuludur” (Toklu, 2013, s. 15).

Dil ile ilgili yapılan tanımlar daha da çoğaltılabilir. Söz konusu tanımlarda dilin bir iletişim aracı olma yönü üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir. Dil, toplumların millet olarak bir araya gelmesi için gerekli bütün anlamları bünyesinde saklayan kökleriyle tarihin derinliklerine uzanan bir hayat ağacıdır. Asırların mirasını dallarında taşıyan dil de her canlı gibi zaman içinde tarihi, sosyal ve kültürel olayların etkisiyle değişim ve gelişim göstermektedir. Düşünce, sanat, edebiyat, tarih, yaşam biçimi ve hayat görüşü gibi bir toplumun millet olmasında etken olan bu miraslar dilde yaşamaktadır.

Bu görüşler ışığında dil, karmaşık düzeni ile insanlar arasında düzenli bir iletişim sağlayarak nesiller arasında geçmişten geleceğe kurulan bir sessel göstergeler köprüsü, milletlere ait gerçekleri sergileyen bir kültür müzesi ve her milletin kendi sesiyle bestelediği bir işaretler musikisidir.

Kültür

Çok kültürlülük ve kültürlerarası etkileşim bağlamında kültür, son yıllarda yabancı dil öğretiminde önemle üzerinde durulan kavramlardan biri olarak adından sıkça söz ettirmeye başlamıştır. Yabancı dil dersleri bireylere hedef dilin kültürü ile tanışacakları bir ortam sunmaktadır. Yabancı dil öğretiminde asıl amacın öğrenilen dilde iletişim kurmayı ve bunun da o dilde neyin, nerede, ne zaman ve nasıl söylenileceği bilgisine hâkim olmayı gerektirmesi yabancı dil öğretimine kültür penceresinden bakmayı zorunlu kılmıştır.

Yüzyıllar içinde insanların ortak yaşamları sonucunda elde ettikleri bilgilerden üretilen, milletlerin ve toplumların maddi ve manevi kimliği olan kültür sözcüğünün Aksan (2011b, s.15), Latince cūltura'ya dayandığını ve Türkçeye Fransızcadaki sesletimiyle giren bu sözcüğün yüzyıllardır felsefe, insanbilim, toplumbilim, ruhbilim gibi değişik alanların bilgilerince ele alınan ve bugün çeşitli konularda terim oluşturan önemli bir kavramı anlattığını ifade etmiştir.

Kültür, alanına mensup kişiler tarafından bünyesinde barındırdığı zenginliklerden dolayı farklı tanımlarla ifade edilmiş bir kavramdır. Yabancı dil öğretiminde son derece önemli olan kültür kavramına ilişkin tanımlar şunlardır:

Türkçe Sözlük'te (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011, s.1558) kültürün tanımı şu şekilde yer almaktadır:

1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin;
2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü;
3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş biçimi;
4. Bireyin kazandığı bilgi;
5. Tarım;
6. Uygun biyolojik şartlarda bir mikrop türünü üretme.

Güvenç'e (2002, s. 15) göre kültür, toplumu oluşturan kişileri, onları bir arada tutan, birbirine bağlayan dil ve haberleşme süreçlerini, sanatlarını, inançlarını, törelerini, hukuk ve yönetim kurumlarını, üretim ve tüketim düzenlerini içine alır.

İnsan düşünme yetisi ile kültürü üretir ve daha sonra onun penceresinden hayata bakarak yaşamaya, düşüncelerini şekillendirmeye başlar. Böylece kültür, içinde doğduğu toplum tarafından kuşaktan kuşağa aktarılarak dinamik kalır. Kültürün bu şekilde düşünce gücüyle üretilerek sosyal bir varlık gibi gelişim ve değişim göstermesi onun insan türüne özgü bir sürecin ürünü olduğunun apaçık bir göstergesidir.

“İnsanoğlunu diğer hayvanlardan ayıran taraf, tabiatın verdiği ile yetinmemesi, onu değiştirmesi, kendi emrinde kullanması ve aşmasıdır. Bu maksatla vücuda getirilen maddi ve manevi her şey kültür sahasına girer. “Kültür”, maddi ve manevi her şeyi işlemek ve geliştirmek demektir” (Kaplan, 2005, s. 33).

Kongar (1999, s. 38) ise kültürü, doğanın ya da Tanrı'nın yarattıklarına ek olarak insanoğlunun yarattıklarının tümünü olarak nitelendirmektedir.

Teknik, ekonomi, hukuk, estetik, bilim, devlet, yöntem - insanın meydana getirdiği her şey kültüre girer. Örgütler, dernekler, kurumlar, okullar, tüm kendilerine ilişkin şeylerle birlikte kültürden sayılırlar. İnsanlar arasındaki her çeşit karşılıklı etki-leşmelere, her türlü yapıp yaratma alışkanlıklarına, bütün “manevi” ve “maddesel” yapıt ve ürünlere kültür denir (Uygur, 2013, s. 18).

“Kültür, bir milletin geçmişe ait maddi ve manevi yaşantılarının toplamı; bugüne ait olarak da milleti oluşturan fertlerin duyuş, düşünüş ve davranış birliği içinde olmasıdır” (Ünalın, 2012, s. 172).

“Kültür ya da uygarlık, toplumun üyesi olarak, insan türünün öğrendiği, edindiği, bilgi, sanat, gelenek-görenek, ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür” (Tylor, 1971; akt. Güvenç, 2002, s. 54).

Miyasoğlu (1999, s. 13) ise kültürü belli bir ülkede yaşayan insanların ortaya koyduğu, din ve devletle var olabilen, en çok dilde ifadesini bulan ve yine bunların gelişmesine yardımcı olan manevi bir değer olarak tanımlamaktadır.

Buraya kadar alınan tanımlardan kültürün, belli bir ülkede ya da toplumda yaşayan insanların ortaya koyduğu maddi ve manevi ürünler olarak nitelendirildiği anlaşılmaktadır. Develi ise kültürün birbirine uygun düşen görüşler ekseninde kurulan toplumsal ilişkilerin bağlamında tanımlamıştır:

“Kültür, insanların uzlaşmalara dayanarak birbirleriyle ilişki kurmaları sonucu ortaya çıkan durumlardır” (2013, s. 23-24).

Uygun, kültürün özyapısına ilişkin birkaç ana nitelik belirlemiştir. İlk olarak, insanın bir kültür varlığı olduğunu ve bu kültürlülüğün onu hayvandan ayırdığını; ikinci olarak, kültürün köken ile amaç yönü ile baş koşulunun insan varlığını benimsemek olduğunu ve birlikte değişik boyutlar gösteren çeşitli öğelerden meydana geldiğini; üçüncü olarak, içinde ayrı türden öğeler barındırmasına karşın, kültürün içyapısının örtük ve yarı-örtük yönleri kavrandığında bir bütün olarak ortaya çıkacağını; son olarak da her ele alıp inceleme düzeyinin kültüre ayrı bir varlık biçimi vererek her kez başka bir kılıkla günışığına çıktığını ifade etmektedir (2013, s. 18-20).

Kültüre özgü bu nitelikler çerçevesinde kültürün insan varlığının bir sonucu olarak doğduğunu ve aynı zamanda kendisini üreten insanın yaşamını, duygu ve düşünce dünyasını da kendi sınırları içinde şekillendirdiğini söyleyebiliriz. Bu tanımlardan hareketle kültür:

- İnsanların ortaya koyduğu değerlerle sınırlarının belirlendiği, bir milletin geçmişi ile geleceği arasındaki yaşam tarzının milli bir haritasıdır.
- Bir milletin şahsiyetini kuşaktan kuşağa taşıyan tarihsel imzadır.
- Bir milletin binlerce yıldır oluşturduğu maddi ve manevi mirasının belgeselidir.

Yabancı Dil Öğretiminde Dil ve Kültür İlişkisi

Gerek ana dil gerekse yabancı dil öğretiminde kültürü dilden, dili de kültürden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Dil geçmişten geleceğe kuşaklar arasında kültürü aktarırken kültür de sözcüklerin ne zaman, nerede ve nasıl kullanılacağı ile ilgili kuralları dil ile kuşaklara aktarır. Dil ve kültür ilişkisi bağlamında dile kültür, kültüre de dil penceresinden bakan birçok araştırmacı ve uzman bu kavramlarla ilgili görüşlerini dile getirmişlerdir. Bu görüşlere ilk olarak ana dil çerçevesinde bakacak olursak Kaplan (2005, s. 151), bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şeyin kültür kavramına girdiğini ifade ederken Ziya Gökalp'ın dilin kültür aktarımına ilişkin görüşlerini şöyle açıklamıştır:

Ziya Gökalp, dili kültürün temel unsuru sayar. O, bu görüşünde haklıdır. Zira dil, duygu ve düşüncenin adeta kabıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır. Yazı, dilin sesini kaydeden bir vasıta olarak dilin bir parçasıdır. Fakat kültür, söz ile de bir millet arasına yayılır.

Dilin kültür aktarımındaki bu rolü ile insanlar, geçmişindeki kültürel değerlerle beslenerek gelecek nesillerle aralarında bir bağ kurmaktadır. Develi, insan topluluklarının önceki nesillerin başarılarının sonraki nesillere bırakılabilmesini sağlayan sahip oldukları “dil” mekanizmasının kültürden söz edilmesini mümkün kıldığını belirtmiştir (2013, s. 17).

Uygur'a göre dil ile kültür arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Dil: kültür yapısını bir arada tutan çimento; dil, kültür alanının heryanını aydınlatan güneştir; dil, kültür kilimini dokuyan iplik; dil, kültür anıtlarının yansıdığı akarsu gibi farklı benzetmelerle dili tanımlamaya çalışmıştır. Ona göre dil, kültürü hem kurar hem geliştirir. Kültüre götürüp de dilden geçmeyen hiçbir doğal ve bolverimli yol olmadığını ifade etmiştir. İnsan dilde ne denli güçlenirse kültürde o denli derinlere gidip yayılır. Dil ile kültür özce bağlıdır birbirine; karşılıklı bir döngü içinde birbirlerine kenetlenirler (2013, s. 20-23).

“Kültürün gelişmesiyle dil, dilin gelişmesiyle kültür gelişir ve zenginleşir. Kültürü inceleyerek dilin ne büyük bir “mucize” olduğunu; dil mucizesini inceleyerek kültürün insan üzerindeki etkileri ve sonuçları anlaşılabilir” (Güvenç, 2002, s.48).

“Her kültür anlatımını ayrı bir dilde bulur; dil, kültürü hem kurar hem geliştirir” (Demircan, 2013, s. 14).

Ana dil öğretiminde dilin kültür taşıyıcılığında üstlendiği role ilişkin bu görüşler dilin kültürde, kültürün de dilde hayat bularak varlıklarını sürdürdüğüün bir kanıtıdır. Yabancı dil öğretimi bağlamında ise dil ve kültür ilişkisine bakacak olursak karşımıza ilk olarak insanlar arasındaki iletişim ihtiyacı çıkmaktadır. Teknolojinin yaşam biçimini şekillendirdiği günümüz dünyasında iletişim olanaklarının artması ve çağın şartlarına uyum sağlama gerekliliği, yabancı kültürlerle mensup insanlar arasındaki etkileşimi önemli bir ihtiyaç haline getirmiştir. Farklı kültürlerden insanların etkileşimlerinin artması yabancı dil öğretiminde kültür öğretimi kavramını ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla farklı kültürlerden insanların birbirleriyle başarılı iletişim kurmaları için yabancı dil öğretiminde her şeyden önce yabancı kültüre ait bilgileri uygulayabilme becerilerini kazandırma fikri yaygınlaştırılmalıdır. Bazı araştırmacı ve uzmanlar yabancı dil öğretimi bağlamında dil ve kültür ilişkisine yönelik görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

Yabancı bir dil öğrenmek, ana dilimizdeki kavramların, anlatımların karşılığını o dilde bulup kullanmak yani sadece kuralların öğrenilmesi ve kelimelerin o dile çevrilmesi demek değildir. Yabancı dil öğrenimi bir anlamda dünyada bulunan diğer toplumların dünyaya bakış açılarını, düşünme ve değer sistemlerini anlamak için yapılan bir uğraştır (Demir ve Açık, 2011, s. 55).

Yabancı bir dil öğrenmek, yeni bir kültürle iletişime girmek ve o kültürü anlayarak konuşmak demektir. Demircan (2013, s. 18), yabancı dil öğretiminde hedef kültürü tanımanın önemini şu şekilde dile getirmiştir:

- “1. Yabancı dil öğrenen kişi iletişim açısından gerekli olan kültürel verileri öğrenmeli, iletişim becerilerini edinmelidir.
2. İletişimin kültürel öğelerini edinmek kendi kültürünü bırakmak anlamına gelmez.”

Yabancı dil öğretiminde, çeşitli dil, ırk ve kültürlerden gelen bireylerin farklı olay ve davranışları anlamlandırmaları için günlük kültürel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bireylerin kendi kültürleri ile hedef kültür arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanımlamaları sağlanarak iki kültür arasında dengede durmaları hedeflenmelidir. Bu da dil öğretiminde öğrenilen dilin kültürüne giden kapıları açmakla mümkündür.

Yabancı dil öğretiminde öğretilen dilin kültürel öğelerine yer vermek, dilin gramer kurallarının yanı sıra, temel kültürel özelliklerini de öğrencilere aktarmak hem öğrenilen dili öğrenciler için

daha anlamlı hale getirecek hem de yabancı dil öğrenmenin, zor, sıkıcı ve uzun zaman alan bir uğraş yerine daha zevkli ve kısa sürede öğrenilen bir uğraş olarak algılanmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca, öğrencilerin başka kültürleri tanınması, dünyada başka yaşam tarzında insanların da olduğunun farkına varması (özellikle küçük yaşta dil öğreniminde), öğrenenleri dil öğrenmeye karşı motive ederek öğrenme hızlarını arttırırken, başka kültürlerle sahip insanlar ile arasında empati kurmasına ve yabancı dil öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmesine de yardımcı olacaktır (Er, 2006, s. 11).

“Yabancı bir dil öğrenmek bir dünyayı, yabancı bir kültürü de anlamak, tanımak demektir. Yabancı olanı anlamaya, çözümlenmeye çalışmak ise öğrenciye bilgi ve düşünce zenginliği kazandırarak onun dünyaya bakış ufkunu genişletir” (Tapan, 1995, s. 156).

Yabancı dil öğretiminde amaç, öğrencilere kelimeleri dilin yapısına uygun olarak kullanabilme becerisi kazandırmanın ötesinde söz konusu kelimeleri uygun zaman ve ortamlarda kullanabilme becerisi kazandırabilmektir.

“Yabancı dil derslerinin öğrenciler tarafından kolayca öğrenilmesi, öğretimin zevkli ve ilgi çekici olabilmesi için öğretilen yabancı dilin kültürüne ait öğelerin aktarımı son derece önemlidir” (Er, 2006, s. 4).

Bu sebeple yabancı bir dil öğrenen öğrenciler hedef toplumun sosyal yapısı, yeme-içme alışkanlıkları, gelenek ve görenekleri ile günlük iletişim dilinde selamlaşmadan vedalaşmaya kültürel alışkanlıkları bakımından bilgilendirilmelidir.

Tapan’a göre yabancı dil öğrenme yabancı bir kültür ile diyaloga girmek demektir. Yabancı dil dersleri iki kültürün sürekli etkileşim içinde olduğu bir süreç olarak öğrencinin kendi kültürü ve yabancı kültür ile buluşup hesaplaştığı bir alandır (1995, s. 156).

Tomalin ve Stempleski’ye (1993, s. 89) göre yabancı dil öğretiminde kültür öğelerinin aktarımının yedi temel amacı vardır:

1. Öğrencilerin, her insanın davranışında kültürün etkisi olduğunu anlamalarına yardımcı olmak.
2. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sosyal sınıf gibi sosyal değişkenlerin insanların konuşmalarında ve davranışlarında etkisi olduğunu anlamalarına yardımcı olmak,
3. Öğrencilerin hedef kültürdeki ortak durumlarda gösterilen ortak davranışların farkına varmalarına yardımcı olmak.
4. Öğrencilerin, bazı kelime ve cümleciklerin, kültürün bir sonucu olarak, hep aynı şekilde birbiri ardına geldiğinin farkına varmalarına yardımcı olmak.
5. Öğrencilerin hedef kültürle ilgili genellemeleri objektif gözle değerlendirmelerine yardımcı olmak.
6. Öğrencilerin hedef kültürle ilgili bilgi toplama becerilerinin gelişmesine yardımcı olmak.

7. Öğrencilerde hedef kültürle ilgili merak uyandırmak ve onların o kültürdeki insanlara empati duymalarını sağlamak.

Bu maddelerden hareketle yabancı dil öğretiminde kültür aktarımının yabancıların günlük ihtiyaçlarını karşılama becerilerini geliştirmelerini, kültürel farkındalık kazanmalarını ve o toplumla etkili bir iletişim kurmalarını gerçekleştirmek amacıyla gerekli olduğu söylenebilir. Günlük hayatta etkili bir iletişim kurmak ancak kültürlerarası iletişim yetisine sahip olmakla mümkündür.

Genç'e (2000; akt. Aktaş, 2004, s. 46) göre bir dili konuşma ve anlama becerisi, öğrencinin kendi kültürünün yanı sıra öğrendiği yabancı dilin kültürünü algılama, anlama çabası, öğrencinin olası konuşma durumlarında belirli yapılara hâkim olabilemesi ve duruma uygun tepki vermesidir.

Yabancı dil öğretimindeki en büyük sorun, dili kültürden soyutlayarak öğretmeye çalışmaktır. Oysaki farklı dillere mensup bireyler arasındaki iletişimin anlamlı hale gelmesinde kültürün önemli bir rolü vardır. Bireyler hedef kültüre hâkim oldukça o dilin anlaşılması kolaylaşacaktır. Bu sebeple öğretilmesi hedeflenen dilin kültüründe yer alan selamlaşma, aile hayatı, sosyal yapı, yeme ve içme alışkanlıkları başta olmak üzere günlük hayatın farklı kültür alanları hakkında öğrenciler bilgilendirilmelidir. Öğrenciler gündelik yaşamlarında ortaya çıkan ihtiyaçlarını söz konusu alanlarda iletişim kurarak karşılamaya çalışırlar. Öğrencilerin bu alanlarda ihtiyaç duydukları temalar onların kişisel ihtiyaçlarına yöneliktir. Söz konusu temalar bu alanların içinde farklı yollarla sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmalara için verilen bir örnekte tematik alanlar şu şekilde sıralanmıştır:

1. Şahsi kimlik
2. Evin çevresi ve evdeki çevre
3. Günlük yaşam
4. Boş zaman, eğlence
5. Gezi
6. Diğer kişilerle olan ilişkiler
7. Sağlık ve vücut bakımı
8. Eğitim
9. Alışveriş
10. Yiyecek ve içecek
11. Hizmetler
12. Mekânlar
13. Dil
14. Hava durumu(MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 51)

Belirlenen maddeler, bireylerin günlük hayatta kültürlerarası etkileşimlerinde ve temel ihtiyaçlarında gerekli olan tematik alan öğeleridir. Kısacası kültür öğelerini aktarmadaki amaç, bireylerin kültürlerarası iletişimde yaşayabilecekleri olası sıkıntıların önüne geçebilmek ve bireylerin öğrendikleri bilgileri günlük hayatta uygulamalarını sağlayabilmektir.

Gökmen'e (2005, s. 70) göre kültürlerarası iletişimsel edinç, farklı dilsel kültüre sahip insanlarla, o dillerde etkili ve uygun bir şekilde iletişim kurma becerisidir. İletişimsel yeti becerisinin kazandırılmasının hedeflendiği yabancı dil derslerinde öğrenciler, hem hedef dilin kurallarını öğrenecek hem de hedef kültürü tanıyarak toplumla olan etkileşimleri anlamlı bir boyut kazanacaktır.

Gökdayı'ya göre söz varlığındaki bazı birimler kültürle sıkı bir ilişki içinde görünmektedir. Söz gelimi, Türkçe konuşanların hapşırın birisine kültürel olarak *Çok yaşa, İyi yaşa* veya *Şifayı kapmışsın* kalıp sözlerinden birini söylemesi gerektiğinde hapşırın kişinin de *Sen de gör, Siz de görün, Hep beraber* gibi bir karşılık vermesinin beklendiğini ifade etmiştir. Kültür, söz konusu durumda belirtilen birimlerin kullanılmasını zorunlu kılar (2011, s. 118-120). Develi, dilimizin irademiz dışında bizim ortak kimliğimize ait birtakım bilgiler taşıdığını belirtmiştir. Bununla birlikte dilimizin hangi kültür toplumunun ferdi olduğumuzu açıkça gösteren bilgiler de taşıdığını ifade etmiştir (2013, s. 20). Bu bilgilerden hareketle kültürün dile nasıl yansıdığını ve günlük yaşamda bireylerin iletişim dilini nasıl yönlendirdiğini belirgin bir biçimde görebilmenin mümkün olduğu söylenilebilir.

Her dil bir toplumun kucağında kendi sesiyle biçimlenerek işlevini yerine getirir. Bu nedenle dillerin içinde şekillendikleri toplumların birer aynası olduğu söylenebilir. Yabancı dil öğretiminde yapı bilgisi, ses bilgisi ve söz dizimi gibi dil öğeleri hedef dili öğrenenlere neyi, ne zaman ve nasıl kullanacakları konusunda yön göstermede tek başına yeterli olmadığı gibi bu bilgilere sahip bireylere hedef toplumla başarılı bir iletişim kurabilme garantisi de veremez. Yabancı dil öğrenen bireyler iletişim kurarken ne zaman bu kuralları hedef kültürle harmanlarsa ancak o zaman hedef dilde iletişim kurmuş olurlar.

Dil ve kültür birlikte bir milletin kimliğini oluşturur. Dil bir milletin adı, kültür ise soyadıdır. Toplumlar dil ile bir araya gelerek milletleri, milletler de bir arada yaşamının

ortak sonucu olarak onları mıknatıs gibi birbirine çeken kültürü oluştururlar. Bu süreçte dil, kültür öğelerinin nesiller arasında yolculuk etmesini sağlayan bir vasıta işlevi görmektedir. Buraya kadar anlatılanlardan kültürün var olmasında dilin, dilin de varlığını sürdürmesinde kültürün güçlü ve belirgin bir etkisi olduğundan söz edilebilir.

Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitapları Aracılığıyla Kültür Aktarımı

Ders kitaplarının eğitim ve öğretimde başlıca materyal olarak önemli rol üstlendiği birçok kaynakta belirtilmiştir. Söz konusu kaynaklardan Ceyhan ve Yiğit (2005, s. 18), yapılan araştırmalara göre ders kitaplarının sınıftaki yerinin çok önemli olduğunu ve öğretmenlerin pek çok etkinliği kitapla başlatarak kitapla sürdürdüğünü belirtmiştir. Kılıç ve Seven (2011, s. 26) ise, ders kitaplarının öğretim ortamlarında en yaygın kullanılan araçlar olduğunu ifade etmiştir. Halis'e göre ders kitapları eğitimin hedeflerini gerçekleştirmek için öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden bir öğretim materyali olmakla beraber çoğu durumda da bu amaç için kullanılan tek öğretim materyalidir (2002, s. 51).

Eğitim sürecinde ilerleyen teknolojiye, modern ders araç ve gereçlerine rağmen kullanım yaygınlığı ile rolü değişmeyen ders kitapları, yabancı dil öğretiminde kültürlerarası iletişim kurma başta olmak üzere birçok önemli işleve sahiptir. Cortazzi ve Jin'e göre ders kitaplarının işlevleri şöyle sıralanabilir:

- Bir öğretmen olabilir, çünkü öğrencilere hedef dilin kültürü hakkında doğrudan bilgi sağlar.
- Bir rehber olabilir, çünkü öğretmen ve öğrencilere işlenecek ders konularını sunar ve daha önceki derslerin özetlerini verir.
- Bir kaynak olabilir, çünkü bir ders kitabı tamamen her şeyi kapsayamaz, içinden uygun parçalar seçilip konu genişletilmelidir.
- Bir eğitmen olabilir, çünkü adım adım yapılan açıklamalarla tecrübesiz öğretmenlerin sadece dil konusunda değil kültür konusunda da eksiklerini tamamlamalarını sağlar.
- Bir otorite olabilir, çünkü uzmanlar tarafından yazılmış olup gerçek ve geçerlidir.
- Beceriye azaltıcı bir yönü olabilir, çünkü ders kitaplarına aşırı bağımlı hale gelen öğretmenler yaratıcılıklarını kaybeder ve kitaba eleştirel açıdan bakamazlar (1999; akt. Okur ve Keskin, 2013, s. 1627).

Bununla beraber ders kitaplarının işlevleri bir başka kaynakta da şu sözlerle ifade edilmiştir:

Öğrencilerin istenilen dil becerilerini edinmelerinde ders kitapları kolay ulaşılabilir olması, tüm öğrenciler tarafından yaygın bir şekilde kullanılması, tema ve konulara uygun metinlerden oluşması, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel özelliği, öğrenci çalışma kitabıyla uyumu ve ölçme-değerlendirme bölümleriyle önemi daha da artmaktadır. İçerdikleri bilgi ve görsellerle öğrenenlerin ilgisini çekmede ve öğretilecek konulara yöneltmede, bilgiye bizzat öğrencilerin

ulaşmalarına ortam hazırlama ve yönlendirmeleriyle öğretimi bireyselleştirme gibi önemli işlevleri vardır (Göçer, 2007, s. 32).

Yabancı dil öğretiminde ise hedef dilde etkili bir iletişim kurmak ve hedef dili biliyorum diyebilmek için o dilin dil bilgisinin ve söz varlığının yanında kültür aktarımının da artık bir ihtiyaç olduğu bilinmektedir. Bu sebeple yabancı dil eğitim-öğretim programlarına ve bu süreçte yararlanılan materyallere kültür unsurları dâhil edilerek bireylere iletişimsel ve kültürel yeterlik kazandırmak amaçlanmalıdır. Bu süreçte yabancı dil eğitiminde kullanılan materyaller arasında ders kitapları her dönemde en çok başvurulan temel kaynak niteliğinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu bağlamda ayrı bir öneme sahip olan ders kitapları çeşitli çalışmalara da araştırma konusu olmuştur. Bu çalışmalardan birkaçı (Pehlivan 2007; Ülker 2007; Demir 2010; Aksoy 2011; İşçi 2012; Tüm ve Sarkmaz 2012; Yılmaz 2012; Okur ve Keskin 2013; Tok 2013; Vargelen 2013; Ökten ve Kavanoz 2014; Yılmaz ve Temiz 2014) olarak örnek gösterilebilir.

Ders kitapları etkinlikler ve metinler yoluyla günlük hayatla bağlantı kurarak bireyleri hayatın içine katmalıdır. Bu da ders kitaplarının Türk dilini ve kültürünü en iyi biçimde yansıtmaları ile mümkündür. Ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen kültür öğeleri mümkün olduğunca günlük hayatla ve Türk toplumunun yaşam şekli ile bağlantılı olmalıdır. Bu bakımdan ders kitaplarındaki metinler önemli işlevlere sahiptir.

Yüce, yabancı dil öğretiminde dil öğretiminin anahtarı ve en önemli eğitim materyali olarak kitapları göstermektedir (2005, s. 86). Yabancı dil öğretiminde öğretim programına uygun hazırlanmış ders kitapları eğitimciler ve öğrenciler için en temel yol göstericilerdir. Bu sebeple de yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı daha çok ders kitapları aracılığıyla sağlanmaktadır.

Yabancı dil öğretimi alanına yönelik ders kitaplarında Türk toplumunun selamlaşma, karşılaşma, arkadaşlık ve komşuluk gibi insanlar arasındaki gündelik iletişim durumları; aile, okul ve iş hayatını; yiyecek, içecek alışkanlıkları; doğum, ölüm, hastalık, evlenme gibi yaşamın geçiş aşamaları Türk kültürüne özgü temalar ve bu temaları destekleyici etkinlikler ile sunularak bireylerin kültürel etkileşim sürecine katılmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla kültürel değerlerin bireylerin ilgisini çekebilecek Türk kültürüne özgü masallar, hikâyeler, fıkralar, atasözleri, deyimler ve kalıp sözler

aracılığıyla işlenerek ders kitaplarında yer almasına özen gösterilmelidir. Böylece bireyler, Türk kültürünü daha iyi anlayacak ve ön yargı ile yaklaştıkları bazı değerlere ise hoşgörülü bakmaya başlayacaklardır. Bayyurt, bu konuya ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Yabancı dil öğretimine yönelik kitap yazarken kitap yazarlarının çıkış noktası hedef kültüre özgü bağlamları harekete geçirecek temaları seçip dil öğretim ve öğrenim etkinliklerini bu çerçevede etkinleştirmektir. Böylece öğrencilerin tanıdık temalar ve bağlamları kullanarak hedef dilde karşılıklarına çıkan yeni kavram ve yapıları daha kolay ve iyi bir şekilde öğrenecekleri düşünülmektedir (2011, s. 36).

Karababa, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin ihtiyaçlarına, düzeylerine ve çeşitliliğine uygun ders öğretim araç, gereçleri ile ders kitaplarının yeterli olmadığını, öğretim programlarının bu doğrultuda hazırlanması gerektiğini savunmaktadır (2009, s. 276). Bu anlamda ders kitaplarında aktarılabilecek kültür unsurları titizlikle ve iyi bir araştırma sonucunda seçilmelidir. Bu nedenle güncel olmayan hatta günümüzde Türk toplumunda bile işlevini yitirmiş kültürel değerlerin Türkçe öğrenen yabancıların öğretim programlarında gerçekleştirilmesi hedeflenen kazanımlar arasında yer almamasına dikkat edilmelidir.

Arslan ve Adem, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan kaynak kitaplarda bulunması gereken özellikleri şöyle ifade etmiştir:

- Kitaplar yabancılara Türkçe öğretiminde belirlenen seviyelere uygun olmalıdır. Her seviyenin kavrama düzeyi farklıdır. Ders kitaplarında ve ders kitaplarını destekleyici amaçla hazırlanan diğer yardımcı kitaplarda ilgili seviyedeki öğrencilerin anlayamayacağı cümleler, deyimler, atasözleri, vb. kullanılmamalıdır.
- Kitaplar öğrencilerin kolay kavrayabileceği, ilgi ve meraklarına uygun metinler içermelidir.
- Kitaplar görsel açıdan zengin olmalıdır. Güncel çizgi film kahramanları, semboller, karakterler kullanılmalıdır.
- Kitaplar kullanılacağı ülke şartları dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Çünkü yabancıların Türkçeyi öğrenme zorlukları, becerileri ve istekleri farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların en önemli sebebi Türkçenin ilgili ülkedeki popülerliği ile Türkçeyi öğrenmeye çalışan yabancıların dil yapılarının Türkçeye olan yakınlık durumudur. Ülkelerin coğrafi konumu, kültürü, dini, vb. gibi özellikler o ülkelerde yaşayan insanların yabancı bir dili öğrenmelerine etki etmektedir. Bir Iraklı ile bir Çinlinin Türkçe öğrenmeye olan ilgisi aynı değildir (2010, s. 80)

Dolayısıyla ders kitaplarının Türkçe öğrenenler ile Türk kültürü arasında köprü vazifesi görmesi, bireylere gerçek hayatta yaşayabilecekleri olay ve durumları sınıf ortamında sunması, sahip olduğu kültürel sözvarlığı ile yabancı dil öğretiminde kültür aktarımına katkıda bulunması, bilgileri tekrar etme imkânı sunmasının yanında daha birçok işlevi ile Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde bireylere birçok açıdan yardımcı olduğu söylenilebilir.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca çok eski çağlardan beri yeryüzündeki toplumların birbirleriyle olan siyasi, sosyal, kültürel, ticari ve ekonomik ilişkileri neticesinde ya da farklı amaçlar doğrultusunda toplumların yabancı dil öğrenme ve kendi dillerini öğretme isteği bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Bugün de küreselleşen dünyamızda çağın ihtiyaçları, insanları ana dileriyle kurdukları iletişimde yetersiz bırakarak onların farklı sebeplerle yabancı bir dil öğrenme arayışı içine girmelerinde önemli bir etken olmuştur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin temeli, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları dönemde diğer devletlerle olan ilişkilerine kadar dayandırılabilir. Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihinin o dönemde yazılmış eserler çerçevesinde incelenmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir. Tarihin bilinen ve bugüne ulaşan en eski Türk yazıtları Köktürlere ait olmakla beraber Yenisey Yazıtları, Uygur Bitigleri, Moğolistan'da kime ait olduğu bilinmeyen yazıtlar ile Moğolistan ve Yenisey bölgesi dışında da yazıtlar (Ercilasun, 2014, s. 128-134) mevcut olmasına rağmen bu metinlerde o dönemlerde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili bilgiler yer almamaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin tarihi, bu amaçla yazılan birçok sözlük ve dil bilgisi kitabı gibi somut örneklerin incelenmesini gerektirmektedir.

Kaşgarlı Mahmud'un 1072 yılında yazmaya başladığı ve 1077 yılında tamamladığı Türkçenin bilinen ilk sözlüğü *Dîvânü Lügati't-Türk* (Ercilasun, 2014, s. 314), Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yazılan ilk eser olarak kabul edilmektedir.

Büyük Türk dilcisi ve folklorcusu Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılmıştır (1072-1077). Eserde 7500'den fazla Türkçe kelime vardır. Yazar bu eserini yazmak için o zamanki Türk boylarını dolaşmış hepsinin dilini, folklorunu, örf ve adetlerini tesbit ederek, İslamlık öncesi sözlü edebiyata ait zengin malzeme toplamıştır. Araplara Türkçe öğretmek için, Türkçe kelimelerin Arap grameri kalıplarına göre sıralanıp anlamlarının açıklandığı ansiklopedik bir sözlüktür (Gülensoy, 2000, s. 250).

Dîvânü Lügati't-Türk Türklerin dili, edebiyatı, coğrafyası, yaşayışı kısaca kültürü hakkında ustaca verdiği bilgilerle ve yazarı tarafından çizilen Türk haritasıyla günümüz sözlük yapısından farklılık göstermektedir. Onan (2003, s. 443), *Divanü Lûgat-it-Türk*'te yer alan örnek cümle birimlerinin halk arasında en fazla kullanılan atasözü,

bilmece gibi kalıp sözler olduğu için sosyal hayatta canlılığını koruyan yapılar olduğunu ifade etmiştir.

Gülensoy, o dönemde Orta Asya Türk-İslâm dünyasının Kâşgarlı'nın iki dile ve kültüre ait bu eseri ile tanışarak Türkçenin yöntemli öğreniminin gerçekleştiğini ancak o çağda Türklere Arap ve Fars dillerini öğretecek herhangi bir dil bilgisi eserine rastlanılmadığını belirtmiştir (2000, s. 259). Günümüzde dil öğretiminde önemli görülen bazı yöntemlere Kaşgarlı, henüz o yıllarda eserinde yer vermiştir. Akyüz (2015, s. 38), Kaşgarlı Mahmut'un izlediği yönteminin özelliklerini şöyle sıralamıştır:

1. Medreselerde yapıldığı gibi önce ve hemen her zaman sadece kural verme değil, ilkin çok sayıda örneklerden hareket edip kurala ulaşma yolunu izlemiş ve günümüz yabancı dil öğretiminde benimsenen bir yöntem uygulamıştır.
2. Dil öğrenmede örneklerin, metinlerin önemini çok iyi görmüş, örneklerini günlük hayattan, atasözlerinden, şairlerden derlemiştir.
3. Dil öğretirken, Türk kültürünü de tanıtmaya amacını gütmüş, bu konuya özel bir önem vermiştir.
4. Dil öğretiminde tekrarın önemini çok iyi kavradığından, önceden geçen bir kuralı gerektiğinde hatırlatmaktan çekinmemiştir.
5. İzlediği bu başarılı yöntemleri buluncaya kadar çok çaba harcayan yazar, iki yıl içinde eserini üç kez yazıp beğenmemiş, dördüncü kez yazmıştır.

Görüldüğü üzere Karahanlı Türkçesi döneminde dil ve kültür ilişkisinin harita sanatıyla biçimlendirilen, ifade ediliş şekli ve ifade ettikleri ile Dîvânü Lügati't-Türk Türkçenin yabancı dil öğretiminde uzmanlar tarafından ilk eser olarak kabul edilmektedir. Dîvânü Lügati't-Türk ile aynı ortak gaye ile hazırlanmış benzer eserler de verilmiştir. Çalışmamızda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla yazılan bu eserler hakkında kısaca bilgi vermekle yetineceğiz.

Ed-Dürretü'l-Mudiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye: 14. veya 15. yüzyılda yazılmış "Türk Dilinin Parlayan İncisi" anlamına gelen Arapça-Türkçe sözlük ve konuşma kılavuzu (Ercilasun, 2014, s. 390) türünde yazılan bu eserin Durmuş (2013, s.101), 24 bölümden oluştuğunu ve eserin son bölümünde ise günlük konuşma dilinden cümleler sıralandığını belirtmiştir. Ercilasun, eserin son bölümünün konuşma kılavuzu bölümü olduğunu ve eserin bu bölümüyle diğer bütün sözlük ve gramerlerden ayrıldığını ifade etmektedir (2014, s. 390).

Codex Cumanicus: Ercilasun, Karadeniz'in kuzeyindeki Kıpçak (Kuman) Türklerinden İtalyanlar ve Almanlar tarafından 14. yüzyılda derlenmiş Latince-Farsça-Kıpçakça sözlüklerinden oluşan iki bölümlük bir eser olduğunu belirtmiştir (2014, s. 382).

Kitâbü'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk: Ebû Hayyan Muhammed bin Yusuf tarafından yazımı 1312 tarihinde yazımı tamamlanan bir sözlük ve gramerdir (Ercilasun, 2014, s. 384). Eserin aynı zamanda sözlük türünde hazırlanması Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında değerlendirilebileceğini göstermektedir.

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugâlî: 1343 yılında Konyalı bir Türk tarafından yazıldığı veya istinsah edildiği, Türkçe kelimelerinin kırmızı mürekkeple harekeli yazıldığı, 63 yaprağı Arapça-Türkçe sözlük ve gramer, 13 yaprağı Moğolca-Farsça sözlük (Ercilasun, 2014, s. 385) türünde Kıpçak sahasına ait bir eserdir.

Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye: Kıpçak Türkçesine özgü sözlük ve gramerlerden bir tanesidir. Yazarı bilinmeyen eser, bazı kayıtlara göre Mısır'da 829'dan (1425) önce yazılmış olmalıdır. Tuhfetü'z-Zekiyye gramer ve sözlük olmak üzere 2 kısımdan oluşmuştur (Demirci, 2003, s. 55).

El-Kavânînu'l-Küllîyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye: 15. yüzyıl başlarında yazılan fakat yazarı ve yazılış tarihi tam olarak belli olmayan, adının “Türk Dilinin Genel Kuralları” olarak Türkçeye çevrilebileceği bu eser; Arap dilinde yazılmış bir Türk grameridir (Ercilasun, 2014, s. 389).

Bülgatü'l-Müşâk fi Lügati't-Türk ve'l-Kıfçak: Cemâleddin Ebû Muhammed Abdullah et-Türkî tarafından 14. yüzyılın ikinci yarısında veya 15. yüzyıl başlarında yazıldığı düşünülen Arapça-Türkçe bir sözlüktür (Ercilasun, 2014, s. 388).

Buraya kadar olan bölümde adı geçen eserler, Kıpçak Türkçesi dönemine ait dil bilgisi içeren ve sözlük türünde çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazılan eserlerin sayısına bakıldığı zaman bu dönemde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin önemsendiği söylenebilir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla yazılan eserlerden bir diğeri de Çağatay Türkçesinin en önemli şair ve yazarı Ali Şir Nevâyî'ye aittir. Gülensoy, anlamını “iki dilin karşılaştırılması” olarak açıkladığı bu eserin 1498'de yazıldığını ifade eder (2000, s. 272). Demircan (1988, s. 35), değişik bir amaçla yazılan bu yapıtı, anadil ile yabancı dilin karşılaştırmalı ve Türkçe yazılmış en eski örnek olarak değerlendirerek kitapta: 1) karşılıkları tek sözcük olarak Farsçada olmayan Türkçe kelimeler ve bunların anlam farkları ile yan anlamları, 2) kafiye bakımından Türkçenin Farsçadan üstün olması, 3) Farsçada karşılığı bulunmayan bazı

Türkçe eklerin olduğu, 4) pekiştirme olayının Farsçada olmadığı, 5) Farsçada olmadığı halde Türkçede bulunan eylemler, işteş, çatı, (...) ekler, 6) ettirgen çatının Türkçede ve Arapçada bulunduğu halde Farsçada bulunmadığı gibi durumların anlatıldığını ifade etmiştir.

Ercilasun'un Hilyetü'l-Lisân ve Hulbetü'l-Beyan adını kullandığı Türkiye literatüründe İbni Mühennâ Lügati adıyla tanınan bu eserin, İbni Muhennâ tarafından 14. yüzyılda yazıldığı tahmin edilmektedir. Bununla beraber eserin Arapça-Türkçe-Moğolca bir sözlük türünde olduğunu ve İstanbul nüshasının Harezmi Türkçesi eserleri arasında değerlendirildiğini ifade etmektedir (2014, s. 380-381).

Demircan, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine Osmanlı ordusu içindeki devşirmelere, acemi oğlanlarına ve Enderun'a alınan gençlere Türkçe öğretilmesini bu alandaki girişimlerden biri olarak değerlendirmektedir. Ayrıca Avrupalıların Osmanlı Devleti'yle ticari ve siyasi ilişki kurmalarıyla birlikte Türkçe öğrenmeye ve birçok üniversitede Türkoloji bölümleri açmaya başladıklarını savunurken Fener Patrikhanesi'nin çevirmen yetiştirmek amacıyla belli sayıda Rum gencine Türkçe öğrettiğini de ifade etmektedir (1988, s. 89).

Osmanlı Devleti döneminde Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi amacıyla faaliyet gösteren kurumlar da mevcuttur. Ağıldere, Venedik Cumhuriyeti'nin doğu dilleri ve özellikle de Türkçe bilen tercümanlarını yetiştirmek için 1551 yılında İstanbul'daki elçiliğinin bünyesinde ilk dil oğlanları okulunu kurduğunu ve Fransa, Avusturya, Polonya ve İngiltere'nin de bu okul örneğini izlediğini belirtmiştir (2010, s. 695). Fransız Hükümeti'nin Doğu dilleri tercümanları yetiştirmek için 1669'da İstanbul'da kurduğu Doğu Dilleri Oğlanları Okulu Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi tarihinin en önemli yapı taşı oluşturmaktadır. Doğu Dilleri Okulu'nun en önemli özelliği Türk dili ve kültürünü Fransız uyruklu öğrencilerine küçük yaşlardan itibaren İstanbul'da öğretmektir (Ağıldere, 2010, s. 693).

Hengirmen (1993, s. 6) çalışmasında Kâşgarlı Mahmut'tan sonra 1850 yılına kadar yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla Türk yazarların hazırladığı bir yapıta rastlanmadığını ve J.P.Sinan tarafından *Alphabet turc suivi d'une méthode* adlı kitabın İstanbul'da yayımlandığını belirtmektedir. Aynı çalışmasında Türkler tarafından yazılan aşağıdaki yapıtlardan söz etmektedir:

- Güzeloğlu, E., Dialogues français-turcs, Précédés d'une vocabulaire, Constantinople, 1852
- Sinan, J.P., Abrégé de Grammaire Turque, İst. 1854
- Fuad Efendi/Cevdet Efendi, Grammatik der osmanischen Sprache, Deutsch bearbeitet von H. Kellgren, Helsinki, 1855
- Mehmet Mihri, Kitabü't-tuhfetü'l-Abbasiyetü'l Medreset el aliyetü't-tevfikiye, Mısır, 1884
- Mehmet Ruhi, Conversazione in Lingua Turca elkaliona, İst. 1893

Hengirmen, Türkçeyi yabancılara öğretmek için yabancı yazarların hazırladığı yapıtların, Türk yazarlarca hazırlanan yapıtlardan daha çok olduğunu ve bununla beraber Megiser tarafından yazılan *Institutionum lingua turcaciae, libri quator* adıyla 1612 yılında yayımlanan bu yapıtın Türkçenin bilinen ilk grameri olduğuna dikkat çekmektedir (1993, s. 7).

Cumhuriyetin ilan edilip yeni Türk devletinin kurulması, Türkçenin ana dili olarak öğretimini ön plana çıkarmışsa da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi de alanında da önemli ilerlemeler yaşanmasına ortam hazırlamıştır. Demircan, bu dönemde üniversite Türkoloji bölümlerinin daha çok tarih ve kültür alanındaki çalışmalara ağırlık verdiğinden yapılan çalışmaların yabancı dil öğretimi açısından yeterli olmadığını belirtmiştir (1988, s. 95). Açık (2008, s. 2), Türkiye'de 1950 yılından itibaren üniversitelerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini ciddi bir şekilde ele almaya başladıklarını belirtmektedir. Bu bilgidен hareketle çalışmamızın bir sonraki başlığında, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihi ile ilgili söz konusu yıldan itibaren yapılan çalışmalara yer verilecektir.

Günümüzde Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Dil çalışmaları cumhuriyetin ilanı ile başlamışsa da bu dönemde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik çalışmalar yetersiz kalmıştır. Barın (2004, s. 21), yabancılara Türkçenin öğretiminin 1960'lı yıllarda tekrar önem kazandığını ifade ederken çalışmasında Kenan Akyüz'ün *Yabancılar İçin Türkçe Dersleri Konuşma, Okuma* adlı kitabı (A.Ü.1965), Hüseyin Aytaç-M.Agâh Önen'in *Yabancılar İçin Açıklamalı Uygulamalı Türkçe* adlı kitabı (Ankara,1969), Sermet Samî Uysal'ın *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları* (İstanbul,1979), Kaya Can'ın *Yabancılar İçin Türkçe-İngilizce Açıklamalı Türkçe Ders Kitabı* (ODTÜ,1981) , Mehmet Hengirmen-Nurettin Koç'un *Türkçe Öğreniyoruz* adlı kitapları (Ankara,1982), Tahir Nejat Gencan'ın *Yabancı Uyruklu Öğrenciler İçin-Türkçe Öğreniyorum* adlı kitapların (İstanbul,1985) bu alanda adımlar atılmaya başlandığının bir göstergesidir.

Son dönemlerde dünyada farklı dillere mensup bireylerin yanı sıra Türk dili ailesine mensup kişiler de ekonomik, kültürel ve siyasi çeşitli sebeplerle Türkçeye ilgi duymakta ve Türkçe öğrenmek istemektedir. Bu bağlamda Türk Cumhuriyetlerinin Türkçe öğrenme talepleri ve 1991 yılında SSCB'nin (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) dağılması sonucu Türk dünyasında yaşananlar, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında ortaya konan çalışmalar ile yakından ilgilidir.

Kavak ve Baskan, Türkiye'nin konuyla alakalı ülkelerle arasında yaptığı anlaşmaları göz önünde bulundurarak 1992-93 öğretim yılından itibaren uygulamaya koyduğu Büyük Öğrenci Projesi'nin amaçlarını şöyle açıklamaktadır:

- “Türk Cumhuriyetleri ve Topuluklarının eğitim düzeyini arttırmak,
- Yetişmiş insan gücü gereksinimini karşılamaya yardımcı olmak,
- Türkiye dostu genç bir nesil yetiştirmek,
- Türk dünyasıyla kalıcı bir kardeşlik ve dostluk köprüsü kurmak” (2001, s. 96).

Açık (2008, s. 2), bu proje ile bağımsızlığını yeni kazanan Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topuluklarındaki gençlere Türkiye Türkçesini öğretmek, Türk kültürü ve eğitim sistemini tanıtmak, bu gençler aracılığı ile Türkçeyi ve Türk kültürünü yeni nesillere aktarmak ve Türkiye Türkçesinin yaygınlaştırılmasını sağlamanın amaçlandığını ifade etmektedir.

Durmuş ve Yılmaz, SSCB sonrası 1992 gibi erken bir tarihte oluşturulan kurumlardan biri olarak TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) tarafından yürütülen Türkoloji Türk Dili ve Kültür Merkezleri Projesi'nin bu alanda gerçekleştirilen bir diğer faaliyet olduğunu şöyle belirtmiştir:

Türkoloji Türk Dili ve Kültür Merkezleri Projesi 1999 yılında planlanmış ve ilk defa 2000-2001 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Proje ile komşu, dost ve akraba topluluklarla, tarihî birliktelikler göz önüne alınarak geçmişten gelen kültürel bağların yeniden tesis edilmesi amaçlanmıştır. Bu ülkelerde Türk dili öğreniminin yaygınlaştırılması, iletişimin geliştirilmesi, dolayısıyla bu ülkelerle yapılacak sosyal, teknik, ticari ve ekonomik iş birliğinde Türkçe konuşabilen bir kitlenin oluşturulması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yurt dışındaki üniversitelere destek verilmiş, Türkoloji/Türk dili ve edebiyatı bölümleri ile Türkçe eğitim merkezleri açılması sağlanmıştır. Söz konusu bölümlere eğitim araçlarının yanı sıra görevlendirilmeler yoluyla öğretim elemanı desteği de verilmiştir (2012, s. 550).

Bu projeler ve küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arasındaki mesafe kavramının ortadan kalkması ile Türkiye'nin dünyada birçok alanda sesini duyurması, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik talepleri ve ihtiyaçları ortaya çıkarmıştır.

Özellikle Türkiye'nin jeopolitik konumu, yaşayan bir tarih olarak her yıl milyonlarca turisti ağırlaması, farklı sahalarda dünya ülkeleriyle gerçekleştirdiği temaslar ve Türkçenin geniş bir coğrafyada milyonlarca kişi tarafından konuşuluyor olması Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilme istek ve ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik ülkemizde mevcut bir lisans programı bulunmamakla beraber Göçer ve Moğul (2011, s. 802), Türkiye'de birçok üniversitede Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi amacıyla anabilim dalları açılarak çok sayıda yüksek lisans ve doktora çalışmasının yaptırıldığını ifade etmektedir. Bu bağlamda İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Yabancı Dil Olarak Türkçe Bilim Dalı" ve daha sonraki yıllarda Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı", Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde, "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı" olmak üzere farklı üniversiteler bünyesinde başlayan ilk lisansüstü çalışmalar Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin başarıya ulaşması yolunda profesyonel anlamda adımlar atıldığının önemli bir göstergesidir.

Türkiye'ye eğitim görmek için gelen öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme ihtiyaçları doğrultusunda Türkiye Türkçesi öğretme çalışmalarının uzmanlık gerektiren bir alan olduğu anlaşılacak üniversitelerde Türkçe Öğretim Merkezleri oluşturulmaya başlanmıştır. 1984 yılında düzenli bir şekilde Ankara Üniversitesi TÖMER'de başlayan dil öğretim hizmetine kısa bir süre sonra (Açık, 2008, s. 2), farklı üniversiteler bünyesinde kurulan TÖMER'ler ile yaygınlaşarak devam etmiştir. Böylece Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında uzmanlık gerektiren modern uygulamaların ilk adımı atılmış olmaktadır.

Yüce (2005, s. 86), TÖMER'lerin Türk Cumhuriyetleri ile Akraba Topluluklardan gelen öğrencilerle Türkiye Türkçesi öğrenmek isteyen yabancılarla Türkçe öğretmek, diğer Türk lehçelerinin öğretimini gerçekleştirmek ve bu lehçelerle ilgili araştırma yapmak, yurt dışında ve içinde Türkçe öğretmek ve Türk kültürünü tanıtmak, yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik kısa süreli kurslar düzenlemek, (...) gibi görev alanları olduğunu ifade etmiştir.

TÖMER’ler Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi çalışmalarını Türkiye’de gerçekleştirmektedir. Yurt dışında ise Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki ihtiyaçları karşılamak üzere devlet eliyle “Yunus Emre Enstitüsü” kurulmuştur.

Yunus Emre Vakfına bağlı olarak kurulan Yunus Emre Enstitüsü, kanunun amaçlarını gerçekleştirmek üzere eğitim ve öğretim faaliyetleri ile bilimsel araştırma ve uygulamaları yürütmektedir. Enstitü, kuruluş amaçları doğrultusunda Türk kültürünün, tarihinin, dilinin ve edebiyatının daha iyi tanıtılması ve öğretilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, farklı kurumlarla işbirliği yaparak bilimsel çalışmaları desteklemek ve ortaya çıkan sonuçları çeşitli yayınlar vasıtasıyla kamuoyuna duyurmak amacıyla faaliyetler yürütmektedir (eski.yee.org.tr).

Yunus Emre Enstitüsü, Türkçenin dünya dilleri arasında yerini alabilmesi için farklı ülkelerde açtığı kültür merkezleri ile bu amaç doğrultusunda yoğun bir şekilde çalışmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde faaliyet gösteren bu kültür merkezlerinde yabancılara yalnızca Türkçe değil aynı zamanda Türk kültürü de öğretilmektedir. Yunus Emre Enstitüsünün söz konusu kültür merkezlerinde Türk dilini, tarihini ve kültürünü tanıtmaya yönelik çalışmalarının bir sonucu olarak Türk dili ve kültürü diğer dünya ülkelerinin coğrafyalarına taşınmaktadır.

2001 yılında ise Demirel (2012, s. 21), Avrupa Konseyi’nin Avrupa’daki zengin dillerin ve kültürlerin çeşitliliğini onun önemli ve değerli özelliklerinden biri olarak görmesi nedeniyle, bu yılı ‘Avrupa Diller Yılı’ olarak kutlamayı kararlaştırdığını belirterek Avrupa Diller Yılı’nı kutlanmasının temel amacını, Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerin dil ve kültür miraslarına sahip çıkarak bunu diğer Avrupa ülkeleriyle birlikte paylaşmaları olarak açıklamaktadır. Böylece Avrupa’da farklı kültürlere mensup bireylerin birbirleriyle etkili bir iletişim gerçekleştirebilecekleri söylenebilir.

Günümüzde Yunus Emre Enstitüsü, TÖMER’ler, sertifika programları, özel ve üniversiteler bünyesinde Türkçe dil kursları, akademiler, vakıflar ve Türkoloji merkezleri gibi kurum ve kuruluşlar aracılığıyla ülkemizde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi gerçekleştirilmektedir. Böylece Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada daha geniş bir yelpazeye ulaşarak gün geçtikçe artan bir hızla yaygınlaşmaya devam edecektir.

Avrupa Dil Politikaları

Bugün Avrupa’nın bir kültür mirası olarak görülmesinde, geçmişten günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmasının yanı sıra bugün farklı dillerin ve

milletlerin yaşadığı bir kıta olmasının da etken olduğu söylenebilir. Avrupa'nın sahip olduğu bu mirasın korunması ve geliştirilmesi yönünde eğitim ve kültür çalışmalarını yürüten örgüt Avrupa Konseyi'dir. Karababa (2002, s. 87), Avrupa Konseyi'nin Yaşayan Diller Bölümünün dil öğrenimini destekleyerek yaygınlaştırmak ve dil öğrenimini ortak ölçütlere oturtmak amacıyla çalışmalar yapan devletlerarası bir organizasyon olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Avrupa Konseyi'nin dil öğretimi, ölçme değerlendirme, ders kitaplarının hazırlanması, öğretmen yetiştirme, yeni dil öğretimi programlarının geliştirilmesi ve uygulanması üzerinde çalışmalar yaptığını da ifade etmiştir.

Avrupa Konseyi örgütü, 5 Mayıs 1949 yılında 10 Avrupa ülkesinin (Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda İngiltere, İrlanda, İsveç, İtalya ve Norveç) kurucu üye olarak katılımıyla merkezi Fransa'nın Strasbourg kenti olmak üzere kurulmuştur. Türkiye, Avrupa Konseyi'ne 1949 yılında kurucu üye statüsünde katılan ilk ülkelerden biri olarak tüm çalışmalara kesintisiz katılmıştır (Demirel, 2012, s. 21).

Avrupa Konseyi'nin resmi dillerinin İngilizce ve Fransızca olmasına rağmen farklı ülkelerin dil ve kültür çeşitliliği, Avrupa vatandaşlarının birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlayacak ve aralarındaki işbirliğini arttıracak bir değer olarak görülmektedir. Bununla beraber Demirel, Avrupa Konseyi'nin 2001 yılını 'Avrupa Diller Yılı' olarak kutlamayı kararlaştırdığını ifade ederek bu kutlamadaki temel amacın Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin dil ve kültür miraslarına sahip çıkarak bunu diğer Avrupa ülkeleriyle birlikte paylaşmaları olduğunu, bununla birlikte çok kültürlü çok dilli Avrupalı olma bilincini yayarak birden çok dil öğrenmeyi teşvik etmek olduğunu ifade etmiştir (2012, s. 21-22).

Avrupa Konseyi'nin temelini teşkil eden çok dillilik ve çok kültürlülük bilincini yayma hedefi bağlamında çeşitli proje ve seminerler gibi çalışmalar yürütülmektedir. Çok dillilik ve çok kültürlülük kavramları Avrupa Konseyi'nin benimsediği dil politikaları bağlamında son yıllarda daha çok önem kazanmıştır. Çok dillilik, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni tarafından şöyle ifade edilmiştir:

'Birey bağlamında' çok dillilik, bir dizi dilin bilinmesi ya da bir toplumda aynı anda farklı dillerin kullanılması anlamına gelen 'sosyal bağlamda' çok dillilikten, farklıdır. Sosyal bağlamda çok dillilik okul ya da eğitim kurumlarında öğrenciye sunulacak yabancı dil bilgisinin çeşitlendirilmesi, öğrencinin birden fazla yabancı dil bilmeye yönlendirilmesiyle, ya da uluslararası iletişimde İngilizcenin baskın rolünün sınırlandırılması yoluyla kazanılabilir. Buna

karşın birey bağlamında çok dillilik, yerel dil dışındaki toplumların dillerine kadar -okulda veya doğrudan deneyimle de kazanılabilir- (kültürel bir bağlamda) genişlemektedir (MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 3).

Küreselleşme ile her alanda artan hareketlilik, insanların çeşitli alanlarda birden fazla dil bilmesini gerekli kılmaktadır. Bu sayede insanlar farklı kültürlerle tanışarak kültürlerarası etkileşim güçlenecek ve meslek, eğitim, ekonomi gibi farklı alanlarda öğrendiği diller aracılığıyla daha aktif olacaktır. Eker, çok dilliliğin tanımını yaparak işlevlerini şu şekilde açıklamıştır:

Çok dillilik ilkesi; AB'nin, ülkeler, halklar, diller ve bireyler arasında eşit muamele öngören, kültürel ve dilbilimsel farklılıkları garanti eden ve vatandaşlarına Avrupa kurumlarıyla resmî dillerden herhangi biri aracılığıyla etkileşimde bulunma hakkını sağlayan temel ilkelerinden ve anahtar özelliklerinden biridir. AB'ye göre, vatandaşlarına değişik bakış açıları sunan ve Birliğin en önemli toplumsal dinamiklerden biri olan çok dillilik; kültürlerarası hoşgörünün, farklı hayat tarzlarını anlamamanın bir anahtarı olmasının yanı sıra, iş bulma, öğrenim, Avrupa'da seyahat ve kültürlerarası iletişim kanallarını açık tutması itibarıyla da önemli bir role sahiptir. (2009, s. 38).

Artık, bir, iki hatta üç dili birbirinden bağımsız biçimde, bir 'anadil konuşucusunu model alarak öğrenmek yerine, bütün dilsel yetenekleri kapsayan bir dilsel birikim geliştirmek amaç edinilmiştir (MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 4). Böylece en az üç dil bilen insanların farklı dil ve kültürlerden insanlarla kültürlerarası etkileşim girme becerileri gelişecektir. Çok dillilik politikası ile sadece kendi dilini önemseyerek diğer dillere ön yargıyla yaklaşan düşünceler azalarak farklı dilleri bilmenin sunduğu dilsel ve kültürel zenginlik ile insanlar arası ilişkiler güçlenerek gelişecektir.

Çok dillilik ve kültür ekseninde gelişen "çok kültürlülük" kavramını Uygur, başındaki "çok" önekinin "çokluk", "sayıca çokluk" ve "çeşitlilik" anlamlarından dolayı kültür yönünden çokluk olarak tanımlamaktadır. Çok kültürlülüğün çeşit çeşit kültürlerin birlikte var olduklarını göstermede yararlı olduğunu da belirtmiştir (2013, s. 24).

Çok dillilik ve çok kültürlülük deneyiminin önemi Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde üç madde ile açıklanmıştır:

- Sonradan daha da gelişecek olan toplum dilbilim ve kazanılmış dilsel yeterliliklerden yararlanır.
- Farklı dillerin dilbilimsel yapılanmasına ilişkin neyin genel, neyin özel olduğunun daha iyi algılanmasına öncülük eder (dil ötesi, diller arası ve üst dil farkındalık şekilleri);
- Doğası gereği, çok dillilik ve çok kültürlülük yeni ortamlara ve yeni insanlarla ilişkiye girme becerisi ve öğrenme bilgisini mükemmelleştirir (MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 126-127).

Çok kültürlülüğün önemini Uygur, yabancı dil öğrenmenin çok kültürlülüğe açılmanın en belirgin yolu olduğunu belirterek ifade eder (2013, s. 33). Günümüzde ülkeler arasında çeşitli sebeplerden dolayı yaşanan kültürlerarası etkileşim toplumların yaşamını yeniden şekillendirmektedir. Çok kültürlülük ve çok dillilik, kültürlerarası iletişimi zenginleştirerek insanların diğer dillere ve yaşam biçimlerine farklı bakış açıları geliştirmelerine olanak tanır. Avrupa Konseyi'nin benimsediği bu dil politikası ve yürüttüğü projeler bağlamında Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni ve Avrupa Dil Gelişim Dosyası dil alanında yapılan iki önemli çalışma olarak ortaya çıkmıştır.

Diller için Avrupa ortak başvuru metni

Avrupa Ortak Başvuru Metni, kültürü de kapsayan dil eğitimi çerçevesinde Avrupa'daki farklı dil eğitimlerinden ve anadillerden gelen bireylerin etkili ve kolay iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla yabancı dil eğitimine farklı bir boyut kazandıran ortak bir çalışmadır. Bu sayede uluslararası düzeyde ortak bir çerçevede ele alınan dil öğretim programları ile yabancı dil öğretiminde kolaylık ve birliktelik sağlanacaktır.

Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni, Avrupa ülkelerinde dil öğretim programlarını, program yönergelerini, sınav ve ders kitapları vb. konulardaki çalışmalarını yönlendirmek için ortak bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Yabancı dil öğrenenlerin, bu dili iletişim kurmada kullanabilmek için neleri bilmeleri ve bu dilde etkinlik kazanmak için hangi bilgi ve yeteneklerini geliştirmeleri gerektiğini kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır. Bu açıklamalar aynı zamanda dillerin kurulmuş olduğu kültür bağlamını da kapsamaktadır. Başvuru metni aynı zamanda yabancı dil öğrenenlerin gerçekleştireceği ilerlemenin, öğrenmenin her aşamasında ve yaşam boyu öğrenme temeliyle ölçülebilmesini sağlayan dil yeterlilik düzeylerini de tanımlamaktadır. Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni ile modern diller alanında çalışan uzmanların karşılaştığı Avrupa'daki farklı eğitim sistemlerinden kaynaklanan iletişim engellerinin üstesinden gelmek amaçlanmıştır. Başvuru metni, hedef, içerik ve yöntemlerin kesin tanımları için ortak bir temel ortaya koyarak dersler, ders kapsamı ve özelliklerin şeffaflığını sağlayacak, bu sayede modern diller alanında uluslararası düzeyde eşgüdümü artıracaktır (MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 1).

ADOÇ, her ülkenin kendi bireylerinin ihtiyaçları doğrultusunda oluşturduğu eğitim programlarının özellikle yabancı dil öğretiminde ortaya çıkardığı farklılıkları belirlediği uluslararası ölçütlerle aynı çatı altında bir araya getirerek ortadan kaldırmayı ilke edinmiştir. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin oluşturulmasında etkili olan üç temel politika şöyle ifade edilmiştir:

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince hazırlanan Tavsiye Kararları R(82) 18'in önsözünde belirtilen üç temel ilkedен almıştır:

1. Avrupa'daki dil ve kültür çeşitliliğinin, zengin mirasının korunması ve geliştirilmesi gerekir. Ortak bir kaynaktır ve bu çeşitliliği iletişim yolunda bir engel olmaktan çıkarıp karşılıklı bir zenginleşme ve anlayış hâline getirmek için eğitim alanında büyük çabaya ihtiyaç vardır.
2. Avrupa hareketliliğini arttırmak, ortak anlayış ve işbirliğini güçlendirmek, önyargı ve ayrımcılığın üstesinden gelebilmek için, farklı anadile sahip Avrupalılar arasında iletişim ve etkileşimin kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu, ancak modern Avrupa dillerini daha iyi bilmekle mümkün olacaktır.
3. Üye ülkeler, modern dil öğretim ve öğreniminde ulusal ilkeleri kabul ettiği ya da geliştirdiği takdirde mevcut ilkelerindeki işbirliği ve eşgüdümde uygun düzenlemeleri yaparak Avrupa düzeyinde daha büyük bir yakınlaşma elde edilebileceklerdir (MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 2).

Bu ilkeler doğrultusunda, çok kültürlü ve çok dilli Avrupa ihtiyacını karşılamak amacıyla farklı dillerle kültürler arasında ortak bir anlayış ve hoşgörü çerçevesinde bireylerin iletişim kurabilmelerini sağlamak kararlaştırılmıştır. Yabancı dil öğretim programlarının oluşturulmasında ADOÇ'un gerekliliği, dil öğretim programlarında ortak bir temel oluşturma ile çok dilli ve çok kültürlü Avrupa ihtiyacını karşılama çerçevesinde şu üç temel hedefi ile açıklanmıştır:

1991'de düzenlenen sempozyumda "Avrupa'da Dil Öğreniminde Şeffaflık ve Tutarlılık: Hedefler, Değerlendirme, Belgelendirme" konusunda şu kararları almıştır:

1. Üye ülkelerde daha fazla hareketlilik, kimlik ve kültürel çeşitliliğe saygı beraberinde daha etkili uluslararası iletişim, bilgiye daha kolay erişim, daha yoğun kişisel etkileşim, gelişmiş iş ilişkileri ve daha derin ortak anlayış amaçları doğrultusunda dil öğrenme ve öğretiminin yoğunlaştırılması önemlidir.
2. Bu amaçlara ulaşmak için dil öğreniminin, okul öncesi dönemden yetişkinliğe kadar eğitim sistemiyle sağlanması ve geliştirilmesi gereken, yaşam boyu sürecek bir etkinliktir.
3. Her düzeyde dil öğrenimine yol gösterecek diller için Avrupa ortak başvuru metni: a) Farklı ülkelerdeki eğitim kurumları arasında işbirliğini arttırmak, b) Dil yeteneklerinde ortak bir temel oluşturmak, c) Öğrenen, öğretmen, program geliştiriciler, sınav kurulları ve eğitim müdürlüklerine bu kurumları oluşturmakta ve çabalarını koordine etmekte yardımcı olmak amaçlarıyla geliştirilmek istenmektedir (MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 4).

ADOÇ'a duyulan ihtiyacın nedenlerinin açıklandığı maddelerden ilk maddenin bireylerin uluslararası etkileşimini sağlama, ikinci maddenin yabancı dil öğreniminin yaşam boyu devam etmesi gereken bir etkinlik olma ve üçüncü maddenin ise Avrupa'da eğitim kurumlarında yabancı dil öğretimi faaliyetlerine ortak bir zemin hazırlama hedefi doğrultusunda belirlendiği ifade edilebilir.

260 sayfalık bu eser 9 bölümden oluşmaktadır. 1. bölüm Çerçeve'nin işlevlerini belirterek Avrupa Konseyi'nin genel dil politikasını ve çok dilliliğin yaygınlaştırılıp Avrupa'nın dilsel ve kültürel çeşitliliğinin ortaya konmasının önemini belirterek tüm bunlar için gerekli ölçütleri sıralamaktadır. 2. bölüm "eylem-düzenlemeli" dil öğrenim yaklaşımının detaylarını açıklamaktadır. 3. bölüm dil kullanım düzlemleri ve dil kullanım yetkinlik derecelerinin tanımlarını ifade etmektedir. 4. bölüm dil öğrenim

durumları, alanları, kurumları ve bağlamları belirleyerek bireylerin psikolojik bağlantılarını açıklamaktadır. 5. bölüm Çerçeve kullanıcısının veya dil öğrencisinin sahip olması muhtemel ve öğrenim süreci içinde geliştirilebilir yeteneklerini dile getirmektedir. 6, 7 ve 8. bölümler ise Çerçeve'nin dil öğrenimi ve öğretimi süreçleriyle doğrudan ilgilenen edinme ve öğrenme arasındaki ilişkiyi ortaya koymakta ve bireyin çok dilli yeteneğinin geliştirilmesi ve yapısı üzerine bilgiler içermektedir. 9. ve son bölüm de ölçme olgusunu geçerlilik ve güvenilirlik açısından açıklamaktadır (Uzun, 2005, s. 319).

ADOÇ, yabancı dil öğrenen bireylerin belirlenen çerçeveye uygun olarak hedeflerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Böylece Avrupa'da farklı diller arasında şeffaflık ve eşgüdüm sağlanarak iletişim problemlerinin önüne geçilmesine yardımcı olunabilecektir. Bu politika çerçevesinde Avrupa Dil Dosyası geliştirilerek tüm Avrupa'da uygulanmaya başlanmıştır.

Avrupa dil gelişim dosyası

Avrupa Dil Gelişim Dosyası, bireylerin yabancı dil öğrenim sürecinde edindikleri dil becerilerine ait gelişimin takip edildiği ve bu dillerle ilgili bilgilerin biriktirildiği bir dosyadır.

Avrupa Dil Gelişim Dosyası, Avrupa Konseyi, Yaşayan Diller Bölümü tarafından hazırlanmış dil öğrenimine ilişkin bir dosyadır. Bu dosyada yabancı dil bilen veya öğrenmekte olan kişilerin öğrendikleri dil ya da dilleri nerede, nasıl öğrendiklerine ilişkin bilgiler, kültürel deneyimler yer alır. Ayrıca öğrenenlerin öğrenmekte oldukları dile ilişkin beceri düzeyleri, yeterlilikleri bu dosyaya yansıtılır (Karababa, 2002, s. 87).

Demirel, Avrupa Dil Gelişim Dosyası'nın işlevlerini şu şekilde açıklamaktadır:

Dil gelişim dosyasının iki işlevi mevcuttur. Birincisi, bilgilendirme işlevi yani kişinin dil öz geçmişi hakkında bütün bilgilerin bu dosyada yer almasıdır. Yabancı bir dili öğrenmek için ayrılan süreden, öğrenim yaptığı kuruma, öğrendiği dille ilgili aldığı sertifikalar, diplomalar hepsi bu işlevi yerine getirmektedir. İkincisi, bu dil gelişim dosyasının eğitsel işlevidir. Eğitsel işlev, bireyin dil öğrenme konusundaki kararları kendisinin vermesine yardımcı olması ve bir dil öğrenme konusunda öğrencinin özerk olması yani öğrenme otonomisine sahip olmasıdır. Bu anlayışla, dil öğrenen kişi kendisini öğrenme sürecinde bağımsız hissedecek ve kendi kendini değerlendirme şansına sahip olacaktır (2012, s. 24-25).

Görüldüğü üzere Dil Gelişim Dosyası'nın bilgilendirme işlevi, öğrencilerin dil eğitimlerinin ilk döneminden itibaren dilsel kimliğini betimleyen ve dilsel yetkinliğini gösteren çeşitli belgelerin dosyada toplanarak saklanması Dil Gelişim Dosyası'nı önemli kılmaktadır. Dil Gelişim Dosyası'nın eğitsel işlevi ise dil öğrenme sürecinde

öğrencilerin dil öğrenimine yönelik bir farkındalık oluşturarak öğrencilerin kendilerini değerlendirme alışkanlığı kazanmalarını sağlayacaktır. Böylece öğrenciler neler yapabileceklerine yönelik ilk değerlendirmeyi kendileri yapmış olacaktır.

Bu projenin aktif olarak tanıtımına 2001 yılında, Avrupa Diller Yılı (Karababa, 2002, s. 87) kutlama etkinlikleri nedeniyle Avrupa Konseyi'nin Polonya'nın Krakov kentinde yapılan Avrupa Eğitim Bakanları toplantısında bütün eğitim bakanları kendi ülkelerinde Avrupa Dil Gelişim Dosyası uygulamasına geçilmesi kararını almışlardır (Demirel, 2012, s. 23).

Karababa, Avrupa Dil Gelişim Dosyası'nın üç bölümden oluştuğunu ifade etmiştir:

- “I. Bölüm: Dil Pasaportu
- II. Bölüm: Dil Biyografisi. ‘Dil Öğrenim Geçmişi’
- III. Bölüm: Dosya” (Karababa, 2002, s. 88).

Dil pasaportu

Avrupa Dil Gelişim Dosyası'nın ilk bölümünü oluşturan Dil Pasaportu bireylerin yaşamları boyunca öğrendiği dillere ait genel bilgilerin, sertifikaların, diplomaların dil yeterlik düzeyleri ve becerileri dâhilinde sunulduğu bir belgedir. Dil Pasaportu bireylerin edindiği dile ilişkin bilgilerin yanı sıra onların kültürel deneyimlerinin de kaydını tutmaktadır. Karababa'ya (2002, s. 88) göre:

Avrupa konseyinin belirlediği dil becerileri ve düzeyleri çerçevesinde, kişilerin bildikleri dil veya dillerin dökümünü içeren bir bölümdür. Bu bölümde kişinin kaç dil bildiği, bildiği dil veya dillerin seviyesi gibi bilgilere yer verilmesinin yanı sıra kişinin dilsel ve kültürlerarası öğrenim deneyimleri tanımlanır. Bu tanımlamalarda öğrencinin kendi dil yeterlilik seviyesini değerlendirmesine, resmi öğretim kurumlarının öğrencinin dil yeterliliğine ilişkin görüşlerine ve resmi belgelere yer verilir.

Buradan anlaşılacağı üzere Dil Pasaportu, kişilerin hem kültürel hem de dilsel bilgilerini özetleyen deneyim ve başarılarının kaydı niteliğinde bir belgedir.

Avrupa'da serbest dolaşım hakkını ve iş izni alabilmek için her Avrupa vatandaşın bu pasaportu yanında taşıması gerekli olacaktır. Başka bir anlatımla, normal pasaport yerine, sadece dil pasaportu geçerli olacak ve dil pasaportunda o ülkenin dilini bildiğinizi belgelendirmeniz gerekecektir. Dil pasaportuyla iş ve oturma izni almak mümkün olacaktır (Demirel, 2012, s. 24).

Demirel (2012, s. 23), Dil Pasaportu'nun amaçlarını şöyle belirtmektedir:

Bu pasaportu taşımaktaki temel amaç, Avrupa vatandaşlarının çok dilli yetiştirmelerini sağlamak ve onları çok dil öğrenmeye teşvik etmektir. Başka bir anlatımla, çok dillilik ve çok kültürlülük bağlamı içerisinde her Avrupa vatandaşı, ilköğretimde birinci yabancı dili, orta öğretimde ikinci yabancı dili ve üniversitede de üçüncü yabancı dili öğrenmesi gerektiğini vurgulamak ve onları dil öğrenmeye teşvik etmektir.

Dil Pasaportu'nun Avrupa Konseyi'nin belirlediği dil düzeyleri çerçevesinde dil kullanıcılarının dil düzeylerini, yeterliklerini ve kültürlerarası deneyimlerini tanımlayarak kayıt altına almasından dolayı dil kullanıcılarına ait dilsel ve kültürel bir kimlik olduğu söylenebilir. Dil kullanıcılarına ait bu bilgilerin daha ayrıntılı olarak sunulduğu bölüm ise "Dil Öğrenim Geçmişi"dir.

Dil öğrenim geçmişi

Dil Öğrenim Geçmişi, dil kullanıcılarının öğrendiği yabancı dillerde her düzeyde (A1, A2; B1, B2; C1, C2) dil becerilerini tanımlayarak neyi ne kadar bildiğine ilişkin bilgiler içeren, kültürel deneyimleri belgelendirerek dil öğrenme sürecinde öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine olanak sağlayan bölümdür.

Bu bölümde dil becerileri sıralanmıştır. Öğrenci bu bölümde neler öğreneceğini önceden göreceğinden öğrenme sürecini plânlayıp bu süreci değerlendirme olanağı da bulur. Bu bölümün en önemli işlevi öğrenciyi kendi kendini değerlendirmeye yönlendirmesidir. (...) Öğrencinin ne öğreneceğini bilmesi, öğrenme süreci tamamlandığında hangi davranışların edinilmiş olacağının belirli olması; öğrenciye önceden verilmesi öğrenme sürecini şeffaflaştırmakta ve öğrenme sürecini öğretmen merkezli olmaktan kurtarmaktadır (Karababa, 2002, s. 88-89).

Dosya

Dil Dosyası, öğrencilerin yabancı dil öğrenim sürecinde edindiği dile ait dilsel ve kültürel yeterliklerinin bir sunumu olarak ürettiği materyallerin yer aldığı bölümdür. Demirel (2012, s. 24), bunları yabancı dilde yazılmış öykü, roman, şiir, bildiri gibi çalışmalar ile alınan diploma ve sertifikalar olarak belirtmektedir.

Öğrencinin öğrenmekte olduğu dilde yaptığı bazı çalışmalar; ödevler, yazılı anlatım v.b. bu dosyaya konur. Bu dosyaya neler koyacağına öğrenci kendisi karar verir. Dosya güncelleştirilebilir. Çalışmaların yanı sıra bu dosyada, dosya sahibinin sertifikaları ve diplomaları da yer alır. Dosya bölümü öğrencilerin seçimiyle oluşturulduğundan öğrencinin kendi üretimiyle, kendini tanıma ve tanıtma olanağı yaratabilecek bir işleve sahiptir (Karababa, 2002, s. 89).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında Türkiye'de ve yurt dışında ADOÇ'a uygun hazırlanan öğretim programları ile Türkçe öğretimi etkili ve başarılı sonuçlar doğuracaktır.

Ortak başvuru düzeyleri

Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde dil düzeylerinin ve becerilerinin ortak ölçütlere dayandırılması, öğrencilerin hangi dil seviyelerinde hangi yeterliklere sahip olduklarını bilerek kendilerini kolaylıkla değerlendirebilmelerini sağlamaktadır. ADOÇ'ta dil düzeyleri, önce üç ana başlığa daha sonra ise her dil düzeyinin kendi içinde iki başlığa ayrılması ile toplamda altı alt başlıktan oluşmaktadır.

Tablo 1. Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programı Dil Düzeyleri

A TEMEL DÜZEY KULLANICI	
A1 Giriş	
A2 Basamak	
B ARA DÜZEY KULLANICI	
B1 Eşik	
B2 Bağımsız	
C İLERİ DÜZEY KULLANICI	
C1 Özerk	
C2 Ustalık	

(MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 21)

Aşağıda yer alan *Tablo 2*'de dil kullanıcılarının belirli seviyelerde neler yapabileceğini betimlemeye yönelik Avrupa Dil Portfolyosu'nda bulunan dilsel yeterlik düzeyleri daha ayrıntılı bir biçimde gösterilmektedir. ADOÇ'ta tanımlanan dil düzeyleri şöyledir:

Tablo 2. Ortak Yetenek Düzeyleri – Bütüncül Basamak

İLERİ DÜZEY KULLANICI	C2	Okuduğu ve duyduğu her şeyi neredeyse bir çaba göstermeksizin anlayabilir. Farklı kaynaklardan yazılı ve sözlü olgu ve kanıtları tutarlı bir biçimde özetleyerek yeniden oluşturabilir. Doğal bir biçimde, son derece akıcı ve kesin olarak kendini ifade edebilir ve karmaşık konularla bağlantılı ince anlam farklılıklarını ayırt edebilir.
	C1	Uzun ve zorlu metinlerden oluşan geniş bir basamağı anlayabilir ve örtük anlamları kavrayabilir. Sözcüklerini uzun uzadıya aramak zorunda olmaksızın doğal ve akıcı bir biçimde kendini ifade edebilir. Toplumsal, mesleki ya da akademik yaşamı içinde dilini esnek ve etkin bir biçimde kullanabilir. Karmaşık konularda açık ve dizgeli bir biçimde kendini anlatabilir ve düzenleme, ekleme ve söylem bağdaşıklığı gereçleri üzerindeki denetim gücünü gösterebilir.
ARA DÜZEY KULLANICI	B2	Uzmanlık alanına ilişkin teknik bir tartışma da dahil olmak üzere karmaşık bir metin içindeki somut ya da soyut konuların özünü anlayabilir. Doğal bir konuşucuyla ne kendisi ne de karşısındaki için bir gerilim içermeyen bir konuşma türünden durumlarda belli bir doğallık ve rahatlık derecesiyle iletişim kurabilir. Geniş bir konu dizisi içinde kendini açık ve ayrıntılı bir

		biçimde dile getirebilir, güncel bir konuya ilişkin görüş bildirebilir ve farklı olasılıkların avantaj ve sakıncalarını sergileyebilir.
		Açık ve standart bir dil kullanıldığında ve iş, okul, eğlence, vd. bildik şeyler söz konusu ana konuları anlayabilir. Erek dilin konuşulduğu bir bölgeye yapılan yolculuk sırasında karşılaşılan durumların çoğunda sorunların altından kalkabilir. Bildik ve ilgi alanına giren konular üzerine yalın ve tutarlı bir söylem üretebilir. Bir olayı, bir deneyimi ya da bir düşü anlatılabilir, bir beklentiyi betimleyebilir ve bir projeye veya bir düşünceye ilişkin gerekçeler ya da açıklamaları kısaca dile getirebilir.
	B1	
		Tek tümceleri ve doğrudan öncelik alanlarıyla (söz gelimi yalın ve kişisel ve aile bilgileri, alışverişler, yakın çevre, iş) ilişkili olarak sıklıkla kullanılan deyimleri anlayabilir. Bildik ve alışlagelen konular üzerinde yalnızca yalın ve dolaysız bilgi alışverişini gerektiren basit ve bildik etkinlikler çerçevesinde iletişim kurabilir. Eğitimini, dolaysız çevresini yalın yollardan betimleyebilir ve dolaysız gereksinimlerine denk düşen konuları anlatabilir.
	A2	
TEMEL DÜZEY KULLANICI		Sıradan ve gündelik deyişlerle somut gereksinimleri karşılamayı hedefleyen son derece yalın ifadeleri anlayabilir ve kullanabilir. Kendini veya bir başkasını tanıtabilir ve bir kişiye, kendisiyle ilgili sorular – Örneğin oturduğu yer, ilişkileri, sahip olduğu şeyler, vb. üzerine– aynı türden sorulara yanıt verebilir. Eğer kendisiyle konuşan kişi yavaş yavaş ve tane tane kendisine yardımcı olacak biçimde konuşuyorsa, basit bir biçimde iletişim kurabilir.
	A1	

(MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 22-23).

Tablo 2'de görüldüğü üzere dil katılımcılarının hedef dilde sahip oldukları bilgilerle gerçekleştirebilecekleri beceriler temel dil becerilerinden bağımsız oluşturulan altı düzeyde sunulmaktadır. Dil kullanıcıları *Tablo 2*'de ifade edilen dil düzeylerinde yer alan yeterlikleri gerçekleştirdikçe Dil Gelişim Dosyası'nda bunlara yer verilmektedir.

Kalıp Sözler

Kalıp Söz Nedir?

Kalıp sözler, duygu ve düşüncelerin etkili bir biçimde ifade edilebilmesi amacıyla bireylerin birbirleriyle olan sosyal ilişkilerinde üstlendiği iletişimsel işlevi ile bir dilin söz varlığını oluşturan en önemli öğelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz varlığı terimi farklı adlandırmalar ile alanında uzman kişiler tarafından değişik şekillerde tanımlanmıştır:

Aksan (2006a, s. 13), filoloji ve dilbilim çalışmalarında, bir dilin sözcüklerinin, terimlerinin, yabancı dillerden gelme öğelerinin, atasözlerinin, deyimlerinin, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözlerin ve kalıplaşmış birtakım özdeyişlerin bir bütün olarak söz varlığı adı altında ele alındığını ifade etmiştir.

Bozkurt'a göre söz varlığı, bir dilde yer alan sözcüklerin tamamıdır (2010, s. 247). "Kelime dağarcığı" terimini tercih eden Banguoğlu'na (2011, s.141) göre her dilde anadilden gelen bir temel kelime varlığı bulunmaktadır. Kelime varlığının yeni zamanlarda üretim ve birleşim yolları ile yapılmış ya da yabancı dillerden geçmiş kelimelerle dilin kelime dağarcığını meydana getirdiğini belirtmiştir. Söz varlığı yerine "kelime hazinesi" terimini kullanan Korkmaz ise kelime dağarcığını bir topluluğun, bir kişinin ve bir dilin söz dağarcığındaki bütün kelimelerin toplamı (2010, s. 144) olarak tanımlamıştır.

Aksan'a (2006a, s. 13-14) göre bir dilin kendi öğeleri ile meydana gelen, kimi zaman yabancı öğelerin de bulunduğu temel sözvarlığı; bilim, teknik, sanat ve zanaat alanlarının kavramları olan terimler; sözvarlığının bir başka bölümünü oluşturan deyimler; yaşam tecrübelerini yansıtan ve kuşaktan kuşağa aktarılan atasözleri; elinize sağlık, kolay gelsin, başınız sağ olsun gibi insanların toplum yaşamlarında, belli bir kültürün ürünü olarak kullandıkları ilişki sözleri (kalıp sözler); kalıplaşmış biçimde, çoğu zaman dilden dile geçen kalıplaşmış sözler; Türkçede bambaşka bir yer tutan ve anadilimize büyük bir anlatım gücü kazandıran ikilemeler sözvarlığını oluşturan öğeler arasında almaktadır.

Söz varlığı üzerine buraya kadar ele alınan tanımları özetleyecek olursak söz varlığı, bireylerin günlük yaşamlarında kullandıkları yerli ve yabancı kelimelerin tümü olarak ifade edilebilir. Söz varlığının anlatım gücü bakımından en zengin öğelerinden biri olan kalıp sözler, günlük yaşamda genellikle sözlü dilde bilindik durumlarda tekrarlanarak ortaya çıkan iletişim kurmaya yardımcı kalıplaşmış söz, söz öbeği veya cümlelerdir. Bu sözler belli zaman ve durumlara özel olarak duygularımızı anında ifade edebilmek için zihnimize kodladığımız birer şifre işlevi görmektedir. Kalıp sözler söylenildikleri yer ve zamana göre kişiler arası iletişimde önemli bir role sahiptir.

Kalıp sözler aynı toplumu paylaşan kişilerin sosyal iletişimlerinde onlara yol göstermekte ve o toplumun kültürü hakkında bilgi vermektedir. Kalıp sözler selamlaşmadan (Merhaba, Günaydın, İyi günler...) vedalaşmaya (Hoşça kal, Güle güle, Yolun açık olsun...), doğumdan (Allah analı babalı büyütsün, Gözünüz aydın, Güle güle büyütün...) ölüme (Başımız sağ olsun, Nur içinde yatsın, Allah rahmet eylesin...) kadar iletişimde kullanım alanlarına göre geniş bir yelpazeye sahiptir. Yemek hazırlayan kişiye *Elin(iz)e sağlık*, yemek yiyene *Afiyet olsun*, su ikram edene *Su gibi*

aziz ol, bir işle meşgul olana *Kolay gelsin*, el öpenlere *El öpenlerin çok olsun*, hasta olana *Geçmiş olsun*, hapşırana *Çok yaşa*, işinde başarılı olana *Tebrik ederim*, yeni bir şey alana *Güle güle kullan*, tıraş olana *Sihhatler olsun*, uyuyacak olana *Allah rahatlık versin*, evlenene *Allah bir yastıkta kocatsın*, iyilik yapana *Teşekkür ederim* gibi değişik durumlarda kullanılan birçok kalıp söz insanlar arasındaki ilişkilerde özel durumlarda sunduğu imkânlarla hedef yabancı dili öğrenen bireylere etkili iletişimin kapılarını aralamaktadır.

Türkçenin söz varlığı içinde yer alan kalıplaşmış dil birimlerinden atasözü ve deyimlerle ilgili kitap (Aksan 2005, 2006a, 2006b, 2011c; Özdemir 2000) ve sözlük (Özdemir 2001; Püsküllüoğlu 2004a, 2004b; Aksan 2012; Albayrak 2009) olarak hazırlanmış çalışmalarda adı geçen birimler genel özellikleri ve tanımları ile ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Buna karşılık kalıplaşmış dil birimlerinden kalıp sözlerle ilgili yapılan literatür taraması sonucunda Gökdayı'nın (2011) kalıp sözleri çeşitli yönleri ile betimleyen monografi çalışması dışında bu sözleri inceleyen kitap veya sözlük türünde herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Kalıp sözlere araştırmacılar tarafından hak ettiği ilginin gösterilememiş olması Türkçenin söz varlığı alanında bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kalıp sözlerle ilgili yapılan tanım ve açıklamaların yer aldığı çeşitli kaynaklarda *kalıp söz* terimi yerine farklı adlandırmaların da tercih edildiği görülmektedir. Bazı araştırmacılar bu sözler için *kalıp sözler* terimini kullanmıştır (Özdemir, 2000; Yüceol Özezen, 2001; Aksan, 2011c; Develi, 2013). Bu sözler ayrıca, *ilişki sözleri* (Ünalın, 2012), *kalıp sözler ve örgüler* (Demircan, 2013), *iletişimsel sözler* (Toklu, 2013), *günlük hayatta kullanılan diğer kalıp ifadeler* (Güzel ve Barın, 2013) ve *kalıplaşmış söz* (Kaya, 1997) olarak da adlandırılmıştır. Aksan (2005, 2006a, 2006b, 2011a, 2011b) ise bu sözler için hem *kalıp sözler* hem de *ilişki sözleri* terimini birlikte kullanmıştır. Bu çalışmada ise diğer terimlere göre daha geniş kapsamlı olduğu düşünülerek bir kısım araştırmacının kullandığı *kalıp söz* adlandırması tercih edilmiştir.

Kalıp sözler, insanların günlük yaşamlarında birbirleriyle kurdukları iletişim sonucunda elde ettikleri deneyimlerle toplumların kültür dünyasına aralanan bir kapıdır. Kalıp sözler için *ilişki sözleri* ve *kalıp sözler* terimlerini tercih eden Aksan (2005, 2006a, 2006b, 2011a, 2011b, 2011c) eserlerinin birçoğunda bu sözleri tanımlamaya yönelik açıklamalara ve örneklere yer vermiştir. Aksan kalıp sözleri “her dilin

sözvarlığında, toplum yaşamında kullanılması gerekli ya da gelenek olan ve dilbilimde ilişki sözleri ya da kalıp sözler olarak adlandırılan günaydın, teşekkür ederim, güle güle... gibi ögeler” (2005, s. 201), “bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir” (2006b, s. 34) ve “günlük yaşamda, insanlar arasındaki ilişkilerde söylenmesi âdet olmuş sözler” (2011b, s. 169) gibi insan ilişkilerinde geleneksel olma ve kullanma gerekliliği gibi dilin yapısal olmayan nitelikleri ile tanımlayarak açıklamıştır.

Kalıp sözleri kullanıldıkları yere göre Aksan “bir kimseyle karşılaştığında, onu selamlarken, bir kimseden yardım ya da iyilik görüldüğünde, bir şey rica edildiğinde, hasta olduğunu öğrendiğimiz bir kimseye söylenen sözler” (2011c, s. 163) biçiminde tanımlarken Özdemir (2000, s. 173-175) kalıp sözlerin ölüm, doğum, evlenme gibi özel durumlarda duygularımızı açıklamak için kullanılan sözler olduğunu belirtmiştir.

Toklu (2013, s. 114) ise işlev ve yapısına dayanarak kalıp sözleri *iletişimsel sözler* olarak adlandırarak kalıp sözleri “belirli iletişim durumlarında, daha çok da toplumsal uzlaşma dayalı durumlarda alışlagelmiş bir biçimde kullanılan kalıplaşmış sözcük dizileri olarak tanımlanabilecek iletişimsel sözler” şeklinde açıklamıştır.

Kalıp sözleri yapısal özelliklerine göre Çotuksöken (1994, s. 8) “En az iki sözcükten oluşan, içindeki sözcükleri temel (düz) anlamlarını yitirmeden yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleri.” olarak tanımlarken Martı (2011, s. 105) kalıp sözleri “dilde atasözü, deyim ve ikilemeler gibi kalıplaşmış dil birimleri” olarak ifade etmiştir.

Yüceol Özezen (2001, s. 877), yapı ve anlam nitelikleri ile incelemeye çalıştığı kalıp sözleri mecazsız ve herkes tarafından sıklıkla kullanıla kullanıla yalnızca tek bir kavramı karşılayan birliktelikler olarak tanımlamıştır.

Kalıp sözler yerine ilişki sözleri terimini yeğleyen Ünalın’ın (2012, s. 121) bu sözleri bir toplumun fertleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözler olarak nitelendirdiği tanımında ise Aksan’dan (2006b) esinlediği anlaşılmaktadır.

Develi (2013, s. 62) ise nerede, ne zaman, neyi söyleyeceğimizi dilin belirlemiş olduğunu ifade ederek kalıp sözleri bu üç durumda dilin bize sunduğu imkânlar olarak tanımlamıştır.

Gökdayı (2008, s.106) kalıp sözleri sıklık, işlev, yapı, anlam ve bağlam gibi ölçütlere dayanarak daha kapsamlı bir biçimde tanımlamıştır:

Önceden belirli bir biçime girip öylece hafızada saklanan söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve eğer gerekiyorsa bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcüklerden oluşabilen, belirli durumlarda toplumun benimsendiği sözleri sunarak iletişimin kurulmasına veya devamına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir.

Araştırmacıların tanımlarında kalıp sözleri yapı, işlev, iletişim, gelenek ve kültür bağlamında incelemelerine rağmen tüm bu özelliklerin tek bir tanım altında ele alınmadığı söylenilebilir. Buna karşın, diğerlerine göre Gökdayı (2011) kalıp sözleri birtakım ölçütlere dayalı olarak daha ayrıntılı olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda kalıp sözlerin yapısal özelliklerine ve kullanıldıkları bağlama göre incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kalıp Sözlerin Yapısı

Türkçenin söz varlığı öğelerinden kalıp sözler, bazen tek bir sözcüğün bazen de birden fazla sözcüğün belli bir anlamı karşılama görevini yerine getirmek amacıyla bir araya gelmesiyle oluşan kalıplaşmış dil birimleridir. Kalıplaşma kavramı Türkçe Sözlük'te (TDK, 2011, s. 1280) *kalıplaşmak* olarak karşımıza çıkmakta ve belli bir biçim almak ve klişeleşmek olarak tanımlanmaktadır. Kalıplaşmayı Gökdayı, dil bilgisi kurallarına göre daha önceden bir araya gelen dil birimleri belirli bir bütün oluşturarak değişmeyen bir biçim ile dilin söz varlığında yer alarak sözlüksel bir birime dönüşme olarak ifade etmektedir (2011, s. 74-75). Kalıp sözlerin çeşitli kaynaklarda (Çotuksöken, 1994, s. 8; Yüceol Özezen, 2001, s. 877; Gökdayı, 2011, s. 74-76; Martı, 2011, s. 105-114; Toklu, 2013, s. 114) kalıplaşmış olma özellikleri belirtilmiş olmasına rağmen başlı başına bir başlık olarak Gökdayı'da (2011) yer aldığı görülmektedir.

Gökdayı'ya göre, kalıplaşmış olma bütün kalıp sözlerin yapısal bir özelliğiysen bunlardan bir kısmının atasözleri ve bazı deyimler gibi tamamen donmuş, değiştirilemeyecek, ekleme veya çıkarma yapılamayacak bir yapıya bürünür (2011, s. 76). Sözlü ya da yazılı dilde kullanılan *Allah analı babalı büyütsün, Sıhhatler olsun, Güle güle büyütün, İyi yolculuklar, Tatlı rüyalar* gibi kalıp sözlerin tamamen kalıplaştığı, sözcüklerinde veya sözcüklerin diziminde herhangi bir değişikliğin yapılmasının mümkün olmadığı söylenebilir. Söz gelimi *Tatlı rüyalar* kalıp sözünün

Şekerli rüyalar ya da Allah analı babalı büyütsün kalıp sözünün *Allah ebeveynli büyütsün* şeklinde kullanılması uygun düşmez.

Bir kısım kalıp sözler de, çoğu deyim, birleşik ve ikilemeler gibi ad ve eylem çekim ekleri alabilir (Gökdayı, 2011, s. 76). Bu duruma *İyi günlerde giy* kalıp sözü örnek gösterilebilir. Burada ikinci tekil kişi için kullanılırken ikinci çoğul kişi için *İyi günlerde giyiniz* veya üçüncü tekil kişi için *İyi günlerde giysin* biçiminde de kullanılabilir. Burada sunulan örneklerden hareketle kalıp sözlerin tamamının ya da bir bölümünün kalıplaştığı ifade edilebilir.

Kalıplaşmış dil birimlerinden kalıp sözlerin yapısal özelliklerinden bir diğeri ise bu sözleri oluşturan sözcüklerin sayısıdır. Gökdayı'nın araştırmasında yer alan Türkiye Türkçesi söz varlığından derlenen kalıp sözlerin incelenmesi sonucunda bu sözlerin genellikle az sözcükten oluşan cümle *Allah sabır versin* (2011, s. 170), öbek *Allah aşkına* (2011, s. 162) ve bununla beraber tek sözcük *kısmet* (2011, s. 239) yapısında birimler oldukları görülmüştür. Sonuç olarak burada ele alınan kalıp sözlerden hareketle kalıp sözlerin az sayıda sözcük içerdiği söylenebilir.

Kullanıldığı Bağlama Göre Kalıp Sözler

Aksan (2009, s. 200) bağlamı, “Bir gösterge, öteki öğelerle birlikte ve onlarla bütünleşerek, onların da yardımıyla bir kavramı yansıtmaktadır ki, göstergelerin bağlı bulunduğu bu öğelerin oluşturduğu bu bütüne *bağlam* adını veriyoruz” biçiminde tanımlarken Korkmaz (2010, s. 33) bağlamı, “Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için, kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya öğelerle oluşturduğu bütün” şeklinde tanımlamaktadır. Aksan (2009, s. 200), birçok yazarın bağlamın dil içi ve dil dışı olmak üzere iki türü üzerinde durduklarını ifade etmiştir.

Gökdayı, dil dışı bağlamla ilişkili kalıp sözleri üzüntü veya strese neden olan olaylarda söylenenler, mutluluk veren olaylarda söylenenler ve yakın ilişki kurmak istenen durumlarda söylenenler olmak üzere üç başlık altında sınıflandırmıştır. İlk grupta yer alan üzüntü veya strese neden olan durumlarda söylenen bu sözlere *yolun açık olsun, Allah'a emanet ol* gibi ayrılıkla ilgili ve *Allah rahmet eylesin, nur içinde*

yatsın gibi ölümle ilgili kalıp sözler örnek gösterilebilir. İkinci grupta yer alan mutluluk veren olaylarda söylenen sözlere *Allah bir yastıkta kocatsın* (evlilik), *Allah analı babalı büyütsün* (doğum), *güle güle kullan, ayağında eskisin* (yeni bir eşya alma) gibi kalıp sözler örnek olarak verilebilir. Üçüncü grupta yer alan yakın ilişki kurmak istenen durumlarda ise *size layık değil ama, sözünüzü balla kestim, hâşâ huzurdan ve sizi tenzih ederim* gibi nezaketi, inceliği ve saygıyı öne çıkararak karşıdaki kişiyi yücelten kalıp sözler sıralanabilir (2011, s. 86)

Gökdayı (2011, s. 87), dil dışı bağlamla ilişkili kalıp sözlerin söylenebilmesi için kesinlikle bir durumun oluşması ve bir olayın meydana gelmesi gerektiğini ancak dil içi bağlama dayalı kalıp sözlerin kullanımı için böyle bir zorunluluk bulunmadığını belirtmiştir. Bu sözlere insanların iyiliğini isteyen (*İnşallah, Allah muhtaç etmesin, Allah daim etsin, Allah mesut etsin vb.*), kötülükleri defetmeye çalışan (*Hayrolsun, Allah korusun, Hafazanallah, Allah esirgesin, Allah dert göstermesin vb.*) ve insanların pek çok durum karşısında hissettiği güçsüzlük ve çaresizlik duygularının ortaya çıkarabileceği olumsuz sonuçları Tanrı'ya ve sözcüklerin gücüne dayanarak değiştirmeyi amaçlayan (*Ağzını hayra aç, Allah sonunu hayretsin, Allah şifalar versin, Allah elden ayaktan düşürmesin vb.*) kalıp sözleri örnek olarak göstermiştir.

Gökdayı (2011, s. 87), bunların yanında kalıp sözlerden biri söylendiği zaman bir diğerinin de söylenmesinin zorunlu olan bitişken sözce olarak kullanılan kalıp sözler bulunduğunu da ifade etmiştir. Herhangi bir yere yeni gelen bir kişiye söylenen *Hoş geldin(iz)* sözünden sonra karşılık olarak *Hoş bulduk/gördük* kalıp sözünü kullanmanın bir zorunluluk olarak görüldüğünü buna örnek göstermiştir.

Kalıp sözler bazı durumlarda belirli bir iletişim görevini yerine getirme amacı taşımaktadır. Söz gelimi, *El öpenlerin çok olsun* kalıp sözünün sadece el öpen kişiler için kullanılması uygundur. Bunun yanı sıra yeni bir eşya alan kişilere söylenen *Güle güle kullan* kalıp sözünün de bu durum dışında kullanılamayacağı söylenebilir. Sonuç olarak bağlam, kalıp sözlerin kullanımında bir sınırlama yaparak bu sözlerin ne zaman ve nerede kullanılacağını belirgin bir biçimde ortaya koymaktadır.

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kalıp Sözlerin Önemi

İnsanlar eğitim, iş, farklı yerler görüp yeni kültürler öğrenmek gibi pek çok sebepten dolayı yabancı dil öğrenmektedir. Yabancı dil öğretiminde en temel amaç, bireylerin hedef dilde kendilerine karşı tarafa ifade edebilme becerilerini geliştirerek hedef toplumla başarılı bir iletişim kurmalarını sağlamaktır. Demircan, dilin simgelerden çok daha önemli olan işlevinin iletişim olduğunu belirtmiştir (2013, s. 28). Dilin iletişim işlevini gerçekleştirebilmesi ise ancak o dilin dil bilgisinden kültürüne kadar yapısal ve anlamsal tüm bilgilerinin birbiriyle harmanlanarak kültürel ihtiyaçların uygun yerde kullanılmasına dikkat edilmesi ile mümkündür.

Aksan, bir yabancı dil öğrenilirken onun yalnızca dil bilgisi ve okuma kitaplarında, sözlüklerinde geçen kullanım şekillerini öğrenmenin yeterli olmayacağını ve bundan dolayı hedef dili konuşan toplumun kültürünü, insanların davranış biçimlerini, farklı durumlarda söylenmesi gerekli sözlerini, tepki tarzlarını, hitap yollarını ve davranışlarını da tanımak gerektiğini vurgulamaktadır (2011c, s. 163). Bu sebeple yabancı dil öğretimi sürecinde, dil bilgisi ve söz varlığı bilgileri o dilin konuşulduğu toplumun kültür öğeleriyle desteklenmelidir. Söz konusu kültür öğelerinden biri olan kalıp sözler toplum tarafından günlük iletişim dilinde belirgin bir şekilde kullanılmasından neyin, nerede ve ne zaman söylenmesi gerektiği gibi hem iletişimi yönlendirmesinden hem de Türk kültürünü yansıtmasından ötürü Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ayrı bir öneme sahiptir.

Aksan (2006b, s. 34), Avrupa Konseyi'nin yabancı dil öğretiminde kılavuz niteliği taşıyan ve değişik dillerde 'eşik' anlamına gelen bir isimle yayımladığı kitapta bir dilin toplumsal-kültürel kullanımıyla ilgili olarak kalıp sözlere önemli bir yer verdiğini belirtmiştir. Bununla beraber insan ilişkilerinin farklı durumlarında doğrudan doğruya Türkçeye özgü kalıp sözler kullanılmakta olduğunu, bunların da Türk kültürünün birçok yönüne ışık tuttuğunu ifade etmiştir.

Yabancı dil öğretiminde bu denli önemli olan kalıp sözlerin hangi ortamlarda, ne gibi amaçlarla ve kimler için kullanıldığı gibi işlevlerinin önemi de araştırmacıların üzerinde durduğu diğer bir husustur. Bununla ilgili olarak Aksan, Türkçeyi dilbilgisi kitaplarından çok iyi bir biçimde öğrenmiş bir yabancıya herhangi bir yerde duyduğu veya okuduğu *el öpenlerin çok olsun, Allah acısını unutturmasın, ağzından yel alsın*

gibi sözlerin hangi nedenlerle kullanıldığını ve anlamlarını kavramakta güçlük çekeceğini bununla beraber *gözünü seveyim, öp babanın elini* gibi farklı durumlarda söylenen istek ve tepkiler karşısında da şaşıracağını ifade etmektedir (2011c, s. 164). Bu sebeple Martı (2011, s. 112), kalıp sözlerin hangi durumlarda kullanıldığı ve ne tür bir işlevi olduğunu bilmenin yabancı dil öğrenenler açısından önemli olduğunu belirtmiştir.

Türkçe öğrenen yabancıların günlük yaşamda iletişim kurarken kendilerini rahat bir biçimde ifade edebilmeleri için kalıp sözlerin işlevlerini bilmeleri önemlidir. Doğançay'ın (1990) ifade ettiği kalıp sözlerin işlevlerini şu örnekler ile somutlaştırarak açıklayabiliriz:

- Bizi orijinal sözler bulma çabasından kurtarır.
- Toplum içinde karmaşık durumlarda bize kolaylık sağlar.
- Mesajın daha açık seçik iletilmesini sağlar.
- Yanlış anlaşılma olasılığımızı en aza indirmiş olur.
- Toplum içindeki davranışları düzene sokmamıza, nezaket kurallarına uymamıza yardımcı olur
- Aidiyet duygumuzu güçlendirir.
- İletişim kanallarının açık kalmasına katkıda bulunur ve böylece insanlar arası bağın güçlenmesine yardımcı olur (akt. Martı, 2011, s. 109-110).

Kalıp sözlerin bu işlevlerine bakıldığında toplumsal ilişkilerde mesajların daha açık iletilmesini sağlayarak iletişimin yükünü hafiflettiği ve bu bağlamda da yabancı dil öğretiminde önemli bir yere sahip olduğu söylenilebilir.

Aksan, Türkçede kalıp sözlerin çeşitli ve pek çok dile oranla zengin olduğundan, anadilimizdeki bir sözün yabancı dillerde karşılığının birçok kez bulunmadığından ve belli durumlarda bir ilişki ögesinin kullanılmasının yalnızca Türklere özgü bir nitelik olduğundan bahsetmiştir (2011b, s. 169). Birçok yönüyle Türk toplumunun yaşam biçimi, inançları, gelenekleri ve görenekleri ile insan ilişkileri gibi kültürel örüntüsüne ışık tutan kalıp sözleri bu bağlamda değerlendiren Martı (2011, s. 113) kalıp sözlerin Türk kültüründe önemli bir yere sahip olduğunu ve günlük hayatta sıkça kullanıldığını, bu durumun da kalıp sözlerin Türkçe öğretiminde önemini artırdığını belirtmiştir. Dil öğretiminde kalıp sözlere özel bir önem verilmesinin sebebini Aksan, bu türlü öğelerin bütün dillerde ve her an insan ilişkilerinde gerekli olmalarından, öte yandan da hedef toplumun kültürü içine girebilmek için öğrenilmesi gerekli sözler sayılmalarından kaynaklanması olarak açıklamıştır (2006b, s. 190).

Karababa, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin bu durumun dikkatlerini çektiğini, öğrencinin anadilinde buna benzer sözlerin karşılığının olmaması ya da başka bir şekilde ifade ediliyor olması sebebiyle Türkçe öğreten kişilerin bu konuya özen göstermesi ve kültürümüzü yansıtan atasözü, deyim ve kalıp sözlere Türkçe derslerinde özenle yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir (2009, s. 275).

Kaynaklarda özellikle doğum, ölüm ve evlenme gibi belli yaşam olayları karşısında hissedilen duyguların yabancı dillerde olmayan Türkçeye özgü kalıp sözlerle ifade edildiğini görmek mümkündür. Aksan (2011b, s. 169-172), bir iş üstündeki kimse için *kolay gelsin*; susayana su ikram eden kimseye *su verenlerin çok olsun, su gibi aziz ol*; yakın bir zamanda doğum yapacak kadınlara ve cezaevine yeni giren kimseye *Allah kurtarsın*; çocuğu doğan kişilere *Analı babalı büyütsün, Allah bağışlasın, güle güle büyütsün, Allah dört gözden ayırmasın*; yeni giysi giyen kimseye *güle güle giyin*; banyodan çıkan kimseye *güle güle kirlenin*; yeni bir şey alan kimseye *güle güle kullanın*; yeni bir ev alan veya yeni bir eve taşınan kimseye *güle güle oturun*; ölen bir kimsenin yakınlarına *başın(ız)sağ olsun, Allah ecir sabır versin, Allah sizlere ömür versin, Allah acısını unutturmasın, Allah kuvvet versin*; ölen bir kimseye *Allah taksiratını affetsin, Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın, mekanı cennet olsun, ışıklar içinde yatsın*; başka bir dinden olan kimseye *toprağı bol olsun, dinince dinlensin*; orada bulunmayan bir başkası övülmek istendiğinde bunu dinleyene *sizden iyi olmasın*; kendisine hastalıktan söz edilen kimseye *üzerinize sağlık (ya da afiyet)*; iğrenilecek bir şey anıldığında orada bulunan kimseye *yüzünüze güller*; kaba bir söz söylenmesi gerektiğine ve söyleyenin kaba konuştuğu izlenimi vermemesi için kendisini dinleyene *sözüm meclisten dışarı ya da sözüm yabana, hâşâ huzurdan*; konuşması kesilerek bir şey söylenmek istenen kimseye *sözünüzü balla kestim ya da sözünüzü unutmayın*; bir şey armağan edilen kimseye *size layık değil ama, kusura bakmayın*; yeni evlenen çiftlere *Allah mesut etsin, bir yastıkta kocayın (ya da kocasınlar)*; kendisine yardım eden ve masaj yapan kimseye *ellerin(iz) dert görmesin*; berber koltuğundan kalkan veya banyodan çıkan kimseye *sıhhatler olsun*; yemek yiyen kimseye yanına gidildiğinde *afiyet olsun, bereketli olsun*; kendisini yemeğe çağırın veya kendisine yemek yediren kimseye *ziyade olsun, kesenize bereket, Allah artursın* denildiğini belirterek kalıp sözlerin Türk kültürü yönüne değinmiştir.

Günlük dilde sıkça kullanılan ve iletişimin kültürel yönünde önemli bir yer tutan Türk kültürüne özgü kalıp sözlerin Türkçe öğrenen yabancılara iletişim kurarken yabancılık çekmemeleri ve sıkıntı yaşamamaları için Türkçe eğitimi süreçlerine dâhil edilmesi gerektiği ve bunun aksi bir durumda iletişim önünde büyük engellere yol açacağı söylenebilir. Türkçe öğrenen yabancının kendilerini ifade edebildikleri ve ifade edilenleri anlayabildikleri ölçüde Türkçeye hâkim olduklarından bahsedilebilir. Günlük dilde kalıp sözler kullanıldıkça Türk kültürünün konuştuğu, yabancının Türk kültürü hakkında pek çok bilgi edinebilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sebeplerden ötürü Türkçede kültürel ve iletişimsel yetiyi hedefleyen yabancılar, günlük dilde ve Türkçe söz varlığında geniş bir yere sahip olan kalıp sözleri öğrenip günlük hayatlarında uyguladıkları takdirde Türkçenin yabancı dil olarak öğreniminden bahsedilebilir.

Kalıp Sözlerin Etkinliklerle Öğretimi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde, öğrencilerin öğrendikleri bilgileri çeşitli yollarla becerilere dönüştürerek günlük yaşamda sorunsuzca uygulayabilmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde, uygulamaya dökülmeyen bilgiler öğrencilerin hedef toplumda günlük yaşamlarında birtakım problemler yaşayarak bocalamalarına sebep olacaktır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde bu gibi sorunların önüne geçebilmek için dil öğretimi çeşitli etkinlikler ile desteklenerek gerçekleştirilmelidir. Etkinlik kavramı farklı kaynaklarda şöyle tanımlanmaktadır:

Şahan (2000, s. 43) etkinliği, “Hedef davranışları ulaşma amacıyla öğrenme-öğretme sürecini zenginleştiren ve öğrenmelerin kalıcılığını arttıran sınıf içi ve dışı faaliyetlerdir” şeklinde tanımlamaktadır. “Dil etkinlikleri, bir görevi gerçekleştirmek için bir veya daha çok metni (algılayarak ya da üreterek) işlerken bir kimsenin özel bir alanda iletişimsel dil yeteneğini kullanmasını içerir” (MEB Çeviri Komisyonu, 2009, s. 7). Güneş (2007, s. 149) ise öğrenme etkinliğini “Öğrencinin aktif öğrenmesi için öğrenci merkezli öğrenme anlayışından hareketle, çeşitli etkinlikler verilmektedir. Bunlara öğrenme etkinlikleri denilmektedir” biçiminde ifade etmektedir.

Etkinlikler, dil eğitimi sürecini eğlenceli bir hale getirerek hem öğrencilerin dil öğretiminden verim almalarını hem de dil öğretiminin sıradanlıktan kurtulmasını sağlayabilmelidir. Bu doğrultuda verimlilikten ve işe yararlılıktan uzak geleneksel

yöntem ve tekniklerin yerine sınıfta ve sınıf dışında uygulanabilen yenilik ve gelişmelere açık etkinlikler, yaparak yaşayarak öğrenmeyi destekleyerek öğrencilerin öğrendikleri bilgileri uygulayabilecekleri somut durumlar sunması yönüyle eğitsel bir değer taşımaktadır.

Son yıllarda eğitim-öğretim programlarında yapılandırmacılık yaklaşımının benimsenmiş olması, sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerin programda yerini daha da belirginleştirmiştir. Cebeci Senger, yapılandırmacılığın İngilizce “constructivism” sözcüğünün karşılığı olarak kullanıldığını belirtmiştir (2007, s. 20). Arslan (2007, s. 46) yapılandırmacılık kavramını öğrenme kuramı ve felsefi boyutu ile “öğrenme kuramı bakımından insanların nasıl öğrendiğini açıklamaya çalışan bir yaklaşımın adı, felsefi bakımdan ise bilgi bilim (epistemoloji) ile ilgili bir kavram” olarak tanımlamıştır. Yapılandırmacılık yaklaşımına göre öğrenciler, deneyimleri ile var olan bilgilerini yeni bilgilerle karşılaştırarak anlamlandırır, yeni bilgiyi özümser ve kendilerine özgü bir bilgi oluştururlar. Bu yaklaşımda öğrencilere çeşitli etkinlikler sunularak onların öğrenme sürecine aktif olarak katılmaları gerçekleştirilir. Yapılandırmacı kuramla ilgili olarak Özmen, şöyle bir açıklama yapmıştır:

(...) zihinde yapılanma kuramı, oluşturmacı, bütünleştirici veya yapılandırmacı öğrenme teorisi (constructivism) olarak adlandırılan teoridir. Bu yaklaşım Wittrock tarafından geliştirilmiş olup, Ausubel’in öğrenmeyi etkileyen en önemli etken öğrencinin mevcut bilgi birikimidir, yeni öğrenilen bilgiler bunlar üzerine inşa edilir şeklinde ifade edilen düşüncesi üzerine odaklanmıştır (2007, s. 63).

Yapılandırmacı yaklaşımla beraber böylece öğretmen rehberliğinde olan öğrenci bilgiye nasıl ulaşılacağını kavrar. “Yapılandırmacı yaklaşıma göre en uygun öğrenme durumu, etkinliklerle etkin öğrenmedir. Etkin öğrenmesi için öğrenciye çeşitli tür ve tiplerde etkinlikler sunulmalıdır” (Güneş, 2007, s. 149). Bu bilgilerden hareketle kalıp sözlerin öğretiminin de öğrenciyi merkeze alan ve sürece katan etkinliklerle gerçekleştirilmesi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrenenlerin keyif alacağı verimli bir öğretim ortamı oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Kalıp sözlerin öğretiminde etkinlikler, istenik davranışların kazandırılma sürecinde verimliliğin ve kalıcılığın sağlanmasında önemli yardımcılarıdır. Kalıp sözler, öğrencilerin günlük yaşamda Türk toplumuyla kültürel etkileşime girebilmelerine ve karşılaştıkları sorunları çözebilmelerine olanak tanıyan etkinlikler yardımıyla öğrencilere bir iletişim becerisi olarak kazandırılmalıdır.

“Etkinlikler, öğrencinin sadece kitap okuyarak, öğretmeni dinleyerek bilgi edinmesi ve beceri geliştirmesi yerine, arkadaşlarıyla tartışarak, görüşlerini açıklayarak, sorgulayarak ve uygulayarak sürece katılması çalışmalarını içermelidir” (Güneş, 2007, s. 150). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kalıp söz öğretimi etkinlikleri bireylerin öğretim sürecine etkin olarak katılmalarını ve yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamalıdır. Öğretmenler; öğrenmenin sadece sınıf içinde yazı tahtası, kitap, masa gibi öğrencilerin aktif olmalarını engelleyici araçlardan oluşan bir öğretim ortamında yapılacağı düşüncesinden kurtulmalıdır. Bu bağlamda kalıp sözler drama, rol oynama, pandomim, eğitsel oyun, tanılayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid, balık kılıçığı, örnek olay, benzetim, gezi, gözlem, film, müzik, resim, kavram haritası, soru-cevap, beyin fırtınası vb. yöntem ve tekniklerle öğrencileri öğretim sürecinde aktif kılan etkinlik uygulamaları ile derslerde işlenebilir. Kalıp söz öğretimi etkinlikleri daha farklı yöntem ve teknikler kullanılarak çoğaltılabilir. Böylece kalıp sözlerin öğretimini eğlenceli, kolay bir hale getiren ve aynı tip etkinlikleri en az seviyeye indirgemeye yardımcı olabilecek pek çok etkinlik geliştirilebilir.

Etkinlikler, yabancı dil öğretiminin iletişimsel amaçları doğrultusunda çoğunlukla öğrencilerin ikili ya da küçük gruplar halinde birbirleriyle iletişim kurabilecekleri doğrultuda yapılandırılmalıdır. Etkinlikler, kalıp sözlerin bireylere hedef toplumda sağladığı etkili ve rahat iletişim kurabilme işlevini destekleyici nitelikte geliştirilmelidir. Bu doğrultuda kalıp sözler, öğrencilere birkaç ders saatinde kurullarla ve teorik bilgilerle öğretilmek yerine sınıf içinde oluşturulabilecek küçük gruplarla iş birliğine dayalı etkinlikler bağlamında bu sürecin tamamına yansıtılarak öğretilmelidir. İş birliğine dayalı olarak küçük gruplarla yapılan yabancı dil öğretimi, öğrencilerin derse motive olarak aktif hale gelmelerine ve dilin iletişimsel işlevine yönelik gerçek deneyimler elde etmelerine olanak tanır. Dil öğrenimi daha çok işbirliği halindeki çalışmalarda ya da bir uzman ile acemi arasındaki etkileşim ile gerçekleşir (Storch, 2002; akt. Yaman, 2013, s. 228).

Farklı yöntem ve teknikler kullanılarak geliştirilen etkinliklerin yanı sıra Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi etkinlikleri arasında yer alan eğitsel oyun kullanımı özellikle son dönemlerde giderek yaygınlaşmaktadır. Eğitsel oyun eğitici olması, soyut kavram ve kelimeleri somutlaştırması, öğrencileri öğretim sürecinde aktif kılarak gerçeğe yakın deneyimler elde etmelerini sağlaması ve öğrenme sürecini

tekdüzelikten kurtararak eğlenceli hale getirmesi gibi birçok özelliğinden dolayı tercih edilmektedir.

“Öğrenme etkinliklerinin çoğu okul kitaplarında yer almaktadır. Ancak öğretmen, kendisi veya arkadaşlarıyla birlikte daha farklı öğrenme etkinlikleri de üretmelidir. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme etkinlikleri, sadece sınıf-okul içi etkinlikler ile sınırlandırılmaz. Okul dışı etkinliklere de yer verilir” (Güneş, 2007, s. 150). Öğrencilerin kalıp sözlerle ilgili okuduklarını ve dinlediklerini doğru bir şekilde anlamlandırabilmeleri, yazma ve konuşma becerilerinde de sıkıntıya düşmeden ihtiyaç duydukları anda kalıp sözleri kullanabilmeleri kalıp söz öğretimi ile mümkündür. Özellikle de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla kullanılan ders kitaplarında kalıp sözlere yönelik kazanımlar öğrenme alanlarına dağıtılarak kalıp söz öğretimi etkinlikleriyle de söz konusu kazanımlar desteklenmelidir.

Sonuç olarak kalıcı öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi için Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi süreci amacına uygun, zengin içerikli etkinliklerle yürütülmelidir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde öğrencilerin günlük iletişimsel hedeflerine yönelik çeşitli yöntem ve tekniklerden yararlanılarak tasarlanmış kalıp söz öğretimi etkinliklerine önem verilmelidir.

Ülkemizde Kalıp Sözlerle İlgili Yapılan Çalışmalar

Kalıp sözlerin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde, Türkçe öğrenen bireylerin duygu ve düşüncelerini aktarmalarına yardımcı olarak iletişimi kolaylaştırma işlevi ile Türkçenin söz varlığındaki yeri ve önemi düşünüldüğünde araştırmalarda kalıp sözlerin hak ettiği ilgiyi göremediği söylenebilir. Araştırmacılar kalıp sözleri çoğunlukla atasözü, deyim vb. kalıplaşmış dil birimleriyle birlikte ele alan çalışmalar ortaya koymuşlardır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kalıp sözlere ilişkin yapılmış çalışmalar ne yazık ki yeterli değildir. Hem Türkçenin ana dil olarak öğretiminde hem de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde başlı başına kalıp sözlere yönelik belirleyebildiğimiz akademik çalışmaları şöyle sıralayabiliriz:

Toklu (1993), “Kommunikative formeln im Deutschen und im Türkischen” adlı doktora tez çalışmasında kalıp sözlerin tanımına yönelik bir değerlendirme yaparak kalıp sözlerin bazı durumlar karşısında duygu, düşünce ve tutumları ifade etmek için

kullanıldığını belirtmiştir. Kalıp sözlerin yabancı dil öğrenen kişilerce yerinde ve durumuna uygun kullanılmaması durumunda kültürlerarası ilişkilerde birtakım sorunlar doğuracağını, bu sebeple de kalıp sözlerin yapısal ve kullanım özelliklerinin dilbilim açısından belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Almanca ve Türkçede bulunan kalıp sözleri eşzamanlı bir düzlemde karşılaştırmalı olarak inceleyerek aralarındaki kullanım durumlarından kaynaklanan farklılıkları ortaya koymuştur. Türk toplumunun geleneksel özelliklerini daha çok koruduğu ve Türkçenin kalıp sözler bakımından Almancadan daha zengin olduğu, çalışmanın sonunda yer alan Almanca ve Türkçe kalıp sözlerin dökümünde tespit edilmiştir.

Bayrak (2001), “1960 Sonrası Türk Romanında Kalıp İfadeler” adlı yüksek lisans tez çalışmasında "kalıp ifade" kavramına yönelik herhangi bir tanımın başlı başına bir inceleme konusu olarak mevcut eserlerde ele alınmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte “kalıp ifade” tanımını, romanlardan yola çıkarak örneklendirmiş, görevlerine ve yapılarına göre sınıflandırarak da kalıp ifadeler hakkında birtakım değerlendirmeler yapmıştır.

Erol (2007), “Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tez çalışmasında kalıp sözleri kullandıkları durumlara ve konularına göre dualar, beddualar, yeminler, rica etmeler ve günlük hayatta kullanılan selamlaşma sözleri olarak ayrı ayrı ele alarak sınıflandırmıştır. Bununla birlikte çalışmada kalıp sözler fiil kipleri, cümle yapıları ve kelime grupları bakımından değerlendirilerek ölçülü ve uyaklı söylenenler de ayrıca gruplandırılmıştır.

Cihangir (2010), “Hüseyin Rahmi GÜRPINAR ve Mustafa KUTLU’nun Eserlerinde İlişki Sözleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Hüseyin Rahmi GÜRPINAR ve Mustafa KUTLU’nun özellikle roman ve hikâye gibi kurmaca eserlerine dayandırmıştır. Çalışmasında Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde selamlaşma, tanışma, hatır sorma, rica etme, teşekkür etme, özür dileme, davet etme, karşılama, vedalaşma-uğurlama, onaylama, reddetme, baş sağlığı dileme, söz verme, alkış, kargış, kabul etme, tebrik etme gibi alanlarda kullanılan ilişki sözlerini tespit etmiştir.

Bulut (2012), “Anadolu Ağzlarında Kalıp Sözler ve Kullanım Özellikleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Anadolu ağzlarında yer alan kalıp sözleri incelemiştir.

Çalışmada Anadolu ağızlarını konu alan metin kitaplarındaki kalıp sözler tespit edilmiştir. Daha sonra kalıp sözler illere göre ayrıştırılmış ve çeşitli alt gruplara ayrılarak kalıp sözlerin hangi durumlarda kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dilekçi (2013), “Türkçe Ders Kitaplarındaki Kalıp Sözler ve Öğrencilerin Kalıp Sözleri Kullanma Düzeyleri” adlı yüksek lisans tez çalışmasında ortaokul Türkçe ders kitaplarında (5-8) yer alan kalıp sözleri ve kalıp sözlerin geçiş sıklığını tespit etmiştir. Daha sonra da kalıp sözleri bağlamına, işlevine ve anlamlarına göre değerlendirilerek hayır dualar, beddualar ve toplumsal kültürel ilişkilerde kullanılan kalıp sözler olarak sınıflandırılmıştır. İncelenen Türkçe ders kitaplarında kalıp sözlerin öğretime yönelik etkinlikler tespit edilmiştir. Bununla birlikte 8. sınıf öğrencilerinin kendi ders kitaplarında yer alan kalıp sözlerden farklı birçok kalıp söz bildikleri öğrencilere uygulanan söylem tamamlama testi ile belirlenmiştir.

Kansızoğlu (2014), “Öğrenme stillerine uygun sözcük ve kalıp söz öğretimi üzerine bir eylem araştırması” adlı yüksek lisans tez çalışmasında algısal öğrenme stillerine yönelik sözcük ve kalıp söz öğretiminin ortaokul beşinci sınıf Türkçe derslerinde uygulanabilirliğini ortaya koymak amacıyla beşinci sınıfta öğrenim gören 18’i erkek, 16’sı kız toplam 34 öğrenciyi önce görsel, işitsel ve dokunsal olmak üzere üç gruba ayırmış ve altı hafta süresince öğrencilere sözcük ve kalıp söz öğretimi yapmıştır. Çalışmasında kelime bilgisi testi, kalıp sözler başarı testi, Marmara Öğrenme Stilleri Ölçeği, video kaydı, araştırmacı günlüğü sınıf rehber öğretmeni günlüğü, ses kaydı, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve yazılı dokümanlar gibi nitel ve nicel veri toplama araçlarından faydalanmıştır. Elde edilen verilere göre öğrencilerin bir kısmı, kitaplardaki sözcük ve sözcük gruplarını bilme hususunda birtakım eksikliklerin olduğunu göstermiştir. Nitel verilerin analiz sonuçlarına göre ise öğrencilerin derse karşı olan tutumlarının olumlu etkilendiğini belirlemiştir.

Koç (2015), “Türkçe Öğrenen Yabancıların Kalıp Sözleri Kullanabilme Yeterlikleri: Bosna Hersek Örneği” adlı yüksek lisans tez çalışmasında Saraybosna Yunus Emre Enstitüsü Türk Kültür Merkezi’nde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen 50 yetişkin öğrenciye uygulanan yazılı sınav sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin kalıp sözleri kullanabilme yeterliklerini ve kullanım hatalarını tespit etmiştir. Çalışma kapsamında kalıp sözler ADOÇ’ta yer alan dil düzeylerine (A1, A2,

B1, B2, C1) göre sınıflandırılmıştır. Çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla hazırlanan bazı ders kitaplarındaki kalıp sözler de incelenmiştir.

Demir (2016), “Yabancı dil olarak Türkçede kalıp sözlerin öğretimi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında kalıp sözlerle ilgili yapılan çalışmalarını inceleyerek Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde yer alan dil kullanım alanları ve bildirişim konuları çerçevesinde kalıp sözleri listelemiş ve İstanbul Serisi, İzmir Serisi ve Yeni Hitit Serisi ders kitaplarında bulunan kalıp sözler tespit ederek bulunma sayılarıyla birlikte tablolarda ifade etmiştir.

Kalıp sözler üzerine yapılan en kapsamlı çalışma Gökdayı'nın (2011) “Türkçede Kalıp Sözler” adlı çalışmasıdır. Kitap, Türkçenin söz varlığı ile ilgili çalışmalarda hak ettiği ilgiyi göremeyen ve günlük dilde sıklıkla kullanılan kalıp sözlerin bu ihtiyacına yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Kitapta kalıp sözler tanımlanarak atasözü, deyim gibi diğer kalıplaşmış dil birimlerinden farklı yönleri ile ele alınmıştır. Bununla birlikte kalıp sözlerin kültürle olan ilişkisi incelenmiş, Türkçenin yabancı dil olarak öğrenimindeki yeri açıklanmıştır. Kitapta farklı kaynaklardan derlenen 1210 kalıp söze, bu sözlerin anlamları ile kullanım sıklıklarına da yer verilmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dille beraber kültür aktarımının önemi düşünüldüğünde çalışmanın dikkate değer olduğu görülmektedir.

Çalışmamız söz konusu akademik çalışmalardan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz varlığı ile kalıp söz etkinliklerinin nicelik ve nitelik özelliklerini ortaya koyması yönüyle, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin dili kullanma ve iletişim kurma becerilerine katkı sağlamak amacıyla araştırmacı tarafından ADOÇ'ta belirtilen ölçütler doğrultusunda geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinliklerinin alanında bilindiği kadarıyla ilk örnekler olması yönüyle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kullanılan ders kitapları arasında bilindiği kadarıyla *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nin ders kitaplarındaki kalıp sözlerin tek başına ele alındığı ilk çalışma olması ve literatürde bilindiği kadarıyla bu alanda kalıp sözlere yönelik yapılan ilk çalışmalardan olması yönüyle farklıdır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın problem cümlesi, modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi konularına yer verilmiştir.

Çalışmanın Problem Cümlesi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi henüz yeni bir alan olduğundan bu sahaya özgü öğretim materyallerinde nitelik ve nicelik yönünden birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Bu sebeple Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında günümüz modern eğitim anlayışına uygun, öğrenci merkezli ve alanında uzman kişilerce hazırlanmış özgün öğretim materyallerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda yabancılara Türkçe öğretirken hedef toplumla duraklamadan akıcı bir iletişime duyulan ihtiyaç doğrultusunda kullanılması gerekli olan kalıp sözlere yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan kalıp söz etkinliklerinin bu sahada var olan materyal eksikliğinin giderilmesinde önemli ölçüde etkili sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, “*Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp sözler nelerdir ve bu kalıp sözlerden hareketle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere ne gibi kalıp söz öğretimi etkinlikleri geliştirilebilir?” sorusundan yola çıkılarak aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır:

- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarında geçen kalıp sözler nelerdir?
- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin nitelik ve nicelik özellikleri nelerdir?
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere ne gibi kalıp söz öğretimi etkinlikleri geliştirilebilir?
- Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasında öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda fark var mıdır?

Çalışmanın Modeli

Çalışmanın araştırma sürecinde nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanılmasından dolayı çalışmada karma yöntem kullanılmıştır.

“Karma yöntemler, bir çalışmada nitel ve nicel araştırmaların ve bunların verilerinin birleştirilmesini ya da bütünleştirilmesini gerektirmektedir” (Bütün, 2016, s. 14). Bu çalışmada nitel ve nicel araştırmaların bir arada kullanılması çalışmanın problemine yönelik daha geniş bir bakış açısı oluşturulmasına olanak sağlamıştır. Karma yöntem alanında birçok desen bulunmaktadır. Çalışmamızda bu desenlerden biri olan keşfedici sıralı karma yöntem deseni kullanılmıştır. Bu yöntem, “(...) araştırmacının nitel verileri keşfetmekle başladığı daha sonra ise bu bulguları nicel araştırma boyutunda kullandığı bir desendir” (Hacıömeroğlu, 2016, s. 226).

Çalışmanın:

1. “*Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp sözler nelerdir?”
2. “*Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin nitelik ve nicelik özellikleri nelerdir?”
3. “Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere ne gibi kalıp söz öğretimi etkinlikleri geliştirilebilir?”

şeklinde ifade edilen alt problemlerine çözüm bulmak amacıyla örnekleme oluşturan öğretim setinin kalıp söz varlığının ve etkinliklerinin, ADOÇ dil yeterlik ölçütlerinin, yapılandırmacı eğitim anlayışının ve yabancı öğrencilerin dil düzeylerine uygun kalıp sözlerin incelenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

“Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Doküman incelemesi yönteminden hem başlı başına bir araştırma yöntemi olarak hem de diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda yararlanılabilir (Turgut, 2012, s. 239).

Çalışmanın:

4. “Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasında öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda fark var mıdır?”

şeklinde ifade edilen probleme çözüm bulmak amacıyla öğrencilere uygulanan etkinliklerin öğrencilerin kalıp söz varlığına katkı sağlayıp sağlamadığı deneysel model ile ölçülerek değerlendirilmiştir. “Deneysel araştırmalar, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin araştırıldığı ve değişkenlerin kontrol altında tutularak değişmelerin gözlemlendiği araştırmalardır” (Karakaya, 2012, s.74). Deneysel araştırmada, var olmayan ve gözlenmek istenilen durumlar araştırmacı tarafından oluşturulur. “Deneysel araştırma bilimsel yöntemler içinde en kesin sonuçların elde edildiği araştırmadır. Çünkü araştırmacı karşılaştırılabilir işlemler uygular ve daha sonra onların etkilerini inceler, bu tür bir araştırmanın sonuçlarının araştırmacıyı en kesin yorumlara götürmesi beklenir” (Büyükoztürk ve diğerleri, 2014, s.17).

Deneysel modelde, araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinliklerinin kullanıldığı deney grubu öğrencileri ile *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nin ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin kullanıldığı kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkarıp çıkarmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada gerçek deneme modellerinden son test kontrol gruplu model kullanılmıştır. Son test kontrol gruplu modelde, deney ve kontrol grubu olmak üzere yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Ön testin uygulanmasının olanaksız ya da gereksiz olduğu durumlarda gruplara yalnızca deney sonu ölçme yani son test uygulanır (Karasar, 2014, s.98). Çalışma modeli *Tablo 3*'te verilmiştir:

Tablo 3. Çalışmanın Deneysel Modeli

Gruplar	Deneysel İşlemler	Sontestler
Temel Düzey Deney Grubu	Araştırmacı Tarafından Geliştirilen Kalıp Söz Etkinlikleri	A2 (Temel Düzey) Akademik Başarı Testi (Ek 1.)
Temel Düzey Kontrol Grubu	Ders Kitaplarındaki Kalıp Söz Etkinlikleri	A2 (Temel Düzey) Akademik Başarı Testi (Ek 1.)
Orta Düzey Deney Grubu	Araştırmacı Tarafından Geliştirilen Kalıp Söz Etkinlikleri	B1 (Orta Düzey) Akademik Başarı Testi (Ek 2.)

Orta Düzey Kontrol Grubu	Ders Kitaplarındaki Kalıp Söz Etkinlikleri	B1 (Orta Düzey) Akademik Başarı Testi (Ek 2.)
İleri Düzey Deney Grubu	Araştırmacı Tarafından Geliştirilen Kalıp Söz Etkinlikleri	C1 (İleri Düzey) Akademik Başarı Testi (Ek 3.)
İleri Düzey Kontrol Grubu	Ders Kitaplarındaki Kalıp Söz Etkinlikleri	C1 (İleri Düzey) Akademik Başarı Testi (Ek 3.)

Deneysel model, örnekleme oluşturan ders kitaplarında yer alan kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinliklerinin kıyaslanması açısından önem arz etmektedir.

Evren ve Örneklem

Çalışmada nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bölümde çalışmanın evrenini 2014-2015 eğitim-öğretim yılında yurt içinde ve yurt dışında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitapları oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) tarafından 2014 yılında yayımlanan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitapları oluşturmaktadır. Söz konusu öğretim setinin yalnızca ders kitapları incelenmiş ve bu öğretim setini tamamlayan *Öğretmen Kılavuz Kitabı*, *Ölçme ve Değerlendirme Kitabı* ve *Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi* adlı eserler çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Deneysel araştırma yönteminin kullanıldığı bölümde ise çalışmanın yöntemi bağlamında bir çalışma grubu belirlenmiştir. Çalışma grubunu 2014-2015 eğitim-öğretim yılında 20.04.2015-21.04.2015 tarihleri arasında 19 Mayıs Üniversitesi TÖMER’de A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 seviyelerinde öğrenim gören 148 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubu oluşturulurken izlenen yol şu şekildedir:

- Çalışmaya katılacak deney ve kontrol grupları gönüllü öğrencilerden oluşturulmuştur.
- Deney ve kontrol gruplarının iki sınıftan oluşma zorunluluğu olması nedeniyle mevcut sınıflardaki öğrenciler ikiye bölünerek deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur.

- Çalışmaya A2 düzeyinde 5 öğrenci deney ve 5 öğrenci kontrol grubu, B1 düzeyinde 5 öğrenci deney ve 5 öğrenci kontrol grubu ve C1 düzeyinde 13 öğrenci deney ve 15 öğrenci kontrol grubu olmak üzere toplam 48 öğrenci katılmıştır.
- Her dil düzeyinde bulunan öğrenciler kendi içlerinde yansız atama ile ikiye ayrılarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur.

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin buldukları dil düzeylerine göre ülkelere dağılımı *Tablo 4*'te gösterilmiştir:

Tablo 4. Öğrencilerin Dil Düzeylerine Göre Ülkelere Dağılımı

ÜLKELER	DİL DÜZEYLERİ		
	A2	B1	C1
Afganistan		1	2
Arnavutluk			1
Bulgaristan			1
Çin			1
Fas	1		
Filistin			1
Irak	5		
İran			1
Kazakistan		1	4
Liberya			1
Pakistan			2
Ruanda			1
Somali	2	1	
Sudan	1		1
Suriye		7	10
Tunus			1
Türkmenistan			1
Yemen	1		

Çalışmaya yönelik uygulamanın 19 Mayıs Üniversitesi TÖMER'de yapılmasında araştırmacının aynı ilde görev yapması, uygulamaya katılan öğrencilerin örnekleme oluşturan ders kitaplarını kullanarak buldukları dil düzeylerine ulaşmaları ve her dil düzeyinde öğrenim gören öğrenciye ulaşabilme imkânına sahip olması etkili olmuştur.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada öncelikle dil, kültür, dil-kültür ilişkisi, Avrupa dil politikaları, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine ve kalıp sözlere yönelik alan yazın taraması

yapılarak ulaşılabilen tüm kaynaklar (bildiriler, internet siteleri, kitaplar, makaleler, tezler vb.) taranmıştır. Kaynaklar ödünç alma, kitap satış noktalarından satın alma ve belgesel tarama tekniği kullanılarak temin edilmiştir.

Varolan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Tarananlar: geçmişteki olguların anında iz bıraktığı resim, film, plak, ses ve resim kayıtlı bantlar, araç-gereç, bina, heykel vb. kalıntılarla; olgular hakkında, sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmi ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü vb. leridir (Karasar, 2014, s. 183).

Temin edilen kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu bilgiler ışığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kalıp sözlerden yararlanma ve kalıp sözleri öğretim sürecine katma gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın “*Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp sözler nelerdir?” alt problemine ilişkin verilerin tespit edilmesinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi aşamaları çerçevesinde, çalışmada incelemeye konu olan veri *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarında yer alan kalıp sözler ünite ünite sınıflandırılarak “kalıp söz sayısı ve çeşidi, Türk kültürüne özgü kalıp sözler, kalıp söz öğretimi etkinlik sayısı ve türü” bakımından bir bütün olarak değerlendirilerek abecesel sıralama ile tablolar halinde sunulmuştur. Söz konusu tablolar, ders kitaplarında kalıp sözlerin geçtiği bölüm ve metin başlıkları ile yapılandırılmıştır. Tablolarda aynı kalıp sözün birden çok tekrar edilmesi söz konusu olduğunda bu kalıp söze ilgili tabloda yalnızca bir kez yer verilmiştir. Çalışmada kalıp sözlere ilişkin elde edilen veriler ders kitaplarından alıntılanarak ve değerştirilmeden tablolarda sunulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına bu veriler kullanılarak ulaşıldığından çalışmanın geçerliliği sağlanmıştır.

Çalışmanın “*Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin nitelik ve nicelik özellikleri nelerdir?” alt problemi doğrultusunda ders kitaplarındaki kalıp söz etkinliklerinden elde edilecek verilere doküman incelemesi yöntemi ile ulaşılmıştır. Tespit edilen kalıp söz etkinlikleri örnekleme oluşturan ders kitaplarının dil düzeylerinde sınıflandırılarak nitelik ve nicelik özellikleri bakımından değerlendirilmiştir.

Çalışmanın “Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere ne gibi kalıp söz öğretimi etkinlikleri geliştirilebilir?” alt problemi doğrultusunda araştırmacı

tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere kalıp söz etkinlikleri geliştirebilmek amacıyla ADOÇ dil yeterlik ölçütleri, aktif öğrenme, yapılandırmacı eğitim anlayışı ve yabancı öğrencilerin dil düzeylerine uygun kalıp sözlere ait verilerin elde edilmesinde doküman incelenmesi yöntemi kullanılarak kalıp sözlerin öğretiminde ne gibi etkinlikler sunulabileceği hususunda birtakım değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın deneysel araştırma yöntemi ile yürütülen “Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasında öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda fark var mıdır?” alt problemi doğrultusunda Ek 1, Ek 2 ve Ek 3’te gösterilen Akademik Başarı Testi kullanılmıştır.

Başarı testinin maddeleri ADOÇ dil yeterlik ölçütleri ve uzman görüşleri doğrultusunda öğrencilere uygulanan kalıp söz etkinliklerine yönelik her dil düzeyinde çoktan seçmeli 10 sorudan oluşmaktadır. Sorular kutlama, dua, yeme-içme, hastalık, özür dileme, teşekkür etme, vedalaşma, ölüm, doğum, takdir etme vb. gibi günlük hayatta karşılaşılabilecekleri farklı durumlardan oluşturulmuştur.

Akademik Başarı Testi deney ve kontrol gruplarına uygulanan etkinliklerde geçen kalıp sözler dikkate alınarak geliştirilmiş ve ders öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda yeniden gözden geçirilerek testin kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Veri toplama aracı deney ve kontrol gruplarına son test olarak uygulanmış ve her madde 10 puan üzerinden değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarında kalıp sözlere ilişkin tespit edilen veriler tablolaştırılarak bir araya getirilmek üzere bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Söz konusu tablo ders kitaplarının bölüm ve okuma metinlerine ait başlıklar ile yapılandırılmış ve elde edilen veriler abecesel sıralama ile tablolara işlenmiştir.

Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarındaki kalıp söz etkinlikleri ADOÇ dil yeterlik ölçütleri, aktif öğrenme ve yapılandırmacı eğitim anlayışı çerçevesinde ele alınarak nitelik ve nicelik özellikleri bakımından değerlendirilmiş olup

dil düzeylerine göre yapılandırılarak etkinliğe ait görsellerle birlikte çalışmada sunulmuştur.

Araştırmacı tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere geliştirilen kalıp söz etkinlikleri hazırlanmadan önce bir alan yazın taraması yapılarak yabancı dil öğretiminde kabul görmüş yöntem ve teknikler ile ders materyalleri kalıp söz etkinlikleri çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmiştir. ADOÇ'ta belirtilen dil yeterlik ölçütleri kriter kabul edilerek kalıp sözlere yönelik en uygun olduğu düşünülen modern yöntem ve tekniklerle beraber ele alınarak kalıp söz etkinlikleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Kalıp söz etkinlikleri tüm dil öğrenme alanlarına yönelik ve her dil düzeyinde beşer tane olmak üzere toplam 30 tane kalıp söz etkinliği geliştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın deneysel araştırma yöntemi ile yürütülen bölümünde ele alınan alt problemin çözümüne ilişkin olarak 19 Mayıs Üniversitesi TÖMER Müdürlüğünden gerekli izinler alınarak çalışmanın uygulama sürecine başlanılmıştır. Veri toplama aracının uygulama çalışması 20.04.2015 ve 21.04.2015 tarihlerinde yapılmıştır. Çalışma 12 ders saati etkinlik uygulamaları ve 1 ders saati sontest uygulaması olmak üzere toplam 13 ders saatinde gerçekleşmiştir. Etkinlik uygulamaları deney ve kontrol gruplarında bizzat araştırmacı tarafından yürütülmüştür.

Kalıp söz öğretimi etkinlikleri A2 dil düzeyindeki deney grubu öğrencilerine “Ne zaman kullanıyorum, Kavramsal karikatür, Resmimi bul”, B1 dil düzeyindeki deney grubu öğrencilerine “Ne zaman kullanıyorum, Yapılandırılmış grid, Kısa bir reklam arası 1, 2, 3” ve C1 dil düzeyindeki deney grubu öğrencilerine de “Tanılayıcı dallanmış ağaç, Ne zaman kullanıyorum, Yalova Safâsı,” adlı etkinlikler her dil düzeyinde ikişer ders saatinde uygulanmıştır.

Kontrol grubu öğrencilerine uygulanan kalıp söz öğretimi etkinliklerinin yöntem ve teknik özelliklerinde herhangi bir değişikliğe gidilmeksizin etkinliklerdeki kalıp sözler araştırmacı tarafından aynı kavram alanına giren farklı kalıp sözler ile değiştirilmiştir. Bu doğrultuda A2 dil düzeyindeki kontrol grubu öğrencilerine ders kitaplarında yer alan “Resim kalıp-söz eşleştirme, Boşluk doldurma, Çoktan seçmeli test”, B1 dil düzeyindeki kontrol grubu öğrencilerine “Diyalog yazma, Cümle tamamlama, E-posta yazma” ve C1 dil düzeyindeki kontrol grubu öğrencilerine ise

“Durum-kalıp söz eşleştirme, Kutlama mesajı yazma, Kalıp sözlerin kullanıldığı durumları ifade etme” etkinlikleri düzenlenerek uygulanmıştır.

Öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla her bir dil düzeyi için ayrı ayrı hazırlanan 4 seçenekli ve 10 maddeden oluşan çoktan seçmeli Akademik Başarı Testi A2 düzeyinde 5 deney ve 5 kontrol grubu öğrencisi, B1 düzeyinde 5 deney ve 5 kontrol grubu öğrencisi ile C1 düzeyinde 13 deney ve 15 kontrol grubu öğrencisi olmak üzere toplam 48 öğrenciye sınav olarak uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmanın alt problemlerine çözüm bulmak amacıyla nitel ve nicel verilerin analiz edilmesinde farklı yöntemlerden yararlanılmıştır.

Çalışmada nitel verilerin analizinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. İçerik analizi metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır” (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014, s.246).

Çalışmanın örneklemini oluşturan öğretim setinin her bir ders kitabı kendi içinde incelenerek kitaplarda geçen kalıp sözler tespit edilmiştir. Elde edilen veriler bilgisayara aktarılarak tablolaştırılmış olup ders kitaplarının bölüm ve okuma metinlerine ait başlıklar altında abecesel sıraya göre tablolara işlenerek sunulmuştur. Ders kitaplarında aynı okuma metni ve etkinlik içinde bir kalıp sözün birden çok tekrar edilmesi söz konusu olduğu durumlarda ilgili kalıp söz tabloda yalnızca bir kez yer verilmiştir.

Nicel verilerin çözümlenmesinde SPSS 18.0 programından yararlanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin başarı puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi (*Independent Sample T-Test*) kullanılarak test edilmiştir.

“İlişkisiz örneklem için t-testi, iki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır” (Büyüköztürk, 2014, s. 39).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde sırasıyla, çalışmada ele alınan alt problemlerin kuramsal çerçevede ve yöntem bölümünde sunulan bilgiler doğrultusunda değerlendirilmesi sonucu elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Çalışmanın problem sorularına aranan cevaplar bağlamında:

- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarında geçen kalıp sözler tespit edilerek abecesel sıralama ile ders kitaplarının bölüm ve metin başlıkları dikkate alınarak tablolar halinde sunulmuş,
- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile etkinliklerin nitelik ve nicelik özellikleri incelenerek değerlendirilmiş,
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından farklı yöntem ve teknikler kullanılarak kalıp söz öğretimi etkinlikleri geliştirilmiş,
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinliklerinin *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nde yer alan kalıp söz öğretimi etkinliklerine kıyasla öğrencilerin akademik başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı deney ve kontrol gruplarına uygulanan Akademik Başarı Testi ile ölçülerek analiz edilmiştir.

Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Ders Kitaplarında Geçen Kalıp Sözlere İlişkin Bulgular

Çalışmanın “Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarında geçen kalıp sözler nelerdir?” şeklinde ifade edilen alt problemine ilişkin olarak Gazi Üniversitesi TÖMER tarafından yayımlanan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nin ders kitaplarındaki kalıp sözlere yönelik olarak doküman incelemesi yöntemi ile elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda kalıp sözlere yönelik elde edilen bulgular ders kitaplarındaki bölüm ve metin başlıkları dikkate alınarak yapılandırılmış, daha sonra da abecesel sıralama ile tablolarda gösterilmiştir.

Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabının Bulguları

Tablo 5. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözcükler

1.BÖLÜM: MERHABA			
1. Metin: Ben ve Arkadaşlarım	2. Metin: Ben Kimim?	3. Metin: O Nasıl Biri?	4. Metin: Evim ve Çevrem
<ul style="list-style-type: none"> • Affedersiniz • Ben de • Görüşmek üzere • Görüşürüz • Memnun oldum • Merhaba • Nasılsın • Ne var ne yok • Nerelisin • Tanıştığımızıza memnun oldum 	<ul style="list-style-type: none"> • Allah sabır versin • Allah uzun ömür versin • Çok yaşa • Merhaba 		<ul style="list-style-type: none"> • İyi günler • Hoş geldiniz • Lütfen
2.BÖLÜM: NEREDE, NE ZAMAN, NASIL?			
1. Metin: Hayat Nasıl Gidiyor?	2. Metin: Tadım Damagımda	3. Metin: Öğrenciler Alışverişte	4. Metin: Ben Çok Hastayım
<ul style="list-style-type: none"> • Hayat nasıl gidiyor • İyi günler • Kolay gelsin • Sağ olun • Yardımcı olayım 	<ul style="list-style-type: none"> • Afiyet olsun • Bakar mısınız • Başka bir isteğiniz var mı • Buyurun • Hay hay • Hayırlı olsun • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • Lütfen • Merhaba • Mesela • Nasıl yardımcı olabilirim • Ne arzu edersiniz • Nereli • Teşekkür ederim • Teşekkürler 	<ul style="list-style-type: none"> • Afiyet olsun • Allah analı babalı büyütsün • Bakar mısınız • Başka bir isteğiniz var mı • Borcum ne kadar • Buyurun • Çiftimize bir ömür mutluluklar dileriz • Çok yaşa • Geçmiş olsun • Haydi bakalım • Hayırlı işler • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • İyi günler • İyi ki doğdun • Kolay gelsin • Merhaba • Nice mutlu yıllara • Ramazan Bayramı'nız mübarek olsun • Teşekkür ederim • Yardımcı olur musunuz • Yeni yılınız kutlu olsun • Yine bekleriz 	<ul style="list-style-type: none"> • Buyurun • Geçmiş olsun • Görüşürüz • İyi günler • Nasılsınız • Neyiniz var • Şikâyetiniz nedir • Teşekkürler

3.BÖLÜM: DİKKAT!

1. Metin: Otagarda	2. Metin: Hastanede	3. Metin: Cadde ve Sokaklar	4. Metin: İçinde Ne Var?
<ul style="list-style-type: none"> • Afiyet olsun • Aman Allah'ım • Bana yardım eder misin • Buyurun • Dikkat • Hayırlı yolculuklar • İyi günler • İyi tatiller • İyi yolculuklar • Kolay gelsin • Lütfen • Lütfen dikkat • Merhaba • Önemli değil • Rica ederim • Sağ olun • Teşekkür ederim • Teşekkürler 	<ul style="list-style-type: none"> • Affedersiniz • Lütfen 	<ul style="list-style-type: none"> • Bu iyiliğimi unutma • Çok özür dilerim • Lütfen • Lütfen dikkat 	<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • İyi seyirler • Sana da

4.BÖLÜM: TEKNİK İŞLEMLER

1. Metin: Sevgili Günlük	2. Metin: Kumbara Bankası	3. Metin: Kahve Molası	4. Metin: Yeni Tarife
<ul style="list-style-type: none"> • Bana yardımcı olur musunuz • Buyurun • Çok teşekkür ederim • İyi günler • Merhaba • Nasıl yardımcı olabilirim • Rica ederim • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Çok teşekkür ederim • Günaydın • Hoş geldiniz • İyi akşamlar • İyi geceler • İyi günler • İyi uykular • Kolay gelsin • Lütfen • Tatlı rüyalar 	<ul style="list-style-type: none"> • Afiyet olsun • Alo • Görüşürüz • Hoşça kal • Kahven nasıl olsun • Lütfen • Merhaba • Nasılsın • Ne yapıyorsun • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Alo • Buyurun • Hoş geldiniz • İyi günler • Kolay gelsin • Lütfen • Nasıl yardımcı olabilirim • Özür dilerim • Teşekkür ederim

5.BÖLÜM: NASIL GİDERİM?

1. Metin: Şaka	2. Metin: Anıtkabir Ziyareti	3. Metin: Hakan'ın Yurttaki İlk Günü	4. Metin: Kapadokya Yolu
<ul style="list-style-type: none"> • Affedersiniz • Merhaba • Önemli değil • Sağ olun 	<ul style="list-style-type: none"> • Lütfen 	<ul style="list-style-type: none"> • Affedersiniz • Lütfen • Önemli değil • Sağ olun 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoş geldiniz

6.BÖLÜM: İLETİŞİM KURUYORUM

1. Metin: Kutlama Mesajları	2. Metin: Çok Yaşa!	3. Metin: Mesajınız Var!	4. Metin: Güzel Bir Günün Sonunda
<ul style="list-style-type: none"> • 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nız kutlu olsun • Affedersiniz • Anneler Günü'n kutlu olsun • Başarılarınızın devamını dilerim • Bayramınız kutlu olsun 	<ul style="list-style-type: none"> • Afiyet olsun • Allah kavuştursun • Allah şifa versin • Allah zihin açıklığı versin • Başarılar • Bayramınız kutlu 	<ul style="list-style-type: none"> • Afiyet olsun • Babalar Günü'n kutlu olsun • Başarılar diliyoruz. • Görüşürüz • Lütfen • Merhaba • Örneğin 	<ul style="list-style-type: none"> • Affedersiniz • Bana yardım eder misiniz • Buyurun • Çok düşüncelisin • Çok teşekkür ederim • İyi ki doğdun • Mutlu seneler

• Buyurun	olsun	• Sevgilerimle	• Nerede kaldın
• Çok teşekkür ediyorum	• Bayramınız	• Teşekkürler	• Nice yıllara
• Doğum günün kutlu olsun	mübarek olsun	• Yardım eder misiniz	• Rica ederim
• İyi günler	• Buyurun		• Teşekkür ederim
• İyi ki doğdun	• Çok yaşa		• Teşekkürler
• İyi seneler	• Doğum günün kutlu olsun		
• İyi yıllar	• Geçmiş olsun		
• İzin verir misiniz	• Güle güle gidin		
• Kusura bakmayın	• Hayırlı yolculuklar		
• Kutlu olsun	• Hoş geldiniz		
• Lütfen	• Hoşça kal		
• Merhaba	• İnşallah		
• Mutluluklar dilerim	• İyi bayramlar		
• Müsaade eder misiniz	• İyi günler		
• Ne yapıyorsun	• İyi ki doğdun		
• Nice yıllara	• İyi yolculuklar		
• Önemli değil	• Kutlarım		
• Özür dilerim	• Merhaba		
• Problem değil	• Mutluluklar dilerim		
• Ramazan Bayramı'nız mübarek olsun	• Nasıl yardım edebilirim		
• Rica ederim	• Nice mutlu yıllara		
• Sağlıklı ve huzurlu bir ömür dilerim	• Size de		
• Sorun değil	• Tebrik ederim		
• Tebrik ederim	• Teşekkürler		
• Teşekkür ederim	• Yolun açık olsun		
• Üzgünüm			
• Yardım edebilir miyim			
• Yeni yaşında mutluluklar dilerim			

Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) ders kitabında birbirinden farklı toplam 111 çeşit kalıp söz tespit edilmiştir. Ders kitabında kalıp sözlerin en çok kullanıldığı bölüm 63 farklı kalıp söz ile 6. Bölüm, en az kullanıldığı bölüm ise 6 farklı kalıp söz ile 5. Bölüm'dür.

Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabının Bulguları

Tablo 6. Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözcükler

1.BÖLÜM: HABERİN VAR MI?			
1. Metin: Haberler	2. Metin: İhsan Oktay Anar'ın Son Kitabı Çıktı!	3. Metin: Hava Durumu	4. Metin: Bir Köşe Yazısı
• Alo	• Ben de	• Hoş bulduk	• Başarılar diliyorum
• Bir dakika	• Günaydın	• Hoş geldiniz	• Merhaba
• Buyurun	• Merhaba	• Hoşça kalın	• Mesela
• Görüşmek üzere		• İyi akşamlar	• Tebrik ediyorum
• İnşallah		• Mesela	• Tek kelimeyle mükemmel
• İyi akşamlar		• Size nasıl yardımcı olabilirim	• Teşekkürler
• İyi günler		• Yaşasın	• Yolunuz açık olsun
• Kusura bakmayın			
• Lütfen			

- Ne yazık ki
- Nerede kaldınız
- Özür dilerim
- Size nasıl yardımcı olabilirim
- Teşekkür ederim

2.BÖLÜM: BU BENİM DÜNYAM

1. Metin: Mektubunuz Var!

- Bir saniye
- Buyurun
- Hoşça kal
- İyi günler
- Lütfen
- Merhaba
- Sağ olun
- Saygı ve sevgilerimle
- Sonsuz sevgilerimle
- Teşekkür ederim
- Teşekkürler

2. Metin: Kargonuz Var

- Eskiye getir yeniye götür
- Hayırdır
- Nice mutlu yıllara
- Para tuzağı
- Sakın kaçırmayın
- Seni seviyorum
- Teşekkür ederim
- Yani

3. Metin: Çömlekçilik Kursu

- Ben de
- Lütfen
- Mesela
- Teşekkür ederim
- Üzgünüm

4. Metin: Sudaki Resimler

- Alo
- Buyurun
- Görüşürüz
- İyi günler
- Merhaba
- Nasıl yardımcı olabilirim
- Ne yapıyorsun
- Teşekkür ederim

3.BÖLÜM: DURMA, KEŞFET!

1. Metin: Küçük Bilim İnsanları

- Merhaba

2. Metin: Ehliyetsiz Kimse Kalmasın

- Ben de
- Merhaba
- Ne dersin

3. Metin: Gezelim, Görelim!

4. Metin: En İyi Arkadaşım Evleniyor!

- Buyurun
- Güle güle kullanın
- Merak etme
- Merhaba
- Sorun değil
- Teşekkür ederiz

4.BÖLÜM: HAYATI ÖĞRENİYORUZ

1. Metin: Görüntülü Telefon Görüşmesi

- Görüşmek üzere
- Görüşürüz
- Hayırlı olsun
- İyi günler
- Merhaba
- Nasılsınız
- Nerelerdesin
- Özür dilerim
- Rica ederim
- Selamlar
- Tekrar görüşmek dileğiyle
- Teşekkür ederim
- Yapacak bir şey yok

2. Metin: Film Başlıyor

- Alo
- Ben de
- Geçmiş olsun
- Görüşürüz
- İyi günler
- Nasıl yardım edebilirim
- Nasılsın
- Neden olmasın
- Neyin var
- Rica ederim
- Sağol
- Teşekkürler

3. Metin: E-posta Hesabım

- Başın sağ olsun
- Görüşürüz
- Hoşça kalın
- Merhaba
- Teşekkür etti

4. Metin: Bu Nasıl Çalışır?

- Affedersiniz
- Bakabilir misiniz
- Buyurun
- Görüşürüz
- Güle güle kullanın
- Hayırlı olsun
- Hiç sorun değil
- Lütfen
- Rica ederim
- Senin adına çok sevindim
- Teşekkür ederim
- Üzgünüm

5.BÖLÜM: OKUYALIM VE ÖĞRENELİM			
1. Metin: Sabiha Gökçen	2. Metin: Uzun Ömrün Sırları	3. Metin: Üniversiteye İlk Adım	4. Metin: Yedigöller
<ul style="list-style-type: none"> • Aferin • Buyurun • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • Merhaba • Mesela • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • Merhaba • Mesela • Ne arzu edersiniz 	<ul style="list-style-type: none"> • Buyurun • Görüşürüz • Hayırlı olsun • Her şey için teşekkürler • Selam söyle • İnşallah • İyi dersler • Merhaba • Nasılsınız • Sen öyle san • Sevgilerimle • Ta kendisiyim • Teşekkür ederim • Teşekkürler • Üzgünüm 	<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Merhaba

Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) ders kitabında birbirinden farklı toplam 68 kalıp söz çeşidi tespit edilmiştir. Kitapta kalıp sözlerin en çok kullanıldığı bölüm 31 kalıp söz ile 4. Bölüm, en az kullanıldığı bölüm ise 8 kalıp söz ile 3. Bölüm'dür.

Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabının Bulguları

Tablo 7. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözler

1.BÖLÜM: GÖRÜNDÜĞÜ GİBİ DEĞİL			
1. Metin: Ünlü Olmak Çok Kolay (!)	2. Metin: Sanal Âlem	3. Metin: Kitabın Hikâyesi	4. Metin: Batıl İnanç
<ul style="list-style-type: none"> • Geçmiş olsun • Görüşürüz • Hayırlı olsun • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • Maalesef • Merhaba • Ne yazık ki • Örneğin • Sorun değil • Teşekkür ederim • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Allah korusun • Başın sağ olsun • Geçmiş olsun • Güle güle kullan • Hayırlı olsun • Hoş bulduk • İşler nasıl gidiyor • Merhaba • Nasıl yani • Hoş geldiniz • Hoşça kal • Tebrik ederim • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Buyurun • Kulağa hoş geliyor • Sağ olun • Teşekkür ederim • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Bir dilek tut • Dile benden ne dilersen • İnşallah
2.BÖLÜM: HAYATI OKUYORUZ			
1. Metin: Stresle Baş Etmenin Yolu	2. Metin: Yeteneklerini Keşfet!	3. Metin: Bir Kilimi Okumak!	4. Metin: Ekonomi Gündemi
<ul style="list-style-type: none"> • Merhaba • Örneğin • Teşekkür et- 	<ul style="list-style-type: none"> • Ne dersiniz • Örneğin • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Lütfen • Örneğin • Rica ediyorum 	<ul style="list-style-type: none"> • Allah senden razı olsun • Ben de • Geçmiş olsun • İnşallah • İyi günlerde giy

			<ul style="list-style-type: none"> • İyi ki varsın • Mesela • Ne yazık ki • Sağ ol • Teşekkürler • Valla • Yapılacak bir şey yok
3.BÖLÜM: BİR BİLENE DANIŞALIM			
1. Metin: Bir Başarı Öyküsü	2. Metin: Kahve ve Kitap	3. Metin: Korku Yolu	4. Metin: Dünyamız Tehdit Altında
<ul style="list-style-type: none"> • Hayırlı olsun 	<ul style="list-style-type: none"> • Dört dörtlük 	<ul style="list-style-type: none"> • Lütfen • Örneğin • Sil baştan 	<ul style="list-style-type: none"> • Aman Allah'ım • Ben de • Katılıyorum • Maalesef • Ne yazık ki • Örneğin
4.BÖLÜM: GEÇMİŞTEN GELECEĞE!			
1. Metin: Yunus Emre'ye Mektup	2. Metin: Şikâyetim Var!	3. Metin: Eleman Aranıyor	4. Metin: Hayatım Tiyatro
<ul style="list-style-type: none"> • Ellerine sağlık • Hayırlı uğurlu olsun • Lütfen • Yardım edebilir miyim 	<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Buyurun • Hay Allah • Teşekkür ederim • İyi akşamlar • İyi çalışmalar • İzninizle • Nasıl olur • Özür dilerim • Rica ederim • Sağ olun • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Allah Allah • Ben de • Buyurun • Hoş geldin • İyi günler • Katılıyorum • Merhaba • Nasıl olur • Ne dersiniz • Neyse • Sözü çok uzatmayalım 	<ul style="list-style-type: none"> • Allah rızası için bir sadaka • Allah versin • Aynen öyle • Bana ne • Ben de • Gereğini arz ederim • Hadi ya • Kendimi bildim bileli • Kolay gelsin • Kutlarım • Maalesef • Ne dersiniz • Ne yazık ki • Sağ ol • Sana ne kadar teşekkür etsem azdır • Senin adına çok sevindim • Sorun değil • Tebrik ederim • Üzgünüm
5.BÖLÜM: HİKÂYELER VE HAYATIMIZ			
1. Metin: Zümrüdüanka Kuşu	2. Metin: Tuz Masalı	3. Metin: Narkissos ya da Nergis	4. Metin: Bilim Kurgunun Kıyılarında: Fahrenheit 451
<ul style="list-style-type: none"> • Günlerden bir gün • Merhaba • Önemli değil • Özür dilerim • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş altı ay bir güz gitmiş • Bir varmış bir yokmuş • Evvel zaman içinde kalbur saman içinde • Gökten üç elma düşmüş(...) • Onlar ermiş muradına • Söyleyin bakalım 	<ul style="list-style-type: none"> • Yani 	

Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) ders kitabında birbirinden farklı toplam 72 kalıp söz çeşidi tespit edilmiştir. Kitapta kalıp sözlerin en çok kullanıldığı bölüm 39 kalıp söz ile 4. Bölüm, en az kullanıldığı bölüm 10 kalıp söz ile 3. Bölüm'dür.

Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey) Ders Kitabının Bulguları

Tablo 8. Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözler

1.BÖLÜM: UZMANINA SOR			
1. Metin: Güzel Sanatlar	2. Metin: Faydalı Ve Zararlı: GDO / Faydasıyla Zararıyla GDO	3. Metin: Arkeoloji	4. Metin: Üstün Zekâlıların Eğitimi
<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Dahası • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • Nasılsınız • Örneğin • Teşekkür ederim • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Alo • Bir şey değil • İyi günler • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Mesela • Örneğin • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • Maalesef • Mesela • Teşekkür ederim
2.BÖLÜM: NE YAPMALI?			
1. Metin: Doğru Mesleği Seçmek	2. Metin: Yeni Bir Başlangıç	3. Metin: İletişim Kurmak	4. Metin: Derinlerin Hâkimi
<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Buyurun • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • Merhaba • Ne yazık ki • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Mesela 	<ul style="list-style-type: none"> • Bir başka deyişle • Örneğin • Sevgiler • Tabiri caizse 	<ul style="list-style-type: none"> • Bir zamanlar • Günlerden bir gün • Yani
3.BÖLÜM: KÜLTÜR SANAT			
1. Metin: Ankara'da Kültür Sanat	2. Metin: Söyleşi: Sanat Durağı	3. Metin: Her Yazar Kendini mi Yazar?	4. Metin: Nuri Bilge Ceylan: Bir Doğa Fotoğrafçısı
<ul style="list-style-type: none"> • Nasıl yani • Nasılsın • Ne dersiniz • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Maalesef • Mesela • Teşekkür ederim • Yani • Yolunuz açık olsun 	<ul style="list-style-type: none"> • İlk göz ağrısı • Maalesef • Müzik ruhun gıdasıdır • Ta kendisi • Teşekkür ederim • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Örneğin • Yok yok
4.BÖLÜM: BİLİMDEN DÜNYAMIZA			
1. Metin: Bilime Adanmış Bir Ömür	2. Metin: Eskici	3. Metin: Karagöz ve Hacivat	4. Metin: Don Kişot ve Yardımcısı
<ul style="list-style-type: none"> • Örneğin 	<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Bir lisan bir insan 	<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Hayırdır • İlahi • Yolculuk nereye 	<ul style="list-style-type: none"> • Lütfen • Mesela • Merak etme

5.BÖLÜM: SANATTAN BİLİME

1. Metin: Depremle Yaşamak	2. Metin: Işıkla Yazı Yazan Sanatçı	3. Metin: Simülasyon ve Tıp	4. Metin: Elektronik Eşyalarımızın Ömrü Ne Kadar?
<ul style="list-style-type: none"> • Bir başka deyişle • Örneğin 	<ul style="list-style-type: none"> • Ben de • Maalesef • Mesela 	<ul style="list-style-type: none"> • Büyük bir nimet • Hoş bulduk • Hoş geldiniz • Maalesef • Örneğin • Teşekkür ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoş geldiniz • Ne yapıyorsun • Sağ ol • Yani

Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey) ders kitabında birbirinden farklı toplam 37 kalıp söz çeşidi tespit edilmiştir. Kitapta kalıp sözlerin en çok kullanıldığı bölüm 15 farklı kalıp söz ile 2. Bölüm, en az kullanıldığı bölüm 9 farklı kalıp söz ile 4. Bölüm'dür.

Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey) Ders Kitabının Bulguları

Tablo 9. Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Sözler

1.BÖLÜM: KÜLTÜR VE SANAT			
1. Metin: Türk Mimarisinin İşığı	2. Metin: Gel Zaman Git Zaman	3. Metin: Birlikte Eğleniyoruz	4. Metin: Dünyüle Bugünüyle Halk Oyunları
<ul style="list-style-type: none"> • Günlerden bir gün 	<ul style="list-style-type: none"> • Dün doğmuş gibi • Gel zaman git zaman • Mesela • Zaman her şeyin ilacı 	<ul style="list-style-type: none"> • Hızır gibi yetiştin • Örneğin 	<ul style="list-style-type: none"> • Dahası
2.BÖLÜM: SAĞLIĞIM			
1. Metin: Genetik Şifre	2. Metin: Gelişen Dünyanın Değişen Hastalıkları	3. Metin: Ayakkabı İçin Klima (Klimayak)	4. Metin: Nüfus Patlaması
<ul style="list-style-type: none"> • Hoş geldiniz • Örneğin • Teşekkür ederim • Umut kapısı • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Örneğin • Söz gelimi • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Gereğinin yapılmasını arz ederim 	<ul style="list-style-type: none"> • Yani
3.BÖLÜM: FARKINDA MISINIZ?			
1. Metin: Tükettikçe Tükünen İnsanlık	2. Metin: Karşı Cinsi Anlama Kılavuzu	3. Metin: Parmaklarımızın Ucunda Bir Dünya	4. Metin: Bunları Duydunuz Mu
<ul style="list-style-type: none"> • Maalesef • Ne yazık ki • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Ama ne fayda • Bakarız • Eşi ve benzeri yok • Günlerden bir gün • Her zaman beklerim • Kutlarım • Lütfen • Mesela 	<ul style="list-style-type: none"> • Elveda • Maalesef • Ne yazık ki • Yok yok 	<ul style="list-style-type: none"> • Her şey yolunda mı • Rica ederim • Teşekkür ederim

	<ul style="list-style-type: none"> • Of Allah'ım • Şikâyetiniz nedir • Teşekkür ederim • Yani 		
4.BÖLÜM: EDEBİYAT DÜNYASINDAN...			
1. Metin: Şiir Ülkesinin Mısralarında Gezinti	2. Metin: Beyaz Gemi	3. Metin: Bir Arayışın Hikâyesi: Küçük Kara Balık	4. Metin: Ah Şu Gençler!
<ul style="list-style-type: none"> • Örneğin • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Allah'a emanet • Günlerden bir gün • Zil zurna sarhoş 	<ul style="list-style-type: none"> • İyi geceler 	<ul style="list-style-type: none"> • Affedersiniz • Aleykümselam • Baş üstüne • Bir dakika • Burada • Estağfurullah • Geel • Kim o • Kimse yok mu • Neyse • Özür dilerim • Selamünaleyküm • Siz bilirsiniz • Yahu • Yani
5.BÖLÜM: KİM HAKLI?			
1. Metin: Rüya	2. Metin: İnsanlığın Sınavı	3. Metin: Hırsız	4. Metin: Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe
<ul style="list-style-type: none"> • Gündüz niyetine • Hayır olsun • Mucize eseri • Örneğin • Rüyalar tersine çıkar • Umut kapısı 	<ul style="list-style-type: none"> • Mesela • Ölümlü dünya • Yani 	<ul style="list-style-type: none"> • Bir varmış bir yokmuş • Her halinden belli • Kısmetse • Yaşasın 	<ul style="list-style-type: none"> • Mesela • Sözüm size • Yani

Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey) ders kitabında birbirinden farklı toplam 55 kalıp söz çeşidi tespit edilmiştir. Kitapta kalıp sözlerin en çok kullanıldığı bölüm 18 kalıp söz ile 4. Bölüm, kalıp sözlerin en az kullanıldığı bölüm ise 7 kalıp söz ile 2. Bölüm'dür.

Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Ders Kitaplarındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliklerinin Nitelik Ve Nicelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde çalışmanın “*Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin nitelik ve nicelik özellikleri nelerdir?” alt problemi doğrultusunda *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri nitelik ve nicelik özellikleri bakımından değerlendirilmiştir.

Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabı Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) ders kitabında kalıp sözlere yönelik “Diyalog okuma, canlandırma ve yazma, Boşluk doldurma, Resim-kalıp söz eşleştirme, Çoktan seçmeli test soruları, Kalıp sözlerin ne zaman ve hangi durumlarda kullanıldığını ifade etme, E-posta yazma, Kalıp söz-durum eşleştirme” türlerinde olmak üzere toplam on dört kalıp söz etkinliğine yer verilmiştir.

Sayfa 5’te yer alan karşılıklı konuşma metninde “Ne var ne yok” kalıp sözü öğrencilere günlük konuşma dilinde kavratılmaya çalışılmıştır.

Şekil 1. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

Sayfa 8’deki etkinlikte öğrencilerden verilen cümlelerdeki boşlukları uygun sözcüklerle tamamlamaları beklenmektedir. Bu etkinlikte öğrencilerden cümlelerdeki boşluklara “Görüşmek üzere, Tanıştığımıza memnun oldum, Merhaba” kalıp sözlerini yazmaları beklenmektedir.

Şekil 2. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

3. Görüşmek
4. Tanıştığımıza oldum.
5. A:, ben Ali.

Sayfa 11’de yer alan etkinlikte yeni doğan bir bebeğe ait bir doğum kartı yer almaktadır. Bu kartla ilgili olarak öğrencilere dört tane çoktan seçmeli test sorusu sorulmuştur. Çoktan seçmeli testin dördüncü sorusunda “Allah uzun ömür versin” kalıp sözünün hangi durumlarda ve kim için kullanılacağı bilgisi sorgulanmıştır.

Şekil 3. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

Yukarıdaki doğum kartını okuyunuz. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Gökalp bebek

Annesi - Soyadı :	Ebru Gökalp
Bebek Adı :	Zeynep
Baba Adı :	Ahmet
Bebek Rengi :	Mavi
Boyuna :	50 cm
Ağırlığı :	3500 g.
Doğum Saati :	12.20
Doğum Tarihi :	23.07.2011
Doğum Yeri :	Ankara

Ebru nerede doğdu?

a) Ankara’da b) İstanbul’da c) İzmir’de

Ebru’nun ağırlığı ne kadar?

a) Dört kilo b) Üç buçuk kilo c) Üç kilo

Ebru’nun gözleri ne renk?

a) b) c)

Zeynep Hanım’a ne söyleriz?

a) Allah sabır versin.
b) Çok yaşa!
c) Allah uzun ömür versin.

Sayfa 38’de verilen etkinlikte Türkçede çok sık kullanılan ve farklı alanlara özgü beş tane kalıp sözün hangi durumlarda kullanıldığı sorulmuştur.

Şekil 4. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

YAZMA

A) Aşağıdaki cümleler ne zaman söylenir? Yazınız.

İyi ki doğdun, nice mutlu yıllara!
.....

Ramazan Bayramı'nız mübarek olsun!
.....

Yeni yılınız kutlu olsun!
.....

Allah, analı babalı büyütsün!
.....

Çiftimize bir ömür mutluluklar dileriz!
.....

Sayfa 39’da yer alan kalıp söz etkinliğinde ise öğrencilerden verilen kalıp sözleri resimlerle eşleştirmeleri istenmiştir.

Şekil 5. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE A.2

C) Aşağıdaki resimleri uygun cümlelerle eşleştiriniz.

●

●

●

●

Çok yaşa!

Afiyet olsun!

Geçmiş olsun!

Kolay gelsin!

Sayfa 67'de verilen etkinlikte daha çok günlük sözlü iletişim dilinde selamlaşmak ve vedalaşmak amacıyla kullanılan birtakım kalıp sözler anlamlarına uygun fotoğraflarla sunulmuştur.

Şekil 6. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

Sayfa 69'daki etkinlikte öğrencilere birtakım sorular yöneltilmiştir. Bu sorulardan iki tanesi doğrudan öğrencilerin kalıp söz bilgisini yoklamaya yöneliktir. Sorularda öğrencilerin sabah saatlerinde ve gece yatmadan önce birbirlerine söyledikleri kalıp sözler sorgulanmıştır.

Şekil 7. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

4. Arkadaşlarımıza ne zaman "Günaydın!" deriz?

.....

5. Yatmadan önce birbirimize ne deriz?

.....

Sayfa 89'da yer alan etkinlikte öğrencilerden cümlelerde verilen boşluklardan bir tanesine "sağ ol" kalıp sözünü yazmaları beklenmektedir.

Şekil 8. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

4. Kitap için! Çok güzel bir kitap.

Sayfa 96'da yer alan etkinlikte öğrencilere kutlama temasında yer alan üç tane kalıp söz çoktan seçmeli test sorusu aracılığıyla sorulmuştur.

Şekil 9. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

ANLAMA

A) Aşağıdaki sorulara cevaplayınız.

1. Aşağıdaki kutlama mesajlarından hangisi "doğum günü" ile ilgili değildir?

a) Bayramınız kutlu olsun!
b) Nice yıllara...
c) İyi ki doğdun.
d) Yeni yaşında mutluluklar dilerim.

2. Aşağıdakilerden hangisi kutlama mesajlarında yer almaz?

a) Tebrik ederim. b) Rica ederim.
c) Kutlu olsun. d) İyi seneler.

3. Aşağıdakilerden hangisi kutlama mesajı değildir?

a) Özür dilerim.
b) Mutluluklar dilerim.
c) Başarılarınızın devamını dilerim.
d) Sağlıklı ve huzurlu bir ömür dilerim.

Sayfa 97'deki etkinlikte öğrencilere aralarında kalıp sözlerin de yer aldığı çeşitli cümleler verilmiştir. Öğrencilerden bu cümlelerle bir diyalog oluşturup sınıfta canlandırmaları istenmiştir.

Şekil 10. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

KONUŞMA

A) Aşağıdaki cümlelerle diyaloglar hazırlayınız ve diyalogları sınıfta canlandırınız.

- Dışarı çıkabilir miyim?
- Rica ederim.
- Önemli değil.
- Sorun değil / problem değil.
- Affedersiniz!
- Kusura bakmayın.
- İçeri girebilir miyim?
- Teşekkür ederim.
- Özür dilerim, müsaade eder misiniz / izin verir misiniz?
- Bir soru sorabilir miyim?
- Özür dilerim, anlamadım, lütfen tekrar eder misiniz?
- Tabii ki! / Elbette!
- Lütfen!

Sayfa 98'de verilen etkinlikte öğrencilerden kendilerine verilen her bir görsel için kalıp sözleri kullanarak bir kutlama mesajı yazmalarını istenmiştir.

Şekil 11. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

YAZMA

A) Aşağıdaki resimlere uygun kutlama mesajları yazınız.

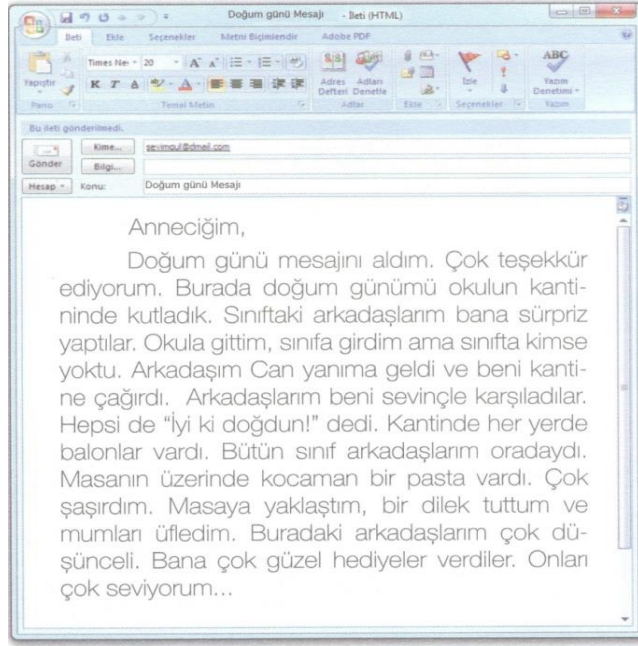

Sayfa 99’da yer alan etkinlikte öğrencilerden verilen e-posta örneğinden hareketle kutlama mesajı içeren bir e-posta da kendilerinin yazması istenmiştir.

Şekil 12. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

- ;) Aşağıdaki elektronik postayı okuyunuz. Siz de benzer bir elektronik posta yazınız.

Sayfa 101’deki etkinlikte kalıp sözlerin günlük hayatta kullanıldığı çeşitli durumlar verilmiştir. Öğrencilerden verilen kalıp sözlerle bu durumları eşleştirmeleri istenmiştir.

Şekil 13. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

- B) Aşağıdaki durumlar karşısında söylenebilecek sözler nelerdir? Örnekteki gibi eşleştiriniz.

1. En iyi arkadaşınız sınavından yüksek puan aldı.	a) Hayırlı yolculuklar. / İyi yolculuklar. / Güle güle gidin.
2. Bugün kardeşinizin doğum günü.	b) Bayramınız kutlu olsun. / Bayramınız mübarek olsun.
3. Bugün bayram.	c) Mutluluklar dilerim.
4. Sınıf arkadaşınız çok hasta.	ç) Başarılar! Allah zihin açıklığı versin.
5. Kız kardeşiniz bir sınava giriyor.	d) Tebrik ederim! / Kutlanın! İnşallah başarıların devam eder.
6. Yakın bir arkadaşınız evlendi.	e) Doğum günün kutlu olsun! / İyi ki doğdun! / Nice mutlu yıllara!
7. Bir arkadaşınız hapsirdi.	f) Geçmiş olsun! / Allah şifa versin!
8. Kuzeniniz yurt dışına gidiyor.	g) Çok yaşa!

Sayfa 102’de yer alan etkinlikte öğrencilerden kutuda verilen sözcüklerle birlikte “Geçmiş olsun” kalıp sözünü de kullanarak bir hasta ziyaretinin nasıl olacağını anlatmaları veya canlandırmaları istenmiştir.

Şekil 14. Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

B) Sizce hasta ziyareti nasıl olur? Kutu içindeki sözcüklerle anlatınız veya sınıfta canlandırınız.

Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabı Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) ders kitabında kalıp sözlerle ilgili olarak “Not-fotoğraf eşleştirme, Diyalog yazma, Boşluk doldurma” türlerinde olmak üzere toplam üç kalıp söz etkinliğine yer verilmiştir.

Sayfa 28’de yer alan etkinlik, notlarla fotoğrafların eşleştirilmesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Öğrencilerden eşleştirmeleri istenen notlardan iki tanesinde kalıp sözler yer almaktadır.

Şekil 15. Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

YAZMA

A) Aşağıdaki notlarla fotoğrafları eşleştiriniz.

- Alışveriş listesi: yumurta, tereyağı, soda.
- Seni seviyorum.
- Ödev teslimi için son gün pazartesi.
- Nice mutlu yıllara!

Sayfa 31'deki etkinlikte öğrencilerden “Teşekkür ederim, Tabii ki, Üzgünüm,” kalıp sözlerini ve verilen diğer sözcükleri kullanarak öğrencilerden kısa diyaloglar oluşturmaları istenmiştir.

Şekil 16. Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

B) Aşağıdaki kelime ve ifadelerle kısa diyaloglar oluşturunuz.

Örnek: A: Bu akşam kahve içelim mi?
B: Üzgünüm, hiç zamanım yok.

maç	yarın	
satranç	sonraki hafta	oyna-
tiyatro	bu akşam	git-
sinema	cumartesi	ye-
konser	hafta sonu	yap-
yemek	bugün	

Teşekkür ederim.
Gelmek isterim.
Tabii ki!
Üzgünüm vaktim yok.
Kaçta gideriz?
Üzgünüm, çok yorgunum.

Sayfa 61’de yer alan etkinlikte öğrencilerden mektupta boş bırakılan yerleri kutucukta verilen sözcüklerle doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerin mektuptaki boşluklardan iki tanesinde kutucuktaki sözcükler arasında yer alan kalıp sözlerle doldurmaları gerekmektedir.

Şekil 17. Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

YAZMA

A) Doğru kelimeleri seçiniz. Metindeki boşlukları doldurunuz.

selamlar | Türkler | değerli | olarak | sonra | yıl
 öze- | şaşirt- | rica | misafir | mektup

..... Öğretmenim,

Size bu Tebriz’den yazıyorum. Burada Tebriz Askerî Hastanesinde dört aydan beri cerrah çalışıyorum. Türkiye’deki tıp eğitimimi bitirdikten hemen buradaki görevime başladım. Yedi Türkiye’de yaşadıkten sonra buraya dönmem biraz zor oldu. Çok güzel arkadaşlıklar kurmuşum. Bunu oradan ayrıldıktan sonra anladım. Ama Tebriz’deki arkadaşlarım da beni çok Yavaş yavaş alışmaya çalışıyorum.

Siz nasılsınız? Umarım iyisinizdir. Sizin hoş sohbetinizi çok özledim. Tebriz’deki arkadaşlarıma sık sık sizi anlatıyorum. Burada da yaşıyor. Benim bu kadar iyi Türkçe konuşmam onları Türkçe atasözleriyle şaşkınlıklarını bir kat daha arttırıyorum. Bunları size borçluyum. Eminim şu an “..... ederim Hamit.” diyorsunuzdur. Sizi ve ailenizi Tebriz’de etmeyi çok isterim.

Tekrar görüşmek dileğiyle.

A. Hamit Mahmudi

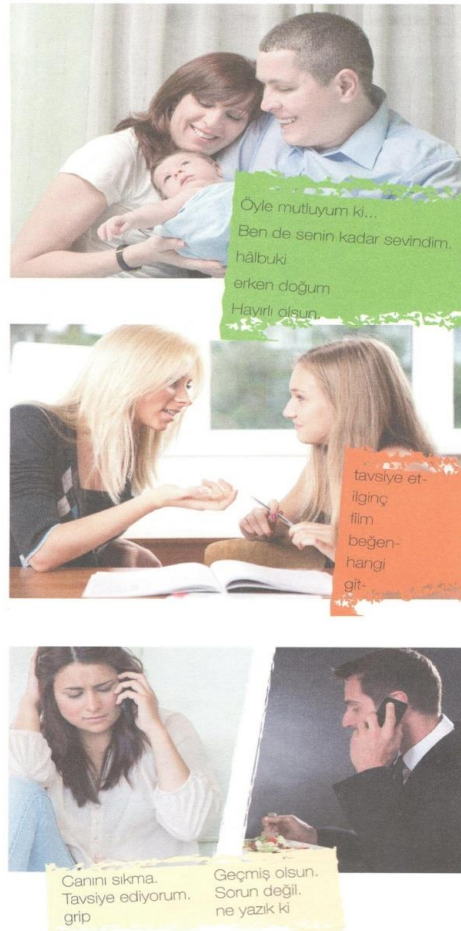
Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabı Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) ders kitabında kalıp sözlerle ilgili olarak “boşluk doldurma, diyalog yazma, e-posta yazma, cümle tamamlama, çoktan seçmeli test” türlerinde olmak üzere toplam beş kalıp söz etkinliğine yer verilmiştir.

Sayfa 6’da yer alan etkinlikte “Hayırlı olsun, Geçmiş olsun, Ne yazık ki, Sorun değil” kalıp sözlerini ve verilen diğer sözcükleri kullanarak öğrencilerden fotoğraflarla ilgili birer diyalog oluşturmaları istenmiştir.

Şekil 18. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

B) Aşağıdaki kelime gruplarını kullanarak fotoğraflarla ilgili birer diyalog hazırlayınız.

Sayfa 10'daki etkinlikte öğrencilerden yarım bırakılan cümleleri verilen kalıp sözlerle tamamlamaları istenmiştir.

Şekil 19. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

YAZMA

A) Aşağıda verilen ifadelerden uygun olanları kullanarak cümleleri tamamlayınız.

Güle güle kullan.	Başın sağ olsun.	Allah korusun.
Tebrik ederim.	Hayırlı olsun.	Geçmiş olsun.

1. Yeni bilgisayarını

2. Yeni işiniz

3., sınavdan yüksek not almışsın.

4. Böyle bir felaketten bizi

Sayfa 66’da verilen etkinlikte, öğrencilerden bir yakınını kaybeden arkadaşlarına e-posta yazarak arkadaşlarının acısını paylaşmaları istenmiştir. Bu etkinlikte öğrencilerden “Başın sağ olsun, Allah rahmet eylesin...” vb. kalıp sözleri kullanmaları beklenmektedir.

Şekil 20. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

☰
YAZMA

A) Çok sevdiğiniz arkadaşınızın bir yakınını kaybettiğini duyuyorsunuz. Yurt dışında olduğunuz için cenaze törenine katılamıyorsunuz. Bir e-posta yazarak arkadaşınızın acısını paylaşmak istiyorsunuz. Konu ile ilgili olarak bir e-posta yazınız.

Yeni İleti

Gönderen :	
Alıcı :	Bilgi Gizli bilgi
Konu :	

GÖNDER
A | ✎ +
🗑️

Sayfa 74'teki etkinlikte, öğrencilerden kutucuktaki kalıp sözleri ve verilen diğer ifadeleri kullanarak yaşadıkları üzücü ya da sevindirici bir olayı anlatan bir diyalog oluşturmaları istenmiştir.

Şekil 21. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE B1.4

B) Yaşadığınız sevindirici veya üzücü bir olayı anlatan bir diyalog oluşturunuz.

Size fikir verebilir:

İnanamıyorum!	Maalesef / Ne yazık ki...
Harika!	Üzgünüm.
Süper!	Elimden bir şey gelmez.
Gerçekten mi!	Yapabileceğim bir şey yok.
Hadi ya!	Bana ne!
Öyle mutluyum ki...	Beni ilgilendirmez.
O kadar mutluyum ki...	İlgilenmiyorum.
Tebrik ederim.	Umurumda değil.
Kutlanm.	Sorun değil.
Ben de senin kadar sevindim.	Canını sıkma.
Senin adına çok sevindim.	

Sayfa 83'te yer alan etkinlikte, öğrencilerden metinle ilgili çoktan seçmeli test sorularını yanıtlamaları istenmiştir. Sorulardan bir tanesi kalıp sözlere yöneliktir.

Şekil 22. Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey) Ders Kitabındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliği

3. "Az gitmiş, uz gitmiş" ifadesi aşağıdakilerden hangisinin belirsizliğini anlatmak için kullanılmıştır?

a) olay	b) mekân
c) zaman	d) mesafe

Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey) Ders Kitabı Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey) ders kitabında kalıp söz öğretimi etkinliğine hiçbir bölümde yer verilmediği gözlenmiştir.

Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey) Ders Kitabı Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey) ders kitabında hiçbir kalıp söz öğretimi etkinliğine hiçbir bölümde rastlanılmamıştır.

Tablo 10. *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nde Kalıp Söz Öğretimi Etkinliklerinin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

ÖĞRENME ALANLARI	DÜZEYLER				
	A1	A2	B1	B2	C1
ANLAMA	3		1	-	-
KONUŞMA	4	1	1	-	-
YAZMA	7	2	3	-	-
DİNLEME	-	-	-	-	-

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılmak Üzere Geliştirilen Kalıp Söz Öğretim Etkinliklerine İlişkin Bulgular

Çalışmanın “Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere ne gibi kalıp söz öğretimi etkinlikleri geliştirilebilir? şeklinde ifade edilen alt problemi kapsamında ADOÇ'ta tanımlanan dil düzeyleri göz önünde tutularak öğrencilerin okuma, yazma, dinleme, konuşma ve örnekleme oluşturan ders kitaplarındaki öğrenme alanlarından farklı olarak görsel okuma ve görsel sunu becerilerini geliştirmeye yönelik araştırmacı tarafından 30 özgün etkinlik önerisi geliştirilmiştir. Geliştirilen etkinlikler A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 dil düzeylerinde ve her dil düzeyinde 5 etkinlik olmak üzere hazırlanmıştır. Etkinliklerle beraber etkinliklerin düzey bilgisi, etkinliklerle geliştirilmesi hedeflenen öğrenme alanları, kazanımlar, etkinliğin tamamlanması için önerilen süre, etkinliğin uygulama aşamalarının anlatıldığı işleyiş süreci ve değerlendirmeye ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz etkinlikleriyle görsel ve işitsel öğelerin yanı sıra Kelime avı, Pantomim, Film ve reklam izleme, Kavramsal karikatür, Tanılayıcı dallanmış ağaç, Tombala, Yapılandırılmış grid, İstasyon, Gözlem, Kavram haritası, Adam asmaca başta olmak üzere çeşitli yöntem ve tekniklerden faydalanılarak öğrencilerin hem kalıp sözleri eğlenerek öğrenmeleri hem de öğrendikleri kalıp sözleri pekiştirmeleri amaç edinilmiştir. Bununla birlikte tasarlanan etkinlikler aracılığıyla Türk kültürüne dikkat çekilerek kültür aktarımına da katkı sağlamaya çalışılmıştır.

A1 (Temel Düzey) Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri¹

Etkinlik 1: Tanıştığımızı Memnun Oldum

Etkinlik 1.1. Tanıştığımızı Memnun Oldum 1

Dil Düzeyi: A1

Süre²: 40 dakika

Öğrenme Alanı: Dinleme, Görsel okuma, Görsel sunu, Konuşma, Okuma ve Yazma

Yabancı dil öğretiminde öğretmen ile öğrenciler arasındaki iletişim ilk derste başlamaktadır. Buna göre selamlaşma ve tanışma alanına özgü kalıp sözlerle hazırlanan etkinliklerin özellikle ilk derslerde öğrencilerin yabancı dilde konuşma becerisi kazanmaları açısından sık sık uygulanması önem arz etmektedir.

Bu doğrultuda geliştirilen etkinlikler, örnek konuşma metinlerinden hareketle öğrencilerin hazırlayacağı şekilde olabileceği gibi kalıp sözlerin geçtiği kısımların boş bırakılması ile boşluk doldurma şeklinde de hazırlanabilir.

Kazanımlar

- Yavaş ve anlaşılır biçimde konuşulduğunda günlük yaşama ilişkin temel kişisel bilgileri içeren sözcük ve ifadeleri anlar (Dinleme).
- Arkadaşını beden dilini kullanma yönünden değerlendirir (Görsel okuma).
- Canlandırmalarda sesini, konuşmasını ve beden dilini yazdığı metne uygun kullanır (Görsel Sunu).
- Selamlaşma ve vedalaşmaya ilişkin kalıp sözleri kullanır (Konuşma).
- Cümlenin bağlamından hareketle kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).
- Kendisi ile ilgili temel kişisel bilgileri selamlaşma, vedalaşma ve kendini tanıtmaya ilişkin kalıpları kullanarak basit cümlelerle belirtir (Yazma).

¹ Kalıp söz öğretimi etkinliklerindeki kazanımlar MEB Çeviri Komisyonu 'nda (2009) Tablo 1 (Ortak Yetenek Düzeyleri – Bütüncül Basamak), Tablo 2 (Ortak Yetenek Düzeyleri – Özdeğerlendirme Çizelgesi) ve Belge C1 (DIALANG öz değerlendirme ifadeleri) kaynaklarından esinlenilerek yazar tarafından uyarlanmıştır.

² Çalışmada yer alan etkinliklerin tamamlanabilmesi için yazar tarafından öngörülen tahmini süredir. Bu süre öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda yaş gruplarına göre değiştirilebilir.

İşleyiş süreci

Karşılıklı konuşma metinlerinin yer aldığı etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır ve öğretmen tarafından sınıfta yüksek sesle okunur. Öğrenciler ikişerli gruplara ayrılır. Her öğrenci grup arkadaşıyla birlikte etkinlikteki karşılıklı konuşma metninden hareketle kendisi ile ilgili temel kişisel bilgileri selamlaşma, vedalaşma ve kendini tanıtırma alanlarında kullanılan kalıp sözleri kullanarak bir diyalog yazar. Daha sonra gruplar hazırladıkları diyalogları sınıfta canlandırır.

Değerlendirme

En çok beğenilen grup performansı sınıfın kendi içinde belirlediği bir ödül ile tebrik edilir. Daha sonra öğretmen öğrencilere en son kiminle tanıştıklarını sorar ve sınıfta karşılıklı bir konuşma ortamı başlatır.

Şekil 23. Tanıştığımızıza Memnun Oldum

Aşağıdaki konuşmayı okuyunuz. Siz de arkadaşlarınızla benzer bir diyalog yazınız.

Ceylan: Merhaba!

Omar: Merhaba!

Ceylan: Benim adım Ceylan. Sizin adınız nedir?

Omar: Benim adım Omar.

Etkinlik 1.2. Tanıştığımıza Memnun Oldum 2

Dil Düzeyi: A1

Süre: 30 dakika

Öğrenme Alanı: Dinleme, Görsel okuma, Görsel sunu, Konuşma ve Yazma

Temel düzeyde hazırlanan boşluk doldurmaya yönelik bu konuşma metinleri, öğrencinin aklında kalması açısından önemli etkinliklerden biridir.

Kazanımlar:

- Günlük yaşama ilişkin temel kişisel bilgileri içeren sözcük ve ifadeleri anlar (Dinleme).
- Arkadaşını beden dilini kullanma yönünden değerlendirir (Görsel okuma).
- Canlandırmalarda sesini, konuşmasını ve beden dilini yazdığı metne uygun kullanır (Görsel sunu).
- Selamlaşma ve vedalaşmaya ilişkin kalıp sözleri kullanır (Konuşma).
- Kendisi ile ilgili temel kişisel bilgileri selamlaşma, vedalaşma ve kendini tanıtmaya ilişkin kalıplarını kullanarak basit cümlelerle belirtir (Yazma).

İşleyiş Süreci

Öğrenciler ikişerli gruplara ayrılır. Her öğrenci grup arkadaşıyla birlikte boşluk doldurma etkinliğini tamamlar. Daha sonra diyaloglar sınıfta canlandırılır.

Değerlendirme

En çok beğenilen grup performansı seçilerek sınıfın kendi içinde belirlediği bir ödülle grup öğrencileri tebrik edilir.

Şekil 24. Tanıştığımızıza Memnun Oldum 2

**Aşağıdaki cümlelerde
boş bırakılan yerleri uygun
sözcüklerle tamamlayınız.
Daha sonra sınıfta
canlandırınız.**

A: Merhaba!

B: !

A: Benim

Etkinlik 2: Ne Zaman Kullanıyorum?

Dil Düzeyi: A1

Süre: 20 dakika

Öğrenme Alanı: Yazma

Öğrencilerin kalıp sözlerin anlamlarını ve işlevlerini düşünmelerine yönelik olan bu etkinlik aynı zamanda öğrencilerin kalıp sözleri diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırt edebilme yetilerini de geliştirebilmeyi amaçlamaktadır.

Kazanımlar

- Kalıp sözlerin kullanıldığı olay ya da durumları duygu, düşünce ve deneyimlerinden hareketle ifade eder (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğrencilere günlük yazılı ve sözlü iletişim dilinde kullanılan birtakım kalıp sözler sunulmuştur. Bu kalıp sözleri günlük hayatta ne sıklıkta ve ne zaman kullandıklarını tabloda belirtmeleri istenir.

Değerlendirme

Öğretmen, öğrencilerin eksik ya da yanlış öğrenmelerini gidermek için etkinlikte anlamakta güçlük çektikleri ve zorlandıkları yerleri açıklar. Öğrenciler ise bu etkinlikte neler öğrendiklerini ve eksik yönlerini sınıfta paylaşarak bir öz değerlendirme yaparlar.

Ne Zaman Kullanıyorum?

Aşağıdaki tabloda günlük hayatta kullanılan bazı kalıp sözler yer almaktadır. Size verilen tabloda kalıp sözleri günlük hayatta ne zaman kullandığınızı yazınız. Daha sonra ise ikinci tablodaki kutucuklara bu kalıp sözleri günlük hayatta ne sıklıkta kullandığınızı işaretleyerek belirtiniz.

Tablo 11. Ne Zaman Kullanıyorum?

Kalıp Sözler	Ne Zaman Kullanıyorsunuz?
Affedersiniz	
Günaydın	
Hoşça Kal	
İyi Uykular	
İzin Verir misiniz	
Ne Var Ne Yok	
Nice Yıllara	
Özür Dilerim	
Tanıştığımıza Memnun Oldum	
Teşekkür Ederim	

Tablo 12. Ne Zaman Kullanıyorum?

Kalıp Sözler	Her Zaman	Ara Sıra	Hiçbir Zaman
Affedersiniz			
Günaydın			
Hoşça Kal			
İyi Uykular			
İzin Verir misiniz			
Ne Var Ne Yok			
Nice Yıllara			
Özür Dilerim			
Tanıştığımıza Memnun Oldum			
Teşekkür Ederim			

Etkinlik 3: Adam Asmaca

Dil Düzeyi: A1

Süre: 40 dakika

Öğrenme Alanı: Konuşma ve Yazma

Bu etkinlik, öğrencilerin yeni kalıp sözleri öğrenerek sözcük dağarcıklarını geliştirmesi açısından oldukça yararlıdır. Bununla birlikte öğrencilerin yabancı dildeki sesleri kavrama, sözcük türetme, telaffuz etme yetilerinin geliştirilmesine ve daha önceden öğrenilen kalıp sözlerin hatırlatılmasına eğlenceli bir şekilde yardımcı olacaktır.

Kazanımlar

- Günlük hayatta iyi bildiği kalıp sözler hakkında basit cümlelerle bilgi verir (Konuşma).
- Sesleri doğru telaffuz eder (Konuşma).
- Kalıp sözleri standart Türkçe ile ifade eder (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen sınıfta beşer kişilik iki grup oluşturur. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olarak önceden belirlenen dört tane kalıp sözü kura torbasına atar. İlk gruptan bir öğrenci kura torbasından bir kart seçer. Tahtaya kartta yazan kalıp sözdeki harf sayısı kadar çizgi çizer. Diğer grup ise çeşitli harfler söyleyerek kalıp sözü tahmin

etmeye çalışır. Eğer grup resim tamamlanmadan kalıp sözü bilirse puan kazanır. Öğretmen, yanlış tahmin edilen her harf için tahtaya asılan bir adam resmi çizmeye başlar. Toplam on yanlış harf tahmininde resim tamamlanır. Kura torbasındaki tüm kalıp sözcükler bitene kadar oyun devam eder. En çok puan kazanan grup birinci olur.

Değerlendirme

Etkinlik tamamlandıktan sonra öğretmen, öğrencilere bu etkinlikte yer alan kalıp sözcükleri günlük hayatta ne zaman kullandıklarını sorar. Daha sonra etkinliğin güçlü ve geliştirilmesi gereken yönleri tüm sınıfın katılımıyla tartışılır.

Şekil 25. Adam Asmaca

Etkinlik 4: Tebrik Ederim

Dil Düzeyi: A1

Süre: 45 dakika

Öğrenme Alanı: Yazma

Yazma becerisini geliştirmeye yönelik olan bu etkinlik aynı zamanda öğrencilerin dilek ve temenni ile ilgili kalıp sözleri işlev ve anlamlarına uygun kullanma becerilerini de geliştirmeye yardımcı olur. Bu etkinlik öğrencilerin günlük hayatta yaşayabilecekleri benzer durumlarda duygu ve düşüncelerini ifade edebilme deneyimi kazanmalarına olanak tanır.

Kazanımlar

- Doğum günü, düğün, bayram, yılbaşı, mezuniyet vb. konularda dilek ve temenni ile ilgili temel kalıp sözlerle basit cümleler kurarak tebrik kartı yazar (Yazma).
- Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar (Yazma).
- Yazısının türüne ve konuya uygun kalıp sözler kullanarak anlatımını güçlendirir (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen sınıfa etkinlik kâğıtlarını dağıtarak öğrencilerden doğum günü, düğün, bayram, yılbaşı, mezuniyet vb. herhangi bir konuda bir yakınlarına bu özel günlerinde yanında olmadıklarını açıklayan bir tebrik kartı yazmalarını ister. Öğrencilerin tebrik kartlarını yazarken davete/etkinliğe katılamama sebeplerini uygun bir biçimde ifade edebilmeleri için dilek ve tebrik kısımlarında amaçlarına en uygun kalıp sözleri kullanmaya özen göstermeleri gerekmektedir.

Değerlendirme

Öğrenciler hazırladıkları tebrik kartlarını sınıfta yüksek sesle okur. Öğretmen tebrik kartlarında kullanılan kalıp sözleri işlevlerine uygunluğu açısından değerlendirerek öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini anlamalarını sağlar.

Etkinlik 5: Resmimi Bul**Dil Düzeyi:** A1**Süre:** 20 dakika**Öğrenme Alanı:** Görsel okuma

Her kalıp söz için geçerli olmasa da birçok kalıp sözün öğretiminde resimlerden yararlanmak mümkündür. Resimler, soyut kavramları somutlaştırarak öğrencilerin görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin gelişimini de desteklemektedir. Eğer öğretilmesi hedeflenen kalıp sözlere özgü görsel hazırlama imkânı yok veya zaman sınırlıysa hedef kalıp sözleri ifade eden çeşitli görsellere dergi, gazete, kitap, internet aracılığıyla ulaşılabilir. Kalıp sözlerin öğretimine yönelik hazırlanacak etkinliklerde resim gibi görseller kullanılması, yabancı dil öğrenimi sürecinde kalıcı öğrenmeler sağlayarak bu süreci keyifli bir hale getirecektir.

Kazanımlar

- Resimlerle kalıp sözleri ilişkilendirerek yorumlar (Görsel okuma).

İşleyiş süreci

Öğretmen etkinlik kâğıtlarını öğrencilere dağıtır. Öğrenciler etkinlikteki resimlerde yer alan olay ve durumları anlayarak yorumlamaya çalışır. Daha sonra kalıp sözlerle resimleri eşleştirerek etkinliği tamamlar.

Değerlendirme

Öğrenciler, etkinlikte güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini sınıfta paylaşarak bir değerlendirme yaparlar.

Resmimi Bul

Aşağıdaki resimleri kutucuklarda verilen kalıp sözlerle eşleştiriniz.

Şekil 27. Resmimi Bul

.....

.....

.....

.....

.....

A)	B)	C)	Ç)	D)
• Ne var ne yok	• Çok yaşa	• Afiyet olsun	• Kolay gelsin	• Allah mesut etsin

A2 (Temel Düzey) Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Etkinlik 1: E-Posta Yazıyorum

Dil Düzeyi: A2

Süre: 30 dakika

Öğrenme Alanı: Yazma

Bu etkinlik öğrencilerin günlük yaşama ilişkin kişisel bilgi, sosyal çevre, iş, bölge ve boş zaman etkinlikleri ile ilgili konularda selamlaşma, hitap ve istek gibi alanlara özgü kalıp sözleri kullanarak karşısındaki kişi veya kişilere bilgi vermek ve onlardan da bu konularda bilgi almak için yazma becerilerini geliştirmeye yöneliktir.

Kazanımlar

- Temel hitap, selamlaşma ve istek alanlarına özgü kalıp sözleri kullanır (Yazma).
- Boş zaman etkinlikleri, hobileri, çevresi vb. günlük hayatına ilişkin bilgileri kullanarak basit bir e-posta yazar (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğrenciler kendi ülkelerinde yaşayan herhangi bir kişiye Türkiye'deki yeni hayatları hakkında bilgi vermek ve onlardan da bilgi almak amacıyla bir e-posta yazar.

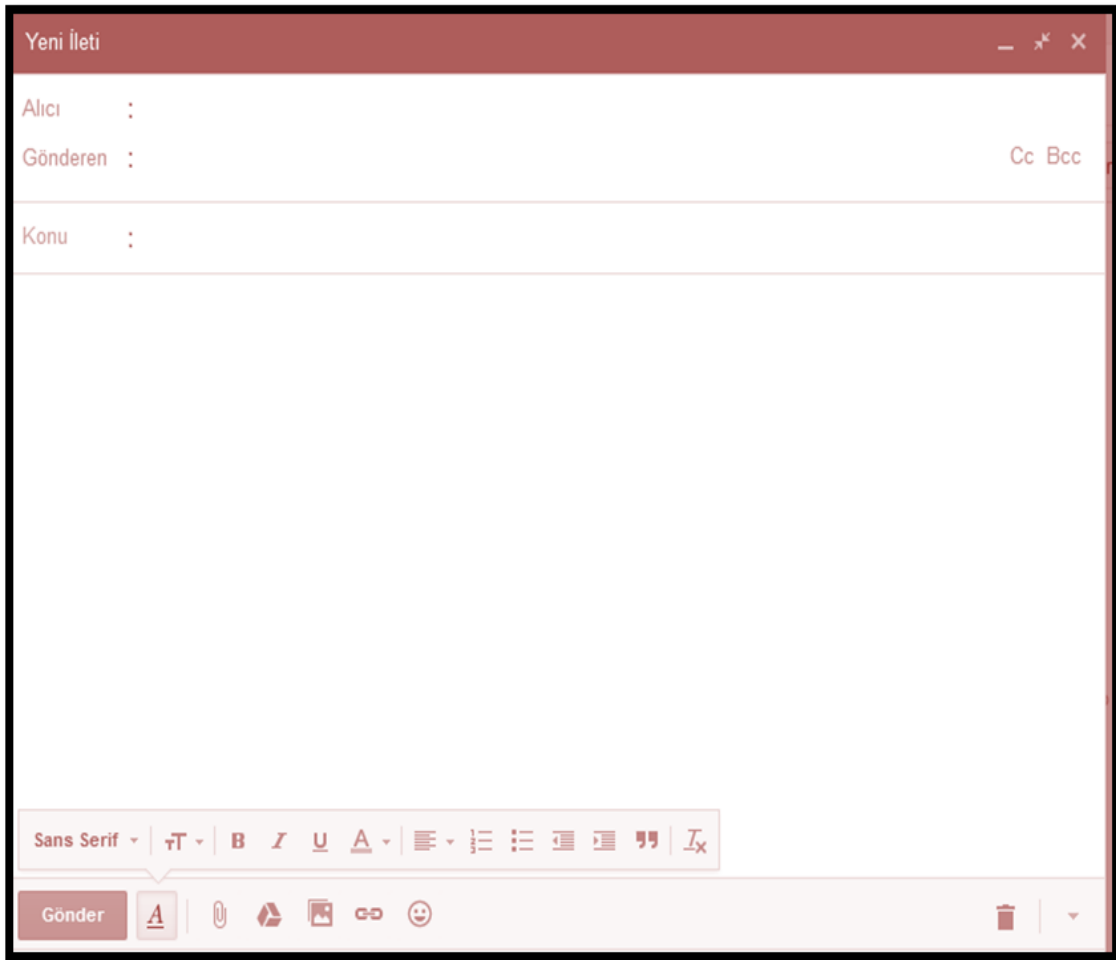
Değerlendirme

Öğretmen yazılan e-postalarda kullanılan kalıp sözleri işlevlerine uygunluğu açısından değerlendirerek öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini anlamalarını sağlar.

E-Posta Yazıyorum

Türkiye'deki yeni günlük yaşamınıza ilişkin kişiler, mekânlar, etkinlikleriniz, okul hayatınız, hobileriniz hakkında kendi ülkenizdeki arkadaşlarınıza ya da yakınlarınıza bilgi vermek ve onlardan bilgi istemek amacıyla selamlaşma, hitap, istek, teşekkür vb. anlamları taşıyan kalıp sözleri kullanarak bir e-posta yazınız.

Şekil 28. E-Posta Yazıyorum

Etkinlik 2: Çağrışımları Yazma

Dil Düzeyi: A2

Süre: 45 dakika

Öğrenme Alanı: Yazma

Çağrışım tekniği, herhangi bir cismin suya atıldığında oluşturduğu dairesel dalgalanmalara benzer bir şekilde insan zihninde hedef sözcükle ilgili birtakım sözcüklerin ortaya çıkmasını sağlar. Çağrışım tekniği ile ortaya çıkan her sözcük ise yeni bir sözcüğü çağrıştırır. Çağrışım tekniğine yönelik hazırlanan etkinlikler, öğrencilerin beyin egzersizi yaparak merkeze alınan sözcükle ilgili sözcükler kadar ilgisiz sözcüklerle de arasında anlam ilişkisi kurmasını sağlayarak yazma çalışmalarının gelişimini olumlu etkilemektedir.

Kazanımlar

- Kalıp sözün zihninde çağrıştırdığı sözcükleri listeler (Yazma).
- Çağrışım tekniği ile belirlenen kelimelerden hareketle yazısını bir ana fikir etrafında kurgular (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlediği kalıp sözlerden bir tanesine yönelik olarak hazırladığı etkinlik kâğıtlarını tüm öğrencilere dağıtır. Öğrencilerden bu kalıp sözün kendilerinde çağrıştırdığı duygu ve düşünceleri ifade eden sözcükleri bulmalarını ister. Öğrenciler buldukları sözcükleri etkinlik kâğıtlarındaki uygun yerlere yazarak boşlukları doldurur. Daha sonra öğrenciler çağrışım tekniği ile belirledikleri sözcükleri kullanarak bir paragraflık bir yazı yazar. Yazma sürecinde öğrencilerin özgürce düşünebilmeleri ve kendilerini rahat hissedebilmeleri sağlanmalıdır.

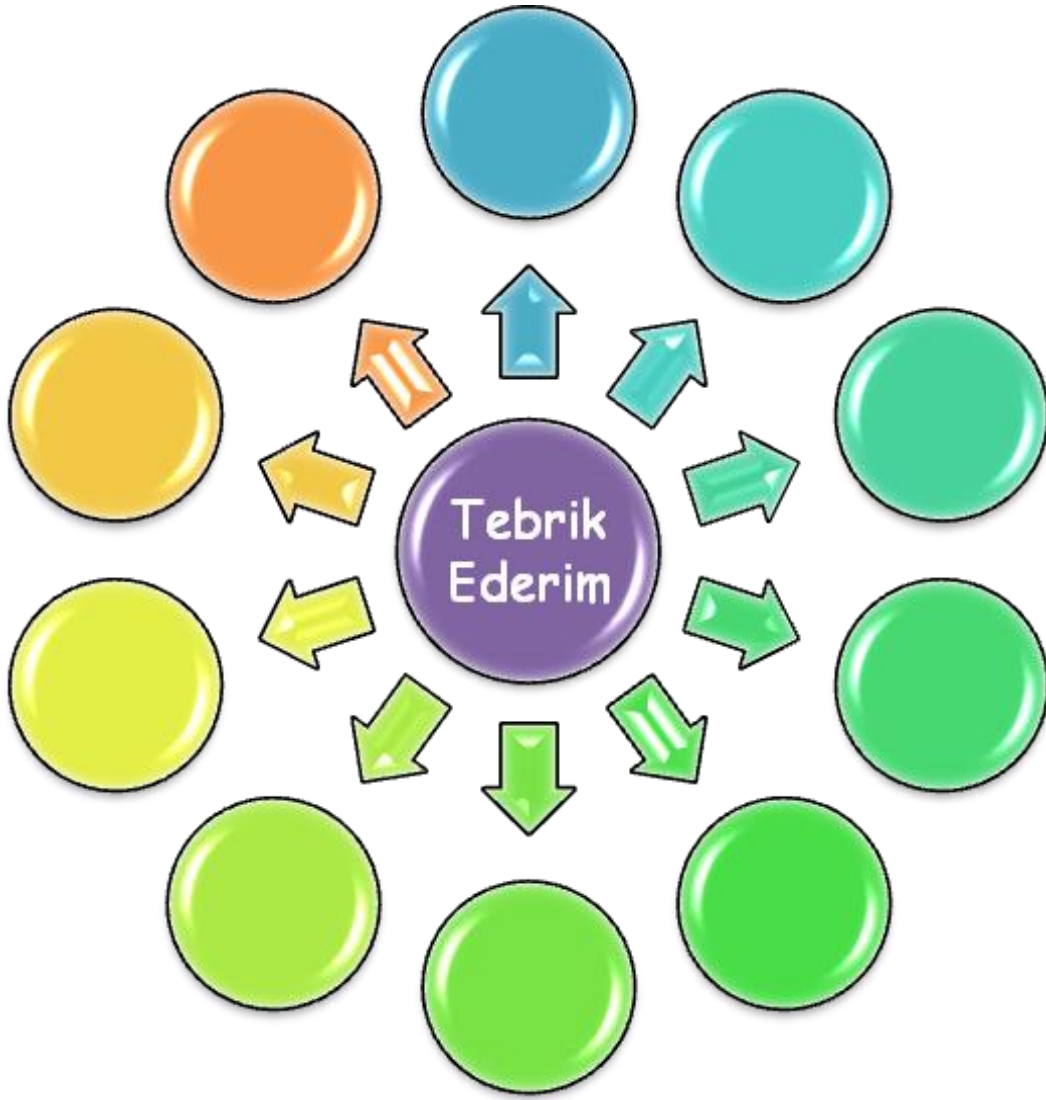
Değerlendirme

Öğrenciler yazılarını sınıfta okur. Yazılar okunduktan sonra öğretmen, öğrencilere çağrışım tekniği öncesi ve sonrasında düşüncelerinde meydana gelen değişimi sorarak öğrencilerde farkındalık duygusu oluşturur.

Çağrışımları Yazma

“**Tebrik Ederim!**” kalıp sözü size hangi sözcükleri çağrıştırmaktadır? Bu kalıp sözün size çağrıştırdığı sözcükleri aşağıda verilen uygun boşluklara yazınız. Daha sonra yazdığınız bu sözcüklerle ilgili duygu ve düşüncelerinizi anlatan bir paragraftan oluşan bir yazı yazınız. Yazdığınız yazıları sınıfta paylaşınız.

Şekil 29. Çağrışımları Yazma

Etkinlik 3: Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Dil Düzeyi: A2

Süre: 20 dakika

Öğrenme Alanı: Okuma

Tanılayıcı dallanmış ağaç, doğru ve yanlış ifadelerden oluşan bir alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğidir. Geleneksel doğru/yanlış etkinliklerinde yer alan ifadeler birbirinden bağımsız cevaplanırken tanılayıcı dallanmış ağaçta yer alan her bir ifade bir sonraki ifadenin cevabını etkilemektedir. Bu sebeple tanılayıcı dallanmış ağaç tekniğinde şans faktörü daha azdır. Tanılayıcı dallanmış ağaç, öğrencilerin kavram yanlışlarını ve yanlış öğrenmelerini belirlemek üzere öğretim sürecinde

uygulanabileceği gibi bir değerlendirme tekniği olarak öğretim süreci sonunda da uygulanabilir.

Kazanımlar

- Cümlenin bağlamından hareketle günlük olay ve durumlarda kullanılan kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).
- Kalıp sözlere yönelik yanlış öğrenmelerini ve bilgi eksikliklerini fark eder (Okuma).

İşleyiş Süreci

Öğretmen tüm sınıfa etkinlik kâğıtlarını dağıtır. Öğrenciler etkinlik kâğıtlarındaki kalıp sözlerle ilgili ifadelere verdikleri doğru veya yanlış cevaplar doğrultusunda numaralandırılmış çıkışlardan herhangi birine ulaşırlar. Öğrenciler her ifade için yalnızca bir çıkışı işaretleyebilirler. Seçilen cevaplar daire içine alınarak etkinlik tamamlanır.

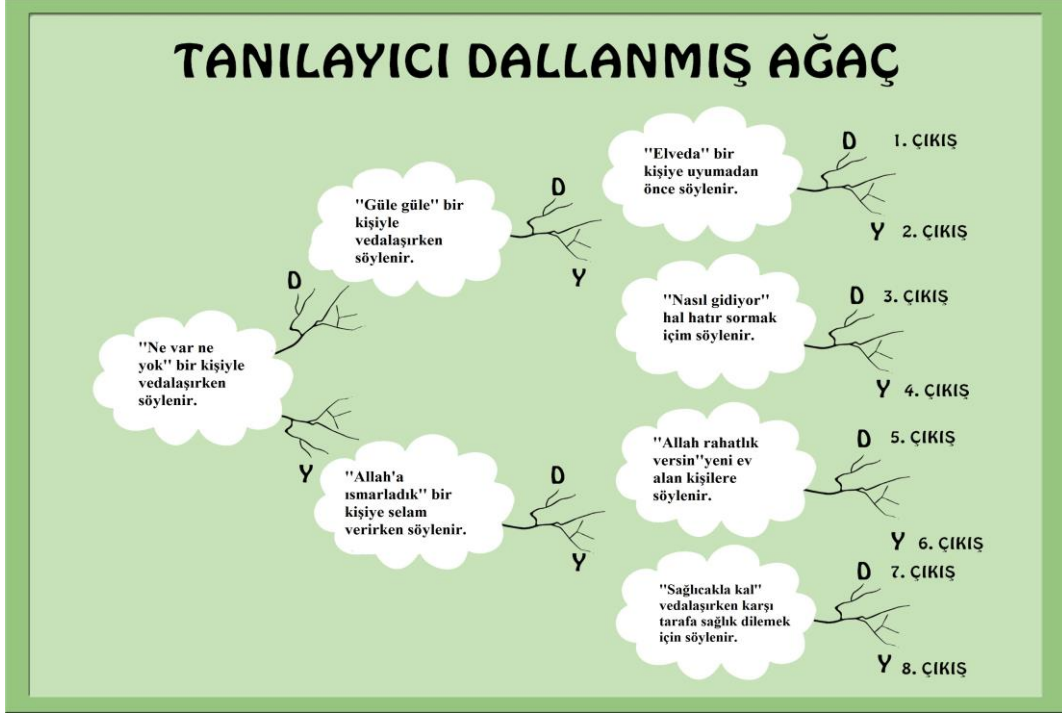
Değerlendirme

Verilen süre sonunda etkinlikte yer alan ifadelerin doğru yanıtları öğrencilerle paylaşılır. Yanlış çıkışlara ulaşan öğrenciler doğru yanıtları öğrenerek kalıp sözlerle ilgili kavram yanlışlarının ve yanlış öğrenmelerinin farkına varır. Öğretmen ortaya çıkan kavram yanlışlarını ve yanlış öğrenmeleri gidermek için öğrencilerin anlamakta güçlük çektikleri ifadeleri açıklar.

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Aşağıdaki görselde kalıp sözlere yönelik birbiri ile ilişkili doğru-yanlış ifadeler içeren sorular yer almaktadır. Soruları sırasıyla yanıtlayarak sekiz çıkıştan yalnızca birine ulaşınız. Her soru için yalnızca bir şıkkı işaretleyiniz.

Şekil 30. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Etkinlik 4: Yapılandırılmış Grid

Dil Düzeyi: A2

Süre: 20 dakika

Öğrenme Alanı: Okuma

Yapılandırılmış grid hedef konu ile ilgili tanım, resim, sayı vb. bilgilerin numaralandırılmış kutucuklara yerleştirilmesiyle oluşan alternatif ölçme değerlendirme tekniğidir. Bu teknik ile öğrenciler soruların doğru yanıtlarına kutucuklara yazılan cevaplardan birini ya da birkaçını seçerek ulaşmaya çalışır. Öğrencilerin soruları doğru yanıtlayabilmeleri için konuya hâkim olmaları gerekmektedir. Yapılandırılmış grid öğrencilerin kavram yanlışlarını ve bilgi eksikliklerini ortaya çıkarmada etkili bir tekniktir.

Kazanımlar

- Günlük hayata ilişkin verilen durum ve olaylarla kalıp sözleri ilişkilendirir (Okuma).
- Hedef kalıp sözlerle ilgili bilgi eksikliklerini ve kavram yanlışlarını fark eder (Okuma).

İşleyiş süreci

Öğretmen kalıp sözlere yönelik hazırladığı yapılandırılmış grid etkinliğini öğrencilere dağıtır. Öğrenciler etkinlik kâğıtlarındaki soruları numaralandırılmış kutucukları kullanarak cevaplandırır. Öğrencilere aynı kutucuğu bir ya da birden çok sorunun cevabı olarak kullanabilecekleri belirtilir.

Değerlendirme

Tüm sınıfın katılımıyla sorular tartışılarak değerlendirilir. Böylece öğrencilerin bilgi eksikliklerinin ve kavram yanlışlarının farkına varmaları sağlanır. Öğretmen öğrencilerin kavram yanlışlarını ve yanlış öğrenmelerini gidermek için etkinlikte anlamakta güçlük çekilen yerleri açıklar.

Yapılandırılmış Grid

Tablo 13. Yapılandırılmış Grid

1 Allah'a Emanet Ol	2 Sen de Gör	3 Allah Rahatlık Versin	4 İyilik Sağlık
5 Kolay Gelsin	6 Ne Var Ne Yok	7 Elveda	8 Çok Yaşa
9 Ne Haber	10 Geçmiş Olsun	11 İyi Uykular	12 Nasıl Gidiyor

Aşağıdaki soruları yukarıdaki tabloya göre cevaplayınız.

1. Yukarıdaki kalıp sözlerden hangileri günlük konuşma dilinde karşılıklı olarak kullanılmaktadır?
2. Birinci soruya verdiğiniz cevaplardan hangisi hapsi olan kişiye söylenmektedir?
3. Birinci soruya verdiğiniz cevaplardan hangisi hâl-hatır sormak için kullanılmaktadır?

4. Yukarıdaki kalıp sözlerden hangisi/hangileri iyi dilek/dua anlamı taşımaktadır?

5. Dördüncü soruya verdiğiniz cevaplardan hangisi vedalaşırken söylenmektedir?

Etkinlik 5: Kelime Avı

Dil Düzeyi: A2

Süre: 20 dakika

Öğrenme Alanı: Okuma

“Kelime avı” etkinliği öğrenciler için hem öğretici hem de eğlenceli bir etkinlik türüdür. Söz konusu etkinlik, öğrencilerin sözcük dağarcığının artırma ve sözcüklerin yazılışını kavratma yönü ile yeni kelimelerin öğretiminde önemli rol oynamaktadır. “Kelime avı” etkinliğinin öğrencilere bulmacada bulmaları gereken sözcüklerin direkt sunulduğu etkinliklere göre dil öğretim sürecinde daha etkili olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin okuma ve zihinsel becerilerini geliştirme amacına yönelik hazırlanan bir etkinliktir.

Kazanımlar

- Cümlenin bağlamından hareketle kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).

İşleyiş Süreci

Öğretmen etkinlik kâğıtlarını tüm sınıfa dağıtır. Etkinlik kâğıtlarında günlük iletişim dilinde sık kullanılan birtakım kalıp sözlerin tanımları ve bu tanımları verilen kalıp sözlerin yer aldığı bulmaca bulunmaktadır. Öğrenciler bu etkinlikte kendilerine verilen tanımları okuyup anlamlandırdıktan sonra istenilen kalıp sözleri kutucuklarda bulur ve üzerini çizer. Bu şekilde tüm kalıp sözler bulunana kadar etkinlik devam eder.

Değerlendirme

Belirlenen süre sonunda doğru cevaplar tahtaya yansıtılır veya asılır. Sınıfça bir değerlendirme yapılır. Öğretmen öğrencilerin eksik ya da yanlış öğrenmelerini gidermek için etkinlikte anlamakta güçlük çektikleri ve zorlandıkları yerleri açıklar.

Kelime Avı

Tablo 14. Kelime Avı

Z	A	E	F	E	N	D	İ	M	Y	O	N	U	A
E	Ş	R	I	I	R	A	O	N	I	K	M	N	D
A	A	I	R	Z	K	D	M	O	N	E	Y	Y	Q
F	Y	D	H	K	H	E	I	N	E	J	W	X	Y
E	K	R	P	Y	N	V	R	S	P	W	Z	A	E
R	O	I	G	Z	W	L	A	B	B	L	X	R	G
İ	Ç	Y	N	I	Y	E	L	C	İ	A	A	Q	B
N	J	A	G	F	N	K	T	E	R	S	T	B	L
E	F	H	H	L	K	H	U	P	D	C	Z	G	U
H	L	K	V	T	R	T	K	B	A	M	P	Z	K
A	O	N	E	Y	A	Z	I	K	K	İ	D	C	E
B	F	P	P	D	E	Q	G	K	İ	B	C	W	R
E	E	L	Ü	G	E	L	Ü	G	K	Z	L	U	L
R	J	D	A	V	D	N	F	I	A	T	U	L	Z

Aşağıda tanımı verilen kalıp sözleri³ yukarıdaki bulmacada bulunuz.

1. Vedalaşırken geride kalan kişinin giden kişiye söylediği bir söz.
2. Hapşırın bir kişiye daha uzun süre yaşamasını dilemek için söylenen bir söz.
3. Ne olup bittiğini merak eden veya bir şeye karşılık iyi niyet temennisini dile getirmek isteyen kişinin söyleyebileceği bir söz.
4. Hâl hatır sormak amacıyla söylenen bir söz.
5. Olumsuz bir olay veya gerçekleşmeyen bir şeyden bahsederken kişinin üzüntüsünü belirtmek için söyleyebileceği bir söz.
6. Bir başkası için gerçekleşen mutlu bir olaya sevinen kişinin belirtmek için söyleyebileceği bir söz.
7. Kendisine seslenen birinin buradayım, buyurun anlamında karşılık verirken kullanılabilecek bir söz.
8. Bir başkasını kısa bir an bekletmek zorunda kalan kişinin söyleyebileceği bir söz.
9. Herhangi bir işte başarılı olan kişileri takdir etmek ve övmek için söylenen bir söz.
10. Birisiyle bir daha görüşmemek üzere vedalaşırken söylenen bir söz.

³ Kalıp sözlerin tanımlarında Gökdayı (2011) kaynağından yararlanılmıştır.

B1 (Orta Düzey) Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Etkinlik 1: Ne Zaman Kullanıyorum?

Dil Düzeyi: B1

Süre: 20 dakika

Öğrenme Alanı: Yazma

Öğrencilerin kalıp sözlerin anlamlarını ve işlevlerini düşünmelerine yönelik olan bu etkinlik ile aynı zamanda öğrencilerin kalıp sözleri diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırt edebilme yetilerini de geliştirebilmek amaçlanmaktadır.

Kazanımlar

- Kalıp sözlerin kullanıldığı olay ve durumları duygu, düşünce ve deneyimlerinden hareketle ifade eder (Yazma).

İşleyiş Süreci

Öğrencilere günlük hayatta yazılı ve sözlü iletişim dilinde sık kullanılan birtakım kalıp sözler sunulmuştur. Öğrencilerden bu kalıp sözleri ne sıklıkta ve hangi durumlarda kullandıklarını kendilerine sunulan tabloda belirtmeleri istenir.

Değerlendirme

Öğretmen öğrencilerin eksik ya da yanlış öğrenmelerini gidermek için etkinlikte anlamakta güçlük çektikleri ve zorlandıkları yerleri açıklar. Öğrenciler ise bu etkinlikte neler öğrendiklerini ve eksik yönlerini sınıfta paylaşarak bir öz değerlendirme yaparlar.

Ne Zaman Kullanıyorum?

Aşağıdaki tabloda günlük hayatta sıkça kullanılan bazı kalıp sözler yer almaktadır. Size verilen tabloda kalıp sözleri günlük hayatta ne zaman kullandığınızı yazınız. Daha sonra ise ikinci tablodaki kutucuklara bu kalıp sözleri günlük hayatta ne sıklıkta kullandığınızı işaretleyerek belirtiniz.

Tablo 15. Ne Zaman Kullanıyorum?

Kalıp Sözler	Ne Zaman Kullanıyorsunuz?
Başınız Sağ Olsun	
Canın Sağ Olsun	
Darısı Başına	
Durakta İnecek Var	
Geçmiş Olsun	
Hayırlı Olsun	
Kolay Gelsin	
Kusura Bakmayın	
Saatiniz Var mı	
Sihhatler Olsun	

Tablo 16. Ne Zaman Kullanıyorum?

Kalıp Sözler	Her Zaman	Ara Sıra	Hiçbir Zaman
Başınız Sağ Olsun			
Canın Sağ Olsun			
Darısı Başına			
Durakta İnecek Var			
Geçmiş Olsun			
Hayırlı Olsun			
Kolay Gelsin			
Kusura Bakmayın			
Saatiniz Var mı			
Sihhatler Olsun			

Etkinlik 2: Pandomim

Dil Düzeyi: B1

Süre: 40 dakika

Öğrenme Alanı: Görsel okuma ve görsel sunu

Öğrenciler herhangi bir yabancı dili öğrenmeye başladıkları ilk dönemlerde duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlandıkları zaman beden dillerinden yardım alırlar. Pandomim, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini sözcükleri kullanmadan beden dilleri ile ifade etmelerine dayalı bir etkinliktir. Hem bir anlatma hem de bir anlama becerisi özelliği taşıyan pandomim, öğrencileri gelenekselleşmiş etkinliklerin sıkıcılığından kurtararak yabancı dil eğitimini daha keyifli ve eğlenceli bir sürece dönüştürecektir. Bununla birlikte yeni bir yabancı dil öğrenmeye başlayan öğrencilerin çekingenlik

duygusunu ortadan kaldırmaya, derslere ilgi duymalarına ve aktif bir şekilde katılmalarına katkı sağlayacaktır.

Kazanımlar

- Canlandırmalarda beden dilini konunun amacına uygun kullanır (Görsel sunu).
- Arkadaşını beden dilini kullanma yönünden değerlendirir (Görsel okuma).

İşleyiş süreci

Öğretmen dersten önce “*Güle güle kullan, Sihatler olsun, Allah analı babalı büyütsün, Allah rahatlık versin, Kolay gelsin, Allah rahmet eylesin, Elinize sağlık, Allah mesut etsin, Çok yaşa*” kalıp sözlerinin yazılı olduğu kartları ve kura torbasını hazırlar. Sınıfta üç grup oluşturur. Her grup kendi içinde bir gönüllü öğrenci belirler. Gönüllü öğrenciler grup sırasına göre kura torbasından bir kart seçer. Daha sonra kartta yazan kalıp sözleri yalnızca beden dillerini kullanarak kendi gruplarına anlatırlar. Her bir kalıp söz için belirlenen toplam süre bir dakikadır. Gruptaki diğer öğrenciler ise arkadaşlarının anlatmaya çalıştığı kalıp sözleri tahmin etmeye çalışır. Süreç bu şekilde kura torbasındaki kalıp sözler bitene kadar devam eder.

Değerlendirme

Etkinlik sonunda en çok doğru tahminde bulunan grup oyunu kazanır ve grupların kendi aralarında belirlediği ödül ile grup tebrik edilir. İletişimde beden dilinin önemi ile ilgili öğrencilerin görüşleri alınır. Öğretmen grupların performanslarını güçlü ve geliştirilmesi gereken yönleri bakımından değerlendirir.

Etkinlik 3: Kavramsal Karikatür

Dil Düzeyi: B1

Süre: 20 dakika

Öğrenme Alanı: Okuma

Kavramsal karikatür yazılı ve sözlü uyarıcılardan daha dikkat çekici, öğrencilerde merak uyandıracak alternatif bir ölçme ve değerlendirme tekniğidir. Kavramsal karikatürün içinde güldürücü unsurların bulunmaması onu normal karikatürlerden ayırır. Bu teknikte karikatürde yer alan birtakım çizgi karakterler herhangi bir kavram ya da

olay hakkında kendi aralarında tartışarak görüşlerini belirtirler. Karakterlerin tartıştığı görüşlere ait doğru ve yanlış ifadeler, öğrencilerin kavram yanlışlarını ortaya çıkarmada ve öğrencilere farklı bakış açılarına karşı saygılı olmayı göstermek için başvurulabilecek etkili bir etkinliktir.

Kazanımlar

- Cümlenin bağlamından hareketle kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).
- Kalıp sözlerle ilgili kavram yanlışlarını ve yanlış öğrenmelerini fark eder (Okuma).

İşleyiş süreci

Öğretmen etkinlik kâğıtlarını öğrencilere dağıtır. Kavramsal karikatürdeki beş karakter aralarında “Darısı başına” kalıp sözünün kullanıldığı olay ve durumları tartışmaktadır. Karikatürdeki bu beş karakterden biri doğru bir ifade kullanmıştır. Öğrenciler doğru ifadeyi kullanan karakteri bulur ve karakterin adını yuvarlak içine alarak etkinliği tamamlar.

Değerlendirme

Verilen süre sonunda öğretmen öğrencilerden cevaplarını sınıfta arkadaşlarıyla paylaşarak bir değerlendirme yapmalarını ister. Daha sonra ise öğrencilerin etkinlikte anlamakta güçlük çektikleri ve zorlandıkları yerleri açıklar.

Kavramsal Karikatür

Şekil 31. Kavramsal Karikatür

Sizce “Darısı başına” kalıp sözüyle ilgili Onur mu, Gamze mi, Sinan mı yoksa Alp mi doğru bir örnek vermiştir?

Etkinlik 4: Doğru mu Yanlış mı?

Dil Düzeyi: B1

Süre: 30 dakika

Öğrenme Alanı: Okuma

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için günlük iletişim dilinde kalıp sözlerin hangi durumlarda kullanıldığını bilmek hedef toplumla başarılı bir iletişim kurmaları açısından önemlidir. Bu etkinlik öğrencilere kalıp sözlere yönelik yanlış bilgilerini ve kavram yanlışlarını fark ederek konuya ilişkin bir öz değerlendirme yapma imkânı sunmaktadır.

Kazanımlar

- Cümlenin bağlamından hareketle kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).

İşleyiş Süreci

Öğretmen etkinlik kâğıtlarını öğrencilere dağıtır. Bu etkinlikte öğrencilerden kalıp sözlerin işlevlerine yönelik verilen ifadeleri “doğru” veya “yanlış” olarak değerlendirmeleri istenmektedir. Öğrenciler doğru olduğunu düşündüğü ifadeyi yönergeye uygun bir biçimde belirtirken yanlış olduğunu düşündüğü ifadenin yerine ise doğrusunu yazarak etkinliği tamamlar.

Değerlendirme

Öğrenciler etkinlikte neler öğrendiklerini, güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini sınıfta paylaşarak bir değerlendirme yaparlar. Öğretmen ise öğrencilerin etkinlikte anlamakta güçlük çektikleri ve zorlandıkları yerleri açıklar.

Doğru-Yanlış⁴

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına ”D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin yerlerine ise doğrularını yazınız.

Şekil 32. Doğru-Yanlış

___ **“Güle güle giy”** yeni bir giysi alan birine söylenir.

___ **“Bana müsaade”** yolda yürürken yanlışlıkla birine çarptığımız zaman söylenilen bir sözdür.

___ **“Allah beterinden korusun”** yeni evlenen birini tebrik etmek için söylenilen bir sözdür.

___ **“Darısı başına”** bir başarı ya da mutluluğun karşısındaki kişi için de gerçekleşmesini dileyen bir kişinin söyleyebileceği iyi dilek sözüdür.

___ **“Allah rahatlık versin”** yakını vefat eden birine onu teselli etmek ve onun yanında olduğunu göstermek için söylenilen bir sözdür.

⁴ Etkinlikte yer alan kalıp sözlerin tanımlarında Gökdayı (2011) kaynağından yararlanılmıştır.

Etkinlik 5: Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Dil Düzeyi: B1

Süre: 25 dakika

Öğrenme Alanı: Okuma

Tanılayıcı dallanmış ağaç, doğru ve yanlış ifadelerden oluşan bir alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğidir. Geleneksel doğru/yanlış etkinliklerinde yer alan ifadeler birbirinden bağımsız cevaplanırken tanılayıcı dallanmış ağaçta yer alan her bir ifade bir sonraki ifadenin cevabını etkilemektedir. Bu sebeple tanılayıcı dallanmış ağaç tekniğinde şans faktörü daha azdır. Bu teknik öğrencilerin kavram yanlışlarını ve yanlış öğrenmelerini belirlemek üzere öğretim sürecinde uygulanabileceği gibi aynı zamanda bir değerlendirme tekniği olarak öğretim süreci sonunda da uygulanabilir.

Kazanımlar

- Cümlenin bağlamından hareketle günlük olay ve durumlarda kullanılan kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).
- Kalıp sözlere yönelik yanlış öğrenmelerini ve bilgi eksikliklerini fark eder (Okuma).

İşleyiş süreci

Etkinlik kâğıtları tüm sınıfa dağıtılır. Öğrenciler etkinlik kâğıtlarındaki kalıp sözlerle ilgili ifadelere verdikleri doğru veya yanlış cevaplar doğrultusunda numaralandırılmış çıkışlardan bir tanesine ulaşırlar. Öğrencilere her ifade için yalnızca bir çıkışı işaretleyebilecekleri ve seçtikleri ifadeleri daire içine almaları gerektiği söylenir.

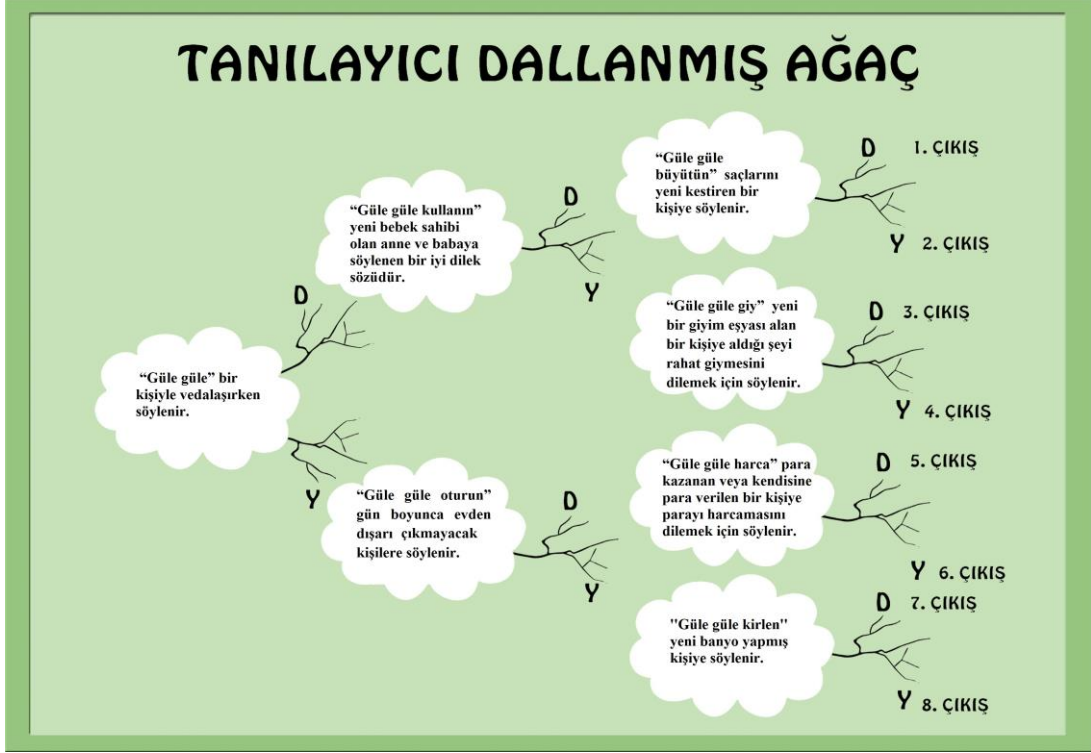
Değerlendirme

Verilen süre sonunda etkinlikte yer alan ifadelerin doğru yanıtları öğrencilerle paylaşılır. Yanlış çıkışlara ulaşan öğrenciler doğru yanıtları öğrenerek kalıp sözlerle ilgili kavram yanlışlarının ve yanlış öğrenmelerinin farkına varır. Öğretmen ortaya bu eksiklikleri gidermek için öğrencilerin anlamakta güçlük çektikleri ifadeleri açıklar.

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Aşağıdaki görselde kalıp sözlere yönelik birbiri ile ilişkili doğru-yanlış ifadeler içeren sorular yer almaktadır. Soruları sırasıyla yanıtlayarak sekiz çıkıştan yalnızca birine ulaşınız. Her ifade için yalnızca bir şıkkı işaretleyiniz.

Şekil 33. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

B2 (Orta Düzey) Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Etkinlik 1: Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı

Dil Düzeyi: B2

Süre: İki ders saati

Öğrenme Alanı: Görsel okuma ve Yazma

Yazma becerisi yabancı dil öğretiminde temel dil becerileri içinde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple yazma becerisini geliştirmeye yönelik olarak yapılacak etkinlikler yabancı dil öğrenen öğrencilerin öğrendikleri birtakım kuralları yazıya dönüştürebilmeleri açısından dil öğretiminin her aşamasında büyük önem taşımaktadır. Yazma etkinlikleri aracılığıyla öğrenciler, kendi deneyimleri ve hayalleri çerçevesinde çeşitli olay ve durumları kurgulayarak duygu ve düşüncelerini özgürce ifade ederler.

Kazanımlar

- Görsellerde sunulan bilgileri yorumlar (Görsel okuma).
- Konunun ve yazısının türüne uygun cümleler kullanır (Yazma).
- Olayları kendi cümleleriyle mantık akışı içinde sıraya koyarak anlatır (Yazma).
- Görsellerden yola çıkarak yazısının türüne uygun ayrıntılı betimlemeler yazabilir (Yazma).
- Kalıp sözleri işlevine uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir (Yazma).

İşleyiş süreci

Hazırlanan etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır. Etkinlik “Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı” adlı filmdeki öğrencilerin kopya çekme sahnesine ait görüntüler kullanılarak hazırlanmıştır. Öğrencilerden bu görüntülere uygun düşecek çeşitli kalıp sözleri kullanarak bir diyalog yazmaları istenmektedir.

Değerlendirme

Etkinlik sonunda öğretmen öğrencileri kalıp sözleri filmin sahnelerine ve işlevlerine uygun kullanılıp kullanılmadıkları gibi hususlar ile diyalogların güçlü ve geliştirilmesi gereken yönleri doğrultusunda değerlendirir.

Etkinlik 2: Duyduk Duymadık Demeyin

Dil Düzeyi: B2

Süre: İki ders saati

Öğrenme Alanı: Görsel sunu, Konuşma, Okuma ve Yazma

Bu etkinlik temel dil becerilerinden okuma ve yazmayı geliştirmeye yönelik eğlenceli bir çalışmadır. Öğrencilere hedef dilde yayımlanan gazete haberlerini takip etme alışkanlığı kazandırma açısından da önemli bir etkinlik olduğu söylenebilir. Bu etkinlikte amaç, öğrencilerin kalıp sözleri anlamlarına ve işlevlerine uygun kullanarak bir gazete haberi hazırlayabilmelerini sağlamaktır. Bununla beraber öğrencilerin olayları yer, zaman ve kişi gibi unsurları kullanarak basit cümlelerle yazabilme becerilerini geliştirmek de amaçlanmaktadır.

Kazanımlar

- İlgi alanına giren bildik konularda yazılan haberleri anlar (Okuma).
- Haber metnini konuya uygun çeşitli görseller kullanarak zenginleştirir (Görsel sunu).
- Güncel olaylarla ilgili kişisel düşüncelerini özetler (Konuşma).
- Gündelik hayata ilişkin bir olayın nerede ve ne zaman gerçekleştiğini açık ve anlaşılır bir biçimde betimleyen metinler yazar (Yazma).
- Olayları mantık akışı ve kronolojik sırası içinde kendi cümleleriyle ifade eder (Yazma).
- Haber metninin konusuna uygun bir kalıp söz kullanarak yazısına başlık bulur (Yazma).

İşleyiş süreci

Bu etkinlikte öğrencilerden kendilerini birer haberci gibi düşünerek kalıp sözlerle ilgili bir gazete haberi hazırlamaları beklenmektedir. Öğretmen etkinliğin yapılacağı dersten iki gün önce öğrencilere görev yönergelerinin yazılı olduğu etkinlik kâğıtları dağıtılarak öğrencilerden Türkçe gazetelerde ilgilerini çeken astroloji, dünya, eğitim, ekonomi, gündem, kültür ve sanat, magazin, sağlık, spor ve teknoloji gibi farklı alanlarda yazılan haberleri araştırmalarını ve bunlardan birkaç tanesini seçerek derse getirmelerini söyler. Her öğrenci getirdiği haberlerin içinden bir tanesini seçerek bu haberi kendi cümleleriyle yeniden yazar. Daha sonra öğrenciler haberin içeriğine uygun

olduğunu düşündükleri bir kalıp söz belirler ve haberin başlığı kısmına bu kalıp sözü yazar. Son olarak da orijinal haberde kullanılan görsellerle kendi haberlerini zenginleştirerek etkinliği tamamlarlar.

Değerlendirme

Araştırma sonunda öğrenciler hazırladıkları haberleri sınıfta arkadaşlarına sunar. Öğretmen öğrencilerin çalışmalarının güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini değerlendirir. Öğrenciler ise çalışma süreci boyunca neler öğrendiklerini, etkinliğin eğlenceli yönlerini ve hangi aşamada zorlandıklarını sınıfta paylaşarak değerlendirme yaparlar.

Şekil 35. Duyduk Duymadık Demeyin

Etkinlik 3: Kısa Bir Reklam Arası 1

Dil Düzeyi: B2

Süre: 40 dakika

Öğrenme Alanı: Görsel okuma, Okuma ve Yazma

Bu etkinlik ünlü bir içecek firmasının Türk kültürüne özgü kalıp sözleri kullanarak çektiği reklam filminden hareketle hazırlanmıştır. Reklamlar üretilen ürünlerin hedef kitleye daha kolay satılmasını sağladığı için ticari bir öneme sahiptir. Reklamların hedef kitle üzerinde istenilen etkiyi oluşturması için birtakım nitelikleri taşıması gerekmektedir. Bu niteliklerin başında ise hedef kitlenin kültür öğeleri gelmektedir. Kültür öğeleri, hedef kitlenin söz konusu reklamlarla duygusal bir bağ kurarak ürünlerin hafızalarda daha kalıcı olmasını ve benimsenmesini kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple reklamlar aracılığıyla türküler, masal kahramanları, Türk misafirperverliği, gelenek ve görenekler gibi kültür öğelerimizle birlikte deyim, atasözü ve kalıp söz gibi hafızada saklanmayı kolaylaştıran sözlü kültür öğelerimiz de seyirciye sunulabilir. Bu bağlamda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Türk kültürüne ait öğeleri barındıran reklamlar önemli bir yere sahiptir.

Bu etkinlikteki reklamda Türk kültürüne özgü ve günlük iletişim dilinde sıklıkla kullanılan birçok kalıp söze yer verilmiştir. Reklamdaki çeşitli duygular yalnızca Türk toplumuna özgü kalıp sözlerle seyirciye aktarılmıştır. "Duygularımızın gönülden bir ifadesi olarak adımızı Türkçe yazalım istedik" (www.youtube.com) sözleriyle biten reklam filmine, Melih Kibar'ın unutulmayan "İşte Öyle Bir Şey" isimli şarkısı eşlik etmiştir.

Bu bilgilerden hareketle söz konusu reklam ile seyircinin kültürel birikimi arasında bağ kurularak reklamın akıllarda kolayca kalmasının hedeflendiği söylenilebilir. Sonuç olarak kültür öğelerini içeren reklamların Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde destekleyici bir materyal olarak kullanılmasının öğrencilerde Türk kültürüne ve diline karşı bir farkındalık duygusu kazandıracığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada reklam filmine yönelik olarak reklam öncesinde, reklam sırasında ve reklam sonrasında olmak üzere her sürece yönelik birer etkinlik hazırlanmıştır. Bu süreçlerde uygulanabilecek etkinlik sayıları ve çeşitleri zamana, öğrenciye ve öğretim ortamının koşullarına göre değişiklik gösterebilir.

Kazanımlar

- Reklamdaki görüntülerle tanımı verilen kalıp sözleri ilişkilendirir (Görsel okuma).
- Cümlenin bağlamından hareketle kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).
- Tanımı verilen kalıp sözleri yazım kurallarına uygun bir biçimde ifade eder (Yazma).

İşleyiş süreci

Reklam öğrencilere izletilmeden önce etkinlik kâğıtları tüm sınıfa dağıtılır. Etkinlik kâğıtlarında reklamda geçen kalıp sözlerin kullanıldığı sahnelere ait görüntüler ile bu kalıp sözlerin tanımları yer almaktadır. Öğrenciler tanımları okuyup anlamlandırarak istenilen kalıp sözü bulur. Daha sonra da buldukları bu kalıp sözlerle görüntüleri eşleştirirler. Tüm öğrenciler etkinliği tamamladıktan sonra öğretmen reklamı sınıfa izletir ve öğrenciler cevaplarını kontrol eder.

Değerlendirme

Öğrenciler etkinlikte neler öğrendiklerini, güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini sınıfta paylaşarak bir öz değerlendirme yaparlar.

Kısa Bir Reklam Arası 1

Aşağıda birazdan izleyeceğimiz reklama ait bazı görüntüler ve bu görüntülerde geçen kalıp sözlere ait tanımlar yer almaktadır. Tanımı verilen kalıp sözleri bularak görüntülerle eşleştiriniz.

Şekil 36. Kısa Bir Reklam Arası 1

.....

.....

.....

.....

.....

Tanımlar⁵

- Şaşkınlık veya merak yaratan durumlarda söylenebilecek bir söz.
- Herhangi bir işi başarıyla yapan kişi veya kişileri övmek amacıyla söylenebilecek bir söz.
- Olumsuz sonuçlanan herhangi bir olay karşısında üzölmeye gerek olmadığını belirtmek için kullanılan bir iyi dilek sözüdür.
- Banyodan yeni çıkan veya saç, sakal tıraşı olan kişilere sağlıklı olmaları ve yeni temiz hallerinin uzun süre devam etmesi dileğiyle söylenebilecek bir söz.
- Bir ile uğraşan kişiye işini kolayca yapabilmesini dilemek veya selam vermek için söylenebilecek bir söz.

a.

b.

c.

d.

e.

⁵ Etkinlikte yer alan kalıp sözlerin tanımlarında Gökdayı (2011) kaynağından yararlanılmıştır

Etkinlik 4: Kısa Bir Reklam Arası 2

Dil Düzeyi: B2

Süre: 30 dakika

Öğrenme Alanı: Dinleme ve Yazma

Tombala, öğrencilerin derse aktif bir biçimde katılımını gerçekleştirmek amacıyla kelime ve kavramların yer aldığı kartlar ile uygulanan bir tekniktir. Bu teknikte temel kavram ve kelimeler tombala kartlarına yazılır. Kartta yer alan bazı kutucuklar öğrencilerin doldurması için boş bırakılır. Tombala, temelinde dinleme eylemi olması sebebiyle özellikle yabancı dil öğretiminde öğrencilerin telaffuz etme ve dinleme becerilerinin gelişimini destekleyici bir özelliğe sahiptir.

Kazanımlar

- Ölçünlü dili olan konuşmalarda telaffuz edilen kalıp sözleri anlar (Dinleme).
- Kalıp sözleri yazım kurallarına uygun bir biçimde ifade eder (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen tüm sınıfa tombala kartlarını dağıtır. Tombala kartlarında reklamda geçen kalıp sözler yazmaktadır. Öğretmen reklamı görüntü olmadan öğrencilere dinletir. Tombala kartlarındaki kalıp sözler reklamda geçtikçe öğrenciler o kalıp sözün yazılı olduğu kutucuğa “X” işareti koyar. Kartlarda boş bırakılan kutucuklara ise öğrenciler reklamda geçen fakat kartta yazılı olmayan kalıp sözleri yazarak boş kutucukları doldurur. Elindeki kartı ilk önce tamamlayarak “Tombala!” diyen öğrenci birinci olur. Reklam öğrencilerin ihtiyaçları ve düzeyleri doğrultusunda öğrencilere tekrar dinlettirilebilir.

Değerlendirme

Öğrenciler reklamı görüntülü ve sesli olarak izledikten sonra cevaplarını kontrol ederek eksiklerini tamamlar. Öğretmen öğrencilere reklamda geçen bu kalıp sözleri daha önceden duyup duymadıklarını sorarak sınıfta bir sohbet ortamı oluşturur.

Kısa Bir Reklam Arası 2

Dinlediğiniz reklamda geçen kalıp sözleri kutucuklara “X” işareti koyarak belirtiniz. Reklamda geçen diğer kalıp sözleri de numaralandırılmış boş kutucuklara yazarak tombala etkinliği tamamlayınız.

Tablo 17. Tombala

Eline sağlık	1	Sıhhatler olsun	2	Helal olsun
3	Kolay gelsin	TOMBALA	Hayırdır inşallah	4

Etkinlik 5: Kısa Bir Reklam Arası 3

Dil Düzeyi: B2

Süre: 30 dakika

Öğrenme Alanı: Dinleme, Görsel okuma, Konuşma ve Yazma

Bu etkinlik ile Türkçe öğrenen yabancı öğrencilere toplumda kişiler arası iletişimde sıklıkla kullanılan ve kişiler arasındaki duygusal bağları güçlendiren Türk kültürüne özgü kalıp sözleri kazandırma amaçlanmıştır.

Kazanımlar

- Ölçünlü dili olan konuşmalarda telaffuz edilen kalıp sözleri doğru anlar (Dinleme).
- Reklamdaki sahneleri anlamlandırarak yorumlar (Görsel okuma).
- Reklamda geçen kalıp sözleri günlük hayatta ne sıklıkta ve hangi durumlarda kullandığını kişisel deneyimlerinden yola çıkarak anlatır (Konuşma).
- Reklamdaki sahnelere uygun kalıp sözler bulur (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen etkinlik kâğıtlarını öğrencilere dağıtır. Etkinlik kâğıtlarında reklam filminden birkaç kare görüntü yer almaktadır. Reklamda bu görüntülerin yer aldığı sahneler için herhangi bir kalıp söz kullanılmamıştır. Öğrencilerden bu görüntülere

uygun olacağını düşündükleri kalıp sözleri bularak etkinlik kâğıtlarında verilen boşluklara yazmaları istenir. Etkinlik tamamlandıktan sonra tüm sınıfın katılımıyla bir değerlendirme yapılır.

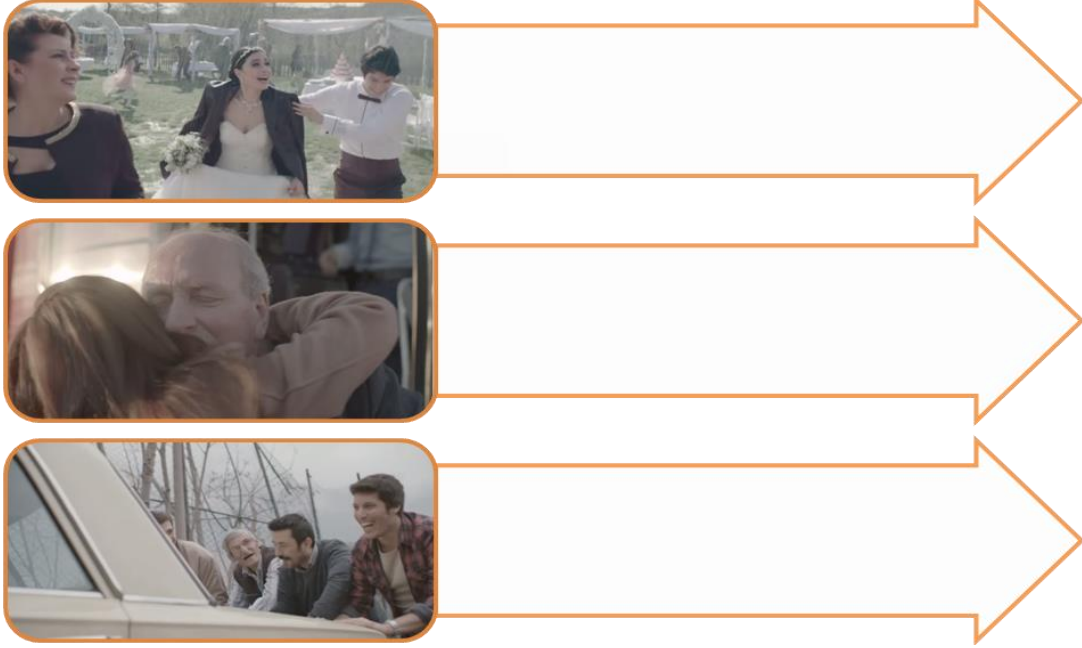
Değerlendirme

Öğrenciler cevaplarını tüm sınıfın katılımıyla birbiriyle paylaşır. Cevaplar arasından görüntülere en uygun olduğu düşünülen kalıp sözler seçilir. Daha sonra öğretmen, reklamda kalıp sözlerin hangi özelliğinden söz edildiğini öğrencilere sorarak kalıp sözler üzerine sınıfta bir konuşma ortamı oluşturur.

Kısa Bir Reklam Arası 3

Aşağıdaki görüntülere uygun olacağını düşündüğünüz kalıp sözleri belirtilen yerlere yazınız.

Şekil 37. Kısa Bir Reklam Arası 3

C1 (İleri Düzey) Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Etkinlik 1: Kalıp Sözler Afişi

Dil Düzeyi: C1

Süre: 40 dakika

Öğrenme Alanı: Görsel okuma, Görsel sunu ve Yazma

Türkçeyi yeni öğrenen bireyler, kendilerini karşı tarafa anlatmak ve karşı tarafın da kendilerini doğru bir biçimde anlamasını sağlamak amacıyla günlük iletişim dilinde kalıp sözleri kullanma ihtiyacı hissederler. Bireyler arasında günlük iletişimde bu denli öneme sahip kalıp sözlerin onlara nasıl öğretileceği de bir o kadar önemli bir konudur. Bu bağlamda kalıp sözlerin görsel materyallerle desteklenerek öğrencilere sunulmasının kalıp sözlerin öğretimini somutlaştırarak daha verimli, eğlenceli ve kalıcı öğrenmelere ortam hazırlayacağı söylenebilir. Kalıp sözler afişi, yazılı materyallerin tek başına yeterli olmadığı yabancı dil öğretim sürecinde duygu, düşünce ve bilgilerin çeşitli görsellerle desteklenerek öğrencilerin günlük hayatta yazılı ve sözlü iletişim dilinde sıklıkla kullanılan birtakım kalıp sözleri kavramalarına yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Afişte yer alan her bir kalıp söz kullanıldığı anlam, işlev ve bağlam çerçevesine en uygun olduğu düşünülen bir görselle ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada kalıp sözler afişine yönelik diyalog yazma ve canlandırma etkinliği hazırlanmıştır. Kalıp sözler afişi kullanılarak etkinlik türü ve sayısı daha da arttırılabilir.

Kazanımlar

- Arkadaşını beden dilini kullanma yönünden değerlendirir (Görsel okuma).
- Görsellerden hareketle kalıp sözlerin kullanıldığı durumları kavrar (Görsel okuma).
- Canlandırmalarda sesini, konuşmasını ve beden dilini metne uygun kullanır (Görsel sunu).
- Yazısında konuya uygun cümleler kullanır (Yazma).
- Yazısının türüne ve konuya uygun kalıp sözleri kullanarak anlatımını zenginleştirir (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğrenciler arasında üç ya da dört kişilik gruplar oluşturur. Öğrencilerden kalıp sözler afişinden kalıp söz seçmeleri ve seçtikleri bu kalıp sözleri kişileştirerek bir diyalog yazmaları istenir. Gruplar diyaloglarda kullanacakları kalıp sözlere birlikte karar verirler. Daha sonra her grup yazdığı diyalogu sınıfta canlandırır.

Değerlendirme

Öğretmen grupların performanslarını öğrencilerin kalıp sözleri işlevlerine uygun olarak doğal ve akıcı bir dil ile kullanabilmelerine göre değerlendirir. Daha sonra da öğrenciler bu etkinlikte neler öğrendiğini ve hangi aşamalarda zorlandığını sınıfta oluşturulan tartışma ortamında değerlendirir. Yapılan değerlendirmeler sonunda yazdığı diyalog ve canlandırma performansı en çok beğenilen grup sınıfça tebrik edilir.

Şekil 38. Kalıp Sözler Afışı

Etkinlik 2: İstasyon**Dil Düzeyi: C1****Süre: 60 dakika**

Şekil 39. İstasyon

İstasyon, ülkemizde son yıllarda eğitim sistemindeki gelişmelere paralel olarak adından sıkça söz ettiren öğrenci merkezli bir tekniktir. Bu teknik ile öğrenciler araştırmaya, grup arkadaşlarıyla birlikte özgün ürünler oluşturmaya ve böylece öğrenmenin sorumluluğunu üzerlerine almaya teşvik edilmektedir. İstasyon tekniğinde asıl amaç, öğretmen rehberliğinde ve belirlenen sürede öğrencilerin diğer grupların yarım bıraktığı çalışmalara katkıda bulunarak yaptıkları işi tamamlamalarıdır. Böylece öğrenciler demokratik ve rekabetten uzak bir ortamda arkadaşlarıyla işbirliği yaparak ortak bir ürün ortaya koymanın tadına varacaktır. Bu teknik aynı zamanda öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin gelişimini de olumlu etkilemektedir.

İşleyiş süreci

Öğretmen etkinlik için gerekli tüm malzemeleri sınıfa getirir. Sınıftaki öğrenciler arasında üç grup oluşturulur. Daha sonra bu gruplar için birbirinden bağımsız üç tane istasyon masası kurulur. Bu masaların her biri öykü, afiş ve yapboz olarak adlandırılır.

İstasyon masalarında, masalara verilen isimlere göre çalışmalar yapılacaktır. Oluşturulan gruplar birer istasyon masasına geçerek yerini alır. Daha sonra öğretmen görev yönergeleri ile masalarda kullanılacak malzemeleri istasyon masalarına bırakır. Her istasyon masasında bir öğrenci, öğretmen tarafından istasyon şefi olarak görevlendirilir. İstasyon şefleri, çalışma boyunca görevli oldukları masadaki çalışmalarını takip etmekle sorumlu oldukları için grup değişimlerine katılmazlar. Öğretmen 10 dakika süre tutar ve süre sonunda düdük çalar. Düdük çalınca 1. grup 2. gruba, 2. grup 3. gruba ve 3. grup da 1. gruba geçer. Böylece grupların belli bir yerde yarım bıraktıkları işlere düdük tekrar çalana kadar diğer grup devam eder. Her grup her istasyonda bir kez çalışana kadar etkinlik bu şekilde devam eder. Son düdük sesi ile grup şefleri masalarda tamamlanan ürünleri öğretmene teslim eder.

İstasyon etkinliğinde kurulan istasyon masalarında uygulanacak etkinlikler şunlardır:

Etkinlik 2.1. Öykü İstasyonu

Öğrenme Alanı: Okuma ve Yazma

Kazanımlar

- Kendisine zor gelen kısımları tekrar okuyabilmesi hâlinde kendi uzmanlık alanıyla ilgili veya ilgili olmayan uzun karmaşık metinleri ayrıntılı olarak anlayabilir (Okuma).
- Metnin bağlamından hareketle kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).
- Yazısında olay, mekân, kişi ve zaman gibi hikâyeye unsurlarını kullanır (Yazma).
- Hedef okuyucu kitlesine uygun, kişisel ve doğal bir biçimle anlaşılır, ayrıntılı, iyi yapılandırılmış, gelişmiş betimlemeler ve hayali metinler yazabilir (Yazma).
- Kalıp sözleri işlevine uygun kullanır (Yazma).
- Yazısına dikkat çekici ve kısa bir başlık bulur (Yazma).
- Konunun ve yazısının türüne uygun cümleler kullanır (Yazma).
- Olayları kendi cümleleriyle mantık akışı içinde sıraya koyarak anlatır (Yazma).

İşleyiş süreci

Bu istasyonda öğrencilerden kendilerine verilen kalıp sözleri kullanarak bir öykü yazmaları beklenmektedir. Öğrenciler olay, yer, zaman ve mekân gibi hikâye unsurlarını kendileri belirleyerek kurguladıkları olayları oluş sırasına göre yazar. Öğretmen süre boyunca öğrenciler ihtiyaç duyduğunda onlara yardımcı olabilmek için istasyonların arasında dolaşır. İlk düdük sesiyle öykü çalışmasına başlayan grup, ikinci düdük sesiyle öyküyü kaldığı yerde bırakır ve diğer grup onların kaldığı yerden öyküyü yazmaya devam eder. Süreç bu şekilde her grup bu istasyonda bir kez çalışana kadar grup değişimleri ile devam eder.

Öykü İstasyonu

- Aşağıdaki kutularda verilen kalıp sözleri kullanarak bir öykü yazınız.
- Size verilen bu kalıp sözlerden farklı kalıp söz çeşitlerine de öykünüzde yer verebilirsiniz.
- Öykünüzde olay, mekân, zaman ve kişi gibi hikâye unsurların tamamına yer veriniz.
- Öykünüze ilgi çekici bir başlık koymayı unutmayınız.

Şekil 40. Öykü İstasyonu

Allah bilir	Allah kavuştursun	Allah nazardan saklasın	Amin	Bana müsaade
Bana ne	Baş üstüne	Bize de buyurun	Ellerinizden öperim	Estağfurullah
Eyvallah	Gözün aydın	Güle güle kullanın	Hayırlısı olsun	Helal olsun
Küçüklerin gözlerinden öperim	Maşallah	Sefa geldiniz	Selam söyleyin	Size layık değil ama
Yaşa	Yazık	Yok artık	Yolunuz açık olsun	Ziyade olsun

Etkinlik 2.2. Afiş İstasyonu

Öğrenme Alanı: Görsel sunu ve Yazma

Kazanımlar

- Kalıp sözlerin çağrıştırdığı duygu ve düşünceleri resim, şekil, sembol vb. görseller kullanarak anlatır (Görsel sunu).
- Hazırladığı afişe kalıp sözlerin özelliklerine uygun bir slogan bulur (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen dersten önce günlük hayatta kalıp sözlerin en çok kullanıldığı alanları belirleyerek küçük kartlara yazar ve kartları kura torbasına atar. İstasyon masasında çalışmaya başlayan ilk grup kura torbasından bir kart seçer. Öğrencilerden kartta yazılı olan alanda kullanılan kalıp sözleri kullanarak bir afiş hazırlamaları istenir. Grup ilk olarak kartta yazılı olan alanda kullanılan kalıp sözlerin listesini oluşturur. Daha sonra öğrenciler bu alanda kullanılan kalıp sözlerin kendilerinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri resim, şekil, sembol ve renkler ile ifade etmek için çalışmaya başlar. Afişin resim aşaması tamamlandıktan sonra öğrenciler kalıp sözlerin anlamına ve işlevine uygun bir slogan yazarak afişi tamamlar. Öğretmen süre boyunca öğrenciler ihtiyaç duyduğunda onlara yardımcı olabilmek için istasyonların arasında dolaşır. İlk düdük sesiyle afiş çalışmasına başlayan grup, ikinci düdük sesiyle afişi kaldığı yerde bırakır ve diğer grup onların kaldığı yerden afişe devam eder. Süreç bu şekilde her grup bu istasyonda bir kez çalışana kadar grup değişimleri ile devam eder.

Afiş İstasyonu

Şekil 41. Afiş İstasyonu

- Kura sonucuna göre kartınızda yazan alanda kullanılan en az beş tane kalıp söz belirleyiniz.
- Listelediğiniz bu kalıp sözlerin sizde oluşturduğu duygu ve düşünceleri resim, şekil, sembol ve renkler ile ifade ediniz.
- Çalışmanızda bu kalıp sözlerle ilgili farklı durum ve olaylardan yararlanarak afişinizin içeriğini daha da zenginleştirebilirsiniz.
- Afişinizin görsel kısmını bitirdikten sonra çalışmanızın tamamını yansıtan bir slogan yazarak afişi tamamlayınız.

Etkinlik 2.3. Yapboz İstasyonu

Öğrenme Alanı: Görsel sunu ve Okuma

Kazanımlar:

- Cümlenin bağlamından hareketle kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).
- Kalıp sözlerle günlük olay ve durumları eşleştirerek yapbozu tamamlar (Görsel sunu).

İşleyiş süreci

Bu etkinlikte öğrencilerden kalıp sözlere ilişkin verilen durumlarla kalıp sözleri doğru bir biçimde eşleştirerek yapbozu tamamlamaları beklenmektedir. Etkinlikte kullanılmak üzere öğretmen üzerinde cevapların yazılı olduğu çubukları, kalıp sözlere yönelik durumları ve yapbozun yapılacağı 70×100 cm ölçülerinde kuşe kâğıdı önceden hazırlar. Kuşe kâğıt üzerinde çubukların yapıştırılacağı alanlar, kalıp sözlere yönelik durumların numaraları ile adlandırılarak belirlenir. Doğru cevapların yazılı olduğu çubukların arka yüzleri yapıştırılacak alana uygun olarak boyanmıştır. Yanlış cevapların yazılı olduğu çubukların arka yüzleri ise boş bırakılmıştır. Öğrenciler şıklar arasından doğru cevabı bularak yapbozu tamamlar. İlk düdük sesiyle yapboz çalışmasına başlayan grup, ikinci düdük sesiyle yapbozu kaldığı yerde bırakır ve diğer grup onların kaldığı yerden yapboza devam eder. Süreç bu şekilde her grup bu istasyonda bir kez çalışana kadar grup değişimleri ile devam eder. Bu etkinlik için hazırlanacak çubuk sayısı yapboza göre değişiklik göstermektedir. Çalışmamızda bu etkinlik için 10 çubuk kullanılmıştır.

Değerlendirme

Grup şefleri son düdük çaldıktan sonra istasyon masalarında tamamlanan ürünleri öğretmene teslim eder. Öğretmen tüm istasyon masalarında yapılan çalışmalarını hikâye unsurlarının tamamına yer verilip verilmediği, kalıp sözlerin anlamına ve işlevine uygun kullanılıp kullanılmadığı, afişin kalıp sözleri ne ölçüde yansıttığı, yapbozun ne kadarının tamamlandığı gibi hususlar ile tüm ürünleri güçlü ve geliştirilmesi gereken yönleri doğrultusunda değerlendirir. Öğrenciler ise etkinliklerde neler öğrendiklerini sınıfta paylaşarak bir değerlendirme yaparlar. Ürünler değerlendirildikten sonra sergilenmek üzere sınıf panosuna asılır.

Yapboz İstasyonu

Şekil 42. Yapboz İstasyonu

- Sizlere günlük hayatta karşılaşılabileceğiniz çeşitli durumlar verilmiştir. Bu durumlar karşısında söylenebilecek kalıp sözleri şıklardan seçiniz.
- Doğru cevapların yazılı olduğu çubukların arkasında yapboza uygun olarak boyanmıştır. Yanlış cevapların yazılı olduğu çubukların arkası ise boş bırakılmıştır.
- Doğru cevaplara ait çubukları resimde numaralandırılmış alanlara yapıştırarak yapbozu tamamlayınız.

Şekil 43. Kalıp Sözlere Yönelik Durumlar

**KALIP SÖZLERE YÖNELİK
DURUMLAR**

1. Yakın bir arkadaşınız yurt dışına gidiyor.
a) Allah kavuştursun b) Yolun açık olsun
2. Arkadaşınızın nikâh törenindesiniz ve imzalar atılıyor.
a) Ayağında eskisin b) Ayağına bas
3. Kuzeninizin çok güzel bir bebeği var.
a) Güzele bakmak sevaptır b) Nazar değmesin
4. Öğretmeninizin babası vefat etti.
a) Allah rahatlık versin b) Allah

Etkinlik 3: Ne Zaman Kullanıyorum?

Dil Düzeyi: C1

Süre: 20 dakika

Öğrenme Alanı: Yazma

Öğrencilerin kalıp sözlerin anlamlarını ve işlevlerini düşünmelerine yönelik olan bu etkinlik ile aynı zamanda öğrencilerin kalıp sözleri diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırt edebilme yetilerini de geliştirebilmek amaçlanmaktadır.

Kazanımlar

- Kalıp sözlerin kullanıldığı olay ve durumları duygu, düşünce ve deneyimlerinden hareketle ifade eder (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğrencilere günlük yazılı ve sözlü iletişim dilinde sık kullanılan birtakım kalıp sözler sunulmuştur. Bu kalıp sözleri günlük hayatta ne sıklıkta ve ne zaman kullandıklarını tabloda belirtmeleri istenir.

Değerlendirme

Öğrenciler bu etkinlikte neler öğrendiklerini ve eksik yönlerini sınıfta paylaşarak bir öz değerlendirme yaparlar. Öğretmen ise öğrencilerin eksik ya da yanlış öğrenmelerini gidermek için etkinlikte anlamakta güçlük çektikleri ve zorlandıkları yerleri açıklar.

Ne Zaman Kullanıyorum?

Aşağıdaki tabloda günlük hayatta sıkça kullanılan bazı kalıp sözler yer almaktadır. Size verilen tabloda kalıp sözleri günlük hayatta ne zaman kullandığınızı yazınız. Daha sonra ise ikinci tablodaki kutucuklara bu kalıp sözleri günlük hayatta ne sıklıkta kullandığınızı işaretleyerek belirtiniz.

Tablo 18. Ne Zaman Kullanıyorum?

Kalıp Sözler	Ne Zaman Kullanıyorsunuz?
Ayıptır Söylemesi	
Bir Yastıkta Kocayın	
Ellerinizden Öperim	
Estağfurullah	
Eyvallah	
Gözünüz Aydın	
Güle Güle Kullanın	
Hayırdır İnşallah	
Sizden İyi Olmasın	
Sözüm Meclisten Dışarı	

Tablo 19. Ne Zaman Kullanıyorum?

Kalıp Sözler	Her Zaman	Ara Sıra	Hiçbir Zaman
Ayıptır Söylemesi			
Bir Yastıkta Kocayın			
Ellerinizden Öperim			
Estağfurullah			
Eyvallah			
Gözünüz Aydın			
Güle Güle Kullanın			
Hayırdır İnşallah			
Sizden İyi Olmasın			
Sözüm Meclisten Dışarı			

Etkinlik 4: Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Dil Düzeyi: C1

Süre: 15 dakika

Öğrenme Alanı: Okuma

Tanılayıcı dallanmış ağaç doğru ve yanlış ifadelerden oluşan bir alternatif ölçme ve değerlendirme tekniğidir. Geleneksel doğru/yanlış etkinliklerinde yer alan ifadeler birbirinden bağımsız cevaplanırken tanılayıcı dallanmış ağaçta yer alan her bir ifade bir sonraki ifadenin cevabını etkilemektedir. Bu sebeple tanılayıcı dallanmış ağaç tekniğinde şans faktörü daha azdır. Tanılayıcı dallanmış ağaç, öğrencilerin kavram yanlışlarını ve yanlış öğrenmelerini belirlemek üzere öğretim sürecinde

uygulanabileceği gibi aynı zamanda bir değerlendirme tekniği olarak öğretim süreci sonunda da uygulanabilir.

Kazanımlar

- Cümlenin bağlamından hareketle günlük olay ve durumlarda kullanılan kalıp sözlerin anlamlarını çıkarır (Okuma).
- Kalıp sözlere yönelik yanlış öğrenmelerini ve bilgi eksikliklerini fark eder (Okuma).

İşleyiş süreci

Etkinlik kâğıtları tüm sınıfa dağıtılır. Öğrenciler etkinlik kâğıtlarındaki kalıp sözlerle ilgili ifadelere verdikleri doğru veya yanlış cevaplar doğrultusunda numaralandırılmış çıkışlardan bir tanesine ulaşırlar. Öğrencilere her ifade için yalnızca bir çıkışı işaretleyebilecekleri ve seçtikleri ifadeleri daire içine almaları gerektiği söylenir.

Değerlendirme

Verilen süre sonunda etkinlikte yer alan ifadelerin doğru yanıtları öğrencilerle paylaşılır. Yanlış çıkışlara ulaşan öğrenciler doğru yanıtları öğrenerek kalıp sözlerle ilgili kavram yanlışlarının ve yanlış öğrenmelerinin farkına varır. Öğretmen ortaya çıkan bu eksiklikleri gidermek için öğrencilerin anlamakta güçlük çektiği ifadeleri açıklar.

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Aşağıdaki görselde kalıp sözlere yönelik birbiri ile ilişkili doğru-yanlış ifadeler içeren sorular yer almaktadır. Soruları sırasıyla yanıtlayarak sekiz çıkıştan yalnızca birine ulaşınız. Her soru için yalnızca bir şıkkı işaretleyiniz.

Şekil 44. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Etkinlik 5: Yapılandırılmış Grid**Dil Düzeyi: C1****Süre: 25 dakika****Öğrenme Alanı: Okuma**

Yapılandırılmış grid konu ile ilgili tanım, resim, sayı vb. bilgilerin numaralandırılmış kutucuklara yerleştirilmesiyle oluşan alternatif ölçme değerlendirme tekniğidir. Bu teknik öğrencilerin konu ile ilgili sorulan soruları hazırlanan kutucuklardan birini ya da birkaçını seçerek bulmalarına dayanmaktadır. Bu teknikte öğrencilerin soruları doğru cevaplayabilmeleri için söz konusu konuya hâkim olmaları gerekmektedir. Yapılandırılmış grid öğrencilerin kavram yanılgılarını ve bilgi eksikliklerini ortaya çıkarmada etkili bir tekniktir.

Kazanımlar:

- Günlük hayata ilişkin verilen durumlarla kalıp sözleri ilişkilendirir (Okuma).
- Kalıp sözlere yönelik yanlış öğrenmelerini ve bilgi eksikliklerini fark eder (Okuma).

İşleyiş süreci

Öğretmen tüm sınıfa etkinlik kâğıtlarını dağıtır. Öğrenciler etkinlik kâğıtlarındaki soruları okuyarak numaralandırılmış kutucuklar arasından uygun cevapları bulmaya çalışırlar. Öğrencilere aynı kutucuğun bir ya da birden çok sorunun cevabı olarak kullanabilecekleri belirtilir.

Değerlendirme

Tüm sınıfın katılımıyla sorular tartışılarak değerlendirilir. Böylece öğrencilerin bilgi eksikliklerinin ve kavram yanlışlarının farkına varmaları sağlanır. Öğretmen öğrencilerin kavram yanlışlarını ve yanlış öğrenmelerini gidermek için etkinlikte anlamakta güçlük çekilen yerleri açıklar.

Yapılandırılmış Grid

Tablo 20. Yapılandırılmış Grid

1 Kesene Bereket	2 Ellerinizden Öperim	3 Sizden İyi Olmasın	4 Takdir-i İlahi
5 Estağfurullah	6 Sözüm Meclisten Dışarı	7 Güle Güle Büyütün	8 Nazar Değmesin
9 Allah Bir Yastıkta Kocatsın	10 Allah Bağışlasın	11 Her İşte Bir Hayır Vardır	12 Ayıptır Söylemesi

Aşağıdaki soruları yukarıdaki tabloya göre cevaplayınız.

1. Yukarıdaki kalıp sözlerden hangisi/hangileri iyi dilek/dua anlamı taşımaktadır?
2. Birinci soruya verdiğiniz cevaplardan hangisi/hangileri kendisine yiyecek, içecek ikram eden bir kişiye kazancının bol olmasını dilemek için söylenir?
3. Birinci soruya verdiğiniz cevaplardan hangisi/hangileri yeni bebek sahibi olan anne ve babaya söylenir?
4. Yukarıdaki kalıp sözlerden hangisi/hangileri insan ilişkilerinde konuşma esnasında saygıyı, nezaketi ve inceliği göstermektedir?
5. Dördüncü soruya verdiğiniz cevaplardan hangisi/hangileri bir kişinin orada olmayan bir kimseyi överken karşısındaki kişiyi incitmemek amacıyla söylenen bir sözdür?
6. Yukarıdaki kalıp sözlerden hangisi/hangileri kültürel anlam taşımaktadır?

C2 (İleri Düzey) Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri

Etkinlik 1: Babam ve Oğlum

Filmler Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu gibi temel dil becerilerine aynı anda hitap ederek bu becerilerin geliştirilmesine katkı sağlayan en önemli materyallerin başında gelmektedir. Bu bağlamda filmler, öğrencilerin hedef dilin yaşayan yönünü ve çeşitli durumlarda nasıl kullanıldığını sınıf ortamında en doğal haliyle tanımalarına yardımcı olacak bir kültür aktarım aracıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğrenciler filmler aracılığıyla özellikle deyim, atasözü ve kalıp söz gibi Türkçenin kültürel söz varlığını daha iyi tanıma ve kavrama imkânına sahip olurlar.

Bu etkinlikte sanatsal filmlerden Çağan Irmak'ın 2005 yapımı "Babam ve Oğlum" adlı film kullanılmıştır. Film, yıllar önce baba evini terk eden Sadık'ın 12 Eylül 1980'de annesini kaybeden oğlu Deniz ile birlikte Ege'deki çiftliklerine dönmesini ve baba-oğul hesaplaşmasını anlatan dramatik bir dönem filmidir. Dil-kültür ilişkisine başarılı bir örnek olan bu film aracılığıyla yabancı öğrenciler, ataerkil aile yapısından geleneksel Türk misafirperverliğine kadar Türk kültürüne özgü birçok unsurla karşılaşabilecektir. Aynı zamanda filmde kalıp sözlerin sözlü iletişim dilinde hem Türk kültürü hem de işlev bağlamında kullanımı öğrencilerin iletişim becerilerinin gelişimini kolaylaştıracaktır.

Bu çalışmada "Babam ve Oğlum" adlı filme yönelik film seyredilmeden önce, film seyredilirken ve film seyredildikten sonra olmak üzere üç sürece yönelik birer etkinlik hazırlanmıştır. Bu süreçlerde uygulanabilecek etkinlik sayıları ve çeşitleri zamana, öğrenciye ve öğretim ortamının koşullarına göre değişiklik gösterebilir.

Etkinlik 1.1. Babam ve Oğlum 1

Dil Düzeyi: C2

Süre: 2 ders saati

Öğrenme Alanı: Görsel okuma, Görsel sunu, konuşma ve yazma

Bu süreçte öğrencinin dil düzeyine ve hedeflenen kazanımlara göre seçilen filmlerle ilgili birtakım etkinlikler düzenlenebilir. Burada amaç, öğrenciyi film izleme sürecine hazırlamaktır. Bu bağlamda öğretmen filmin afişini sınıfa getirebilir, filminden bir kesit gösterilebilir veya çeşitli çalışma kâğıtları hazırlayarak öğrencilere dağıtılabilir.

Kazanımlar

- Film afişini yorumlar (Görsel okuma).
- Arkadaşını beden dilini kullanma yönünden değerlendirir (Görsel okuma).
- Canlandırmalarda sesini, konuşmasını ve beden dilini yazdığı metne uygun kullanır (Görsel sunu).
- Herhangi bir konuda fikirlerini ve görüşlerini akıcı bir dil kullanarak ifade eder (Konuşma).
- Açık, akıcı ve üslup bakımından seçilen yazı türüne uygun ifadeler kullanır (Yazma).
- Anlatımını gündelik durum ya da olaylara uygun kalıp sözler kullanarak zenginleştirir (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen filmin afişini sınıfa getirir. Afiş sınıfta herkesin görebileceği bir yere asılır. Daha sonra öğrencilere etkinlik kâğıtları dağıtılır. Etkinlikte yer alan ilk soru öğretmen ve öğrenciler arasında geçen soru-cevap tekniği kullanılarak cevaplanır. Etkinliğin ikinci sorusu için öğretmen öğrencilerden ikişer kişilik gruplar oluşturmalarını ister. Tüm gruplar yönergeye uygun biçimde diyaloglarını yazdıktan sonra canlandırma etkinliğine geçilir.

Değerlendirme

Öğrenciler arkadaşlarının kullandıkları kalıp sözleri canlandırma yaptıkları diyalogların içeriğine uygunluğu ve beden dilini kullanma açısından değerlendirir.

Etkinlik 1.2. Babam ve Oğlum 2

Dil Düzeyi: C2

Süre: 2 ders saati

Öğrenme Alanı: Görsel okuma ve yazma

Kazanımlar

- Filme ait sahneleri yorumlar (Görsel okuma).
- Filmdeki sahnelerde geçen durum ya da olaylara uygun kalıp sözler bulur (Yazma).

Film izleme sürecinde amaç, öğrencilerin filmin konusu ile film aracılığıyla hedef toplumdaki insanlar arasındaki ilişkiyi ve kültürel yapıyı anlamalarına yardımcı olmaktır. Bu bağlamda filmi görüntü olmadan, alt yazılı, alt yazısız ve sessiz izletme gibi çeşitli film izletme yöntemleri kullanılarak öğrenciler de bu sürece dâhil edilmelidir. Böylece öğrencilerin bu süreçte pasif birer dinleyici olmalarının önüne geçilmiş olunacaktır. Bu süreçte film durdurularak filmin kalan bölümünü tahmin etme, sessiz izleme esnasında görüntülere uygun diyalog yazma, filmde gösterilen bir kesiti canlandırma gibi etkinlikler başta olmak üzere etkinlik çeşidi ve sayısı arttırılabilir.

İşleyiş süreci

Bu etkinlikte öğretmen, Salim'in Sadık ve Deniz'le çiftlik evinde mutfakta gece yıllar sonra ilk defa karşılaştıkları sahneden Hüseyin Efendi'nin kahvede nargile içtiği sahneye kadar olan bölümü öğrencilere sessiz olarak izletir. Öğrencilerden bu sahnelerde geçen kalıp sözleri tahmin ederek bulmaları istenir.

Değerlendirme

Öğrencilere sessiz olarak izletilen sahne, değerlendirme sürecinde sesli olarak izletilir. Öğrenciler kendi yazdıkları kalıp sözlerle filmdeki kalıp sözleri karşılaştırır. En çok doğru tahminde bulunan öğrenci sınıfça tebrik edilir.

Etkinlik 1.3. Babam ve Oğlum 3

Dil Düzeyi: C2

Süre: 110 dakika (Film süresi) + 25 dakika

Öğrenme Alanı: Dinleme, Görsel okuma ve Yazma

Film izleme etkinliğinden sonra öğrencilere filmi değerlendirmelerine yönelik kompozisyon yazdırma, filmde istedikleri bir sahneyi değiştirerek canlandırma, dersin hedefleri doğrultusunda filmde geçen belirli kelime ve yapıları not etme gibi etkinlikler başta olmak üzere birbirinden farklı uygulamalar gerçekleştirilebilir.

Kazanımlar

- Yüz yüze ya da medyada özel bir şiveyi tanıyacak zaman olması şartıyla, sözlü dili hiçbir güçlükle karşılaşmadan anlar (Dinleme).
- Filmde telaffuz edilen kalıp sözleri doğru anlar (Dinleme).
- Filme ait görüntüleri bu sahnelerde kullanılan kalıp sözler bağlamında anlamlandırır (Görsel okuma).
- Filmde geçen kalıp sözleri not alır (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen filmde kalıp sözlerin geçtiği bazı sahnelere ait görüntülerin yer aldığı etkinlik kâğıtlarını öğrencilere dağıtır. Öğrenciler filmi seyrettikten sonra bu sahnelerde tespit ettikleri kalıp sözleri etkinlik kâğıdındaki fotoğraflarla doğru bir biçimde eşleştirmeye çalışır.

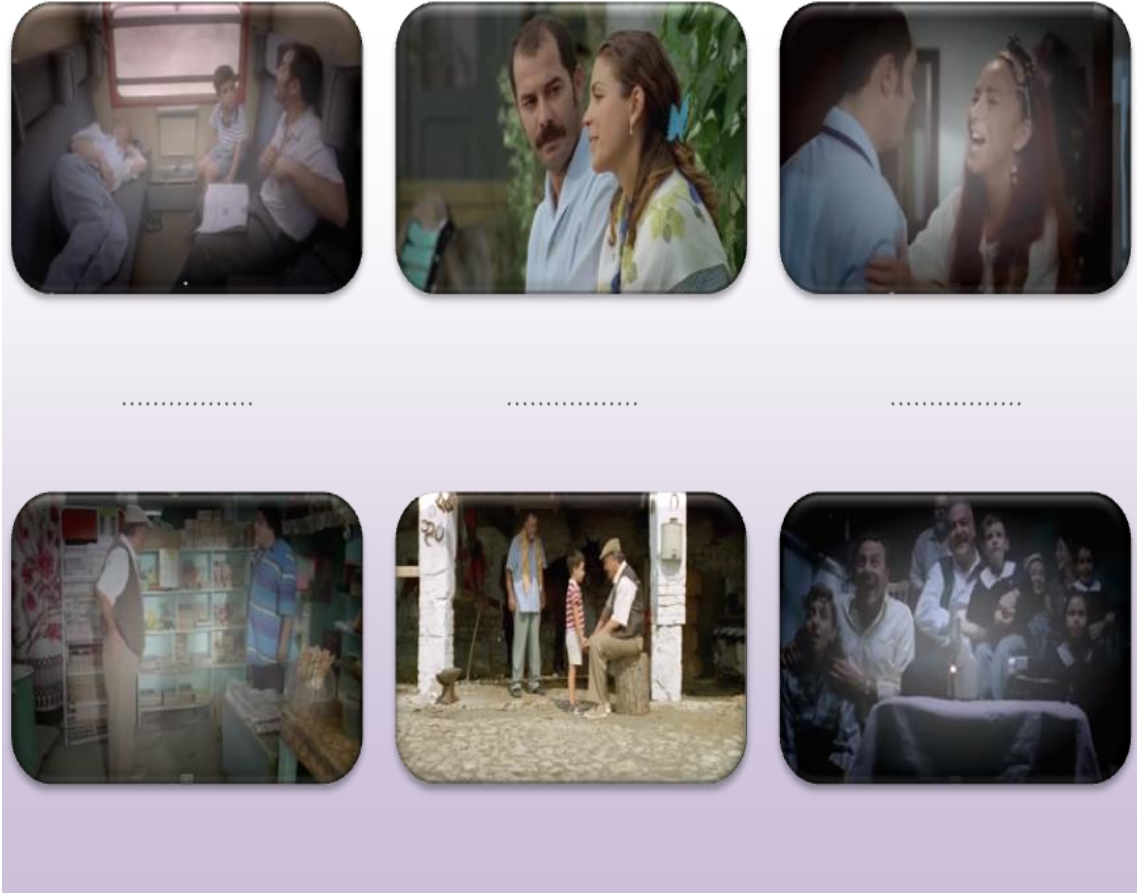
Değerlendirme

Etkinlik tamamlandıktan sonra tüm sınıfın katılımıyla bir değerlendirme yapılır.

Babam ve Oğlum 3

Aşağıdaki sahnelerde geçen kalıp sözleri fotoğrafların altındaki noktalı yerlere yazınız.

Şekil 47. Babam ve Oğlum 3

Etkinlik 2: Gözlem Yapıyorum

Dil Düzeyi: C2

Süre: 40 dakika

Öğrenme Alanı: Dinleme, Konuşma, Okuma ve Yazma

Gözlem yapma etkinlikleri öğrenim süreci ile gerçek hayat arasında ilişki kurması bakımından eğitimde önemli bir yere sahiptir. Bununla beraber aynı anda birçok duyu organına hitap ederek eğitimde daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Öğrenciler gözlem yaptıkları süre boyunca günlük hayata birçok yönüyle tanıklık ederek gerçek yaşam deneyimi kazanırlar. Böylece öğrenmeler en doğal yol ile

tecrübe edinilmiş olur. Öğretmen gözlem öncesinde öğrencileri iyi bir plan yapmaları ve gözlem yaparken gözlenenlerin dikkatle incelemeleri konusunda bilgilendirmelidir.

Kazanımlar

- Anadil konuşmacısının hızında hazırlanan canlı ya da yayınlanan bir konuşmayı zorluk çekmeden anlar (Dinleme).
- Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kalıp sözleri cümle içinde kullanır (Dinleme).
- Gözlem sonunda farklı kaynaklardan elde ettiği verileri akıcı ve doğal bir anlatımla özetler (Konuşma).
- Konuşma konusu hakkında araştırma yapar (Konuşma).
- Konuşmasında kalıp sözleri kullanarak anlatımını zenginleştirir (Konuşma).
- Okuyarak edindiği kalıp sözleri bir liste oluşturur (Okuma).
- Yazma konusuyla ilgili araştırma yapar (Yazma).
- Gözlem boyunca çeşitli kaynaklar aracılığıyla edindiği kalıp sözleri kaydeder (Yazma).

İşleyiş süreci

Sınıfta dört ya da beş kişilik gruplar oluşturulur. Öğrenciler Türkçeye en doğal hâliyle tanıklık etmek amacıyla günlük hayatta kullanılan kalıp sözlere yönelik bir hafta boyunca araştırma yapar. Gözlem görevi için okul, restoran, market, kantin, toplu taşıma aracı, alışveriş merkezi, banka vb. mekânlar ile televizyon programları, filmler, şarkılar, gazeteler vb. çeşitli görsel-işitsel ve yazılı materyaller seçilebilir. Öğrenciler gözlem sırasında kalıp sözleri kullanan kişileri, kalıp sözlerin kullanıldığı ortamları ve ne zaman kullanıldıklarını yazıya geçirerek kaydederler. Gözlem sonunda grup üyeleri bir araya gelerek tespit ettikleri kalıp sözleri kullandıkları bağlamlara göre sınıflayarak çalışmalarını sınıfta sunmak üzere uygun bir tasarımla bir araya getirir.

Değerlendirme

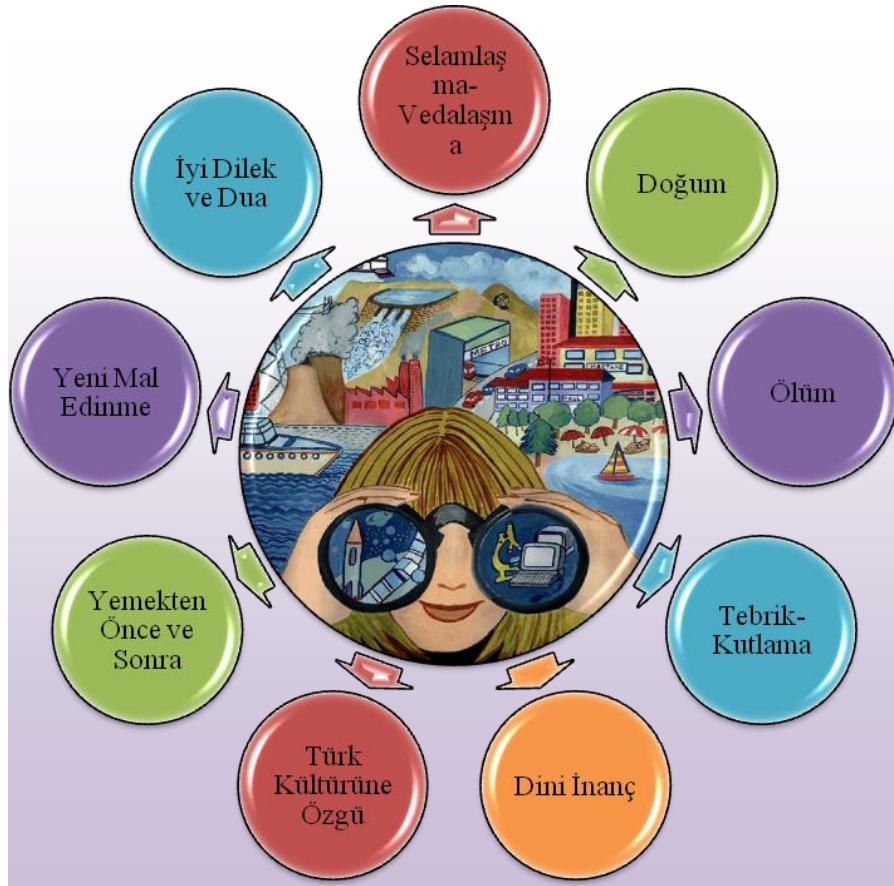
Öğrenciler bir haftalık gözlem süresi boyunca neler öğrendiklerini, gözlem yaparken zorlandıkları yerleri, elde ettikleri deneyimleri bütüncül bir sunumla sınıfa özetleyerek gözlemlerine yönelik bir değerlendirme yaparlar. Öğretmen ise öğrencilerin

çalışmalarını güçlü ve zayıf yönleriyle yorumlayarak bir değerlendirme yapar. Bu değerlendirme sonunda belirlenen çalışmalar sınıf panosunda sergilenir.

Gözlem Yapıyorum

- Gözlemlerinizde okul, restoran, market, kantin, toplu taşıma aracı, alışveriş merkezi, banka vb. mekânlar ile televizyon programları, filmler, şarkılar, gazeteler vb. çeşitli görsel-işitsel ve yazılı materyallerden yararlanabilirsiniz.
- Gözlemlerinizi sırasında kalıp sözlerin hangi ortamlarda, ne zaman ve kim tarafından kullanıldıklarını kaydetmelisiniz.
- Gözlemlerinizi tamandıktan sonra grubunuzun üyeleri ile bir araya geliniz. Tespit ettiğiniz kalıp sözleri kullanıldıkları alanlara göre sınıflayarak sınıfta sunmak üzere uygun bir tasarımla bir araya getiriniz.
- Süreniz bir haftadır.

Şekil 48. Gözlem Yapıyorum

Etkinlik 3: Eşimi Bul

Dil Düzeyi: C2

Süre: 20 dakika

Öğrenme Alanı: Konuşma ve Yazma

Bazı kalıp sözler dilin toplumsal kullanımına ve bağlamına göre kişiler arası iletişimde ikili olarak kullanılmaktadır. Başka bir deyişle dilimizde, bir kalıp söz söylendiğinde diğerinin söylenmesinin zorunlu olduğu bazı durumlar vardır. Bu etkinlik ile öğrencilere karşılıklı söylenen kalıp sözleri kullanma becerisi kazandırabilmek amaçlanmaktadır. Öğrenciler belli bağlamlarda kullanılan kalıp sözleri anlamaya ve onlara karşılık bulmaya çalışacaktır. Böylece öğrencilerin hem konuşma pratiklerinin gelişimine hem de hâkim oldukları kalıp söz varlığına katkı sağlanacaktır.

Kazanımlar

- Günlük iletişim dilinde karşılıklı kalıp söz söylemenin zorunlu olduğu durumları açıklar (Konuşma).
- Günlük iletişim dilinde karşılıklı kalıp söz söylemenin zorunlu olduğu durumlarda kullanılan kalıp sözleri ifade eder (Yazma).

İşleyiş süreci

Öğretmen etkinlik kâğıtlarını öğrencilere dağıtır. Etkinlik kâğıtlarında karşılıklı söylenen kalıp söz çiftleri bir tabloda sunulmuştur. Tabloda her kalıp söz çiftinden bir tanesi boş bırakılmıştır. Öğrencilerden tabloda boş bırakılan kutucukları doldurarak etkinliği tamamlamaları beklenmektedir.

Değerlendirme

Öğretmen etkinlik sonunda öğrencilere anlamakta veya eşleştirmekte en çok zorlandıkları kalıp sözlerin hangileri olduğunu sorar. Öğrencilere bu kalıp sözlerin işlevlerinin neler olduğu ve hangi bağlamlarda kullanıldığı hakkında gerçek yaşamdan örnek olay ve durumlar vererek onları bilgilendirir. Etkinlikte yanlış eşleştirilen ya da hiç eşleştirilemeyen kalıp sözler tüm sınıfın katılımıyla karşı gruptaki kalıp sözlerle eşleştirilir.

Daha sonra öğrencilere bu kalıp söz çiftlerinin günlük sözlü iletişim dilinde kimler arasında kullanılabileceği sorulur. Öğrencilerin öğretme-öğrenci, müşteri-satıcı, garson-müşteri, aralarında yaş farkı olan/olmayan iki kişi vb. gibi cevaplar vermeleri sağlanır.

Eşimi Bul

Aşağıdaki tabloda karşılıklı söylenen kalıp söz çiftleri sunulmuştur. Tabloda karşılıklı konuşmalarda önce ya da sonra söylenen kalıp sözlerden herhangi biri yazılmamıştır. Boş bırakılan kutulara yazılmayan kalıp sözleri bularak yazınız.

Tablo 21. Eşimi Bul

Çok yaşa	
	Ne zahmeti
Selamünaleyküm	
	Dostlar sağ olsun
Müsaadenizle	
	Bereketini gör
Teşekkür ederim	
	Helal olsun

Etkinlik 4: Kavram Haritası

Dil Düzeyi: C2

Süre: 40 dakika

Öğrenme Alanı: Görsel sunu

Kavram haritaları, söz konusu konuya özgü kavramlar arası ilişkilerin şemalar ile ifade edildiği görsellerdir. Kavram haritaları öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların dikkate alınması, soyut kavramların somutlaştırılması, kavramlar arası ilişkilerin ve konunun içeriğinin bir bütün olarak görselleştirilmesi gibi önemli işlemlere sahiptir. Konuların öğretimi tamamlandıktan sonra öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirerek hazırlayabilecekleri kavram haritaları bu süreçte konuların pekiştirilmesine de katkı sağlar. Bu sebeple kavram haritası etkinliği kalıp sözlerle ilgili hedeflenen amaçlara ulaşıldığı düşünülen öğretim sürecinin sonunda uygulanmalıdır.

Kazanımlar

- Yeni öğrendiği kalıp sözleri kullanıldığı alanlara göre sınıflandırarak şema üzerinde gösterir (Görsel sunu).

İşleyiş süreci

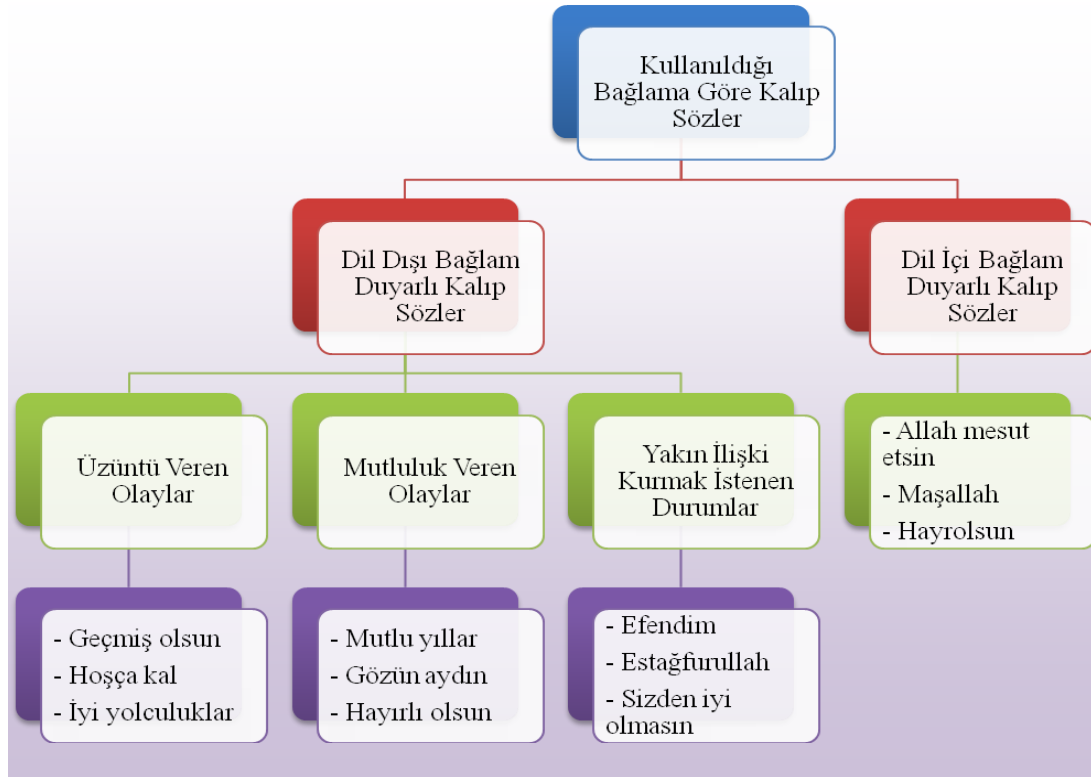
Öğrenciler bugüne kadar öğrendikleri kalıp sözleri kullandıkları alanlara göre sınıflayarak kendi belirleyecekleri bir şema tasarımı ile görselleştirir. Bu süreçte öğrencilerin özgürce çalışması sağlanır. Öğrenciler sınıflandırdıkları her başlığa üçer kalıp söz örneği yazarak kavram haritasını tamamlar.

Değerlendirme

Öğretmen öğrencilerin kavram haritalarını sınıflandırıldıkları alanlara ve kalıp söz örneklerine göre değerlendirir. Değerlendirme sonunda öğretmenin belirleyeceği kavram haritaları sınıf panosuna asılır. Öğrenciler ise bu etkinlikte eksik ve güçlü gördükleri yönlerini arkadaşlarıyla paylaşarak bir değerlendirme yapar.

Kavram Haritası Örneği⁶

Şekil 49. Kavram Haritası Örneği

Etkinlik 5: Yalova Safâsı

Dil Düzeyi: C2

Süre: 40 dakika

Öğrenme Alanı: Okuma, Görsel okuma, Görsel sunu ve Yazma

Türk kültüründe gölge oyunu denilince akla ilk gelen bu oyunun başkahramanları Hacivat ile Karagöz'dür. Baş tiplerden Hacivat akıllı, kültürlü, hali vakti yerinde ve Karagöz'ün de dostu olan bir zatı canlandırır. Karagöz ise düşündüklerini açıkça söyleyen ve Hacivat'ı sözlerini hep tersten anlayan bir kişidir. Birbirleriyle sürekli tatlı bir atışma içinde olan Hacivat ve Karagöz arasında geçen konuşmalardan faydalanarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde kalıp sözlere yönelik çeşitli etkinlikler hazırlamak mümkündür.

⁶ (Gökdayı, 2011, s.110-111)

Kazanımlar

- Asıl anlamı çok açık olmayan metinleri ve kelime oyunlarını anlar (Okuma).
- Gündelik tarzda çok sayıda kalıp söz içeren metinleri anlar (Okuma).
- Farklı türlerde yazılmış çağdaş ya da klasik metinleri anlar (Okuma).
- Metnin türüne ve konuya bağlı kalarak anlaşılır, ayrıntılı, iyi yapılandırılmış ve gelişmiş betimlemeler ve hayali metinler yazar (Yazma).
- Yazısında konuya uygun kalıp sözler kullanır (Yazma).
- Arkadaşını beden dilini kullanma yönünden değerlendirir (Görsel okuma).
- Canlandırmalarda sesini, konuşmasını ve beden dilini yazdığı metne uygun kullanır (Görsel sunu).

İşleyiş süreci

Öğrenciler ikişerli gruplara ayrılır. Öğretmen etkinlik kâğıtlarını öğrencilere dağıtır. Etkinlik kâğıtlarında Hacivat ile Karagöz arasında geçen bir konuşmanın yalnızca giriş bölümü yer almaktadır. Bu karşılıklı konuşmada Hacivat, Karagöz'e birtakım kalıp sözlerin hangi durumlarda kullanılması gerektiğini öğretmeye çalışmaktadır. Öğrencilerden yarım bırakılan bu diyalogu çeşitli kalıp sözler kullanarak tamamlamaları beklenmektedir.

Değerlendirme

Her grup yazdığı diyalogu sınıfta canlandırır. Daha sonra en beğenilen diyalog seçilerek sınıfın kendi içinde belirlediği bir ödül ile tebrik edilir.

Yalova Safâsı⁷

(...)

HACİVAT- Efendim, bu gece Ramazan-ı Şerif'in yirmi beşinci gecesi. Cenab-ı Hak, herkesi nice senelere elemsiz, kedersiz yetiştiresin inşallah.

KARAGÖZ- Âmin.

HACİVAT- Önümüzde mübarek bayram var. Çoluk çocuk elimizi gözlerler. Eh, hamdolsun elimde beş on kuruş para varken çoluk çocuğa çarşıdan

⁷ (Uludağ, 2007, s. 76-77)

ayaklarına pabuç, sırtlarına entarilik, başlarına da birer tane Kandilli yazması aldım.

KARAGÖZ- Aldın bana ne? Hem bir insan evine aldığını herkese söyler mi? Senin paran varmış almışsın, olmayanlar ne yapsın?

HACİVAT- Canım Karagöz'üm, ben de dünyaya ilan etmedim, yalnız sana söyledim.

KARAGÖZ- Belki benim de param yoktu. Benim de çoluk çöplük var.

HACİVAT- Sen komşunun aldığına göz koyma, Allah sana da versin. Sen bana "Güle güle giysinler, başlarında paralansın." de.

KARAGÖZ- İnşallah güle güle giysinler, başlarında paralansın.

HACİVAT- Âmin Karagöz'üm, darısı başına. Hazır elimde beş on kuruş para varken önümüz kış, gittim oduncuya; on çuval kömür, on çeki de odun aldım. Kömürleri kömürlüğe, odunları odunluğa yerleştirdim.

KARAGÖZ- Güle güle giysinler, başlarında paralansın.

(...)

Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Akademik Başarı Testine İlişkin Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt problemi “Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasında öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu doğrultuda Türkçe öğrenen öğrencilerin kalıp söz varlığını geliştirmeye ve kalıp söz öğretimine yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlik önerilerinin etkililiğini incelemek amacı ile 19 Mayıs Üniversitesi TÖMER’de farklı dil düzeylerinde öğrenim gören yabancı öğrenciler kendi dil düzeylerinde deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmıştır. Daha sonra *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitaplarında yer alan kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretimi etkinlikleri arasında öğrencilerin akademik başarısını artırma konusunda fark olup olmadığını ölçmek amacıyla deney gruplarına araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz etkinlikleri, kontrol gruplarına ise *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*’ndeki kalıp söz etkinlikleri uygulanmıştır. Etkinliklerden sonra iki grup arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkıp çıkmadığını tespit etmek için etkinliklerden sonra gruplara Akademik Başarı Testi uygulanmıştır. Çalışmaya katılan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi puan ortalamalarına göre dağılımı Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Çalışmaya Katılan Grupların Akademik Başarı Testi Puan Ortalamalarına Göre Dağılımı

Gruplar	N	\bar{X}
Temel Düzey Deney Grubu	5	84
Temel Düzey Kontrol Grubu	5	72
Orta Düzey Deney Grubu	5	88
Orta Düzey Kontrol Grubu	5	84
İleri Düzey Deney Grubu	13	83
İleri Düzey Kontrol Grubu	15	68

Tablo 22'de çalışmaya katılan grupların Akademik Başarı Testi puan ortalamaları göre dağılımları incelendiğinde, temel düzey deney grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamasının ($\bar{X} = 84$), kontrol grubundaki bireylerin akademik başarı puan ortalamasının ($\bar{X} = 72$); orta düzey deney grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamasının ($\bar{X} = 88$), kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamasının ($\bar{X} = 84$) ve ileri düzey deney grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamasının ($\bar{X} = 83$), kontrol grubundaki öğrencilerin akademik başarı puan ortalamasının ($\bar{X} = 68$) olduğu görülmektedir. Buna göre tüm dil düzeylerinde yer alan deney grubu öğrencilerinin akademik başarı puan ortalamasının kontrol grubu öğrencilerinin ortalamasından daha yüksek ve deney grubu öğrencilerinin daha başarılı olduğu ifade edilebilir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretim etkinliklerinin kullanıldığı deney grupları ile *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'ndeki kalıp söz öğretim etkinliklerinin kullanıldığı kontrol gruplarının etkinlik sonrası ölçülen akademik başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi ile analiz edilerek bulunmuştur. Yapılan analizler ise şöyle sıralanmaktadır:

Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretim etkinliklerinin uygulandığı temel düzey deney grubu ile ders kitaplarındaki kalıp söz öğretim etkinliklerinin uygulandığı temel düzey kontrol grubunun etkinlikler uygulandıktan sonra ölçülen akademik başarı puanlarının analizine ilişkin bulgular *Tablo 23*'te verilmiştir.

Tablo 23. Temel Düzey Deney ve Kontrol Grubu Başarı Testlerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Grup	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Deney grubu	5	8.4000	.54772	8	-2.683	.028*
Kontrol grubu	5	7.2000	.83666			

*Ortalamalar arasındaki fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 23 incelendiğinde deney grubunun puanlarının ortalaması ($\bar{X} = 8.4000$), kontrol grubunun puanlarının ortalaması ise ($\bar{X} = 7.2000$) olarak gözlenmiştir. Grupların puanları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkıp çıkmadığına ilişkin hesaplanan t değeri (-2.683) 0.05 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar, deney grubu öğrencilerinin araştırmacı tarafından hazırlanan kalıp söz öğretimi etkinlikleri uygulaması sonucundaki puanlarının ortalamasının kontrol grubu öğrencilerinin puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuca göre araştırmacı tarafından hazırlanan kalıp söz öğretimi etkinliklerinin öğrencilere kalıp sözlerin öğretiminde etkili olduğu söylenilebilir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretim etkinliklerinin uygulandığı orta düzey deney grubu ile ders kitaplarındaki kalıp söz öğretim etkinliklerinin uygulandığı orta düzey kontrol grubunun etkinlikler uygulandıktan sonra ölçülen akademik başarı puanlarının analizine ilişkin bulgular *Tablo 24* 'te verilmiştir

Tablo 24. Orta Düzey Deney ve Kontrol Grubu Başarı Testlerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Grup	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Deney grubu	5	8.8000	1.30384	8	-.516	.620*
Kontrol grubu	5	8.4000	1.14018			

*Ortalamalar arasındaki fark 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 24 incelendiğinde deney grubunun puanlarının ortalaması ($\bar{X} = 8.8000$), kontrol grubunun puanlarının ortalamasına ($\bar{X} = 8.4000$) göre nispeten daha yüksek olduğu görülmektedir ancak grupların puanları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkıp çıkmadığına ilişkin hesaplanan t değeri (-.516) çalışmanın sınırlılıkları dikkate alınmak koşulu ile 0.05 önem düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Bu sonuca göre araştırmacı tarafından hazırlanan kalıp söz öğretimi etkinliklerinin öğrencilere kalıp sözlerin öğretiminde etkili olmadığı söylenilebilir. Orta düzey deney ve kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarılarında anlamlı bir farklılık bulunmaması öğrencilerin soruları içtenlikle cevaplandırmamaları, öğrenci sayısının az

olması ve gruplarda Türkçeyi iyi bilen öğrencilerin yanı sıra Türkçeye çok az hâkim olan öğrencilerin bulunması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen kalıp söz öğretim etkinliklerinin uygulandığı ileri düzey deney grubu ile ders kitaplarındaki kalıp söz öğretim etkinliklerinin uygulandığı ileri düzey kontrol grubunun etkinlikler uygulandıktan sonra ölçülen akademik başarı puanlarının analizine ilişkin bulgular *Tablo 25*'de verilmiştir

Tablo 25. İleri Düzey Deney ve Kontrol Grubu Başarı Testlerine İlişkin t-Testi Analiz Sonuçları

Grup	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Deney grubu	13	8.3077	1,18213	26	-2.513	.018*
Kontrol grubu	15	6.8000	1.85934			

*Ortalamalar arasındaki fark 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 25 incelendiğinde deney grubunun puanlarının ortalaması ($\bar{X} = 8.3077$), kontrol grubunun puanlarının ortalamasının ($\bar{X} = 6.8000$) olduğu görülmektedir. Grupların puanlarının arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkıp çıkmadığına ilişkin hesaplanan t değeri (-2.513) 0.05 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre araştırmacı tarafından hazırlanan kalıp söz öğretimi etkinliklerinin öğrencilere kalıp sözlerin öğretiminde etkili olduğu söylenilebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışma süreci boyunca yapılan araştırmalar göz önüne alınarak aşağıdaki sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

Çağıımızdaki bilimsel, sosyal ve teknolojik gelişmeler farklı ülkelerdeki insanlar arasında iletişimin önemini giderek arttırmaktadır. Bu bağlamda yabancı dil öğrenmek dünya genelinde son yıllarda önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Söz konusu yabancı diller arasında Türkçe de kendini hızla fark ettirmekte, bu alanda yapılan akademik çalışmalara ve eserlere gün geçtikçe bir yenisi eklenmektedir. Bununla birlikte birçok özel kuruluş ve devlet kurumu tarafından gerçekleştirilen uygulamalarla Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında önemli gelişmeler yaşanmaktadır.

Dünyanın birçok yerinde toplumlar arasında ortaya çıkan iletişim ihtiyacı en az bir yabancı dil bilmenin gerekliliğini, yabancı dil bilmek ise hedef kültürü bilmenin gerekliliğini ortaya koymuştur. Farklı toplumlar arasında tam olarak etkili bir iletişimin gerçekleştirilebilmesi için insanların hedef toplumun kültürel farklılıklarını anlayabilmeleri ve bunu bir kültürel zenginlik olarak görebilmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda her toplumun kültüründe var olan, bireylerin birbirleriyle iletişim kurmalarını ve hedef dili öğrenmelerini kolaylaştıran kalıp sözlerin yabancı dil öğretiminde önemli bir işlevi vardır.

Bir söz varlığı ögesi olarak kalıp sözler, bir toplumun gelenek ve görenekleri ile düşünce yapısını yansıtan en önemli iletişim yardımcılardan biridir. Bu sebeple Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan ders kitapları, kalıp söz varlığı ve kalıp sözlere yönelik oluşturulan etkinliklerin yabancı öğrencilere aktarımı bakımından son derece önemli materyallerdir.

Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Ders Kitaplarında Geçen Kalıp Sözlere İlişkin Sonuçlar

- İncelenen öğretim setinin ilk düzey kitaplarından ileri düzeylerine doğru kalıp söz varlığı açısından bir azalma olduğu ve öğretim setinin zengin bir kalıp söz varlığına sahip olmadığı görülmektedir. Bu durum kalıp sözlerin günlük sözlü iletişim dilinde daha çok kullanılması ve temel düzey ders kitaplarında bu durumu destekleyici okuma metinleri ve kalıp söz etkinliklerinin yer almasıyla ilgili olarak açıklanabilir.
- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti ders* kitapları genel olarak değerlendirildiğinde beş düzey ders kitabı arasında kalıp söz çeşidi bakımından en zengin kitabın *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabı olduğu görülmüştür.
- Ders kitaplarının kurları arasında kalıp sözleri kazandırmaya yönelik nicelik ve nitelik bakımından ortak bir ölçüt bulunamamıştır.
- *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabında Türk kültürüne özgü kalıp sözlere daha çok yer verildiği gözlenmiştir. İncelenen öğretim setinin ders kitaplarında genel olarak kalıp sözlerden kültür aktarımında yararlanmaya özen gösterilmediği ve Türk kültürüne özgü kalıp sözlere yeterli ölçüde yer verilmediği görülmektedir. Bu doğrultuda kurlar arasında kalıp sözler aracılığıyla kültür aktarımını sağlamaya yönelik ortak bir ölçüt olmadığı görülmüştür.
- Ders kitaplarında kurlar arası dil düzeyleri ilerledikçe okuma metinlerinde kalıp sözlere daha az yer verildiği görülmüştür.
- Öğretilmesi hedeflenen kalıp sözlerin kurlar arasındaki aktarımında somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru sistematik bir yol izlenilmediği görülmektedir.
- Sonuç olarak öğretim setinin A2, B1, B2 ve C1 düzeylerine yönelik hazırlanan ders kitapları öğrencilerin kalıp söz dağarcığını geliştirme yönünden yetersiz bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe A1 (Temel Düzey) ders kitabına ilişkin sonuçlar

- Çalışmanın örneklemini Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi TÖMER) tarafından hazırlanan ve kullanılan *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabı oluşturmaktadır (2014, Ankara).
- Örneklem olarak seçilen ders kitabı altı bölümden oluşmaktadır. Her bölümde dört metin olmak üzere kitapta toplam yirmi dört okuma metni yer almaktadır. Her metin *Anlama, Konuşma, Yazma ve Dinleme* başlıkları altında hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır. Çalışmamıza kitaptaki okuma metinleri ve bu metinlere yönelik hazırlanan etkinlikler ile dinleme etkinlikleri dâhil edilmiştir. Dinleme etkinliklerinde yer alan metinlere öğretim setinin CD'leri aracılığıyla ulaşılmıştır.
- *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabının bölümleri belirli bir tema çerçevesinde hazırlanmış ve her bölümde temalara uygun metinlere yer verilmiştir. Söz konusu temalar çerçevesinde metinlerde tanışma, alışveriş, teknik işlem, sağlık, uyarı, eğitim, gezi, yeme-içme, kutlama, insanlarla ilişkiler vb. günlük yaşama yönelik konulara yer verildiği gözlenmiştir. Kitapta yer alan konuların çeşitli ve öğrencilerin dikkatini çekecek nitelikte güncel olması kitabın olumlu yönlerinden biridir.
- Kitapta işlenen konular diyaloglar, kendini ve başkasını tanıtan kısa metinler, uyarılar, kutlama ve tebrik mesajları, anı, günlük vb. farklı türlerde yazılan metinler aracılığıyla öğrencilere sunulmuştur. Ders kitabının A1 düzeyindeki öğrencilerin okuma becerilerine yönelik olarak ADOÇ'ta yer alan kazanımlara uygun hazırlandığı ifade edilebilir.
- Kitaptaki diyalogların temel düzey öğrencilerinin okuyup anlayabileceği türden kısa ve basit bir biçimde hazırlandığı görülmektedir. Bununla birlikte kitap, serinin diğer kitaplarına kıyasla diyalog türünde daha çok metin içermektedir. Diyaloglar aracılığıyla öğrencilere gerçek yaşam durumlarının ve gerçek yaşamda kullanılan dilin öğretiminin amaçlandığı ifade edilebilir. Öğrencilerin günlük hayatta çeşitli olay ve durumlar karşısında karşılaşılabilecekleri kalıp sözlerin yer aldığı diyalog metinleri ve etkinlikleri bu süreçte önem arz etmektedir.
- Kitapta “kalıp sözler” ya da bu kavrama yönelik diğer adlandırmalara hiçbir yerde rastlanılmamış olması önemli bir eksikliklerdir.
- Kitabın bölümleri arasında *Affedersiniz, Afiyet olsun, Buyurun, Hoş geldiniz, İyi günler, Lütfen, Merhaba, Teşekkür ederim* kalıp sözleri en sık tekrar edilen kalıp

sözler olarak belirlenmiştir. Bu kalıp sözlerin her biri kitapta en az beş farklı yerde geçmektedir.

- Kalıp sözler kullanıldıkları bağlama göre değerlendirildiğinde tanışma (*Tanıştığımızıza memnun oldum*), selamlaşma-vedalaşma (*Merhaba, Hoşça kal*) hâl-hatır sorma (*Ne var ne yok*), rica-istek (*Bakar mısınız*) ve kutlama (*Bayramınız mübarek olsun*) gibi sosyal durum ve olaylarda kullanılan kalıp sözlere diğer kitaplara kıyasla bu kitapta daha çok yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durumun Türkçeyi öğrenmeye yeni başlayan öğrencilerin öncelikle hedef toplumla iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesinin hedeflenmesinden kaynaklandığı söylenebilir.
- Türk kültürü ile Türk dili arasındaki etkileşimi en belirgin bir biçimde kalıp sözlerde görmek mümkündür. Kitapta Türk kültürü bağlamında kültürel özellik taşıyan *Allah analı babalı büyütsün, Çok yaşa, Hayırlı olsun, Kolay gelsin, Ramazan Bayramı'nız mübarek olsun, Allah kavuştursun, Allah zihin açıklığı versin, Bayramınız mübarek olsun, Yolun açık olsun, Hayırlı işler, İyi bayramlar, Güle güle gidin, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nız kutlu olsun* kalıp sözleri sıralanabilir.
- *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabı, öğrencilere kalıp sözlerin günlük iletişim dilinde hangi bağlamlarda kullanıldığını fark ettirmesi bakımından yeterli bulunmuştur
- Metinlerde kalıp sözlerin günlük hayatta karşılaşılan olay ve durumlarla beraber dilin doğal akışına uygun olarak kullanıldığı gözlenmiştir.
- Sonuç olarak *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabı sahip olduğu kalıp söz varlığı bakımından nitelik ve nicelik yönünden yeterli bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe A2 (Temel Düzey) ders kitabına ilişkin sonuçlar

- Çalışmanın örneklemini Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi TÖMER) tarafından hazırlanan ve kullanılan *Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey)* ders kitabı oluşturmaktadır (2014, Ankara).
- Örneklem olarak seçilen ders kitabı beş bölümden oluşmaktadır. Her bölümde dört metin olmak üzere kitapta toplam yirmi okuma metni yer almaktadır. Her metin *Anlama, Konuşma, Yazma* ve *Dinleme* başlıkları altında hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır. Çalışmamıza kitaptaki okuma metinleri ve bu metinlere yönelik hazırlanan etkinlikler ile dinleme etkinlikleri dâhil edilmiştir. Dinleme etkinliklerinde yer alan metinlere öğretim setinin CD'leri aracılığıyla ulaşılmıştır.

- *Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey)* ders kitabının bölümleri belirli bir tema çerçevesinde hazırlanmış ve her bölümde temalara uygun metinlere yer verilmiştir. Söz konusu temalar çerçevesinde metinlerde haberler, hava durumu, boş zaman ve hobiler, gezi, teknik işlemler, sağlık, alışveriş, sosyal etkinlikler, günlük yaşam vb. konulara yer verildiği gözlenmiştir. Kitaptaki konuların çeşitli ve öğrencilerin dikkatini çekecek nitelikte güncel olması kitabın olumlu yönlerinden biridir.
- Kitaptaki konular kısa ve basit olay yazıları, haber yazıları, betimleyici ve açıklayıcı metinler, köşe yazısı, reklam yazıları, diyalog, günlük ve mesleki bilgi içeren metinler vb. farklı türlerde yazılan metinler aracılığıyla öğrencilere sunulmuştur. Kitabın metin türü açısından zengin olduğu ve A2 düzeyindeki öğrencilerin okuma becerilerine yönelik olarak ADOÇ'ta yer alan kazanımlara uygun hazırlandığı ifade edilebilir.
- Öğretim setinin ilk kitabına kıyasla bu kitapta yer alan metinlerde kalıp sözlerin nicelik olarak yetersiz olduğu gözlenmiştir. Bu durum, kitaplardaki dil seviyesinin ilerlemesine paralel olarak diyalog türündeki metinlere daha az yer verilmesi ile açıklanabilir. Çünkü kalıp sözler yazılı dile kıyasla sözlü iletişim dilinde daha çok kullanılan ve karşılıklı konuşma metinlerinde kendine daha çok yer bulan kalıplaşmış dil birimleridir.
- Yine bu ders kitabında da *kalıp söz* ya da bu kavrama yönelik diğer adlandırmaların yer almadığı gözlenmiştir.
- Kitabın bölümleri arasında *Buyurun, Görüşürüz, İyi günler, Merhaba, Teşekkür ederim* kalıp sözleri en sık tekrar edilen kalıp sözler olarak belirlenmiştir. Bu kalıp sözlerin her biri en az beş farklı yerde kullanılmıştır.
- Ders kitabında Türk kültürü bağlamında kültürel özellik taşıyan *Yolunuz açık olsun, Hayırdır, Güle güle kullanın, Başın sağ olsun, Hayırlı olsun* kalıp sözleri sıralanabilir.
- *Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey)* ders kitabında öğretim setinin bir önceki kitabına göre kalıp sözlere daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Buradan hareketle kurlar arasında öğrencilere kazandırılması hedeflenen kalıp sözler için herhangi bir ölçüt belirlenmediği söylenebilir.
- Kitaptaki okuma metinleri incelendiğinde *4. Bölüm*'de yer alan *Film Başlıyor* ve *Bu Nasıl Çalışır?* başlıklı okuma metinleri kitaptaki diğer okuma metinlerine kıyasla

daha fazla kalıp söz çeşidine sahip olmakla beraber kalıp söz çeşitliliği ve nicelik bakımından yeterli bulunmuştur.

- Sonuç olarak *Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey)* ders kitabı sahip olduğu kalıp söz varlığı bakımından nitelik ve nicelik yönünden yetersiz bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe B1 (Orta Düzey) ders kitabına ilişkin sonuçlar

- Çalışmanın örnekleme Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi TÖMER) tarafından hazırlanan ve kullanılan *Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey)* ders kitabı oluşturmaktadır (2014, Ankara).
- Örneklem olarak seçilen ders kitabı beş bölümden oluşmaktadır. Her bölümde dört metin olmak üzere kitapta toplam yirmi okuma metni yer almaktadır. Her metin *Anlama, Konuşma, Yazma ve Dinleme* başlıkları altında hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır. Çalışmamıza kitaptaki okuma metinleri ve bu metinlere yönelik hazırlanan etkinlikler ile dinleme etkinlikleri dâhil edilmiştir. Dinleme etkinliklerinde yer alan metinlere öğretim setinin CD'leri aracılığıyla ulaşılmıştır.
- *Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey)* ders kitabının bölümleri belirli bir tema çerçevesinde hazırlanmış ve her bölümde temalara uygun metinlere yer verilmiştir. Söz konusu temalar çerçevesinde metinlerde sosyal medya, batıl inançlar, sağlık, el sanatları, ekonomi, eğitim, seyahat, küresel ısınma, iş ilanları, edebiyat başta olmak üzere farklı konulara yer verildiği gözlenmiştir. Kitaptaki konuların çeşitli ve öğrencilerin dikkatini çekecek nitelikte güncel olması kitabın olumlu yönlerinden biridir.
- Kitapta işlenen konuların öykü, broşür, mektup, dilekçe, masal, efsane ve çeşitli konularda yazılmış düşünce yazıları olmak üzere farklı metin türlerinde sunulduğu gözlenmiştir. Kitabın B1 düzeyindeki öğrencilerin okuma becerilerine yönelik olarak ADOÇ'ta yer alan kazanımlara uygun hazırlandığı ifade edilebilir.
- Ders kitabının bölümleri arasında *Ben de, Merhaba, Örneğin, Teşekkür ederim* kalıp sözleri en sık tekrar edilen kalıp sözler olarak belirlenmiştir. Bu kalıp sözlerin her biri ders kitabında en az beş farklı yerde kullanılmıştır.
- Kitapta Türk kültürü bağlamında kültürel özellik taşıyan *Ellerine sağlık, Allah rızası için bir sadaka, Allah versin, Hayırlı olsun, Güle güle kullan, Kolay gelsin, Başın sağ olsun, Hayırlı uğurlu olsun* kalıp sözleri tespit edilmiştir.

- Kitabın 2.Bölüm'ünde yer alan *Bir Kilimi Okumak!* ve 4. Bölüm'de yer alan *Yunus Emre'ye Mektup* başlıklı okuma metinleri Türk kültürüne özgü bilgiler içermektedir. Metinler yabancı dil öğretiminde kültür aktarımında en önemli araçlardan birisidir. Örneğin *Bir Kilimi Okumak!* adlı metinde öğrenciler kilim motiflerinden hareketle Türk toplumunun kimliği, yaşayış biçimi, maddi ve manevi değerleri ile ilgili birçok konuda bilgi sahibi olmaktadır. Buna rağmen metin, kalıp söz çeşidi bağlamında ise nitelik ve nicelik yönünden yetersiz bulunmuştur. Bununla beraber Türk milletinin yetiştirdiği en büyük tasavvuf erlerinden ve şairlerinden kültürümüzün en değerli temsilcisi Yunus Emre'nin tüm dünya insanlarına örnek olacak sonsuz sevgisine yönelik olan *Yunus Emre'ye Mektup* adlı metin de içerdiği kalıp söz çeşidi bağlamında nitelik ve nicelik yönünden yetersiz bulunmuştur.
- *Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey)* ders kitabında öğretim setinin bir önceki kitabına göre kalıp sözlere daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Buradan hareketle kurlar arasında öğrencilere kazandırılması hedeflenen kalıp sözler için herhangi bir ölçüt belirlenmediği söylenilebilir.
- Ders kitabının okuma metinleri arasında yalnızca 5. Bölüm'de yer alan *Tuz Masalı* adlı metin kalıp söz varlığı bakımından nitelik ve nicelik yönünden yeterli bulunmuştur.
- Sonuç olarak *Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey)* ders kitabı sahip olduğu kalıp söz varlığı bakımından nitelik ve nicelik yönünden yetersiz bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe B2 (Orta Düzey) ders kitabına ilişkin sonuçlar

- Çalışmanın örneklemini Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi TÖMER) tarafından hazırlanan ve kullanılan *Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey)* ders kitabı oluşturmaktadır (2014, Ankara).
- Örneklem olarak seçilen ders kitabı beş bölümden oluşmaktadır. Her bölümde dört metin olmak üzere kitapta toplam yirmi okuma metni yer almaktadır. Her metin *Anlama, Konuşma, Yazma ve Dinleme* başlıkları altında hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır. Çalışmamıza kitaptaki okuma metinleri ve bu metinlere yönelik hazırlanan etkinlikler ile dinleme etkinlikleri dâhil edilmiştir. Dinleme etkinliklerinde yer alan metinlere öğretim setinin CD'leri aracılığıyla ulaşılmıştır.
- *Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey)* ders kitabının bölümleri belirli bir tema çerçevesinde hazırlanmış ve her bölümde temalara uygun metinlere yer verilmiştir.

Söz konusu temalar çerçevesinde metinlerde bilim, sanat, tarih, eğitim, mesleki, iletişim, edebiyat, sinema, teknoloji başta olmak üzere farklı konulara yer verildiği gözlenmiştir. Serinin önceki kitaplarına kıyasla bu ders kitabında konu çeşitliliğinin azaldığı gözlenmiştir.

- Kitapta işlenen konuların panel, broşürü, söyleşi, öykü, tiyatro (gölge oyunu) ve çeşitli konularda yazılmış düşünce yazıları olmak üzere farklı metin türlerinde sunulduğu gözlenmiştir. Kitapta uzun metinlere daha çok ağırlık verildiği görülmektedir. Buna göre kitabın B2 düzeyindeki öğrencilerin okuma becerilerine yönelik olarak ADOÇ'ta yer alan kazanımlara uygun hazırlandığı ifade edilebilir.
- Kitabın bölümleri arasında *Ben de, Hoş geldiniz, Maalesef, Mesela, Örneğin, Teşekkür ederim, Yani* en sık tekrar edilen kalıp söz çeşitleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kalıp sözlerin her biri ders kitabında en az beş farklı yerde kullanılmıştır.
- Kitapta Türk kültürü bağlamında kültürel özellik taşıyan *Tabiri caizse, Hayırdır, Yolunuz açık olsun, İlk göz ağrısı, Bir başka deyişle, Günlerden bir gün* kalıp sözleri tespit edilmiştir.
- Kitapta yalnızca 4. Bölüm'deki *Karagöz ve Hacivat* adlı metin kalıp söz varlığı bakımından nitelik ve nicelik yönünden yeterli bulunmuştur.
- Sonuç olarak *Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey)* ders kitabı sahip olduğu kalıp söz varlığı bakımından nitelik ve nicelik yönünden yetersiz bulunmuştur

Yabancılar için Türkçe C1 (İleri Düzey) ders kitabına ilişkin sonuçlar

- Çalışmanın örneklemini Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (Gazi TÖMER) tarafından hazırlanan ve kullanılan *Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey)* ders kitabı oluşturmaktadır (2014, Ankara).
- Örneklem olarak seçilen ders kitabı beş bölümden oluşmaktadır. Her bölümde dört metin olmak üzere kitapta toplam yirmi okuma metni yer almaktadır. Her metin *Anlama, Konuşma, Yazma ve Dinleme* başlıkları altında hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır. Çalışmamıza kitaptaki okuma metinleri ve bu metinlere yönelik hazırlanan etkinlikler ile dinleme etkinlikleri dâhil edilmiştir. Dinleme etkinliklerinde yer alan metinlere öğretim setinin CD'leri aracılığıyla ulaşılmıştır.
- *Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey)* ders kitabının bölümleri belirli bir tema çerçevesinde hazırlanmış ve her bölümde temalara uygun metinlere yer verilmiştir.

Söz konusu temalar çerçevesinde metinlerde bilim, zaman, sağlık, tasarruf, dünya nüfusu, kadın-erkek ilişkileri, teknoloji, dil, eğitim, edebiyat, dans, festival, mimari gibi sanatsal ve kültürel gibi konulara yer verildiği gözlenmiştir. Öğretim setinin bir önceki ders kitabına göre bu kitapta konu yelpazesinin daha geniş olduğu gözlenmiştir.

- Kitapta işlenen konuların tiyatro, öykü, roman, çeşitli konularda yazılmış düşünce yazıları ile açıklayıcı ve bilgilendirici metinler olmak üzere farklı metin türlerinde sunulduğu belirlenmiştir. Öğretim setinin diğer kitaplarına kıyasla bu kitapta metin türü çeşitliliğinin daha az olduğu ve uzun metinlere daha çok yer verildiği gözlenmekle birlikte kitabın C1 düzeyindeki öğrencilerin okuma becerilerine yönelik olarak ADOÇ'ta yer alan kazanımlara uygun hazırlandığı ifade edilebilir.
- Kitabın bölümleri arasında *Örneğin* ve *Yani* en sık tekrar edilen kalıp sözler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kalıp sözlerin her biri ders kitabında en az beş farklı yerde kullanılmıştır.
- “Mecazlarla Örülen Dil: Türkçe” adlı okuma metni örnekleme oluşturan öğretim setinin ders kitapları içinde *kalıp söz* kavramı ile ilgili bilgi veren tek okuma metnidir.
- Kitapta yer alan okuma metinlerinden 4. Bölüm'de yer alan *Beyaz Gemi, Bir Arayışın Hikayesi: Küçük Kara Balık ve Ah Şu Gençler!* ile 5. Bölüm'deki *Hırsız* adlı okuma metinlerinin özgün oldukları anlaşılmaktadır.
- Kitapta Türk kültürü bağlamında kültürel özellik taşıyan *Hızır gibi yetiştin, Aleykümselam, Allah'a emanet, Baş üstüne, Estağfurullah, Suyu anlat, Gündüz niyetine, Hayır olsun, Kısmetse, Rüyalar tersine çıkar* kalıp sözleri gözlenmiştir. Ders kitabında Türk kültürünü yansıtan kalıp söz çeşitlerine yönelik olarak kitabın temaları bağlamında herhangi bir ölçüt belirlenmediği söylenilebilir.
- Kitapta 4. Bölüm'deki *Ah Şu Gençler* adlı metin kalıp söz varlığı bakımından nitelik ve nicelik yönünden yeterli bulunmuştur. Bununla beraber 5. Bölüm'deki *Rüya* adlı metin kalıp söz çeşitliliği bakımından yeterli, nicelik olarak geliştirilebilir bulunmuştur.
- Sonuç olarak *Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey)* ders kitabı sahip olduğu kalıp söz varlığı bakımından nitelik ve nicelik yönünden yetersiz bulunmuştur.

Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Ders Kitaplarındaki Kalıp Söz Öğretimi Etkinliklerinin Nitelik ve Nicelik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitapları genel olarak değerlendirildiğinde kalıp sözleri kazandırmaya yönelik etkinliklerde nicelik ve nitelik bakımından ortak bir ölçüt bulunamamıştır.
- Öğretim setinin ders kitaplarındaki kalıp söz öğretimi etkinliklerinin öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmeye yönelik olarak öğrenme alanlarında ölçülü bir biçimde dağıtılmadığı görülmektedir.
- Öğretim setinin ders kitapları genel olarak değerlendirildiğinde beş düzey kitap arasında kalıp söz etkinlikleri bakımından en zengin kitabın *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabı olduğu görülmüştür.
- Ders kitaplarında yer alan kalıp söz öğretimi etkinliklerinin daha çok *boşluk doldurma* ile *diyalog okuma*, *yazma* ve *canlandırma* gibi etkinliklerle sınırlı kaldığı görülmektedir. Öğrencilerin birbirleriyle etkileşime girerek onların iletişim yeteneklerini geliştiren, öğrenciyi merkeze alarak süreçte aktif kılan, farklı duyu organlarına ve öğrenme alanlarına hitap eden farklı teknik ve yöntemlerin kullanıldığı kalıp söz öğretimi etkinliklerine yer verilmediği belirlenmiştir.
- *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* ders kitapları genel olarak değerlendirildiğinde serinin *Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey)*, *B1 (Orta Düzey)*, *B2 (Orta Düzey)* ve *C1(İleri Düzey)* ders kitaplarında yer alan kalıp söz öğretimi etkinlikleri öğrencilerin kalıp söz dağarcıklarını geliştirme bakımından nitel ve nicel yönden yetersiz bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe A1 (Temel Düzey) ders kitabı kalıp söz öğretimi etkinliklerine ilişkin sonuçlar

- *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabındaki metinler *Anlama*, *Konuşma*, *Yazma* ve *Dinleme* başlıkları altında hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır.
- Ders kitabında anlama öğrenme alanında üç, konuşma öğrenme alanında dört ve yazma öğrenme alanında yedi tane kalıp söz öğretim etkinliğine yer verilmiştir.
- Ders kitaplarında etkinlikler aracılığıyla kazandırılması hedeflenen kalıp sözlerin ders kitabına hâkim temalar doğrultusunda belirlendiği görülmektedir.

- *Yabancılar İçin Türkçe A1 (Temel Düzey)* ders kitabındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile etkinlikler aracılığıyla kazandırılmak istenilen kalıp sözler nicelik ve nitelik bakımından yeterli bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe A2 (Temel Düzey) ders kitabı kalıp söz öğretimi etkinliklerine ilişkin sonuçlar

- *Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey)* ders kitabındaki metinler *Anlama, Konuşma, Yazma* ve *Dinleme* başlıkları altında hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır.
- Ders kitabında konuşma öğrenme alanında bir ve yazma öğrenme alanında iki tane kalıp söz öğretim etkinliğine yer verilmiştir.
- Kitapta kalıp söz öğretimi etkinlik sayısı en fazla 2. *Bölüm*'de tespit edilmiştir. Kitabın 1, 3 ve 5. *Bölüm*'lerinde ise hiçbir kalıp söz öğretimi etkinliğine rastlanılmamıştır. Bu bölümlerde hiçbir kalıp söz öğretim etkinliğine yer verilmemesi dikkat çeken bir eksik olarak karşımıza çıkmaktadır.
- *Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey)* ders kitabındaki kalıp söz öğretimi etkinlikleri ile etkinlikler aracılığıyla kazandırılmak istenilen kalıp sözler nicelik ve nitelik bakımından yetersiz bulunmuştur.
- İncelenen etkinlikler doğrultusunda *Yabancılar İçin Türkçe A2 (Temel Düzey)* ders kitabı öğrencilere kalıp sözlerin günlük hayatta iletişimde hangi bağlamlarda kullanıldığını fark ettirme bakımından yetersiz bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe B1 (Orta Düzey) ders kitabı kalıp söz öğretimi etkinliklerine ilişkin sonuçlar

- *Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey)* ders kitabındaki metinler *Anlama, Konuşma, Yazma* ve *Dinleme* başlıkları altında hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır.
- Ders kitabında anlama öğrenme alanında bir, konuşma öğrenme alanında bir ve yazma öğrenme alanında üç tane kalıp söz öğretim etkinliğine yer verilmiştir.
- Kitapta, kalıp sözlere yönelik etkinlik sayısı en fazla 1. ve 4. *Bölüm*'de gözlenmiştir. Kitabın 3. *Bölüm*'ünde kalıp sözlere ilişkin hiçbir etkinliğe yer verilmediği tespit edilmiştir.

- *Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey)* ders kitabında kalıp sözlere yönelik düzenlenen etkinlikler ve etkinlikler aracılığıyla kazandırılmak istenilen kalıp sözler nicelik ve nitelik bakımından yetersiz bulunmuştur.
- İncelenen etkinlikler doğrultusunda *Yabancılar İçin Türkçe B1 (Orta Düzey)* ders kitabı öğrencilere kalıp sözlerin günlük hayatta iletişimde hangi bağlamlarda kullanıldığını fark ettirme bakımından yetersiz bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe B2 (Orta Düzey) ders kitabı kalıp söz öğretimi etkinliklerine ilişkin sonuçlar

- *Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey)* ders kitabında başlı başına kalıp sözleri ele alan hiçbir kalıp söz öğretimi etkinliğine yer verilmediği tespit edilmiştir.
- *Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey)* ders kitabı öğrencilere kalıp sözlerin günlük hayatta iletişimde hangi bağlamlarda kullanıldığını fark ettirmesi ve öğrencilerin düzeylerine uygun kalıp söz öğretimi bakımından sahip olması gereken nitelik ve nicelik özellikleri yönünden eksik bulunmuştur.

Yabancılar için Türkçe C1 (İleri Düzey) ders kitabı kalıp söz öğretimi etkinliklerine ilişkin sonuçlar

- *Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey)* ders kitabında başlı başına kalıp sözleri ele alan hiçbir kalıp söz öğretimi etkinliğine yer verilmediği gözlenmiştir.
- *Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey)* ders kitabı, öğrencilere kalıp sözlerin günlük hayatta iletişimde hangi bağlamlarda kullanıldığını fark ettirmesi ve öğrencilerin düzeylerine uygun kalıp söz öğretimi bakımından sahip olması gereken nitelik ve nicelik özellikleri yönünden eksik bulunmuştur.

Akademik Başarı Testi Bulgularına Yönelik Sonuçlar

- Araştırmacı tarafından geliştirilerek temel düzey deney grubu öğrencilerine uygulanan kalıp söz etkinliklerinin temel düzey kontrol grubuna uygulanan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'ndeki kalıp söz etkinliklerine göre daha anlamlı öğrenmeler gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin Akademik Başarı Testi puanları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

- Araştırmacı tarafından temel düzeyde öğrenim gören yabancı öğrencilere yönelik geliştirilen kalıp söz etkinliklerinin ders kitaplarındaki kalıp söz etkinliklerine göre daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.
- Orta düzey deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Akademik Başarı Testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Bu duruma deney grubunda uygulamaya katılan öğrencilerin kalıp sözlerle ilgili etkinliklere içtenlikle ya da isteyerek katılmamaları, çalışmadaki örneklem sayısının az olması, etkinlerin uygulama sürecinde deney ve kontrol grubunda kontrol edilemeyen değişkenlerin her iki grubu farklı biçimde etkilemesi neden olmuş olabilir.
- Araştırmacı tarafından orta düzeyde öğrenim gören yabancı öğrencilere yönelik geliştirilen kalıp söz etkinliklerinin ders kitaplarındaki kalıp söz etkinliklerine göre daha az etkili olduğu sonucuna varılmıştır.
- Araştırmacı tarafından geliştirilerek ileri düzey deney grubu öğrencilerine uygulanan kalıp söz etkinliklerinin ileri düzey kontrol grubuna uygulanan *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'ndeki kalıp söz etkinliklerine göre daha anlamlı öğrenmeler gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin Akademik Başarı Testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.
- Araştırmacı tarafından ileri düzeyde öğrenim gören yabancı öğrencilere yönelik geliştirilen kalıp söz etkinliklerinin ders kitaplarındaki kalıp söz etkinliklerine göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Tüm dil düzeylerindeki deney gruplarında uygulamaya katılan öğrencilerin kontrol gruplarında uygulamaya katılan öğrencilere kıyasla kalıp söz etkinliklerine katılmaktan zevk aldıkları ve süreçte aktif katılım göstererek dersi eğlenceli bir biçimde işledikleri görülmüştür.

Öneriler

Bu başlıkta çalışmanın sonuçlarına ve bu alanda yapılacak araştırmalara yönelik öneriler yer almaktadır.

Çalışma Sonuçlarına İlişkin Öneriler

- İncelenen öğretim setinin ders kitaplarında öğrencilerin kalıp sözleri kullanarak gündelik dilde yazılı ve sözlü iletişim becerilerini geliştirmelerine yönelik, birden çok duyu organına hitap eden, ADOÇ'ta yer alan dil yeterlik ölçütlerine göre hazırlanan, öğrencileri işbirliği yapmaya ve grup çalışmasına teşvik eden, çoklu zekâ kuramına uygun, bireysel farklılıkları dikkate alan, yalnızca sınıf içinde değil sınıf dışında da uygulanabilen, yapılandırmacı eğitim anlayışı temel alınarak farklı yöntem ve tekniklerle geliştirilen etkinliklere daha çok yer verilebilir.
- Kalıp sözlerin öğretiminde etkinlikler önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple incelenen öğretim setinde ilerleyen dil düzeylerine paralel olarak kalıp söz öğretimi etkinliklerinin tüm öğrenme alanlarında belirli ölçütler doğrultusunda yer alması sağlanabilir.
- Kalıp sözler ve kalıp söz etkinlikleri nitelik ve nicelik özellikleri bakımından ders kitaplarının dil düzeyleri doğrultusunda sistematik biçimde düzenlenebilir.
- İncelenen ders kitaplarında kalıp sözler somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru bir yaklaşımla ele alınabilir.
- Ders kitaplarında Türk kültürüne özgü kalıp sözlere yine Türk kültürünün işlendiği farklı türlerde hazırlanmış çeşitli metinler, film ve videolar aracılığıyla daha çok yer verilebilir.
- Dil bilgisinin yabancı dil öğretimi sürecinde amaç değil de bir araç olarak önemi düşünüldüğünde incelenen öğretim setinin tüm ders kitaplarında dil bilgisi alanında da kalıp söz etkinlikleri hazırlanabilir.
- Kalıp sözlerin yazılı iletişim diline kıyasla sözlü iletişim dilinde daha çok yer aldığı göz önünde bulundurularak özellikle B1, B2 ve C1 gibi ileri düzey ders kitaplarında içinde günlük iletişim dilinde sıklıkla kullanılan kalıp sözlerin yer aldığı konuşma metinlerine ve konuşma öğrenme alanında hazırlanmış kalıp söz etkinliklerine yer verilebilir.

- ADOÇ'un dil yeterlik ölçütleri ve öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımlar doğrultusunda belirlenmiş temalar çerçevesinde Türk kültürüne özgü *El öpenlerin çok olsun, Ellerinizden öperim, Hayırlı teskereler, Sözüm meclisten dışarı, Lafını/sözünü balla kestim, Senden iyi olmasın, Ayıptır söylemesi, Size layık değil ama, Allah kurtarsın, Allah bir yastıkta kocatsın, Nikahta keramet vardır, Güle güle harca/büyütün/oturun/giyin, Sihatler olsun, Hayırlısı, Hayırdır inşallah, Kesene bereket, Bendensin, Tanrı misafiri, Rastgele, Helal olsun, Helal, Ziyade olsun, Nazar değmesin, Canın sağ olsun, Darısı başına, Allah rahmet eylesin, Her işte bir hayır vardır, Estağfurullah* vb. kalıp sözlere yabancı dil öğretiminde kültür aktarımını gerçekleştirebilmek amacı doğrultusunda örnekleme oluşturan ders kitaplarında yer verilebilir.
- *Yabancılar İçin Türkçe B2 (Orta Düzey)* ders kitabında 3.Bölüm'de 3.Metin'de yazma etkinliğinde yer alan "Resim-deyim eşleştirerek deyimlerin anlamlarını yazma", *Yabancılar İçin Türkçe C1 (İleri Düzey)* ders kitabında 3. Bölüm'de 1. Metin'de *Anlama* etkinlik başlığında yer alan "Verilen özlü söz, atasözü ve deyimlerin kullanıldığı durumlar hakkında konuşma", 3. Metin'de yazma etkinliğinde yer alan "Deyimleri verilen ifadelerle eşleştirme", "Verilen olay ve durumlara uygun deyim yazma", "Anlamlarına göre deyimleri sınıflandırma", 5. Bölüm'de 4. Metin'de yazma etkinliğinde yer alan "Resimde görülen kişilerin ruh halini anlatan deyimleri yazma", "Deyimlerle cümle tamamlama", "Cümlelerdeki durumlara uygun olmayan deyimleri bulma", 4. Metin'de konuşma etkinliğinde yer alan "Atasözlerinin kullanıldığı durumlar hakkında fikir yürütme" etkinliklerinden esinlenilerek kalıp sözlere için de benzer etkinliklere incelenen öğretim setinde yer verilebilir.
- İncelenen ders kitaplarında kalıp sözlerin öğretiminde kullanılmak üzere öğrencilerin seviyelerine uygun biçimde seçilmiş özgün masal, hikâye, şiir vb. edebi türlerden hem okuma metinleri hem de kalıp söz etkinlikleri bağlamında yararlanılabilir.
- Görsel materyaller yabancı dil öğretimde kalıcılığın sağlamanın yanı sıra öğrencilerin dikkatini çekme hususunda da önemli bir unsurdur. Bu sebeple kalıp sözlerin öğretiminde kalıp sözleri karşılayan resim ve fotoğraf gibi görseller kullanılması öğrencilerin kalıp sözlerle bağlantı kurmasını sağlayarak kalıp sözlerin öğretim sürecini daha faydalı ve etkili bir hale getirebilir.

- Öğretim setinin ilk düzey ders kitapları olmasa da B2 ve C1 gibi ileri düzey ders kitaplarında kalıp sözlerin geçtiği özgün metinlere yer verilebilir.
- Öğretim setinin dil düzeylerine paralel olarak her dil düzeyi için belirli ölçüde kazandırılması hedeflenen kalıp sözler tespit edilebilir.
- İncelenen öğretim setinde diğer temel dil becerilerine kıyasla daha geri planda kalan dinleme becerisi alanında daha çok kalıp söz etkinliğine yer verilebilir.

Kalıp Sözlerle İlgili Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler

- Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla hazırlanan ders kitaplarındaki kalıp söz varlığı başlı başına bir konu alanı olarak araştırılabilir. Bu doğrultuda aynı yıl yayımlanmış farklı ders kitapları içerdiği kalıp söz varlığı bakımından karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
- Öğrencilere yaşayan dildeki kalıp sözlerin öğretilmesi bakımından günlük iletişim dilinde en çok kullanılan kalıp sözler araştırılarak tespit edilebilir.
- Ders kitaplarında kalıp sözlerin öğretimine ve öğrencilerin kalıp söz dağarcıklarını geliştirmeye yönelik farklı yöntem ve tekniklerden yararlanılarak özgün ve yeni etkinlik önerileri geliştirilebilir.
- Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere örnek açıklamalarla ve resimlerle desteklenmiş temel kalıp sözler sözlüğü hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

- Açık, F. (2008, 27-28 Mart). Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretilirken karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu’nda sunuldu, Gazimağusa. Web: http://www.turkcede.org/images/makaleler_pdf/YTO/turkiyede-yabancılara-turkce-ogretilirken-karsilasilan-sorunlar-ve-cozum-onerileri.pdf adresinden alınmıştır.
- Ağıldere, S. (2010). XVIII. yüzyıl Avrupa’sında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin önemi: Osmanlı İmparatorluğu’nda İstanbul Fransız dil oğlanları okulu (1669-1873). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5/3, 693- 704.
- Aksan, D. (2005). *Türkçenin zenginlikleri incelikleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006a). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006b). *Türkçenin sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2011a). *Dil, şu büyüdü düzen*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2011b). *Türkçeye yansıyan Türk kültürü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2011c). *Türkçenin gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2012). *Sözün özünden dünden bugüne atasözleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Aksoy, B. (2011). *Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında Türk imgesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Anabilim Dalı, İstanbul.
- Aktaş, T. (2004). Yabancı dil öğretiminde iletişimsel yeti. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 45-57.
- Akyüz, Y. (2015). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 – M.S. 2015*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Albayrak, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde atasözleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Altınörs, A. (2003). *Dil felsefesine giriş*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Arslan, M. (2007). Eğitimde yapılandırmacı yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 41-61.
- Arslan, M. ve Adem, E. (2010). Yabancılara Türkçe öğretiminde görsel ve işitsel araçların etkin kullanımı. *Dil Dergisi*, 147, 63 – 86.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Barın, E. (2004). Yabancılara Türkçe öğretiminde ilkeler. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1, 19-30.
- Bayrak, A. (2001). *1960 sonrası Türk romanında kalıp ifadeler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.

- Bayyurt, Y. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür kavramı ve sınıf ortamına yansması. D. Yaylı ve Y. Bayyurt (Editörler). *Yabancılar Türkçe öğretimi politika yöntem ve beceriler* (s. 29-42). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bozkurt, F. (2010). *Türkiye Türkçesi Türkçe öğretiminde yeni bir yöntem*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Bölükbaş, F. ve Keskin, F. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies*, 5(4), 221-235.
- Bulut, S. (2012). *Anadolu ağızlarında kalıp sözler ve kullanım özellikleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ordu.
- Bütün, M. (2016). Araştırma yaklaşımının seçimi. John W. Creswell (çev. ed. S. B. Demir). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (s. 3-23). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık (Eserin orijinal ilk baskısı 1994'te yayımlandı).
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz Ş. Ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cebeci Senger, H. (2007). *Yapılandırmacı eğitim yaklaşımları ve bu doğrultuda hazırlanan yeni müfredata ilişkin öğretmen görüşleri (Kars ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Ceyhan, E. ve Yiğit. B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cihangir, H. (2010). *Hüseyin Rahmi GÜRPINAR ve Mustafa KUTLU'nun eserlerinde ilişki sözleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Çotuksöken, Y. (1994). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Özgül Yayınları.
- Demir, A. (2010). *Yabancılar Türkiye Türkçesi öğretiminde kültürlerarası yaklaşımdan hareketle metinlerin incelenmesinde dikkat edilecek noktalar*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, M. (2016). *Yabancı dil olarak Türkçede kalıp sözlerin öğretimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Demir, A. ve Açık, F. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Tübar*, 30, 51-72.
- Demircan, Ö. (1988). *Dünden bugüne Türkiye'de yabancı dil*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demircan, Ö. (2013). *Yabancıdil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demirci, J. (2003). Cumhuriyet'in 80. yılında Türkiye'de Memlûk-Kıpçak Türkçesi çalışmaları. *Türkoloji Dergisi*, 16 (2), 53-63.
- Demirel, Ö. (2012). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Develi, H. (2013). *Dil doktoru*. İstanbul: Kesit Yayınları.

- Dilekçi, A. (2013). *Türkçe ders kitaplarındaki kalıp sözler ve öğrencilerin kalıp sözleri kullanma düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu.
- Durmuş, M. (2013). *Yabancılara Türkçe öğretimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Durmuş, M. ve Yılmaz, H. (2012). Son yirmi yılda Türkiye'nin Orta Asya'ya yönelik dış politikası ve bölgedeki faaliyetleri. Aydın, A. ve Balım, Ç. (Editörler). *Bağımsızlıklarının Yirminci Yılında Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Türk Dilli Halklar – Türkiye İle İlişkiler* (485-586). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eker, S. (2009). Avrupa Birliği'nin yeni mottosu 'farklılıkta birlik' ve 'Türkçenin farklılıkta birlik'teki yeri. *Bilig*, 49, 35-58.
- Er, K. O. (2006). Yabancı dil öğretim programlarında kültürün etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 1-14.
- Ercilasun, A. B. (2014). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Edebiyat ve Eğitim fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı bölümleri için Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Erol, Ç. (2007). *Türkiye Türkçesinde kalıp sözler üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gazi Üniversitesi TÖMER, (2014a). *Yabancılar için Türkçe A1 (Temel Düzey)*. Ankara: Gazi Üniversitesi TÖMER Yayınları.
- (2014b). *Yabancılar için Türkçe A2 (Temel Düzey)*
- (2014c). *Yabancılar için Türkçe B1 (Orta Düzey)*.
- (2014d). *Yabancılar için Türkçe B2 (Orta Düzey)*.
- (2014e). *Yabancılar için Türkçe C1 (İleri Düzey)*.
- Gemalmaz, E. (2010). *Türkçenin derin yapısı*. Ankara: Belen Yayınları.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Göçer, A. (2007). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Dil Dergisi*, 137, 30-46.
- Göçer, A. ve Moğul, S. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış. *Turkish Studies*, 6(3), 797-810.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilig*, 44, 89-110.
- Gökdayı, H. (2011). *Türkçede kalıp sözler*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Gökmen, E. M. (2005). Yabancı dil öğretiminde kültürlerarası iletişimsel edinç. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*, 128, 69-78.
- Gülensoy, T. (2000). *Türkçe el kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Günay, D. (2013). *Dil ve iletişim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Güneş, F. (2007). *Yapılandırıcı yaklaşımla sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Güvenç, B. (2002). *Kültürün abc'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güzel, A. ve Barın, E. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hacıömeroğlu, G. (2016). Karma yöntemler. John W. Creswell (çev. ed. S. B. Demir). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (s. 215-240). Ankara: Eğitim Kitap Yayıncılık (Eserin orijinal ilk baskısı 1994'te yayımlandı).
- Halis, İ. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hengirmen, M. (1993). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. *A.Ü. TÖMER Dil Dergisi*, 10, 5-9.
- Huber, E. (2008). *Dilbilime giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- İşçi, C. (2012). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Yeni Hitit ders kitabının dört temel dil becerisi ve kültür açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kansızoğlu, H. B. (2014). *Öğrenme stillerine uygun sözcük ve kalıp söz öğretimi üzerine bir eylem araştırması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karababa, Z. C. (2002). Avrupa dil gelişim dosyası [the European language portfolio (ELP)]. *A.Ü. TÖMER Dil Dergisi*, 117, 87-90.
- Karababa Z. C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 265-277.
- Karakaya, İ. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıoğen (Editör). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 55-84). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kavak, Y. ve Baskan, G. A. (2001). Türkiye'nin Türk cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarına yönelik eğitim politika ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 92 – 103.
- Kaya, D. (1997). Dualar ve Beddualar. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, IV, 99-121.
- Kılıç, A. ve Seven S. (2011). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kızılaslan, İ. (2010). Yabancı dil öğretmen yetiştirme sürecinde kültürlerarasılık. *Milli Eğitim*, 185, 81-89.
- Koç, B. (2015). *Türkçe öğrenen yabancıların kalıp sözleri kullanabilme yeterlikleri: Bosna Hersek örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kongar, E. (1999). *Kültür üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Martı, L. (2011). Türkçe öğrenenler açısından kalıp sözler ve işlevleri. Yaylı, D. ve Bayyurt, Y. (Editörler). Yabancılara Türkçe öğretimi politika yöntem ve beceriler (105-114). Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Çeviri Komisyonu (2009). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme-Öğretme-Değerlendirme. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Melanlıoğlu, D. (2013). Kültürler arası iletişim odaklı yaklaşım. Durmuş, M ve Okur, A. (Editörler). Yabancılara Türkçe öğretimi el kitabı (s. 129 – 134). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Miyasoğlu, M. (1999). Kültür hayatımız. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Okur, A. ve Keskin, F. (2013). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 1619-1640.
- Onan, B. (2003). Divanü Lûgat-it-Türk'ün dil öğretim yöntemleri ve dünya filolojisine katkıları bakımından bir değerlendirmesi. *TÜBAR*, 13, 425-445.
- Ozil, Ş. (1991). *Dil ve kültür çağdaş kültürümüz, olgular – sorunlar, çağdaş yaşamı destekleme derneği*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ökten, C.E. ve Kavanoz, S. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimini hedefleyen ders kitaplarında kültür aktarımı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/3, 845-862.
- Özdemir, E. (2000). *Erdemin başı dil*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. (2001). *Açıklamalı atasözleri sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özmen, H. (2007). Öğrenme kuramları ve fen bilimleri öğretimindeki uygulamaları. S. Çepni (Editör). *Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi* (s. 52-121). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Pehlivan, F. (2007). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası etkileşim odaklı yaklaşım uyarınca metin çalışmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Püsküllüoğlu, A. (2004a). *Türk atasözleri sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, A. (2004b). *Türkçe deyimler sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Şahan, H. H. (2000). *Sosyal bilgiler dersinin bilimsel davranışları kazandırma yönünden öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Tapan, N. (1995). Yabancı dil olarak Almanca öğretiminde yeni bir yöneliş: kültürlerarası-bildirişim odaklı yaklaşım. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, IX, 149-167.
- Tok, M. (2013). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki yazma çalışmalarının değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi SosyaBilimler Dergisi*, 6/1, 249-279.

- Toklu, M. O. (1993). *Kommunikative formeln im Deutschen und im Türkischen*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Toklu, O. (2013). *Dilbilime giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tomalin, B. ve Stempleski, S. (1993). *Cultural awareness*. Oxford: Oxford University Press.
- Toprak, F. (2011). Yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki okuma parçaları ve diyaloglar üzerine bir değerlendirme. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 13.
- Tunay, A. (2010). *Avrupa Dil Çerçevesi'nin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarına uygulanışının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Turgut, Y. (2012). Verilerin kaydedilmesi, analizi, yorumlanması: nicel ve nitel. Tanrıoğen, A. (Editör). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 191-248). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tüm, G. ve Sarkmaz, Ö. (2012). Yabancı dil Türkçe ders kitaplarında kültürel öğelerin yeri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 448-459.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uludağ, T. (2007). *Karagöz ile Hacivat*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Uygur, N. (2013). *Kültür kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uzun, E. (2005, 20-21 Mayıs). Ortak Avrupa Çerçevesi (OAC)'nin dilbilimsel yönleri. XIX. Ulusal Dilbilim Kurultayı'nda sunuldu, Şanlıurfa. Web: http://www.academia.edu/5028026/Ortak_Avrupa_%C3%87er%C3%A7evesi_OA%C3%87_nin_Dilbilimsel_Y%C3%B6nleri adresinden alınmıştır.
- Ülker, N. (2007). *'Hitit Ders Kitapları' örneğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımı sürecine çözümleyici ve değerlendirci bir bakış*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Ünalın, Ş. (2012). *Dil ve kültür*. Ankara: Eskiyeeni Yayınları.
- Vardar, B. (2001). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Vargelen, H. (2013). *Kültürlerarası iletişimsel yeterlilik bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Vendryes, J. V. (2001). *Dil ve düşünce* (çev. B. Vardar). İstanbul: Multilingual Yayınları. (Eserin orijinali 1954'te yayımlandı).
- Yağmur, K. (2013). Dil öğretiminde anadili, ikinci dil ve yabancı dil kavramları. M. Durmuş ve A. Okur (Editörler). *Yabancılara Türkçe öğretimi el kitabı* (s. 181-201). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yaman, H. (2013). İkili çalışmalar ve grup çalışmaları. M. Durmuş ve A. Okur (Editörler). *Yabancılara Türkçe öğretimi el kitabı* (s. 227-233). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. (2012). Cultural transmission through teaching Turkish as a foreign language course boks. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7/3, 2751-2759.
- Yılmaz, F. ve Temiz, Ç. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik durumları. *International Journal of Language Education and Teaching*. 2, 70-80.
- Yüce, S. (2005). İletişim ve dil: yöntemler, Avrupa dil portföyü Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 1, 81-88.
- Yüceol Özezen, M. (2001). Türkçe deyimler üzerine birkaç söz. *Türk Dili*. 600, 869-879.
- Babam ve Oğlum (2005). Web: https://www.youtube.com/watch?v=_hBUgycpATk adresinden alınmıştır.
- Coca-Cola 50. yıl reklam filmi (2014). Web: <https://www.youtube.com/watch?v=sbodrDbdvL0> adresinden alınmıştır.
- Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı (1976). Web: <https://www.youtube.com/watch?v=6M2N1dztNU0> adresinden alındı.
- <http://eski.yee.org.tr/bh-saraybosna/tr/kurumsal/enstitu-baskanligi>

EKLER

Ek 1. A2 (Temel Düzey) Akademik Başarı Testi ⁸(Uygulama Sonrası)

Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri Akademik Başarı Testi

Sevgili öğrenciler bu çalışma “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kalıp Sözlerin Yeri: Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği” adlı tez kapsamında hazırlanmıştır. Cevaplarınız yalnızca bu çalışmanın amacı doğrultusunda kullanılacaktır.

Aşağıdaki durumlar karşısında söylenebilecek en uygun kalıp sözü bulunuz.

⁸ Gökdayı (2011) kaynağından esinlenilerek uyarlanmıştır.

1. **Okula giden veya sınavı giren öğrencilere başarılı olmaları için söylenen bir iyi dilek sözüdür.**
 - a) Tebrik ederim
 - b) Başarılarının devamını dilerim
 - c) Allah zihin açıklığı versin
 - d) Allah akıl fikir versin
2. **Hapşırın bir kişinin kendisine “Çok yaşa” diyen kişiye karşılık olarak söylediği bir iyi dilek sözüdür.**
 - a) Ağzına sağlık
 - b) Sen de gör
 - c) Sen de çok yaşa
 - d) Nice yaşlara
3. **Bir kişinin kendisi için bir şey yapan, yorulup çaba harcayan kişiye memnuniyetini belirtmek için söylediği bir sözdür.**
 - a) Teşekkür ederim
 - b) Rica ederim
 - c) Geçmiş olsun
 - d) Sağlık olsun
4. **Yemekten sonra yemeği hazırlayan kişiye teşekkür etmek amacıyla söylenen bir sözdür.**
 - a) Afiyet olsun
 - b) Kolay gelsin
 - c) Elinize sağlık
 - d) Çok yaşa
5. **Yola çıkan bir kişiye kötü bir durumla karşılaşmaması için söylenen bir iyi dilek sözüdür.**
 - a) Nice yollara inşallah
 - b) Hoş geldin
 - c) Lütfen yol verin
 - d) Yolun açık olsun
6. **Bir işle uğraşan kişiye işini zorlanmadan yapabilmesi için söylenen bir iyi dilek sözüdür.**
 - a) Kolay gelsin
 - b) Hayat nasıl gidiyor
 - c) Aferin
 - d) Hayırlı olsun
7. **Nişanlanan ve evlenen kişilere Allah’tan mutluluk dilemek için söylenen bir iyi dilek sözüdür.**
 - a) Allah kolaylık versin
 - b) Allah mesut etsin
 - c) Allah beterinden korusun
 - d) Allah sabır versin
8. **Yatmaya giden bir kişiye iyi bir şekilde uyumasını dilemek için söylenen bir sözdür.**
 - a) Nur içinde yat
 - b) İyi yolculuklar
 - c) Allah rahatlık versin
 - d) Güle güle

9. Hasta olan bir kişinin iyileşmesini ve sağlığına kavuşmasını Allah'tan dilemek için söylenen bir sözdür.

- a) Allah canını almasın
- b) Allah iyiliğini versin
- c) Allah tekrar nasip etsin
- d) Allah şifa versin

10. Başkasına verdiğiniz bir rahatsızlıktan dolayı özür dilemek için söylenebilecek bir sözdür.

- a) Kusura bakmayın
- b) Dikkat etsene be
- c) Rica ederim
- d) Kendine iyi bak

Yaşınız:	
Ülkeniz:	

1.	A	B	C	D
2.	A	B	C	D
3.	A	B	C	D
4.	A	B	C	D
5.	A	B	C	D
6.	A	B	C	D
7.	A	B	C	D
8.	A	B	C	D
9.	A	B	C	D
10.	A	B	C	D

Ek 2. B1 (Orta Düzey) Akademik Başarı Testi⁹ (Uygulama Sonrası)**Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri Akademik Başarı Testi**

Sevgili öğrenciler bu çalışma “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kalıp Sözlerin Yeri: Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği” adlı tez kapsamında hazırlanmıştır. Cevaplarınız yalnızca bu çalışmanın amacı doğrultusunda kullanılacaktır.

Aşağıdaki durumlar karşısında söylenebilecek en uygun kalıp sözü bulunuz.

⁹ Gökdayı (2011) kaynağından esinlenilerek uyarlanmıştır.

1. **Balık avına çıkan kişilere şansın onlardan yana ve bereketin bol olmasını dilemek için söylenen bir iyi dilek sözdür.**
 - a) Balık baştan kokar
 - b) Rastgele
 - c) Kolaysa başına gelsin
 - d) Sana ne
2. **Banyodan yeni çıkan veya saç, sakal tıraşı olan kişilere sağlıklı olmaları ve temiz hallerinin uzun süre devam etmesi dileğiyle söylenen bir sözdür.**
 - a) Güle güle büyüt
 - b) Sakalım yok ki sözüm dinlensin
 - c) Aferin
 - d) Sıhhatler olsun
3. **Birbiri ile vedalaşan ve bir süre için birbirinden ayrılan kişilerin en kısa zamanda bir araya gelmelerini dilemek için söylenen bir sözdür.**
 - a) Gidiş o gidiş
 - b) Nerelerdesin
 - c) Allah kavuştursun
 - d) Yolun açık olsun
4. **Rüya gördüğünü söyleyen birisine rüyayı iyiye yorması için veya şaşkınlık ve merak yaratan durumlarda söylenen bir sözdür.**
 - a) Hayırdır inşallah
 - b) İyi akşamlar
 - c) İyi geceler
 - d) Hayrını gör
5. **Alınan bir eşyanın mutlu günlerde kullanılmasını dilemek için söylenen bir sözdür.**
 - a) Zahmet oldu sana
 - b) Ayağına sağlık
 - c) Güle güle kullan
 - d) Mutlu yıllar
6. **Yeni bir eşya alındığında, önemli bir olaya adım atıldığında veya yeni bir işe başlanıldığında zaman bu durumların uğurlu ve faydalı olması dileğiyle söylenen bir sözdür.**
 - a) Hayırdır
 - b) Allah korusun
 - c) Güle güle büyütün
 - d) Hayırlı olsun
7. **Ölen bir kişinin ardından yakınlarına başsağlığı dilemek ve ölen kişinin günahlarının affedilmesi için söylenen bir iyi dilek sözdür.**
 - a) Allah rahmet eylesin
 - b) Allah razı olsun
 - c) Allah bereket versin
 - d) Allah'tan umut kesilmez
8. **Yeni doğan bir bebeği Allah'ın kazadan, beladan koruması, uzun ve sağlıklı bir ömrü olması dileğiyle**

bebeğin anne ve babasını kutlamak için söylenen bir iyi dilek sözüdür.

- a) Sağlık olsun
- b) Allah analı babalı büyütsün
- c) Doğum günün kutlu olsun
- d) İyi ki doğdun

9. Bir işin istenilerek yapıldığını ve işi yapan kişinin takdir edildiğini belirtmek için kullanılan bir sözdür.

- a) İyi günlerde kullan
- b) Yazıklar olsun
- c) Ne yazık ki
- d) Helal olsun

10. Herhangi bir durumun sonucunun belli olmadığını veya gerçekleşmesinin şansa ve kadere bağlı olduğunu belirtmek için kullanılan bir sözdür.

- a) Bereket versin
- b) Kısmet
- c) Maşallah
- d) İyi ki varsın

Yaşınız:	
Ülkeniz:	

1.	A	B	C	D
2.	A	B	C	D
3.	A	B	C	D
4.	A	B	C	D
5.	A	B	C	D
6.	A	B	C	D
7.	A	B	C	D
8.	A	B	C	D
9.	A	B	C	D
10.	A	B	C	D

Ek 3. C1 (İleri Düzey) Akademik Başarı Testi¹⁰ (Uygulama Sonrası)

Kalıp Söz Öğretimi Etkinlikleri Akademik Başarı Testi

Sevgili öğrenciler bu çalışma “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kalıp Sözlerin Yeri: Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği” adlı tez kapsamında hazırlanmıştır. Cevaplarınız yalnızca bu çalışmanın amacı doğrultusunda kullanılacaktır.

Aşağıdaki durumlar karşısında söylenebilecek en uygun kalıp sözü bulunuz.

¹⁰ Gökdayı (2011) kaynağından esinlenilerek uyarlanmıştır.

1. **Teşekkür edilen veya övülen bir kimsenin incelik göstermek için *rica ederim* anlamında söylediği bir sözdür.**
 - a) Teşekkür ederim
 - b) Canın sağ olsun
 - c) Estağfurullah
 - d) Eksik olma
2. **Elde edilen bir başarı veya mutluluğun karşısındaki kişi ve kişiler için de gerçekleşmesini dilemek için söylenen bir sözdür.**
 - a) Allah bir yastıkta kocatsın
 - b) Dostlar sağ olsun
 - c) Bekârlık sultanlıktır
 - d) Darısı başımıza
3. **Yiyecek, içecek ikram eden bir kişiye kazancının bol olması dileğiyle söylenen bir sözdür.**
 - a) Üzerinize afiyet
 - b) Allah ağız tadıyla yedirsın
 - c) Kesenize bereket
 - d) Afiyet şeker bal olsun
4. **Karşımızdaki bir kişiye orada bulunmayan başka bir kimseyi överken karşımızdaki kişiyi incitmek, ona saygısızlık etmemek ve kaba davranmamak amacıyla söylenen bir sözdür.**
 - a) Senden iyi olmasın
 - b) Ayıptır söylemesi
 - c) Daha iyisi senin olsun
 - d) Sağlık olsun
5. **Özellikle dini bayramlarda eli öpülen kişinin elini öpenlere, kendilerine de böyle saygı gösterecek çok sayıda insan olması temennisiyle söylediği bir iyi dilek sözüdür.**
 - a) Ellerin dert görmesin
 - b) El öpenlerin çok olsun
 - c) Eli öpülecek adamsın
 - d) Elini ayağımı öpeyim
6. **Bir kişinin istediği veya sevindiği bir olayın gerçekleşmesi üzerine o kişiyi kutlamak için söylenen bir sözdür.**
 - a) Günün aydın
 - b) Gözün aydın
 - c) Havan batsın
 - d) Allah size de nasip etsin
7. **Bir kişinin bir isteğini veya emrini gerçekleştirmek için söylenen bir sözdür.**
 - a) Yok artık daha neler
 - b) Bana ne yahu
 - c) Başımın üstünde yeri var
 - d) Baş üstüne
8. **Yeni evli çiftlere ömür boyu beraber olmaları ve birlikte yaşamaları için söylenen bir iyi dilek sözüdür.**
 - a) Sizi karı koca ilan ediyorum

- b) Allah rahatlık versin
- c) Allah bir yastıkta kocatsın
- d) Allah tekrar nasip etsin

9. Ne olup bittiği merak edildiği zaman veya karşımızdaki kişiye ne istediğini soracağımız zaman söylenen bir sözdür.

- a) Hayırdır
- b) Yolculuk nereye
- c) Özür dilerim
- d) Niye zahmet ettiniz

10. Beğenilmeyen bir davranış karşısında karşımızdaki kişiye sitem etmek için söylenen bir sözdür.

- a) Çok yaşa
- b) Özür dilerim
- c) Kusura bakma
- d) Aşk olsun

Yaşınız:	
Ülkeniz:	

1.	A	B	C	D
2.	A	B	C	D
3.	A	B	C	D
4.	A	B	C	D
5.	A	B	C	D
6.	A	B	C	D
7.	A	B	C	D
8.	A	B	C	D
9.	A	B	C	D
10.	A	B	C	D

Ek 4. Yazarın Özgeçmişi

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Yasemin ERTÜRK ŞENDEN
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 16.08.1987 / Seyhan
İletişim Bilgileri	E-Posta: y.senden87@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	İlköğretim: 1993-2001 VB Namık Kemal İlköğretim Okulu Ortaöğretim: 2001-2005 Gazi Osman Paşa Lisesi Lisans: 2005-2009 19 Mayıs Üniversitesi Amasya Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği
İş Deneyimi	2011-2012: Milli Eğitim Bakanlığı Samsun-Vezirköprü İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Alan Ortaokulu Türkçe Öğretmeni 2012-2015: Milli Eğitim Bakanlığı Samsun-Vezirköprü İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Atatürk Ortaokulu Türkçe Öğretmeni 2015-halen: Milli Eğitim Bakanlığı Ankara-Sincan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Dr. Yıldız Yalçınlar Ortaokulu Türkçe Öğretmeni